

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(400/15)

ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
6430131132004

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย)

DEVELOPMENT EVIDENCE EXAMINATION OF THE ELECTION OF MEMBERS OF THE HOUSEOF REPRESENTATIVES IN ACCORDANCE WITH THE FOUR NOBLE TRUTHS OF THE ELECTION COMMISSION

NATTHAWUT WONGNEAM

A DISSERTATION SUBMITTED FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR DOCTOR OF POLITICAL SCIENCE
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPPYRIGHT BY MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง**
ชื่อนักศึกษา	:	**ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษฎา ผาทอง**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภพ ระงับทุกข์**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ศ. ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษฎา ผาทอง)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภพ ระงับทุกข์)

กรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช)

กรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission
Student's Name	:	Natthawut Wongneam
Degree Sought	:	Doctor of Political Science
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr. Ketsada Phathong
Co- Advisor	:	Asst. Prof. Dr. Sompop Rangubtook

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor of Political Science.

Dean of Faculty of Social Sciences .....

(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri)

Dissertation Committee :

Chairman .....

(Phramaha Boonlert Inthapanyo Prof. Dr.)

Member (Advisor) .....

(Asst. Prof. Dr. Ketsada Phathong)

Member (Co-Advisor) .....

(Asst. Prof. Dr. Sompop Rangubtook)

Member .....

(Assoc. Prof. Dr. Thatchanan Issaradet)

Member .....

(Assoc. Prof. Dr. Sukit Chaimusik)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

ชื่อดุษฎีนิพนธ์ : **การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง**

ชื่อนักศึกษา : **นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม**

ชื่อปริญญา : **รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**

ปีพุทธศักราช : **2566**

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกษฎา ผาทอง**

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภพ ระงับทุกข์**

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1.เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2.เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3.เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 4.เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 38 รูป/คน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการสัมมนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)โดยผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์และทางด้านนิติศาสตร์ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการศึกษาพบว่า :

(1)การบูรณาการอริยสัจ 4 เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรม “ทุกข์” คือ ผู้ร้องแสวงหาหลักฐานในการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง ส่วนผู้ถูกร้อง คิดวิธีกลยุทธ์ทางการเมืองจะทำอย่างไร ให้ตนเองชนะการเลือกตั้ง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง จัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยยึดหลักกฎหมาย ส่วนสมุทัย คือ ผู้ร้อง อาจสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อกลั่นแกล้งคู่แข่งทางการเมือง ส่วนผู้ถูกร้อง อาจใช้เทคนิควิธีการจูงใจผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องกลั่นกรองพยานหลักฐานให้รอบด้าน ไม่ว่ามูลคดีที่เกิดจากคำร้อง ความปรากฏหรือข้อมูลเบาะแสก่อนทีจะรับคำร้อง ส่วน“นิโรธ” ผู้ร้อง ต้องไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกร้อง ประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการกระทำของผู้ถูกร้องฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ฝ่ายผู้ถูกร้องต้องไม่ทุจริต

การเลือกตั้ง การแข่งขันการเลือกตั้งจะต้องเป็นการเมืองสีขาว ควรแข่งขันกันที่นโยบายแต่ละพรรคการเมือง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนตรวจสอบและรับฟังพยานหลักฐาน ต้องมีความเป็นกลาง โปร่งใสและตรวจสอบได้ ส่วน “มรรค” กรณีผู้ร้อง จะต้องไม่กลั่นแกล้งทางการเมือง พยานหลักฐานเฉพาะพยานบุคคลปากเดียว หากขาดพยานหลักฐานอื่นๆ มีน้ำหนักน้อย ในชั้นศาล ไม่กลับคำให้การในชั้นศาล เพราะเหตุเกรงกลัวอิทธิพล ได้รับอามิสสินจ้าง ส่วนผู้ถูกร้อง ให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง ทำความจริงให้ปรากฏและน้อมรับคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องสร้างกำหนดรูปแบบ แนวคำวินิจฉัยไม่ว่าจะดำเนินคดี ยกคำร้อง หรือยุติการดำเนินคดี เพื่อความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเชื่อมั่นแก่ประชาชน ควรแจ้งคำวินิจฉัยชี้ขาดให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่คำวินิจฉัยให้แก่ประชาชนทราบ

(2) การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน เป็นการตรวจสอบภายในองค์กร แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน

(3) ทิศทางและแนวโน้ม ควรให้คณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยเปิดโอกาสนำพยานหลักฐานมาเข้าสู่สำนวนเต็มที่

(4) แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร องค์กรตุลการและภาคประชาชน

คำสำคัญ : การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน, พยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การบูรณาการหลักอริยสัจ 4, การสืบสวนหรือการไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด, ใบส้ม, ใบเหลือง, ใบแดง, ใบดำ, กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง, คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง, คำพิพากษาศาลฎีกา, คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด, คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง, คณะกรรมการการเลือกตั้ง, ศาลฎีกา, ศาลรัฐธรรมนูญ

ABSTRACT

Dissertation Topic : **Development Evidence Examination of the Election of Members of the House of Representatives in Accordance with the Four Noble Truths of the Election Commission**

Student's Name : **Natthawut Wongneam**

Degree Sought : **Doctor of Political Science**

Anno Domini : **2023**

Advisor : **Dr. Ketsada Phathong**

Co – Advisor : **Asst. Prof. Dr. Sompop Rangubtook**

The objectives of this thesis were as follows 1) To synthesize the principles of the Four Noble Truths in examining evidence of the election of members of the House of Representatives by the Election Commission. 2) To develop the examination of evidence for the election of members of the House of Representatives according to the Four Noble Truths of the Election Commission. 3) To analyze the direction and trend of the development of the examination of evidence for the election of members of the House of Representatives according to the Four Noble Truths of the Election Commission. 4) To propose guidelines for developing the examination of evidence for the election of members of the House of Representatives according to the Four Noble Truths of the Election Commission.

This research is qualitative research, collecting information on 38 important informants/people by means of in-depth interviews. Data were analyzed using descriptions and Focus Group Discussion by 10 qualified experts in political science and law.

The results of research were found that:

(1) Integration of the 4 Noble Truths is the application of the theoretical concept of the principle of "suffering", which is the petitioner seeking evidence in petitioning against the election results. As for the respondent Think about how to do political strategy. Let yourself win the election As for the Election Commission Organize and monitor elections honestly and fairly. By adhering to the principles of law. As for

Samutai, the complainant may have created false evidence in order to bully political opponents. As for the respondent Techniques may be used to influence voters. As for the Election Commission Evidence must be scrutinized from all sides. Regardless of the basis of the case arising from the request Appearance or clue information before receiving the request. As for "Nirodha," the petitioner must not have any cause for anger against the respondent. Experienced actual events in which the respondent's actions violated the laws regarding elections and political parties. or acted illegally The respondent must not commit election fraud. The electoral contest must be white politics. There should be competition over the policies of each political party. As for the "Mak", in the case of the petitioner, he must not be politically harassed. Evidence of only one witness If there is a lack of other evidence Has little weight in court, does not reverse testimony in court Because of fear of influence receive compensation. As for the respondent Give a statement to the truth Make the truth known and accept the final decision of the Election Commission and the court's decision. As for the Election Commission You must create a format. Guidelines for the decision whether to prosecute, dismiss the complaint, or terminate the proceedings. for transparency Can be verified and trusted by the public The final decision should be informed to the petitioner. Provincial Election Director and disseminates the decision to the public.

(2) Development of evidence examination It is an internal audit of the organization, divided into 3 levels, including the investigation and inquiry committee. Subcommittee to decide on problems or disputes and the Election Commission The public sector should be involved in the investigation or inquiry.

(3) Direction and trend The People's Sector Committee should be involved in the investigation and inquiry. Bring advanced technology to inspect Analyze evidence Providing fairness to the complainant and the respondent By allowing the opportunity to bring evidence into the full presentation.

(4) Guidelines for developing the examination of evidence, consisting of 3 approaches: guidelines for internal examination of the organization Judicial and public sector organizations.

Keyword : Development of the examination of evidence, Evidence of election of members of the House of Representatives, Integration of the Four Noble Truths, Investigation or inquiry and final decision, Orange card, Yellow card, Red card, Black card, Justice process in election cases, Final decision of the Election Commission, Supreme Court judgments, Provincial Investigation and Inquiry Committee, Sub-committee deciding problems or disputes, Election Commission, Supreme Court, Constitutional Court

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดีด้วยความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภพ ระงับทุกข์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษฎา ผาทอง ที่ได้ให้คำแนะนำการเขียนวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่การเขียนวิจัยทุกแง่มุม ตามหลักวิชาการในการเขียนวิจัยที่ว่า ผู้วิจัยจะต้องมีความแม่นยำทางวิชาการ(Mastery) มีความแม่นยำทางระเบียบวิธีวิจัย(Methodlogy)และมีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ (Integrity) ทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ในทางวิชาการอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่เมตตาที่ให้คำแนะนำ ถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ทั้งมุมรัฐศาสตร์กฎหมายและทางธรรม ผสมผสานกันให้เกิดความรู้สร้างสรรค์ใหม่ ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ผสมผสานนวัตกรรมใหม่ขั้นสูง โดยเฉพะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภพ ระงับทุกข์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม มีประสบการณ์ภาคปฏิบัติ ไม่วาจะเคยดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานครและปัจจุบันยังดำรงตำแหน่งเป็นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาและข้อโต้แย้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำหน้าที่สืบสวนหรือไต่สวนในคดีเลือกตั้งทุกระดับ ทำให้ผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติร่วมกับบูรณาการทางพุทธศาสนา เป็นการกลั่นกรองก่อนเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด ทำให้ได้รับแนวทางและองค์ความรู้ในการเขียนวิจัยอย่างเต็มเปี่ยม นอกจากนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม มีประสบการณ์ในองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาและหลักรัฐศาสตร์ รวมทั้งกฎหมาย ทำให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการบูรณาการระหว่างทางโลกกับทางธรรมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาหลักการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างยั่งยืน

สุดท้ายนี้ หากดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ อันเกิดจากการทุ่มเท แสวงหาองค์ความรู้ ทั้งทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และพระไตรปิฎกทางพระพุทธศาสนา อันเป็นประสบการณ์แก่ผู้วิจัยอย่างหลากหลาย ทำให้ซึมซับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยขอมอบความดีให้แก่บิดา มารดาของข้าพเจ้ารวมทั้งผู้สนับสนุนและให้กำลังใจในการเขียนวิจัยรวมทั้งครอบครัว ทั้งยังมอบความดีนี้ให้แก่มหาวิทยาลัยมกุฎราชวิทยาลัย สถาบันทรงคุณค่าแหล่งผลิตดุษฎีบัณฑิตออกไปรับใช้สังคมอย่างภาคภูมิใจ อันเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและแผ่นดินต่อไป

นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช

กิตติกรรมประกาศ..... ญ

สารบัญ..... ฎ

สารบัญภาพ..... ฑ

บทที่

1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามวิจัย..... 13

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 14

1.4 ขอบเขตการวิจัย..... 14

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย..... 17

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 21

2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 23

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย..... 23

2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย..... 35

2.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง..... 39

2.4 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง..... 53

2.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการแสวงหาข้อเท็จจริง..... 58

2.6 แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรตุลาการ..... 101

2.7 หลักอริยสัจ 4..... 117

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 129

2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 138

3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 140

3.1 รูปแบบการวิจัย..... 140

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ..... 141

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 150

4.1 การบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง..... 151

4.2 การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง..... 180

4.3 วิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง..... 212

4.4 ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง..... 224

4.5 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง..... 253

4.6 ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)..... 258

4.7 องค์ความรู้..... 261

5 สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ..... 266

5.1 สรุปผลการวิจัย..... 266

5.2 อภิปรายผลการวิจัย..... 286

5.3 ข้อเสนอแนะ..... 294

บรรณนานุกรม..... 297

ภาคผนวก..... 307

ภาคผนวก ก เครื่องมือแบบสัมภาษณ์การวิจัยเชิงคุณภาพ..... 308

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)..... 315

ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย IOC..... 321

ภาคผนวก ง หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ และหนังสือผ่านการอบรมการวิจัยในมนุษย์..... 326

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ..... 328
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)..... 367
ภาคผนวก ช ประมวลภาพจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)..... 378
ประวัติผู้วิจัย..... 381

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 รูปแบบการคิดแก้ปัญหาของโกวิท วรพิพัฒน์..... 129
2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 139

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความเป็นมา

หลักการแบ่งแยกอำนาจการปกครอง ตามทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกิเออ นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส ส่งผลทำให้เกิดหลักการแบ่งแยกอำนาจ ได้แก่ อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหารและอำนาจ'ฝ่ายตุลาการ โดยทั้งสามอำนาจต่างตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เป็นรากฐานในระบบรัฐสภา การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นจุดเริ่มต้นการปกครองโดยระบบนิติรัฐโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2542, หน้า 48-49) ปัจจุบันประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน โดยอำนาจการสถาปนารัฐธรรมนูญก่อให้เกิดองค์กรทางการเมือง ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โดยประเทศไทยใช้ระบบรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2475 โดยมาจากการเลือกตั้งและการแต่งตั้งจากคณะราษฎร โดยมีพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2475 เป็นกฎหมายเลือกตั้งฉบับแรกของประเทศไทยโดยการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 1 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 โดยกรมการอำเภอ กระทรวงมหาดไทย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไชยชิต, 2552, หน้า 16) ต่อมาพัฒนาเป็นกรมการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลและจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาเกิดองค์กรกลางในการจัดการเลือกตั้งในรูปแบบขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่เรียกว่า "คณะกรรมการการเลือกตั้ง" มีหน้าที่และอำนาจในการจัดการเลือกตั้งโดยตรง โดยคัดเลือกสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีความเป็นกลางทางการเมือง มาทำหน้าที่เป็นองค์กรในการบริหารในลักษณะบริหารงานรับผิดชอบร่วมกัน ถือเป็นองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ การเกิดองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยองค์กรอิสระ การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครอง ถือว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระ เป็นระนาบเดียวกันกับระบบรัฐสภา คือ อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหารและอำนาจฝ่ายตุลาการ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติหน้าที่และอำนาจให้มีอำนาจจัดเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควบคุมดูแลการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งในการจัดทำประชามติ นอกเหนือจากนี้ ยังให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่และอำนาจในการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นการใช้อำนาจกึ่งตุลาการอีกด้วย

พระราชบัญญัติพระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2475 บัญญัติให้มีฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โดยฝ่ายนิติบัญญัติให้มีสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยการแต่งตั้งและการเลือกตั้ง โดยมีพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2475 เป็นกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับแรก โดยการปกครองประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน โดยการเลือกตัวแทนประชาชนไปทำหน้าที่แทนในรัฐสภาโดยกระทรวงมหาดไทยเป็นองค์กรจัดการเลือกตั้ง ขณะนั้นยังไม่มีพรรคการเมือง กรณีร้องคัดค้านเห็นว่าการเลือกตั้งระดับตำบลไม่ชอบด้วยกฎหมายให้อำนาจศาลท้องถิ่นตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้ง ส่วนระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น มีหน้าที่ส่งเรื่องร้องเรียนหรือคัดค้านว่าการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไปยังกระทรวงมหาดไทยและส่งให้รัฐสภา มีอำนาจตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้งว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถือว่า วงงานสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในขั้นตอนสุดท้ายว่า การเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่

จะเห็นได้ว่า ที่มาและการออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับแรก แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 จะระบุเพิ่มเติมว่า เป็นฉบับชั่วคราว แต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศ ได้บัญญัติองค์กรสถาบันทางการเมือง โดยกำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามหลักแบ่งแยกอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติได้ปรากฏในธรรมนูญการปกครองฯ มาตรา 10 โดยระบุที่มาของสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร จะต้องเป็นตามกาลสมัย ดังนี้ สมัยที่ 1 แต่งตั้งจากคณะราษฎรโดยคณะรักษาการพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้น เป็นจำนวน 70 คน เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 2 ภายในระยะเวลา 6 เดือนหรือจนกว่าการจัดประเทศเป็นไปโดยปกติเรียบร้อย สมาชิกสภาจะต้องมีบุคคล 2 ประเภท ทำกิจการร่วมกัน คือ ประเภทที่ 1 ผู้แทนราษฎรจะได้เลือกขึ้นจังหวัดละ 1 คน ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกเกินกว่า 100,000 คน ให้เลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก 1 คน หากเศษของสมาชิกเกินกึ่งหนึ่งให้นับเพิ่มอีก 1 ประเภทที่ 2 ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ 1 มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกันเองว่า ผู้ใดจะคงเป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนขาด ให้ผู้ที่มีตัวอยู่เลือกบุคคลใดๆเข้าแทนจนครบ สมัยที่ 3 เมื่อจำนวนราษฎรทั้งพระราชอาณาเขตต์ ได้สอบไล่วิชชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง และอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร จะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ 2 เป็นอันไม่มีต่อไป โดยกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งในมาตรา 13 โดยกำหนดให้ผู้แทนประเภทที่ 1 อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี นับแต่วันที่รับตำแหน่ง แต่เมื่อถึงสมันที่

3 แล้ว แม้ผู้แทนในสมัยที่ 2 จะได้อยู่ในตำแหน่งไม่ครบ 4 ปี ต้องออกจากตำแหน่งนับแต่วันที่ผู้แทนในสมัยที่ 3 ได้รับตำแหน่ง

ระบบการเลือกตั้งครั้งแรก ประเทศไทยใช้ระบบเลือกตั้งประเภทเสียงข้างมาก โดยบัญญัติไว้ในธรรมนูญการปกครองฯมาตรา 15 ที่ว่า การเลือกตั้ง ผู้แทนใดๆ ให้ถือตามคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้การเลือกครั้งที่ 2 ถ้าคะแนนครั้งที่ 2 มีคะแนนเสียงเท่ากันให้ตั้งคนกลางออกเสียงชี้ขาดและให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนกลางไว้

องค์กรจัดการเลือกตั้งครั้งแรกในประเทศไทย ในอดีตเป็นการจัดการเลือกตั้งโดยกรมการอำเภอ กระทรวงมหาดไทย ต่อมาพัฒนาเป็นกรมการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย ดังจะเห็นได้จากธรรมนูญการปกครองฯ ระบุไว้ในมาตรา 12 บัญญัติว่า การเลือกตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 ประเภทที่ 2 ให้ทำ ดังนี้ (1) ให้ราษฎรในหมู่บ้านเลือกผู้แทนเพื่อออกเสียงเลือกตั้งระดับตำบล (2) ผู้แทนหมู่บ้านเลือกผู้แทนตำบล (3) ผู้แทนตำบลเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2475 โดยกำหนดให้จัดการเลือกตั้งระดับผู้แทนตำบล คือ กรมการอำเภอ ส่วนระดับจังหวัด คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ในการแต่งตั้งกรรมการในการจัดการเลือกตั้งแต่ละขั้นตอน

กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนในชั้นเลือกตั้งระดับตำบลและระดับจังหวัดมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายเลือกตั้งฉบับแรก ไม่ได้กำหนดกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนในชั้นกรรมการตรวจเสียงเลือกตั้ง กรมการอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แต่กฎหมายเลือกตั้งฉบับแรก ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2475 หากมีปัญหาการร้องคัดค้านผู้สมัครผู้แทนตำบลที่ได้คะแนนสูงสุด ผู้ร้องจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่น ส่วนเพื่อทำการไต่สวนคำร้องและพิจารณาพิพากษาว่าจะเพิกถอนการเลือกตั้งหรือไม่ ส่วนในระดับจังหวัดมีความแตกต่างกัน กระบวนการตรวจสอบไม่ได้เป็นองค์กรตุลาการ แต่บัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจสอบสวนเรื่องคัดค้าน หมายความว่า เมื่อได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว การตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้ง อำนาจเด็ดขาดเป็นอำนาจสภาผู้แทนราษฎรว่า การเลือกตั้งชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถือเป็นสารตั้งต้นของกฎหมายเลือกตั้ง จนนำมาสู่การเรียกร้องให้มีองค์กรกลาง ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำเนิดองค์กรกลางในการจัดการเลือกตั้ง โดยคัดเลือกสรรหาจากบุคคลที่มีความเป็นกลางทางการเมือง ที่มีชื่อว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่และอำนาจในการจัดการเลือกตั้ง ควบคุมการเลือกตั้ง ประกาศผลการเลือกตั้ง รวมทั้งสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด รวมทั้งสร้างเครื่องมือในองค์กรโดยให้มีอำนาจให้ใบเหลืองและใบแดง ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง

ผู้วิจัยสรุป ความเป็นมาได้ว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายเลือกตั้งครั้งแรก การจัดการเลือกตั้งหรือควบคุมการเลือกตั้งเป็นอำนาจและหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย

กระบวน การตรวจสอบการเลือกตั้งครั้งแรก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับตำบลเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลท้องถิ่น ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับจังหวัด เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด กระบวนการตรวจสอบการเลือกตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีหน้าที่รับเลือกและส่งเรื่องคัดค้านผลการเลือกตั้งไปยังกระทรวงมหาดไทยและเสนอเรื่องที่คัดค้านไปยังสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้วงงานในรัฐสภาวินิจฉัยชี้ขาด แต่การจัดการเลือกตั้งโดยกระทรวงมหาดไทยในรูปแบบของรัฐ เกิดความไม่เป็นกลางในการจัดการเลือกตั้ง ทำให้ผลการเลือกตั้งไม่สุจริตและไม่เที่ยงธรรม นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา กระทรวงมหาดไทยได้จัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายครั้ง กระแสการตื่นตัวทางการเมือง เกิดกระแสการเรียกร้ององค์กรที่เป็นกลางที่เป็นรูปแบบองค์กรอิสระและมีความเป็นกลางทางการเมืองเพื่อเข้ามาทำหน้าที่จัดการเลือกตั้ง ควบคุมการเลือกตั้ง สืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยมีองค์กรภาคเอกชนร่วมในการตรวจสอบเพื่อเกิดความเป็นกลาง เป็นธรรมแก่พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

แนวคิดดังกล่าวองค์กรกลางและมีความเป็นกลางทางการเมืองที่มีรูปแบบองค์กรอิสระ จึงได้พัฒนาและยกระดับและเปลี่ยนแปลงจากการการทำหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยรูปแบบของรัฐมาเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งในรูปแบบองค์กรอิสระในรูปแบบเหมือนในต่างประเทศ เกิดขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก่อนหน้านี้ในขณะที่กระทรวงมหาดไทยจัดการเลือกตั้งและเป็นคณะรัฐมนตรีและรัฐบาลรักษาการ เกิดปัญหาความไม่เป็นกลาง เอารัดเอาเปรียบพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายตรงข้าม โดยใช้อำนาจรัฐฝ่ายของตนไปเอารัดเอาเปรียบพรรคการเมืองอื่น ประกอบกับเจ้าหน้าที่กรมการปกครองที่ได้รับมอบหมายให้ไปจัดการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งต่างๆ มีความฝักใฝ่ทางการเมืองฝ่ายรัฐ ทำให้การจัดการเลือกตั้งไม่สุจริตและไม่เที่ยงธรรมโดยใช้อำนาจของตนช่วยผู้สมัครฯฝ่ายที่ตนสนับสนุน จนนำไปสู่การทุจริตการเลือกตั้ง ขาดความเป็นกลางทางการเมือง การเลือกตั้งในครั้งแรกสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับตำบล ตรวจสอบการเลือกตั้งเรื่องคัดค้านโดยศาลท้องถิ่น ปัจจุบันยกระดับพัฒนาเป็นอำนาจของศาลฎีกาและศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อยู่ที่วงงานของสภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับแรก ต่อมายกระดับการสืบสวนหรือไต่สวน เป็นอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต่อมาพัฒนาให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบอำนาจให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนหรือมอบหมายให้คณะบุคคล ทำหน้าที่แทนโดยกำกับดูแลโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยรูปแบบการกลั่นกรองสำนวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1)คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด (2)คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และ(3)คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดย

กระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวน คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วย การสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 มาเป็นระเบียบกลางกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการในการวินิจฉัยชี้ขาดภายในองค์กร โดยใช้เครื่องมือในองค์กรเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดโดยมติให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และหรือดำเนินคดีอาญา ยกคำร้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดี ส่วนเครื่องมือภายในองค์กร ได้แก่ ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดง และใบดำ โดยเทียบเคียงรูปแบบกีฬาฟุตบอลโดยมีเพียงใบเหลืองและใบแดง ต่อมาก่อนประกาศผลเลือกตั้งให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบส้ม เพื่อจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เบ็ดเสร็จในองค์กรและเด็ดขาด ส่วนใบดำ ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งตลอดไป กระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน หลักการรับฟังพยานหลักฐานโดยใช้ระบบไต่สวน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่หลักในการแสวงหาและค้นหาข้อเท็จจริงในคดีเพื่อตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งปวงก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาดภายในองค์กร ในการสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามระเบียบฯ ที่มาก่อนตั้งคณะกรรมการฯ สืบสวนหรือไต่สวน มี 3 วิธีการได้แก่ การยื่นคำร้องของผู้ร้องพร้อมพยานหลักฐาน ความปรากฏและมีพยานหลักฐานและข้อมูลเบาะแสและมีพยานหลักฐาน สถิติการเลือกตั้งที่ผ่านมาคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด โดยยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลรัฐธรรมนูญเพื่อเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ยกคำร้อง หรือยุติการดำเนินคดี หรือดำเนินคดีอาญาทั่วไป แต่ผลการวินิจฉัยชี้ขาดดังกล่าวภาคประชาชนเกิดกระแสข้อเรียกร้องถึงกระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนในความล่าช้า ไม่มีกรอบระยะเวลา และคำวินิจฉัยชี้ขาดไม่เป็นธรรมและการรวบรวมพยานหลักฐานยังไม่ครบถ้วน ตัดตอนหรือประวิงเวลา พยานหลักฐานสำคัญไม่เข้าสู่สำนวน ทำให้คำวินิจฉัยบิดเบือนเปลี่ยนแปลงไป

1.1.2 ความสำคัญของปัญหา

คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 224 โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการจัดหรือดำเนินการจัดให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร ผลผลิตรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้ยกระดับการปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้งอย่างเข้มข้น โดยคณะกรรมการยกร่างธรรมนูญได้เพิ่มอำนาจให้คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยให้ใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ใบส้ม” ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและ “ใบดำ” ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งโดยยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งรายนั้นตลอดไป ประเด็นปัญหาการบริหารการจัดการเลือกตั้งขององค์กรในกระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนที่ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการและ/หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการ ภายใต้กำกับของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ทั้งในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกลางพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ....ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจำเป็นจะต้องออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและกระบวนวิธีพิจารณาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาใช้ภายในองค์กร ทั้งการใช้อำนาจเด็ดขาดให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคน ซึ่งพบเห็นการกระทำความผิด มีอำนาจสั่งให้สั่งยุติหรือระงับการเลือกตั้งสำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งใด ที่กรรมการการเลือกตั้งได้ประสบพบเจอพบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด อันเป็นนวัตกรรมที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้พบเห็นการทุจริตจัดการปัญหาโดยรวดเร็วและทันที

แต่ปัญหากระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนและการวินิจฉัยนชี้ขาดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปัจจุบันพบว่ามีปัญหาหลายกรณี เริ่มตั้งแต่ชั้นตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนรับคำร้อง ตลอดจนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยผู้วิจัยพบว่าที่มาและความสำคัญของปัญหา ได้แก่ ปัญหารูปแบบหรือเนื้อหาแห่งคำร้อง ปัญหาคำร้องของผู้ร้อง/ผู้ถูกร้อง ข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ความปรากฏหรือข้อมูลเบาะแสจาหลากหลายช่องทาง กระบวนการกลั่นกรองข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเหล่านี้ จะต้องกลั่นกรองให้รอบคอบก่อนที่จะรับคำร้องและแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเพราะกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องโดยเฉพาะการกลั่นแกล้งทางการเมืองและมีปัญหาสาเหตุโกรธเคืองกัน หรือมาจากนักร้องอาชีพ โดยนำข้อความข่าวสารที่ปรากฏโดยไม่มีข้อเท็จจริงอื่นหรือพยานหลักฐานประกอบการพิจารณา เหล่านี้ย่อมยกขึ้นกล่าวอ้างและทำให้เกิดกระทบสิทธิแก่คู่กรณีได้ ส่วนปัญหารูปแบบคำร้องหรือข้อเท็จจริงพฤติการณ์แห่งคดีที่กล่าวหาว่าผู้ถูกร้องกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองหรือการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นเนื้อหาและรายละเอียดข้อเท็จจริงจะต้องนำมาปรับกับหลักข้อกฎหมายว่า ผู้ถูกร้องกระทำผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ รูปแบบและเนื้อหาในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ถือเป็นข้อสาระสำคัญจะต้องมีเนื้อหาและรายละเอียดให้ครบถ้วน อาจเป็นเหตุให้ยกคำร้องในชั้นตรวจรับคำร้องได้ ปัญหาการรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ เพื่อนำมาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด ถือว่าเป็นดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน ทั้งรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักเกณฑ์ถึงเหตุอันควรสงสัยว่า....หรือเหตุอันควรเชื่อว่า...โดยต้องอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานสนับสนุน ถือว่าเป็นการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยชี้ขาดโดยถือเสียงข้างมากเป็นหลัก โดยปัจจุบันความก้าวล้ำของเทคโนโลยีของโทรศัพท์มือถือ เทปบันทึกเสียง กล้องภาพถ่ายและวีดีโอ บันทึกภาพเคลื่อนไหว ทำให้ผู้ร้องหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

พบเห็นเหตุการณ์ ได้นำโทรศัพท์ซึ่งเป็นเครื่องมือที่พกติดตัวและใช้ประจำกายเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานและนำไปเป็นพยานหลักฐานในการร้องคัดค้านหรือร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง

หากพิจารณาถึงกระบวนการกลั่นกรองตรวจสอบพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่า เป็นการตรวจสอบภายในองค์กรโดยเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งขึ้น ยังขาดประสบการณ์ในการสืบสวนและไต่สวน และความเป็นมืออาชีพ ทั้งหากพิจารณาในรูปแบบองค์กรอิสระ ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นสืบสวนหรือไต่สวน เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนมีได้เฉพาะการใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น รวมทั้งเพียงสอดส่อง ดูแล ให้ข้อมูลเบาะแส แต่ไม่อาจรวบรวมพยานหลักฐานได้ทันท่วงทีเพราะการทุจริตการเลือกตั้งส่วนใหญ่ทุจริตโดยการแจกเงินซื้อเสียงและพยานหลักฐานสูญหายได้ง่าย ประกอบกับผู้ตรวจการเลือกตั้ง ที่ออกแบบมาให้มีหน้าที่สืบสวนข้อเท็จจริงเชิงรุกและรายงานให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบโดยตรง แต่คัดเลือกบุคคลนอกพื้นที่มาทำหน้าที่จึงเข้าถึงพยานหลักฐานได้น้อยมาก แต่กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้กำหนดหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน อาศัยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในองค์กรตรวจสอบพยานหลักฐานและตรวจสอบถ่วงดุลระดับการบังคับบัญชากันเอง แม้คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะแต่งตั้งบุคคลภายนอกผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เป็นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งมาทำหน้าที่กลั่นกรองชั้นที่ 2 ก็ตาม แต่เป็นกระบวนการกลั่นกรองสำนวนคดีชั้นกลาง ไม่ใช่กระบวนการสาธารกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งชั้นต้น แม้จะให้อำนาจในการวินิจฉัยให้สอบสวนเพิ่มเติมได้ก็ได้ ย่อมทำให้เกิดปัญหาความเชื่อมั่นในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็น การรับคำร้อง การสืบสวนหรือการไต่สวน การรวบรัดตัดตอนและวินิจฉัยชี้ขาดหรือกรณีสำนวนคดีมีความล่าช้าเกินควร ทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง เกิดความเคลือบแคลงสงสัยว่า กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนนั้น มีความโปร่งใสหรือไม่สามารถตรวจสอบได้หรือไม่ ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมกับทุกพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ถูกร้อง ซึ่งขัดแย้งกับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการบ้านเมืองจะต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้ ประกอบกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญ และใช้อำนาจเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่าตุลาการ โดยจะต้องถูกตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยภาคประชาชนและองค์กรตุลาการ โดยเฉพาะกระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตั้งแต่ชั้นตรวจคำร้อง การแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ตลอดจนวิธีการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้ง

ปวง ให้เข้าสู่สำนวนคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มากที่สุดก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด โดยเฉพาะการตรวจสอบพยานหลักฐาน การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง การใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานทั้งฝ่ายผู้ร้องและฝ่ายผู้ถูกร้องเพื่อพิสูจน์ความจริงให้ชัดแจ้ง จะต้องยึดหลักกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยจะต้องใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานอย่างระมัดระวัง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

ปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่าได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ถือว่าเป็นการจัดการเลือกตั้งโดยกระทรวงมหาดไทยในประเทศไทย ครั้งที่ 9 ส่งผลให้มีการทุจริตการเลือกตั้งต่อเนื่องแพร่หลายจนมาถึงบริบทการเมืองในปัจจุบัน (ชาติชาย มุกสง, 2564, หน้า 73) ส่วนหนึ่งตัวแปรเกิดจากการใช้อำนาจในการจัดการเลือกตั้งของกระทรวงมหาดไทยในรูปแบบของรัฐโดยเอาเปรียบพรรคการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามและพรรคการเมืองอื่นโดยกติกาไม่เป็นธรรม ทำให้ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของการเลือกตั้งทั่วโลกที่ว่า “การเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้” ทั้งกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนในอดีตที่ผ่านมาให้อำนาจเป็นอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเป็นของสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้เกิดจากองค์กรกลางหรือศาลยุติธรรม

จึงเป็นการเอารัดเอาเปรียบพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกระทรวงมหาดไทยและการประกาศผลการเลือกตั้ง ส่งผลให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองในประเทศไทย ต่างออกมาเรียกร้ององค์กรกลาง ที่มีความเป็นกลางทางการเมืองเพื่อมาทำหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งให้เกิดความบริสุทธิ์และยุติธรรม ต่อมาได้คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ(สสร.)ที่ยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยนำรูปแบบองค์กรจัดการเลือกตั้งของต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทย กล่าวคือ องค์การจัดการเลือกตั้ง(Electoral Managrment Body หรือ EMB) โดยมีรูปแบบ จำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบอิสระ รูปแบบรัฐบาลและรูปแบบผสม โดยประเทศไทยได้นำรูปแบบอิสระ มาใช้ บนหลักการพื้นฐานที่ว่า (1)การกำหนดว่าใคร คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (2)การรับสมัครและการตรวจสอบคุณสมบัติผู้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง สำหรับการเลือกตั้งได้แก่ พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง (3)การจัดการให้มีการลงคะแนน (4)การนับบคะแนนและ(5)การรวมผลคะแนน (เฮเลน่า แคตย์ และคณะ, 2557, หน้า 2-6) ต้นแบบในรูปแบบองค์การบริหารจัดการเลือกตั้งในรูปแบบองค์กรอิสระ ไม่อยู่ในภายใต้อาณัติของฝ่ายบริหาร และเป็นอิสระจากฝ่ายการเมือง โดยให้มีอำนาจบริหารจัดการประเทศในช่วงรอยต่อยุบสภาขณะที่เกิดสุญญากาศทางการเมืองโดยรัฐบาลรักษาการ จะต้องมาขออนุมัติในเรื่อง งบประมาณ ทรัพยากรบุคคล ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรี โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถือกำเนิด

ครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540จะเห็นได้ว่า องค์กรจัดการการเลือกตั้ง ที่ประเทศไทยนำมาใช้ในรูปแบบอิสระ ตัวบุคคลที่มาทำหน้าที่จะต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง และผลผลิตของกฎหมายสร้างให้มีเครื่องมือใช้ในองค์กรเพื่อปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้งได้ทันท่วงที ต่อมาได้เกิดคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นในประเทศไทยในรูปแบบอิสระ โดยมีคณะกรรมการการเลือกตั้งในครั้งแรก จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 1 คนและกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 4 คน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ออกแบบรัฐธรรมนูญ สถาบันทางการเมือง โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีจำนวน 7 คน ได้แก่ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 1 คน และกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 6 คน หากพิจารณาพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2475 กฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับแรกของประเทศไทย กระทรวง มหาดไทย โดยกรมการอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ได้แต่งตั้งฝ่ายปกครองเป็นคณะกรรมการตรวจเสียงเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวนแห่งละ 3 คน แต่ไม่ได้ให้อำนาจให้กรรมการตรวจเสียงการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดในการเลือกตั้ง แต่กลับโยนภาระเป็นให้อำนาจประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็น ผู้มีส่วนได้เสียไปยื่นคำร้องกรณีผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระดับตำบล ที่ชนะเสียงข้างมากทุจริตการเลือกตั้งหรือกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไปยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่น(ศาลแขวงหรือศาลจังหวัด) ขอให้เพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งและในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับจังหวัด ก่อนที่จะทราบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนั้นๆ กลับให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยยื่นคำร้องไปยังวงงานสภาผู้แทนราษฎร สอบสวนกระบวนการสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า เป็นการทุจริตการเลือกตั้งหรือไม่ โดยขัดหลักการตรวจสอบถ่วงดุลในหลักการแบ่งแยกอำนาจเพราะควรจะเป็นอำนาจขององค์กรตุลาการเพื่อตรวจสอบกระบวนการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่ ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดรูปแบบองค์กร หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในหมวด 12 ว่าด้วยองค์กรอิสระ ส่วนที่ 2 คณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา 222 ถึงมาตรา 227 โดยมีกฎหมายลูก ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ขณะที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งคนเดียวหรือมอบหมายให้คณะบุคคลในการสืบสวนหรือไต่สวนโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งกำกับควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง อำนาจตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้ง ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง แบ่งเป็น 2 องค์กร ได้แก่ ตรวจสอบภายในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งและตรวจสอบภายนอกองค์กร ได้แก่ องค์กรตุลาการ กล่าวคือ ในชั้นคณะกรรมการการ

เลือกตั้ง กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดในการเลือกตั้ง ส.ส.ในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดภายในองค์กร เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยแบ่งกระบวนการตรวจสอบ 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยทั้ง 3 ชั้น สำนวนคดีจะถูกตรวจสอบซึ่งกันและกัน

ส่วนการตรวจสอบภายนอกองค์กร ได้แก่ ศาลฎีกา(ศาลยุติธรรม) ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 226 หากผู้สมัครรายนั้นที่ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้อง มีสมาชิกภาพดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว เป็นอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 82 หากภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายนั้น กระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น โดยในการพิจารณาของศาลฎีกา ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก ในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เป็นกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในสำนวนคดีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือเป็นการตรวจสอบภายนอกองค์กรเว้นแต่กรณีให้ใบส้ม ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นที่สุด ตามรัฐธรรมนูญฐมาตรา 225 วรรคท้าย

การยกระดับการปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มเครื่องมือการบริหารจัดการในองค์กรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเพิ่มอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดภายในองค์กรเพื่อจัดการปัญหาได้อย่าวรวดเร็วโดยรัฐธรรมนูญมาตรา 225 ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้“ใบส้ม”ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าการกระทำนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224(4) ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้ง

มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม อีกประการหนึ่ง ไม่เคยปรากฏในเครื่องมือของคณะกรรมการการเลือกตั้งมาก่อนนอกเหนือจากใบเหลืองและใบแดง คือ การออกแบบเครื่องมือที่เรียกว่า “ใบดำ” กรณีภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้วพบว่าทุจริตการเลือกตั้งและเป็นเรื่องชร้ายแรงโดยมีพยานหลักฐานชัดแจ้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายนั้นตลอดไป ส่งผลให้สมัครรับเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆไม่ได้ตลอดไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 235 วรรคสี่ หากพิจารณาในรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์กรอิสระ กลับไม่ได้ระบุการให้ใบดำไว้ แต่กลับไประบุไว้ในองค์กรคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะการทุจริตการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งของความร้ายแรงต่อระบบการเมืองการปกครองไทย กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมการเมืองอย่างร้ายแรง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้อำนาจเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งได้ รวมถึงฐานร่ำรวยผิดปกติ

ส่งผลผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายใด ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้นั้น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ จะเห็นได้ว่า การให้อำนาจให้ “ใบส้ม” และ “ ใบดำ” ในขณะเดียวกัน “ใบเหลือง” และ “ใบแดง” ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอยู่แล้ว เครื่องมือใหม่ ทำให้จัดการเลือกตั้งโดยรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม และให้หลังเลือกตั้ง ส่งผลคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งย่อมเป็นที่สุด โดยผู้สมัครฯรายนั้นไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลฎีกาได้ ถือว่าเป็นการบริหารจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรและควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเบ็ดเสร็จภายในองค์กร เป็นยกระดับปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้งให้เข้มข้นและทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทการเมือง การสร้างเครื่องมือให้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งโดยเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้สมัครผู้นั้น เป็นการชั่วคราวและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยหรือเขตเลือกตั้งนั้นได้ทันที ถือเป็นกระบวนทัศน์นวัตกรรมใหม่และเป็นความท้าทายการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัวแปรสำคัญได้แก่ ปัญหากระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนรับรับคำร้อง รูปแบบคำร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส ปัญหาเนื้อหาและรูปแบบคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาในชั้นสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน การสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดุลพินิจใน

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน การวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่า ขาดกระบวนการตรวจสอบภาคประชาชน โดยเฉพาะการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มี 3 ชั้น ตรวจสอบซึ่งกันและกันภายในองค์กร ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนประจำจังหวัด คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนวนจะโปร่งใสและตรวจสอบได้เป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่าย พยานหลักฐานเหล่านั้นจะต้องผ่านกระบวนการพิสูจน์ความจริง ซึ่งสามารถบูรณาการหลักธรรม หลักอริยสัจ 4 อันเป็นหลักการพิสูจน์ความจริงทางธรรม สามารถนำมาประยุกต์ได้ในทางโลก

จากสถิติผลการวินิจฉัยชี้ขาดสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยชี้ขาด ได้แก่ การดำเนินคดี การยกคำร้อง การสั่งยุติดำเนินคดี โดยในการสืบสวนก่อนประกาศผลเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการการเลือกตั้งจะให้ใบส้ม คำวินิจฉัยย่อมเป็นที่สุด ผู้ถูกร้องไม่อาจอุทธรณ์คำสางต่อองค์กรตุลาการได้ ทำให้วินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นที่สุด หากเมื่อสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนกรณีให้ใบส้มเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของผู้สมัครรายนั้นและขอให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้ง ส่วนภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนหรือไต่สวนเสร็จแล้ว จะให้ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ โดยวิธีการยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง การสร้างเครื่องมือใหม่ คือ ใบดำ โดยวัดระดับความร้ายแรง เพราะส่งผลให้ผู้สมัครรายนั้นถูกตัดสิทธิตลอดไปทางการเมืองตลอดไป แต่ปัญหาว่า การให้ใบดำ อาจเกิดจากสาเหตุอื่น เช่น การฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ซึ่งเป็นความหมายระดับกว้าง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราฎรถูกตัดสิทธิทางการเมืองและสิ้นสมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้วิจัย ได้ศึกษากระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนภายในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัญหาของคำร้อง ปัญหาความปรากฏและข้อมูลเบาะแส การตรวจสอบพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นพยาน หลักฐาน พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ โดยเฉพาะปัญหาของประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า พยานแวดล้อม รวมทั้งปัจจุบันประเทศไทย การก้าวล้ำเทคโนโลยี เป็นปัญหาของแหล่งที่มาของพยานวัตถุ เช่น ภาพถ่าย เทปบันทึกเสียง หรือวีดีโอบันทึกภาพและเสียง ซึ่งปัจจุบันพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี เข้าถึงประชาชนทางโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือมือถือ ทำให้ใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานของฝ่ายผู้ร้องหรือฝ่ายสนับสนุนของผู้ร้อง โดยผู้ร้องส่วนใหญ่จะเป็นคู่แข่งทางการเมือง การบันทึกภาพและเสียง จึงเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการเอาผิดแก่ผู้ถูกร้องและนำมาเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิจารณาคดีในชั้นศาล แต่ขณะเดียวกัน การกลั่นแกล้งทางการเมือง โดยสร้างพยานหลักฐานเท็จ หรือการกลับคำให้การในชั้นศาล ทำให้ไม่มีท

พยานหลักฐานที่จะเอาผิดผู้ถูกร้อง ย่อมเป็นปัญหาต่อการตรวจสอบพยานหลักบาน การนำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวน หรือการนำพยานบุคคลมานำสืบพยานในศาล เหล่านี้ จึงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้การจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ในการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ หลักความจริงอันประเสริฐ หรือหลักการพิสูจน์ความจริงทางธรรม โดยหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดยหลักการพิสูจน์ความจริง จะต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองและวินิจฉัยปรับกับข้อกฎหมายทางโลก จะส่งผลให้มีแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืน โดยเฉพาะมนุษย์ เป็นสัตว์สังคม มีความเห็นแก่ตัว ความทะเยอทะยานอยากมีอยากได้ หากนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาแก้ไขปัญหานำไปสู่แนวปฏิบัติในการดับทุกข์ที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะประกอบไปด้วย การบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยแยกวิเคราะห์ในแนวทางบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการลงภาคสนาม ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แก่ มิติทางด้านการเมือง มิติทางด้านกฎหมาย มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ซึ่งแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร แนวทางการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการและแนวทางการตรวจสอบโดยภาคประชาชน นอกจากนี้ การสัมมนากลุ่มเฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐศาสตร์และด้านนิติศาสตร์ นำมาวิเคราะห์เติมเต็มผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการวิจัย มาเป็นแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างยั่งยืน

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

1.2.2 การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

1.2.3 ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

1.2.4 แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2. เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3.เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีขอบเขตวิจัย ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบูรณาการหลักธรรมตามหลักอริยสัจ 4 โดยนำมาสังเคราะห์การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การสืบสวนหรือการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกเลือกตั้งเป็นตัวแปรให้เกิดปัญหาหลายประการ ตั้งแต่ชั้นก่อนรับคำร้อง ชั้นตรวจสอบคำร้อง ตรวจสอบเนื้อหา และพฤติการณ์การกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้ง

ขั้นตอนต่างๆภายในองค์กรก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยชี้ขาด โดยการการตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ โดยกลั่นกรองพยานหลักฐานก่อนที่ใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักรับฟังพยานหลักฐาน โดยตรวจสอบกันเองในองค์กรโดยไม่เป็นสากล ในชั้นรับคำร้อง ได้แก่ คำร้องของผู้ร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวนในสำนวนคดี ส่วนพยานหลักฐานในชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนที่เป็นสำนวนหลัก ได้แก่ พยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ เนื่องจากเป็นระบบไต่สวน เป็นอำนาจดุลพินิจเด็ดขาดของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน นอกจากนี้ แนวทางการบูรณาการหลักธรรมตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักการพิสูจน์ความจริงให้เชิงประจักษ์ นำมาประยุกต์ใช้ผสมผสานระหว่างหลักททางโกลและหลักทางธรรม การค้นหาความจริงจะต้องเป็นหนึ่งเดียวและสามารถพิสูจน์ได้ตามหลักธรรมชาติมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง เป็นหลักความจริงที่ไม่อาจโต้แย้งได้ มาแก้ปัญหาทางโลกในแนวรัฐศาสตร์เชิงพุทธ

รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ แนวคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คำพิพากษาศาลฎีกา คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้อง กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานชั้นสูง หนังสือ ตำรา และบทความที่เกี่ยวข้อง

วิธีการสังเคราะห์จากเอกสาร โดยนำหลักข้อกฎหมาย หลักรัฐศาสตร์ แนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คำพิพากษาศาลฎีกาและคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครอง รวมทั้งทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ สถิติคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เผยแพร่ มาสังเคราะห์งานวิจัยดุษฎีเล่มนี้

ส่วนการบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นหลักการพิสูจนความจริงในพระพุทธศาสนาปรากฏตามพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนา นำมาสังเคราะห์การพิสูจน์ความจริงทางโลกผสมผสานหลักธรรม ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย นำไปสู่การสรุปผลวิจัย อภิปรายผลวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม กระจายทั่วทุกภาคของประเทศ ได้แก่ กลุ่มเจ้าพนักงานเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย เจ้า

พนักงานสืบสวนและไต่สวน นิติกรผู้ว่าคดี และเจ้าพนักงานเลือกตั้ง กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 กลุ่มพรรคการเมือง ได้แก่ พรรคการเมืองที่ทำได้จดทะเบียนไว้กับนายทะเบียนพรรคการเมืองและส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งครั้งล่าสุด กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ ประกอบด้วย นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์สาขาการเมืองการปกครอง รวมทั้งสาขาบริหารรัฐกิจหรือรัฐประศาสนศาสตร์ นักวิชาการด้านกฎหมายมหาชน กลุ่มพระภิกษุ ประกอบด้วย ผู้แทนนิติบุคคลของวัด พระนักวิชาการ หรือพระภิกษุที่มีองค์ความรู้หลักอริยสัจ 4 และกลุ่มประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไป ทุกภาคของประเทศ

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มที่หนึ่ง ได้แก่ เจ้าพนักงานสืบสวนและไต่สวน เจ้าพนักงานเลือกตั้ง นิติกรผู้ว่าคดีสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กลุ่มที่สอง ได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคการเมืองต่างๆ กลุ่มที่สามได้แก่ ตัวแทนพรรคการเมืองต่างๆ กลุ่มที่สี่ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์หรือนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ กลุ่มที่ห้า ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุนักวิชาการที่มีความรู้ทางหลักอริยสัจ 4 กลุ่มที่หก ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 38 รูป/คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 12 คน

กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์-ด้านนิติศาสตร์ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3 พรรคการเมือง จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 4 ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนวัดหรือพระภิกษุ จำนวน 5 รูป

กลุ่มที่ 6 ประชาชนผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง จำนวน 6 คน

(2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วนการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) โดยกำหนดให้ผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน 10 รูป/คน วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านนิติศาสตร์ ตัวแทนพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและพระภิกษุ

นักวิชาการ โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อดุษฎีนิพนธ์โดยตรง การจัดสนทนากลุ่มย่อยเป็นไปในลักษณะการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงให้งานวิจัยครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัยที่กำหนดไว้

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ประยุกต์ใช้พุทธปรัชญา หมายความว่า การนำเอาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในภาคปฏิบัติ

อริยสัจ 4 หมายความว่า หลักพุทธปรัชญาหรือหลักธรรมที่พิสูจน์หาความจริงหรือความจริงแห่งอริยะ สำหรับการดับทุกข์เพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง โดยคุณสมบัติของแก่นธรรมอริยสัจ 4 ได้แก่ (1)เป็นความจริงที่พระอริยะรู้แจ้ง(ตรัสรู้) (2)เป็นความจริงที่พระอริยะพึงมี (3)เป็นความจริงที่ทำให้เป็นอริยะ และ (4)เป็นความจริงที่พิสูจน์ได้และไม่มีวันหักล้างได้

ทุกข์ หมายความว่า สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนในสภาพเดิมไม่ได้ ความทุกข์ เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ชาติ(การเกิด) ชรา(การแก่ การเก่า) มรณะ(การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น

สมุทัย หมายความว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ความทะเยอทะยานอยากในกาม ความอยากได้ในกามารมณ์ ภาวตันหา ความทะเยอทะยานในภพ อยากเป็นนั่น อยากเป็นนี่ และวิภาวตัณหา ความทะเยอทะยานอยากในปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่

นิโรธ หมายความว่า ความดับทุกข์ ความดับโดยสิ้นกำหนัด โดยไม่เหลือแห่งตัณหา จาคะ ความสละในตัณหา ,ปะฏินิสสัคโค ความวางตัณหา ,มุตติ การปล่อยตัณหานั้น ,อะนาละโย ความไม่พัวพันแห่งตัณหานั้น

มรรค หมายความว่า แนวปฏิบัติที่นำไปสู่นิโรธหรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ(ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ(ความดำริเห็นชอบ) สัมมาวาจา(เจรจาชอบ) สังมากัมมันตะ(กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ(พยายามชอบ) สัมมาสติ(ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ(ตั้งใจชอบ) หรือเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา(ทางสายกลาง)

องค์กรบริหารการจัดการเลือกตั้ง หมายความว่า รูปแบบการจัดการบริหารจัดการเลือกตั้งในรูปแบบองค์กรอิสระ

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน หมายความว่า การรวบรวมข้อเท็จจริงและก พยานหลักฐานได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ ในการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง

กรรมการ หมายความว่า กรรมการการเลือกตั้งและให้หมายความรวมถึงประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย

กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เลือกตั้ง หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผู้ร้อง หมายความว่า บุคคลที่กล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ผู้ถูกร้อง หมายความว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และให้หมายความรวมถึงผู้สมัครและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือพรรคการเมืองที่ได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าว

คำร้อง หมายความว่า คำกล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และให้หมายตวามรวมถึงคำร้องคัดคัดค้านหรือคำคัดค้าน

เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ หมายความว่า การได้รับทราบข้อมูลหรือหลักฐานพอสมควรจากการแจ้งเบาะแส หรือประการอื่นใด รวมทั้งเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจมูลกรณี หมายความว่า การแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อมูลในเบื้องต้นเพียงที่จะทราบว่ามีการกระทำโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายและมีพยานหลักฐานหรือข้อมูลเพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปหรือไม่

การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อป้องกัน ปราบปราม และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

การไต่สวน หมายความว่า การแสวงหา รวบรวม และการดำเนินการอื่นใด ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน

คำวินิจฉัย หมายความว่า คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาดสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวน

อิเล็กทรอนิกส์ หมายความว่า การประยุกต์ใช้วิธีการทางอิเล็กตรอน ไฟฟ้า คลื่นแม่เหล็ก หรือวิธีอื่นใดในลักษณะคล้ายกัน และให้หมายความรวมถึงการประยุกต์ใช้วิธีการทางแสง หรือวิธีการทางแม้เหล็ก หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้วิธีการต่างๆเช่นนั้น

คณะกรรมการช่วยตรวจสำนวน หมายความว่า คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนการสืบสวน การไต่สวน การไต่สวน การรับฟังคำชี้แจง หรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คณะอนุกรรมการวินิจฉัย หมายความว่า คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เจ้าพนักงาน หมายความว่า บุคคลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งให้มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวนหรือไต่สวน หรือดำเนินคดี ตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง พ.ศ.2560

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หมายความว่าเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เจ้าพนักงานสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นิติกรผู้ว่าคดีหรือตำแหน่งอื่นใด

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

การหาเสียงล่วงหน้า หมายความว่า การหาเสียงล่วงหน้าภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับถึงวันที่อายุครบวาระอายุสภาและถึงวันเลือกตั้ง และให้หมายความรวมถึงการยุบสภาให้นับถึงวันเลือกตั้ง

ใบส้ม หมายความว่า การให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งคนใดดึงผู้สมัครที่ไม่มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามออกจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรเป็นการชั่วคราวเพื่อป้องกันไม่ให้เข้ามายุ่งเหยิงกับการเลือกตั้งครั้งนั้น หรือการเลือกตั้งใหม่ที่จะจัดขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงระยะเวลา คือ ช่วงระยะเวลาแรก ก่อนวันเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตรวจสอบแล้วเห็นว่า ผู้สมัครผู้ใด ทั้งแบบระบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้ถอนชื่อผู้นั้นออกจากประกาศรายชื่อผู้สมัคร ให้หมายความรวมถึงช่วงระยะเวลาที่สอง ถ้า คณะกรรมการการการเลือกตั้งสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว เห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครกระทำการหรือก่อให้บุคคลอื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีการกระทำแล้วแต่ไม่ดำเนินการระงับการกระทำนั้น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครนั้นเป็นการชั่วคราว โดยมีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี และในกรณีที่ผู้สมัครนั้นได้คะแนนอยู่ในลำดับที่จะได้รับเลือกตั้ง ให้ กกต. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่

ใบเหลือง หมายความว่า อำนาจการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยไม่พบหลักฐานชัดเจน ว่ามีผู้ใดกระทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงระยะเวลา คือ ช่วงระยะเวลาแรก ก่อนหรือในวันเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนหรือไต่สวนแล้วหรือพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัย หรือกรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนพบเห็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำ อันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ และช่วงระยะเวลาที่สอง เมื่อประกาศผลการเลือกตั้ง แล้วปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม แต่ไม่ได้ความชัดว่าเป็นการกระทำของผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้น มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่สำหรับเขตเลือกตั้งนั้น

ใบแดง หมายความว่า ภายหลังจากประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น หากกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ศาลฎีกาจะสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลา 10 ปี และหากการที่ต้องสั่งเช่นนั้นทำให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ศาลจะต้องสั่งให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุให้มีคำสั่งเช่นว่านั้นด้วย

ใบดำ หมายความว่า ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใดกระทำการทุจริตเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อให้เพิกถอนสิทธิสมัคร

รับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นไม่มีกำหนด จะไม่มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆตลอดไป

การอุทธรณ์คำสั่ง หมายความว่า การอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลฎีกา ให้หมายความรวมถึง การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลง ทั้งนี้ ให้ถือสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก

เขตอำนาจศาล หมายความว่า ศาลฎีกา ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบการบูรณาการหลักธรรม หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ในการพิสูจน์ความจริงโดยผสมผสานทางโลกและทางธรรมในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2. ทำให้ทราบหลักการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ ก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานกลั่นกรองและวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3. ทำให้ทราบวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้ม หลายมิติ ได้แก่ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4. ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร แนวทางการตรวจสอบภายนอกองค์กร และแนวทางการตรวจสอบภาคประชาชน

5. ทำให้ได้รับความรู้ใหม่จากการวิจัยและการสังเคราะห์การวิจัย อันเป็นนวัตกรรมใหม่กระบวนทัศน์ที่สำคัญ การพิสูจน์ความจริงประกอบด้วยการพิสูจน์ควววามจริงทางทางโลกและการพิสูจน์ความจริงทางธรรมหลักอริยสัจ 4 เพื่อนำไปสู่หลักการค้นหาความจริง การพิสูจน์ความจริง การกลั่นกรองตรวจสอบพยานหลักฐานให้เข้มข้นและการใช้ดุลพินิจการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในการวินิจฉัยชี้ขาด

6. ทำให้ได้รับข้อเสนอแนะจากการค้นคว้าวิจัย เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและนำไปใช้ในภาคปฏิบัติในการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบไปด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง” ได้มีการศึกษาค้นคว้าหาแนวคิดและทฤษฎี ข้อมูล ข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย ในเชิงสรรพเอกสาร ตลอดจนการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตามในกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดแนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนงานวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการรปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2.4 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการแสวงหาข้อเท็จจริง

2.6 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรตุลาการ

2.7 หลักอริยสัจ 4

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2.1.1 ความหมายของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำว่า”พลเมือง”เป็นคำสำคัญที่ได้รับการบันทึกไว้ในยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย “ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” ในปี พ.ศ.2542 ทำให้เห็นว่า ในสังคมไทยนั้น มีความชัดเจนมากขึ้นที่จะสร้างคนในทิศทางที่จะให้เป็น”พลเมือง”โดยคำว่า พลเมือง นั้นมีปรากฏอยู่ในทุกระบอบการปกครองของแต่ละประเทศ แต่พลเมืองจะมีบทบาทหน้าที่และศักยภาพอย่างไรนั้นจะขึ้นอยู่กับระบอบการเมืองของรัฐนั้น ๆ (ทิพพาพร ตันติสันทร, 2554, หน้า 4-5) ลักษณะเป็นเจ้าของประเทศที่มีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิต มีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกันโดยจะต้องคำนึงถึงส่วนรวมและการใช้อิสรภาพควบคู่ไปกับความรับผิดชอบทั้งตนต่อตนเองผู้อื่นและสังคม (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555, หน้า 30)

พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยจะต้องมีสำนึกรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีจิตสาธารณะ มีวินัย มีเหตุผล ใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม มีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, 2558, หน้า 36) ในสมัยโบราณนั้นประชาชนมีสถานะเป็นไพร่หรือทาสเกือบทั้งหมด การเมืองสมัยใหม่ได้ปลดปล่อย พวกไพร่หรือทาสให้กลายเป็นราษฎร ซึ่งหมายถึง ผู้จะต้องเสียภาษีให้กับรัฐและต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง คำว่า “ประชาชน” จะสื่อถึงการเป็นเจ้าของประเทศและเจ้าของอำนาจอธิปไตยมากกว่าราษฎร ส่วนพลเมืองนั้น จะหมายถึง ประชาชนที่มีสิทธิหน้าที่อย่างสมบูรณ์ เป็นบุคคลที่ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง มีสิทธิไปเลือกตั้ง เสนอความคิดเห็นและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของทางราชการ สามารถเรียกร้องให้ออกกฎหมาย นโยบายและกิจการของรัฐตามที่ตนเห็นพ้อง (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554, หน้า 10-11)

พลเมืองมีหลายระดับ ได้แก่พลเมืองทั่วๆไป เรียกว่า ราษฎร หมายถึง ผู้รับทราบว่ารัฐทำอะไรให้บ้าง และตนเองมีหน้าที่เคารพกฎหมายและเสียภาษี และพลเมืองที่มีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรมสาธารณะ เป็นผู้นำระดับชุมชน เข้าร่วมในองค์กรทางสังคมต่างๆ และร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณะ (วิชัย ตันศิริ, 2556,หน้า 29-30)

พฤติกรรมการแสดงออกต่อกิจการสาธารณะว่า เป็นการกระทำที่มุ่งให้ชีวิตส่วนรวมดีขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ต่อสภาพส่วนรวมและการเมือง มีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพทางการเมืองและชีวิตสาธารณะ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่การออกเสียงเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ การกำหนดนโยบาย หรือกฎหมาย การเคลื่อนไหวทางการเมือง การยืนหยัดทางการเมืองในประเด็นต่างๆ หรือการแสดงพลังในการผลักดันทิศทางการเมือง (ศรัณยู หมั้นทรัพย์, 2551, หน้า 101-105)

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพในการดำเนินวิถีชีวิต รู้จักเคารพสิทธิ ใช้เสรีภาพควบคู่ไปกับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจการสาธารณะที่มุ่งเน้นพัฒนาสังคมส่วนรวมให้ดีขึ้น

2.1.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

เพลโต นักปรัชญาชาวกรีกโบราณ ที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิดตะวันตก เป็นลูกศิษย์ของอริสโตเติล เป็นนักเขียนและเป็นผู้ก่อตั้งอาคาเดมี ซึ่งเป็นสำนักวิชาในกรุงเอเธนส์ ที่กล่าวถึงคำว่า “พลเมือง”ได้เสนอแนวคิดเรื่องพลเมืองที่สมบูรณ์(Perfect Citizen Concept) ว่าการให้การศึกษาทางการเมือง และประชาชนควรเริ่มปลุกฝังคุณธรรรทางการเมืองในวัยเด็กตั้งแต่ชั้นอนุบาลประถมศึกษาให้มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ มีความรู้ทั้งวิธีการปกครองและวิธีการเป็นผู้ถูกปกครองผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ให้การศึกษา” ส่วนอย่างอื่นที่แตกต่างจาก

การปลูกฝังคุณธรรมทางการเมือง ถือว่าเป็นการฝึกอบรมโดยทั่วไป ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับพลเมือง อริสโตเติล นักปรัชญาการเมืองแนวคิดตะวันตก จะมองว่า มนุษย์จะไปถึงศักยภาพเต็มที่ของชีวิตได้ด้ายการเป็นพลเมืองที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนการเมืองหรือกิจกรรมสาธารณะ โดยใช้สิทธิเข้าร่วมในหน่วยงานที่กำหนดนโยบายหรือตัดสินคดีความ(enjoys the right of Sharing in deliberative or judicial office) ในเวลาที่กำหนดตายตัวหรือไม่ก็ได้ (fixed or unfixed)เข้าร่วมส่วนในชีวิตพลเมืองทีมีการปกครองและการถูกปกครองโดยสลับกันไป(Share in the civic life of ruling and begin ruled in turn) เป็นพลเมืองดีที่ต้องมีความรู้และความสามารถในการปกครองและถูกปกครอง (good citizen must possess the knowledge and the capacity requisite for rule as well as being ruled) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นพลเมืองที่มีความรู้ในการปกครองเหนือเสรีชนทั้งหลายและความรู้ที่จะถูกพวกเสรีชนทั้งหลายปกครองเรา (a knowledge of rule over free man from both points of view) (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2548, หน้า 68-72)

แนวคิดที่อธิบายถึงความเป็นพลเมืองไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554, หน้า 16-21)

ลักษณะแรก เป็นสำนักคิดที่มองว่าประชาธิปไตยไม่ได้เป็นการเมืองเพื่อประชาชนหรือพลเมืองอย่างแท้จริง แต่จะมองว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นไปเพื่อชนชั้นนักธุรกิจชนชั้นกลาง ชนชั้นสูง ไม่ใช่เพื่อชนชั้นกรรมการ ผู้ใช้แรงงานหรือชาวนาเท่าที่ควร สำนักคิด ดังกล่าว มี 2 แนวคิด ได้แก่

แนวคิดแรก คือ แนวคิดสังคมนิยมและคอมมินิสต์ มองว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความเป็นประชาธิปไตยในด้านเศรษฐกิจด้วย คือ การที่ให้คนส่วนใหญ่ ได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตให้มากที่สุด โดยที่คนชั้นล่างเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นล่างกับชนชั้นสูง

แนวคิดที่สอง คือ แนวคิดสวัสดิการนิยมมองว่า ควรมีการกระจายโภคทรัพย์ที่ดี มีการสร้างอาชีพและพัฒนาคนชนชั้นล่างให้มากที่สุดโดยที่รัฐบาลควรมีบทบาทด้านเศรษฐกิจในการสงเคราะห์ให้แก่บุคคลที่มีส่วนเสียเปรียบในสังคม เช่น คนพิการ คนชรา คนยากจน เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้พึ่งตนเองได้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดสวัสดิการนิยม จะมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นปัจเจกบุคคลที่ดีและมุ่งเน้นให้มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นเพื่อพัฒนาขึ้นมาเป็นชนชั้นกลาง ที่สามารถแก้ปัญหาให้ตนเองหรือมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาคนชั้นสูงหรือผู้ใหญ่มาแก้ปัญหาให้

ลักษณะที่สอง เป็นสำนักคิดที่มองว่า การเมืองปัจจุบันมิได้เป็นไปโดยประชาชน และมิได้เป็นของประชาชน แต่เป็นเพียงประชาธิปไตยแบบการเลือกผู้แทนเพียงอย่างเดียว เมื่อเวลานานเข้าจะไม่เป็นของประชาชน และประชาชนไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องอะไรมากกว่า การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งของ

ตนตามวาระเท่านั้น ประชาชนจึงควรที่จะเข้าไปดูแลปัญหาและพัฒนาบ้านเมืองตามความเหมาะสม และความเห็นของตนเองเป็นหลัก สำนักที่มีแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ สำนักคิดสาธารณนิยม (civicrepublicanism) สำนักชุมชนนิยม (Communitarianism) และสำนักคิดประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง(Participatory Democracy)

สำนักคิดสาธารณนิยม (civic republicanism) เห็นว่า การเมืองแบบประชาธิปไตยควรเป็นกิจการเพื่อส่วนรวมหรือกิจการที่มีจริยธรรมเพื่อส่วนรวม พลเมืองจะต้องเป็นผู้มีความกระตือรือร้น ไม่เป็นเพียงผู้ที่รอรับนโยบายหรือรอรับบริการจากภาครัฐเท่านั้น หากยังต้องเป็นพลเมืองที่มีความเป็นตัวของตัวเองและพึ่งตนเองหรือกันเองให้มากด้วย

สำนักชุมชนนิยม (Communitarianism) โดยนักคิดชุมชนนิยมสำคัญ คือ เอทซิ – ออนี (Etzioni) ได้กล่าวย้ำเตือนว่า การเมืองปัจจุบันที่ประชาชนจะเอาแต่สิทธิและประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่มนั้นจะไปไม่รอด หากจะรอดได้นั้นต้องสร้างภาคสังคม ภาคชุมชน และภาคเอกชนที่เข้มแข็งควบคู่ไปกับการใส่ใจเรื่องจริยธรรมและศีลธรรมให้มากขึ้น รู้จักและปฏิบัติหน้าที่ และเชิดชูการทำงานเพื่อชุมชน สังคม และประเทศชาติให้มากขึ้น อีกทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับชุมชนที่มีสมาชิกเป็นอิสระและผูกพันกับกฎระเบียบ คือ เน้นชุมชนในบริบทของประชาธิปไตย ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความอิสระแต่ต้องตระหนักในคุณค่าการสร้าง และการรักษาชุมชนที่เป็นประชาธิปไตย

สำนักคิดประชาสังคม (civil society) ประกอบด้วย บุคคลที่รวมตัวกันดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวระหว่างรัฐกับปัจเจกชนหรือที่เรียกว่า ภาคประชาสังคม มีแนวคิดไม่ต้องการให้รัฐ ครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐและร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถชี้นำ กำกับ และคัดค้านรัฐได้พอสมควร อีกทั้งยังสนับสนุน ให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มและรับผิดชอบต่อส่วนรวมโดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนหรือเฉพาะกลุ่ม ภาพรวมของแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของภาคประชาสังคม ประกอบด้วย รัฐ – ประชาสังคม -ปัจเจกชน ต่างเป็นอิสระซึ่งกันและกัน แต่ยังสามารถเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องหรือแสดงการคัดค้านขัดแย้งกันได้ แต่ต้องปรองดองประสานสามัคคีกันไปด้วย และเห็นความจำเป็น ในการปลูกฝังทัศนคติ ให้ประชาชนเห็นว่าตนเองเป็นพลเมืองที่เห็นคุณค่าของความสัมพันธ์ของผู้คนอย่างทัดเทียมกัน และ เข้าสู่การเป็นประชาสังคมที่ผู้คนค่อนข้างมีความเท่าเทียมกัน

สำนักคิดประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง (Participatory Democracy) มุ่งเน้นความเป็นพลเมืองร่วมกันในลักษณะที่ทำให้สังคมได้หลุดพ้น จากผลประโยชน์ที่จำกัดเฉพาะส่วนหรือเฉพาะเรื่องของสำนักคิดประชาสังคม โดยให้ความสำคัญกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง กำกับตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมือง แสดงความคิดเห็น เอาใจใส่ต่อการติดตาม

นโยบายหรือกฎหมายของรัฐ พร้อมกับการสร้างประชาธิปไตยที่มีส่วนร่วม มุ่งเน้นให้ประชาชนปกครองตนเองควบคู่กันไปด้วย บุคคลหรือหมู่คณะต้องร่วมกันเสียสละ หรือสมัครสมานร่วมใจกันทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม โดยเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกหรือคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมือง (civic virtue) ให้แก่ประชาชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของนักวิชาการต่าง ๆ ข้างต้น สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง มีลักษณะมุ่งเน้นถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่ประชาชนในสังคม พึงมีหรือพึงได้รับอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีแนวทางปฏิบัติที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรยึดมั่นและกระทำ กล่าวคือ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือกิจการสาธารณะ ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมือง ตลอดจนเอาใจใส่ดูแลปัญหาและพัฒนาบ้านเมืองตามเห็นสมควร

ความสำคัญของคุณลักษณะพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย

องค์ประกอบสำคัญของสังคมประชาธิปไตย คือ พลเมืองที่มีคุณสมบัติตามวิถีทางประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการนำพาประเทศชาติไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของพลเมืองที่มีคุณภาพตามวิถีประชาธิปไตย ดังนี้

ผลดีของการที่สมาชิกในสังคมรู้จักการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยไว้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, หน้า 22-23) ดังนี้

1.ทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง เนื่องมาจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลของคนในสังคม และการเปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถได้ร่วมกันทำงาน ซึ่งส่งผลทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ

2.ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เนื่องมาจากความผูกพันที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมจนสำเร็จผล

3.ทำให้สังคมมีความสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะสมาชิกในสังคมรู้จักปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และกติกาของสังคม

4.สังคมมีความเป็นธรรม เนื่องมาจากทุกคนรู้จักใช้สิทธิ ปฏิบัติหน้าที่ คำนึงถึงหลักเสรีภาพและความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย จึงปฏิบัติต่อกันในสังคมอย่างเป็นธรรม

5.สมาชิกในสังคมปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจต่อกันบนหลักศีลธรรมอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตย

ความสำคัญของสังคมที่ประกอบด้วยพลเมืองที่มีคุณลักษณะของพลเมือง ตามวิถีประชาธิปไตย (คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2558, หน้า 14) ดังนี้

1. สังคมมีความเป็นระเบียบและสงบเรียบร้อย

2. มีความรักและสามัคคีในหมู่คณะ

3. มีความเท่าเทียมและเกิดความเป็นธรรมในสังคม

4. สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาได้อย่างมั่นคง

5. สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิ บทบาทหน้าที่ และมีเสรีภาพตามกฎหมาย

6. สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีน้ำใจต่อกัน

7. สมาชิกมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศและนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย

จากการศึกษาความสำคัญของ คุณลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สรุปได้ว่า หากสังคมใดมีสมาชิกที่มีความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ย่อมจะส่งผลทำให้สังคมนั้นมีความมั่นคง ผู้คนในสังคมสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเอื้อเสื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน มีการปฏิบัติหน้าที่ของตนตามบทบาทและสถานภาพทางสังคม รู้จักการคำนึงถึง การใช้สิทธิ เสรีภาพ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย นำไปสู่สังคมที่มีความเป็นธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

องค์ประกอบของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชนที่ต้องทำหน้าที่ธำรงไว้ซึ่งชุมชนทางการเมืองให้ปลอดภัยจากสิ่งที่มาคุกคามทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก (ถวิลวดี บุรีกุล, เออเจนี เมริโอ และรัชวดี แสงมหะหมัด, 2557 ก, หน้า 32-35) ด้วยเหตุนี้นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ จึงได้นำเสนอองค์ประกอบพื้นฐานของพลเมืองในสังคม ประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

การสร้างพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น จะต้องสร้างทั้งด้านองค์ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ค่านิยม (Value) และคุณลักษณะ (Disposition) โดยนำเสนอองค์ประกอบของ ความเป็นพลเมืองไว้ 5 ประการ (J. Cogan, & Derricott, 2000) ดังนี้

1. ความสำนึกในอัตลักษณ์ (Sense of identity)

2. ความพึงพอใจในการได้รับสิทธิ (The enjoyment of certain rights)

3. การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน (The fulfillment of corresponding obligation)

4. ระดับความสนใจและความใส่ใจประเด็นสาธารณะ (A degree of interest and involvement in public affairs)

5. การยอมรับค่านิยมพื้นฐานทางสังคม (An acceptance of basic societal values)

องค์ประกอบของพลเมือง (Abowitz, & Harnish, 2006, pp. 653-690) มีดังนี้

1. มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง

2. ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ

3. มีสิทธิและหน้าที่

4. มีส่วนร่วมทางการเมือง

5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

บุคลิกนิสัยพื้นฐานของความเป็นพลเมือง ไม่ว่าจะอยู่ในระบอบการเมืองใด จะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ลักษณะ (วิชัย ตันศิริ, 2556, หน้า 28) ดังนี้

1. มีความเชื่อในวิถีของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง (Nonviolence)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในรัฐ หรือชุมชนการเมือง (Body-politic) เดียวกัน แม้จะมีความขัดแย้งกันก็ควรจะปฏิบัติต่อกันเยี่ยงสุภาพชน (Politeness)

3. พลเมืองในรัฐหรือชุมชนการเมืองเดียวกัน ควรจะใฝ่หาสันติ มากกว่าสงคราม (Peace-loving)

จากการศึกษาองค์ประกอบของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยจากนักวิชาการทั้งใน และต่างประเทศข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย มีดังนี้

1. อัตลักษณ์ในการเป็นสมาชิกชุมชนทางการเมือง

2. การได้รับสิทธิ และตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองของสังคม

3. การมีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยมุ่งเน้นการเอาใจใส่ต่อประเด็นสาธารณะ

4. มีความเชื่อในวิถีของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง

แบบของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่มีความเป็นสากลและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ เวสไฮเมอร์และโจเซฟ คาห์น (Westheimer and Joseph Kahne) (Westheimer, & Kahne, 2004, pp. 237-269) จึงได้ศึกษาและพัฒนาแบบของการเป็นพลเมืองออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen)

การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในสังคม พลเมืองจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ โดยจะต้องมีหน้าที่ในการปฏิบัติต่อชุมชน เช่น การบริหารจัดการเกี่ยวกับขยะในชุมชน การบริจาคโลหิต การปฏิบัติตามกฎหมาย การชำระภาษี การเป็นอาสาสมัครในยามจำเป็น การสนับสนุนอาหารและเสื้อผ้าแก่คนยากไร้ เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จึงต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัยในตนเอง และเป็นผู้ลงมือตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง

คำจำกัดความของความรับผิดชอบ

นักการศึกษาและนักวิชาการจำนวนมาก ได้กล่าวถึงความหมายของความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

ความรับผิดชอบเป็นการลงมือปฏิบัติและการมีทัศนคติเกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม ช่วยเสริมสร้างพันธะของประชาชนที่มีต่อชุมชนและการปฏิบัติตนเป็น

พลเมืองของชาติ และสร้างทัศนคติเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบสาธารณะโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจในการปฏิบัติต่อผู้อื่น การมีความรับผิดชอบต่อสังคม และการยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น (Weeks J.C. et al., 1998, pp. 12-15)

ความรับผิดชอบในมุมมองที่มีต่อสาธารณะเป็นความรับผิดชอบของพลเมืองที่มีปัจจัยทางด้านการเมือง ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของพลเมือง เป็นแรงผลักดันไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ประกอบไปด้วยการกระทำและทัศนคติที่สัมพันธ์กับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางสังคม รวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมกับรัฐบาล องค์กรศาสนา การเป็นอาสาสมัคร หรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในสมาคมอาสาสมัคร (Jennifer Self, n.d.)

ความรับผิดชอบเป็นความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวเนื่องกับภาระหน้าที่ตามสถานภาพและบทบาทที่มีความแตกต่างกัน หากบุคคลได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบของตนได้ดีย่อมเป็นที่ยอมรับของสังคม (สุวิมล จุลวานิช, 2548, หน้า 40)

ความหมายของความรับผิดชอบที่มีต่อสาธารณะว่า เป็นพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเกิดจากการรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมทางสังคม ก่อให้เกิดความรับผิดชอบและรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีหน้าที่ต้องช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ จนกลายเป็นพฤติกรรมในหน้าที่ต่อสิ่งนั้น ๆ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยจิตสำนึกที่ดีต่อสาธารณชน (เวสาลี ชาติสุทธิพันธุ์, 2550, หน้า 35)

ความรับผิดชอบเป็นความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่มีทั้งต่อตนเองและสังคมอย่างเต็มตามความสามารถ โดยเน้นการเห็นแก่ประยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และยอมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งดีและไม่ดีจากการปฏิบัติหน้าที่การงานของตน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2554, หน้า 78)

จากการศึกษาความหมายของความรับผิดชอบจากนักวิชาการและนักการศึกษา จึงสรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ ดังนี้ ความรับผิดชอบ คือ การรับรู้และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ที่มีต่อตนเองและสังคมด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งยอมรับผล ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ของตน ขณะที่ความหมายของความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมสาธารณะ ด้วยการมีจิตสำนึกที่ดี มีทัศนคติเกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม

ลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ดังนี้ ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Self-Responsibility and Social Responsibility) เป็นการรับรู้และยอมรับผลจากการกระทำของแต่ละคน รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายของบุคคลและวัฒนธรรม มี

ความสามารถในการยอมรับความคิดเห็นและประสบการณ์ที่แตกต่างและแปลกใหม่ เข้าใจความสำคัญของการเป็นอาสาสมัครและการมีส่วนร่วมในสังคมและกิจกรรมของชุมชน ตระหนักในประเด็นของชุมชนและโลกตลอดจนพัฒนาความสามารถในการเป็นผู้นำการติดต่อสื่อสาร การร่วมมือและทักษะสังคม(Karen L. Hinton, 2010)

คุณลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการบังคับใช้กฎหมาย ให้เกิดผลในทางปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมในสังคม รู้จักรวบรวมข้อมูลตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล ทั้งในเรื่องชุมชนและสาธารณะ รู้จักสำรวจ ค่านิยม ความเชื่อ และความเห็นของตนเองและผู้อื่น อีกทั้งเคารพในความเชื่อ และค่านิยมของผู้อื่น มีส่วนร่วมในชุมชนและกิจกรรมอาสาสมัครในฐานะสมาชิกหรือผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินชีวิตด้วยความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตนเป็นผู้ลงคะแนนเสียงที่มีความรับผิดชอบ หลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่ไม่ซื่อสัตย์ ช่วยแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้ง โดยสันติวิธี และมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นด้วยความยุติธรรม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2545, หน้า 15)

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จะปฏิบัติตนตามตามสิทธิและหน้าที่ของตน โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ประพฤติตนเข้าร่วมส่วนในประโยชน์นสำคัญของชุมชน คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ธำรงไว้ ซึ่งแนวทางปฏิบัติที่มีความยุติธรรม และร่วมขจัดปัญหาสังคมอย่างสันติวิธี

พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen)

สังคมประชาธิปไตย มีหลักการสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน พลเมืองจึงต้องเป็นผู้ประพฤติตนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐและชุมชน เอาใจใส่ดูแลความต้องการจำเป็นในการดำเนินชีวิต สนับสนุนและร่วมวางแผนการดำเนินการตามนโนบายของรัฐ สร้างความสัมพันธ์อันดีทำความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจระหว่างกันในชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดการด้านอาหารแก่คนยากไร้ในสังคม พลเมืองที่มีส่วนร่วม จึงต้องมีคุณลักษณะมีความเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมในการจัดระบบ และโครงสร้างของชุมชน

คำนิยามของการมีส่วนร่วมของพลเมือง

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้นิยามของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ไว้หลายแนวทาง ดังนี้

การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำของบุคคลที่พยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง รวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใด ๆ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อผลทางการเมืองโดยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น จะเพิ่มความสนใจทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการความสนใจและแรงจูงใจมากขึ้นเป็นลำดับ (Milbrath, 1965)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจด้วย และเป็นกิจกรรมซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายของรัฐ ซึ่งการกระทำนั้นอาจกระทำโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ (Mc Closky, 1968, pp. 252-265)

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็นให้คำแนะนำ ปรึกษา ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน (สถาบันพระปกเกล้า, 2556, หน้า 73)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของพลเมือง หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะกับภาครัฐด้วยความสมัครใจ โดยคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว จึงถือได้ว่าการมีส่วนร่วมของพลเมืองนั้น เป็นสิทธิอันชอบธรรมในฐานะการเป็นพลเมืองในชุมชนทางการเมืองหนึ่งหรือรัฐหนึ่ง

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของพลเมือง

นักวิชาการได้จำแนกองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของพลเมืองไว้ ดังนี้

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของพลเมือง (ปรัชญา เวสารัชช์, 2528) ดังนี้

1. มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนา

2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายาม เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ ทั้งนี้ จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน

และแนวคิดของถวิลวดี บุรีกุล อธิบายองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของพลเมือง (ถวิลวดี บุรีกุล, 2557 ข) ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. มีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. มีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม จะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัด โดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้ว โดยพื้นฐาน ทั้งนี้ มักพิจารณาผู้เข้าร่วมจาก กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็น

กลุ่มผู้ที่อาจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ในเชิงบวกและเชิงลบ หรืออาจเป็นกลุ่มผู้ที่มีความสนใจ

การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งถือเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ต้องไปทำหน้าที่คัดเลือกตัวแทน เข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมายและเข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้น ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และทำให้การเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ ดังนี้

1. สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
2. สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง แจ้งเหตุหรือเบาะแสการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง
3. ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพร้อมเพรียงกัน
4. ร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยเป็นสมาชิกหรืออาสาสมัครขององค์การเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง
5. ร่วมเป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งกรรมการนับคะแนนกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เป็นต้น

การเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการเลือกตั้ง สามารถจำแนกรายละเอียดได้ ดังนี้

กิจกรรมการมีส่วนร่วมก่อนการเลือกตั้ง

1. ตรวจบัญชีรายชื่อว่า ตนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่
2. ตรวจสอบพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง
3. ร่วมรณรงค์เลือกตั้ง
4. ฟังการปราศรัยนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง
5. สอดส่องดูแลพฤติกรรมที่มิชอบ
6. ศึกษาประวัติผู้สมัคร
7. ให้การศึกษาแก่ประชาชน
8. การต่อรองนโยบายของพรรคการเมือง

กิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างการเลือกตั้ง

1. สังเกตการณ์การซื้อเสียง
2. ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
3. ติดตามการนับคะแนน
4. ร่วมเป็นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง
5. แจ้งเหตุหากพบเหตุการณ์ผิดปกติ

6. ชักชวนประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

7. ไม่รับเงินซื้อเสียง

8. ตรวจสอบดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกติกา

กิจกรรมการมีส่วนร่วมหลังการเลือกตั้ง

1. ติดตามผลการเลือกตั้ง

2. ติดตามผลการใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. ติดตามการจัดตั้งรัฐบาล

4. ติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนที่เราเลือก

5. แสดงพลังกลุ่ม ถอดถอนนักการเมือง ถ้าพบว่ามีการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

จากการศึกษาองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของพลเมืองพบว่า การมีส่วนร่วมของพลเมือง ประกอบด้วย กลุ่มคน เป้าหมาย กิจกรรม และผลที่ได้รับจากการเข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมนั้นจะทำให้ประชาชนได้ เข้าไปมีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ดังนั้นการเลือกตั้ง จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออก ซึ่งเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ในอันที่จะมอบความไว้วางใจในตัวแทนของปวงชนไปใช้อำนาจแทนตน การออกเสียงเลือกตั้งจึงถือเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยเป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตน เพื่อให้รัฐสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน มาใช้ในการพิจารณากำหนดนโยบายและตัดสินใจดำเนินงานต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

2.1.3 พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม (Justice-Oriented Citizen)

พลเมืองที่สนใจในกิจการของบ้านเมืองในฐานะที่ตนหรือกลุ่มของตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการตั้งค้าถามต่อระบบสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาแนวทางดำเนินการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยเป็นบุคคลที่สามารถประเมิน วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยให้ความสนใจ สืบค้นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรมทางสังคม และสามารถจัดท้ากลยุทธ์เพื่อใช้แก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น การพัฒนาสังคมพลเมืองในรูปแบบนี้จึงต้องมุ่งเน้นให้เกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งค้าถามโต้แย้ง และมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการเปลี่ยนแปลงระบบและโครงสร้างเมื่อพบความไม่เป็นธรรมในสังคม

คำจำกัดความของความเป็นธรรม

“ความเป็นธรรม” มีลักษณะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นรูปธรรม แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรม มักปรากฏแฝงอยู่ในระบบนโยบายของรัฐ และระบบศีลธรรม ความเป็นธรรมทางสังคมจึงอาจไม่มีความเป็นสากล แต่เป็นสิ่งที่ได้รับการกำหนดควบคุมจากผู้มีอำนาจภายใต้ชุดของศีลธรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมวัฒนธรรม

การศึกษาแนวคิดและคำจำกัดความของความเป็นธรรม ได้มีการศึกษาค้นคว้ามา ตั้งแต่ในอดีต โดยเริ่มจากแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมก่อนสมัยคริสตกาล ประกอบด้วย โสเครตีส (Socrates) ที่มุ่งเน้นประเด็นความเป็นธรรม ผ่านคุณธรรมของการมีชีวิตที่มีความสุข ซึ่งจะต้องมีคุณธรรมด้านความยุติธรรมประกอบด้วยความเป็นธรรมในลักษณะดังกล่าว จึงหมายถึงความยุติธรรมของการแสดงการกระทำที่เคารพสิทธิของผู้อื่นและการไม่ยอมทำความชั่วต่อผู้อื่น แม้ว่าผู้นั้นจะทำอันตรายแก่ตน ส่วนเพลโต (Plato) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความเป็นธรรมในลักษณะของการจัดสรรให้ทุกคนตามส่วนที่พึงได้รับ ซึ่งคนแต่ละกลุ่มในสังคมนั้น จะทำหน้าที่ แตกต่างกันสมควรได้รับผลตอบแทนต่างกัน จึงเกิดความเป็นธรรมขึ้น ต่อมานักคิดในสมัยคริสตกาล john Stuart Mill (ค.ศ. 1806-1873) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรม ในลักษณะของการเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง และเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ในการดำรงชีพที่ดี โดยจะเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพอย่างมาก และเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เพื่อให้เกิดพันธะและการปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม (ธีระพงษ์ วงษ์นา, 2557, หน้า 131-150)

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความเป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีลักษณะเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในสังคมต่าง ๆ หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งถ้ามีการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม สังคมย่อมจะเกิดความเป็นปกติสุขอย่างยั่งยืน

2.2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ดำเนินวิวัฒนาการมากกว่า 91 ปี นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2475 จาก “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์” มาเป็น “ระบอบประชาธิปไตย” หลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน (สิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2555, หน้า 17)

2.2.1 ความหมายของประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย” ว่าเป็น “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนส่วนใหญ่” คำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) มีความหมาย ที่แตกต่างกัน หลายความหมายด้วยกัน ความหมายดั้งเดิม มีต้นกำเนิดจากภาษากรีกเพราะชาวกรีกเป็นพวกแรกที่เริ่มใช้ ซึ่งหมายถึง รูปแบบการ

ปกครองที่ประชาชนทั้งหมดมีสิทธิที่จะตัดสินชี้ขาดปัญหาการเมือง โดยอาศัยหลักการฟังเสียงข้างมาก รูปการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐกรีกโบราณในปัจจุบันนี้ เรียกว่า เป็นการปกครองโดยชนหมู่มาก หรือประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ความหมายของประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในภายหลัง มีทั้งความหมายแคบและความหมายกว้าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 665)

ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่อำนาจในการปกครองของรัฐบาล มาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การยินยอมนี้แสดงออกโดยการดำเนินการให้ประชาชนได้รับและใช้อำนาจโดยสม่ำเสมอ มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้ง ที่เป็นการแข่งขัน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมในการเลือกตั้ง หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือ เสรีภาพของประชาชนที่รวมเสรีภาพในการพูดได้รับข้อมูลและมีส่วนร่วมในการแข่งขันทางการเมือง (Etzioni-Halevy, 1997) การปกครองที่ถือว่า ประชาชนมีอำนาจสูงสุด ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบบ้านเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านการปกครองและการดำเนินชีวิตของตนเอง (คำนึง ชับสุวรรณรักษ์ และธีระพล บุญสร้าง, 2549, หน้า 7)

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน (อมร รักษาสัตย์, 2543, หน้า 12) เป็นการปกครองโดยเสียงข้างมากของประชาชน การปกครองที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนภายใต้สิทธิเสรีภาพความเสมอภาค (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2543 ก, หน้า 203) ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองการปกครอง ที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ของคนส่วนมาก โดยประชาชนมีสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ตามหน้าที่และอำนาจตามบัญญัติไว้ในกฎหมายประชาธิปไตย แบ่งเป็นหลายประเภท บางท่านแบ่งเป็น 3 แบบ (โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, 2532, หน้า 59-63) บางท่านแบ่งเป็น 2 ประเภท (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2543 ข, หน้า 204-210) กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบของระบอบประชาธิปไตยสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

1.ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ซึ่งเป็นการปกครองอยู่ในอำนาจของพลเมืองส่วนใหญ่โดยแท้จริง ทุกคนมีความเสมอภาค มีโอกาสเข้าไป มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2.ประชาธิปไตยโดยตัวแทน (Representative Democracy) หมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนให้ทำหน้าที่ตัดสินใจการปกครองแทนตน

3.ประชาธิปไตยแบบกึ่งทางตรง เป็นการผสมผสานแนวคิดของทั้ง 2 แบบข้างต้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทำการเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชน แต่ในขณะเดียวกัน ให้สิทธิประชาชน เข้าแทรกแซงในกระบวนการทางการเมืองได้เช่น การปลดผู้แทนก่อนหมดวาระ (Recall) ให้ประชาชนรวมกันเสนอร่างกฎหมายเองได้ (Initiative) ให้ประชาชนยับยั้งร่างกฎหมายได้ (Vote) ให้ประชาชนรวมกัน ลงประชามติในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญได้ (Referendum)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความมีอธิปไตยแห่งคนในชาติรัฐประเทศหนึ่งๆ ที่รวมกันทำสัญญาหรือข้อตกลงร่วมกันในการแสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ภายใต้ขอบเขตอันจำกัดในการอยู่ร่วมกันอย่างความเป็นผู้รู้ ความมีภารกิจและหน้าที่ในส่วนของตนเองและมหาชนหมู่มาก โดยมุ่งเน้นการไม่ก้าวล่วงละเมิดในสาระประโยชน์ ต่อกันและกัน (นามอนัตตา, 2550, หน้า 1)

2.2.2 ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

รัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือให้ประชาชน เข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยผ่านกระบวนการหรือยุทธวิธี ที่รัฐใช้ซึ่งประกอบด้วยให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม เข้าร่วมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มหรือระดับชุมชน รวมทั้งในระดับองค์กร ตลอดจนการเลือกตัวแทนเข้าทำหน้าที่แทนเพื่อเข้ามาทำหน้าที่แทนภาคประชาชน จุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่องๆ เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้ จะต้องสานสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน (เสน่ห์ จามริก, 2523, หน้า 29) กรณีในมุมมองการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะพบว่าความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบ เพื่อการดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในที่ทิศทางที่ต้องการโดยการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ (กรรณิกา ชมดี, 2524, หน้า 9) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใด จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่า เสียงของประชาชนจะมีคนรับฟังทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง (Hilliard V. G., & Kemp N. D., 1999, pp. 165-187)

2.2.3 ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตย

ความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่เป็นเพียงเพราะเหตุผลของระบอบประชาธิปไตยโดยตัวของมันเอง หากแต่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของประชาชน ประกอบกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ด้วยเช่นกัน รุสโซ (Rousseau เคยกล่าวไว้ว่า “ลักษณะการปกครองประเทศหนึ่ง นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับสภาพของประเทศและจิตใจของประชาชน ไม่ใช่การที่ระบบนั้นดีในตัวของมันเองแต่อย่างเดียว” ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ของสังคมเป็นสำคัญ ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของระบอบประบอบประชาธิปไตย ได้แก่ 1.) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 2.) ปัจจัยทางการ

ศึกษา 3.) ปัจจัยทางวัฒนธรรม 4.) ปัจจัยในอุดมการณ์ทางการเมือง 5.) ปัจจัยในเรื่องชนชั้นในสังคมและระบอบสังคม (สนิท ขาวสะอาด, 2539, หน้า 35 -39)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ฉบับล่าสุด 20 ฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ.2560 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนและฉบับปราบโกงที่ร่างโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ(กรธ.)โดยสร้างเครื่องมือให้กับองค์กรต่างๆให้ปราบปรามการทุจริตเข้มข้นขึ้น โดยรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบจากภาคประชาชนเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม

การเลือกตั้ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “การเลือกตั้ง” หมายถึง การเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนของตน กรณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น และการที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่ง จากบัญชีรายชื่อหลายๆ บัญชีเพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน ความหมายเช่นนี้ เห็นได้ว่าได้ จำแนกประเภทของการเลือกตั้งไป และแฝงปรัชญาแนวคิดการเลือกตั้งต้องไว้ในตัว (วิสุทธิ์ โพธิแท่น, 2524, หน้า 63) ทั้งนี้ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นของตน โดยอิสระ ว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทนของตน เข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งนั้น จะเป็นบุคคลผู้สมัครใจ เสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือกและผู้ที่ได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่ จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้แทนของประเทศมีสิทธิ ตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคล ดำเนินการบริหารและปกครอง (พิมลจรรย์ นามวัฒน์, 2534, หน้า 716) การเลือกตั้งเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้แก่ราษฎร ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกสรรและกำหนดตัว เจ้าหน้าที่ ที่จะมาเข้ามาบริหารงานสาธารณะ การเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย จะต้องเป็นความลับและราษฎรมีโอกาสเลือกโดยเสรี (จรูญ สุภาพ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526)

การเลือกตั้ง จึงเป็นกิจกรรมที่ประชาชนแสวงหาทางเลือกในการปกครองและบำบัดความต้องการของตนเอง เป็นกิจกรรมทางการเมือง ที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองอันเป็นกลไกล ที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้อง หรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในทางการเมืองหรือการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม โดยประชาชนเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมือง ที่มีอุดมการณ์นโยบายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตน ด้วยความคาดหวังว่า ผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะนำอุดมการณ์และนโยบาย ไปเป็นแนวนโยบายในการบริหาร

ประเทศและทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง การเลือกตั้ง จึงเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการเมืองการปกครองของประชาชนนั่นเอง (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2548, หน้า 7)

ดังนั้น ผู้วิจัย สรุปได้ว่า กระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ต้องทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศ มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของตนเองและเพื่อมนุษย์ว่า สามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาลรูปแบบการปกครอง วิธีการดำเนินการปกครองระบบเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของตนเอง ได้การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความพยายามของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อการกระบวนการตัดสินใจและการกระทำของรัฐบาล ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ช่วยให้การมีการบูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติและอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชน เข้าร่วมในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2531, หน้า 6)

2.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ในสังคมสมัยใหม่ประชาธิปไตยนั้น ในฐานะระบอบการปกครองที่ยอมรับในอำนาจของประชาชนต่อระบบระเบียนและกระบวนการทางการเมือง อาจจำแนกรูปแบบออกได้ ของประชาธิปไตยออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งเป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนมีเสียงในการปกครองโดยตรงได้ ในกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อบริหารประเทศได้โดยตรง ในรูปของการรวมกลุ่มกับชุมนุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกันในเรื่องการเมือง ซึ่งพบเห็นได้ บางรัฐเล็ก ๆ ในสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันหรือย้อนหลังลงไปถึงยุคนครรัฐกรีกโบราณ ที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงในฐานะต้นแบบแห่งประชาธิปไตยทางตรง แต่ด้วยข้อจำกัดของสังคมสมัยใหม่นั้น ทั้งในเชิงโครงสร้างความสลับซับซ้อนของสังคมเก่าและปริมาณคนในสังคมที่มากขึ้น ประชาชนทุกคน จึงไม่อาจสามารถเข้าไปมีส่วนในการปกครองตนเองได้ทั้งหมด ทั้งยังเป็นการยากลำบากในทางปฏิบัติ ที่สร้างกลไกรองรับ การแสดงส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนทั้งหมดในสังคมได้อย่างรัดกุม จึงได้เกิดรูปแบบของประชาธิปไตยอีกประเภทหนึ่ง กล่าวคือ ประชาธิปไตยโดยการใช้อำนาจทางอ้อมของประชาชนผ่านผู้แทน (Representative Democracy) เพื่อใช้อำนาจทางการบริหารปกครอง ไม่ว่าจะผ่านระบบรัฐสภาหรือไม่ก็ตาม ในบรรดากระบวนการเพื่อให้ได้มา ซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมือแทนประชาชนนั้น เป็นที่ยอมรับว่า การเลือกตั้งเป็นรูปแบบพื้นฐานที่เหมาะสมที่สุด ภายใต้รูปแบบอันหลากหลายของการให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชน การเลือกตั้ง ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนแสดงออกซึ่งเจตจำนง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในการส่งบุคคลหรือคณะบุคคล เชิงกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์และแนวนโยบายในการใช้อำนาจอันสอดคล้องกับความต้องการของตนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด รวมตลอดจนถึง การตัดสินใจในนโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่

ประชาชนเป็นองค์รวมและท้ายที่สุด คือ การสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ตน ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

การเลือกตั้ง จึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญและเป็นช่องทางให้ประชาชน สามารถแสวงหาทางเลือกในการปกครองและสนองความต้องการของเขาเอง หากพิจารณาในทางทฤษฎี การเลือกตั้งถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญอันหนึ่งว่า ในช่วงเวลาหนึ่ง คณะบุคคลใดจะได้ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศและประเทศจะเป็นไปในแนวทางใดก็ด้วยความเห็นชอบหรือฉันทานุมัติของประชาชนส่วนใหญ่จากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะมีเหตุผลหรือปัจจัยที่น่าฟังรองรับหรือเป็นไปโดยอาศัยความรู้สึกบางประการ ผ่านนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดนั่นเอง

สรุปได้ว่า การเลือกตั้งนั้น ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นหรือแสดงออกซึ่งเจตจำนงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น พฤติกรรมทางการเมืองระดับชาติของประเทศไทย ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 หรือเลือกตั้งซ่อมบางเขตเลือกตั้ง อาทิ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งที่ 4 จังหวัดลำปาง และการออกเสียงเลือกตั้งใน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2562

2.3.1 ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง (Election) เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศในอันที่จะมอบความไว้วางใจในตัวแทนของปวงชนไปใช้อำนาจแทนตน การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย อันจะเห็นได้เด่นชัดจาก บทบัญญัติข้อ 21 (1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษย์ชน (Universal Declaration of Human Rights) สรุปใจความสำคัญได้ว่า “เจตจำนงของประชาชนนั้นย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาลที่เป็นผู้ปกครองเจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริต ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราว ตามกำหนดเวลาด้วยการลงคะแนนเสียงของชายหญิง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่ากันและกระทำเป็นการลับด้วย วิธีการอื่นใดที่จะรับประกันในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นไปโดยเสรีภาพ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของการเลือกตั้ง หมายถึง การเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนตน กรณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น นิยามของการเลือกตั้ง ที่เข้าใจได้ง่ายได้แก่ ทัศนะของ ธานินทร์ กรัยวิเชียร อดีตนายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งกล่าวว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่ประชาชนได้เลือกบุคคลหนึ่งจากบุคคลหลาย ๆ บุคคลหรือจากบัญชีรายชื่อหนึ่งหรือหลายบัญชี เพื่อให้เข้าไปมีส่วนมีเสียงในคณะบริหารราชการแผ่นดิน ในทำนอง

เดียวกับ วิสุทธิ์ โพธิแท่น ที่ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนบุคคลหนึ่งจากหลายๆ คน หรือจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลายๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการ อันหนึ่งอันใดแทนตน ความหมายเช่นนี้ เห็นได้ว่าได้ จำแนกประเภทของการเลือกตั้งไปและแฝงปรัชญาแนวคิดการเลือกตั้ง ไว้ในตัว

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง อันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติ(รัฐสภา)และฝ่ายบริหาร(รัฐบาล) เป็นกลไกแสดงออกถึง ซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในทางการเมืองการปกครอง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน (กนก วงษ์ตระหงาน, 2530, หน้า 41-43)

การเลือกตั้งการที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนตามความเห็นของตนเอง โดยอิสระ ว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยโดยการบริหารกิจการของประเทศ ผู้ที่จะได้รับเลือกนั้น จะเป็นผู้สมัครใจเสนอตัวเข้าให้ประชาชนเลือกและผู้ที่ได้รับเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่นั้น จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประเทศ มีสิทธิตามที่ได้รับมอบฉันทามติจากประชาชนให้เข้าร่วมเป็นคณะบุคคลดำเนินการบริหารและปกครองประเทศ เป็นต้น การเลือกตั้ง หมายถึง เป็นกระบวนกีทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ เจตจำนงดังกล่างนั้นปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้อง(Demand) หรือ ผู้สนับสนุน(Support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมือง ที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) อันเป็นกลไกที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องหรือ สนับสนุนให้มีการกระทำหรือการละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง หรือตัดสินใจในทางนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาสังคม โดยประชาชนทั่วไปเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองทีมีอุดมการณ์นโยบายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับตนด้วยความคาดหวังว่า ผู้แทนหรือพรรคการเมืองนั้น ที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนนั้น จะนำอุดมการณ์และนโยบายในการบริหารประเทศและทำหน้าที่พิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง การเลือกตั้งเป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกในการเมืองปกครองของประชาชนนั่นเอง

2.3.2 ความสำคัญของการเลือกตั้ง

การปกครองที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน คือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมิได้หมายถึง การที่ประชาชนไปลงคะแนนเสียง (Voting) เลือกตั้งผู้แทนของตนแต่เพียงอย่างเดียว

หากแต่มีความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้นอีก กล่าวคือ การเลือกตั้ง ยังได้หมายถึง ผลที่ได้จากการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนอีกด้วย ผลการเลือกตั้งของประชาชน หากพิจารณาจะพบว่า เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับว่าอำนาจการเลือกผู้แทนประชาชน และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน มีอำนาจจะดำเนินการเลือกผู้แทนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนตน ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เช่น การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลเลือกรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินหรือปกครองประเทศ และกำหนดนโยบายที่จะใช้ในการปกครองประเทศ การเลือกตั้งตัวแทนประชาชน เป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่ง ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่เชื่อว่าอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน ซึ่งเป็นการคิดค้นขึ้นมาแทนระบอบการปกครองที่ถือคติอำนาจอธิปไตย เป็นของบุคคลใดบุคคลเดียวหรือคณะบุคคล โดยอ้างลัทธิเทวสิทธิหรืออภิอำนาจหรือความมีคุณสมบัติพิเศษบางประการ เป็นเครื่องมือให้ความชอบธรรมในอำนาจการปกครองของตน การเลือกตั้งเป็นกระบวนการของการเลือกรัฐบาล ที่จะเข้ามาปกครองประเทศและสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจการปกครองของผู้ปกครองให้เป็นไปโดยสันติ การเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคหรือหนึ่งกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการยุติ ข้อขัดแย้งในระบบการเมืองโดยเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาและธรรมเนียมปฏิบัติที่ใช้บังคับในระบบการเมืองนั้น ๆ การเลือกตั้งเป็นไปตามกฎเกณฑ์ กติกา ดังกล่าว จะทำให้คู่ต่อสู้ทางการเมืองยอมรับผลการตัดสินใจของผู้เลือกตั้ง โดยฝ่ายชนะจะได้รับมอบอำนาจจากประชาชนให้ทำการปกครองในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ ฝ่ายแพ้หาทางเอาชนะในคราวต่อไป ตามวิถีทางหรือกฎเกณฑ์และกติกาได้กำหนดไว้ วิธีการเช่นนี้ ช่วยอำนวยให้การสืบอำนาจทางการเมืองและการปกครองเป็นไปอย่างสันติวิธีไม่ต้องอาศัยวิธีการที่ผิดกฎหมาย และไม่ชอบธรรม เช่น การปฏิบัติรัฐประหารเป็นกลไกในการสับเปลี่ยนอำนาจ ดังนั้น กระบวนการเลือกตั้งภายใต้เงื่อนไขที่กล่าวมานี้ จึงแตกต่างไปจากการเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองที่มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุดเพียงพรรคเดียว หรือกลุ่มคณะบุคคล เพียงคณะเดียว ซึ่งใช้การเลือกตั้งเป็นเพียงข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมในอำนาจการปกครองเท่านั้น มิใช่เป็นกลไกเพื่อขจัดความขัดแย้งหรือเพื่อตัดสินการสืบอำนาจแต่อย่างใด กระบวนการสับเปลี่ยนอำนาจการปกครอง โดยการเลือกตั้งนี้ ยังเป็นกลไกสำคัญที่จะคอยเตือนเสมอว่า ตนมีความรับผิดชอบต่อประชาชนและมีประชาชนคอยจับตาดูการกระทำของเขาอยู่เสมอ ดังนั้นจะต้องทำหน้าที่อย่างดีที่สุดและด้วยความรับผิดชอบ เพราะประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินอนาคตทางการเมืองของตนด้วยการเลือกหรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนปวงชนอีก (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, ไพฑูรย์ โพธิสว่าง และยุทธพร อิสรชัย, 2548, หน้า 8-9)

นอกจากนั้นการเลือกตั้ง (Election) มีนัยความหมายจำแนกออกได้เป็นสองส่วน กล่าวคือ การเลือกตั้งในแง่มุมของกฎหมายและการเลือกตั้งแง่มุมปรัชญา โดยในส่วนแรก การเลือกตั้งในแง่มุมของกฎหมายนั้น เป็นการพิจารณาจากกฎหมาย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยทั่วไปแล้วจะมีสภาพ

อยู่ 3 ประการ คือ การเลือกตั้งที่เป็นสิทธิ (rights) ในแง่นี้ (ธโสธร ตู้ทองคำ, 2545, หน้า 538-539) การเลือกตั้งถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญ ประการหนึ่งที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นอภิสิทธิ์ (privilege) เป็นการที่ผู้ลงคะแนนเสียงมีความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ที่ได้รับการยอมรับจากกฎหมาย ปราศจากการแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นเป็นต้นและการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นหน้าที่ (duty) อันหมายถึง การที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีสภาพเป็นหน้าที่จึงเป็นไปโดยที่กฎหมายได้ระบุหรือบังคับให้ผู้ลงคะแนนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า กฎหมายได้ระบุหรือบังคับให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง โดยถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องกระทำ การลงคะแนนเสียงที่กำหนดไว้เป็นหน้าที่ทางการเมืองของประชาชนโดยผลทางบังคับของกฎหมายนั้นเป็นเช่นนี้ ยกตัวอย่างได้แก่ ประเทศไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (7) ได้บัญญัติให้ประชาชนมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย หากเพิกเฉย จะต้องถูกลงโทษด้วยการจำกัดสิทธิทางการเมืองเป็นเด็ดขาดบางประการ เป็นต้น ในส่วนที่สอง การเลือกตั้งในแง่มุมปรัชญา แบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีสภาพเป็นสิทธิตามธรรมชาติ เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นมากับบุคคลในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของรัฐบาล ทั้งนี้ เพราะบุคคลย่อมเสมอภาคกัน อันมีลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งหากบุคคลผู้ใดเป็น ผู้บรรลุนิติภาวะแล้วย่อมมีความเป็นผู้ใหญ่และไม่มีลักษณะต้องห้ามแล้ว จะมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ประการที่สอง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีสภาพเป็นภารกิจสาธารณะอย่างหนึ่ง ความก้าวหน้าของสังคมย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติงานของบุคคลให้เป็นไปตามหน้าที่อย่างชาญฉลาด เมื่อเป็นดังนี้แล้ว การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงจำกัดเฉพาะแก่บุคคลที่เหมาะสมเท่านั้น และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยดีเท่านั้น การดำเนินการตามแนวทางนี้ บุคคลจึงอาจถูกกำหนดสิทธิในการลงคะแนนได้เสมอ หากเมื่อปรากฏว่า บุคคลใดนั้นเข้าลักษณะที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างถูกต้องเลย รัฐบาลนั้นแล้ว พรรครัฐบาลหรือพรรคร่วมรัฐบาล ในวันที่มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นหรือวันเลือกตั้งเป็นสำคัญอย่างยิ่ง

ประการที่สาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น มีสภาพเป็นสิทธิคัดค้านการกระทำได้ กล่าวคือ ผู้ออกเสียงลงคะแนนที่คัดค้านการกระทำหรือนโยบายของรัฐ จะลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคการเมืองที่ตรงกันข้ามกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สนับสนุนรัฐบาลหรือร่วม

สรุปได้ว่า คำนิยามของการเลือกตั้ง หมายความว่า กระบวนการและกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งบทบาทในแง่การกำหนดตัวผู้บริหารประเทศ และการแสดงบทบาทตามเจตนารมณ์ในการส่งเสริมสนับสนุนการ

บริหารประเทศของผู้มีอำนาจปกครอง ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาลอีกด้วย หรือเป็นการที่ประชาชน ได้แสดงออก ซึ่งมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงเลือกตั้งของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎร จังหวัดลำปาง เขต 4 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 โดยการออกสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของประชาชนตามความเห็นโดยอิสระ ว่าจะเลือกผู้ใดเป็นตัวแทนของตนไปใช้อำนาจอธิปไตย ทั้งในทางนิติบัญญัติและการบริหารกิจการของประเทศผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้ที่สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือก และผู้ที่ได้รับการเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งหมดมีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน

ก. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางทฤษฎี

ในทางทฤษฎี กล่าวได้ว่า ทฤษฎีการแบ่งอำนาจอธิปไตย ออกเป็นสามส่วน กล่าวคือ อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหารและอำนาจฝ่ายตุลาการ มีความเชื่อมโยงกับปรัชญาการเลือกตั้ง กล่าวคือ การเลือกตั้งจะเป็นที่มาของกลไกผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในประเทศประชาธิปไตยเท่านั้น ในความหมายนี้ การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการยอมรับในอำนาจของประชาชนในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งได้มีการมอบอำนาจให้กับตัวแทนของประชาชนไปปฏิบัติการแทน ตามกระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ การเลือกตั้งจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิลงคะแนนเสียงได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในการเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ และมีความสัมพันธ์กับอำนาจทางฝ่ายบริหาร ความสำคัญของการเลือกตั้ง ในทางทฤษฎีที่เป็นไปตามนัยแห่งทฤษฎีประชาธิปไตยแบบคลาสสิคนี้บ่งชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งเป็นการเลือกรัฐบาลที่จะเข้ามาปกครองประเทศ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2534, หน้า 16)

ข. ความสำคัญของการเลือกตั้งในทางปฏิบัติ

การเลือกตั้งในทางปฏิบัตินั้น ได้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย อันเห็นได้เด่นชัด จากบทบัญญัติเชิงบังคับข้อ 21 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสรุปใจความสำคัญไว้ว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจการปกครองของรัฐบาล เจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงโดยการเลือกตั้งอันสุจริตเท่านั้น ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลาวาระด้วยการลงคะแนนเสียงของชายหญิง โดยถือหลัก คนละหนึ่งเสียงเท่ากันและกระทำเป็นการลับ ด้วยวิธีการอื่นใดที่รับประกันได้ว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะเป็นไปโดยเสรี” ในแง่นี้การเลือกตั้งจะเป็นกระบวนการ

ทางปฏิบัติหรือขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตยและในทางปฏิบัตินี้ อาจจัดแบ่งความสำคัญของการเลือกตั้งออกได้เป็น 6 ประการ ประกอบด้วย

ประการแรก การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงหรือความต้องการของประชาชนในการที่มีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตั้งจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับระบบการเมือง

ประการที่สอง การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีผลต่อการจัดตั้งรัฐบาลและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล โดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยสันติวิธี ก่อให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านอำนาจได้อย่างดี ป้องกันการผูกขาดอำนาจและการฉ้อราษฎร์บังหลวง

ประการที่สาม การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างสถาบันทางการเมืองกับประชาชนเป็นอย่างดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นกลไกที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างส่วนบน อันประกอบด้วยรัฐสภา รัฐบาลและศาล กับโครงสร้างส่วนล่าง ซึ่งก็คือประชาชน โดยผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประการที่สี่ การเลือกตั้งเป็นกระบวนการนั้น กลไก และขั้นตอนที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย หรือเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองในระบบระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการใช้ความรุนแรงทางการเมืองได้ การปฏิวัติ รัฐประหาร เมื่อการเมืองเกิดวิกฤตการณ์ การเลือกตั้งในแง่นี้ จึงเป็นเครื่องมือประการหนึ่ง ที่จะใช้ลดความขัดแย้ง

ประการที่ห้า การเลือกตั้งก่อให้เกิดบูรณาการทางสังคมและความรู้สึกในทางปฏิบัติที่ต่างต้องมีสิทธิหน้าที่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญทั้งในทางการเมืองและสังคมไทย ในการสร้างความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และการเป็นเจ้าของประเทศชาติของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือเป็นกิจของพลเมืองที่พลเมืองในประชาคมการเมืองจะต้องปฏิบัติ

ประการที่หก การเลือกตั้งก่อให้เกิดการกล่อมเกลาทางการเมือง ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมทางการเมืองหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะการหาเสียง ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดการสื่อสารถ่ายทอดความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างเสริมการเรียนรู้ระหว่างกันจนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองร่วมกันในที่สุด

การเลือกตั้งมีผลสำคัญต่อการเมืองประการหนึ่ง และเป็นสิ่งกำหนดผู้ที่จะเข้าหรือออกจากการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งหากจะกล่าวให้กระชับ (กรณัฐ ระงับทุกข์, 2564, หน้า 40-41) คือ การเข้าออกจากอำนาจทางการเมืองและมีความสำคัญต่อระบบการเมือง คือ

ประการแรก การเลือกตั้ง สร้างความชอบธรรมให้แก่ระบบระเบียนการปกครอง เช่น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือผู้ปกครองโดยสันติ ทำให้รัฐบาลนั้นเป็นรัฐบาลในนามของสังคมประชาชน เพราะได้รับความยินยอมให้เข้าปฏิบัติหน้าที่จากประชาชน และทำให้ประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองเกิดความผูกพันกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ตนเลือกเข้าไปทำหน้าที่ และทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีส่วนในการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ทั้งรัฐบาลก็จะเรียกร้องให้ประชาชนเสียสละเพื่อประเทศได้ ลักษณะดังกล่าวนี้ จะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมแก่รัฐบาลมากกว่าการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

ประการที่สอง การเลือกตั้ง เป็นกลไกเชื่อมโยงที่สะท้อนทัศนคติของสาธารณชนต่อนโยบายของรัฐบาลและกำหนดแนวทางของนโยบายการบริหารออกมาเป็นการเลือกตั้งนั้น ก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประชาชนมากมายหลายประการ

ประการสาม การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่างพร้อมเพรียงกัน จะทำให้ได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรที่เป็นตัวแทนของประชาชนเป็นส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ในทางตรงข้ามกัน หากประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย ผู้แทนราษฎรก็มักจะไม่มีฐานมวลชนที่กว้างขวาง ผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งก็มีสภาพเป็นผู้แทนของเสียงส่วนน้อย

ประการที่สี่ การเลือกตั้งที่เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้อิทธิพลโดยเฉพาะทางการเงินเพื่อให้ได้รับโอกาสในการเลือกตั้งลดน้อยลง ในขณะเดียวกัน การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นช่องทางที่เปิดให้คนที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาสมัครรับเลือกตั้งได้มากขึ้น และโอกาสที่คนมีความรู้ความสามารถ จะได้รับการเลือกตั้งก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย

ประการที่ห้า การเลือกตั้งเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เองจากการเลือกตั้งถือเป็นหัวใจของการปกครองระบอบนี้ แต่หากประชาชนไม่สนใจไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยนอนหลับทับสิทธิ์แม้จะมีการกำหนดให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญระบุไว้ก็ตาม

สรุปได้ว่า การเลือกตั้งนั้น เป็นกระบวนการและกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งบทบาทในแง่การกำหนดตัวผู้บริหารประเทศ และการแสดงบทบาทตามเจตนารมณ์ในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารประเทศของผู้มีอำนาจปกครองนั้น ด้วยการไปออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาและในรัฐบาล หรือเป็นการที่ประชาชน ได้แสดงออกซึ่งมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของเขาตามความเห็นโดยอิสระว่าจะเลือกผู้ใดเป็นตัวแทน ดังนั้น พฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลำปาง เขต 4 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 การบริหารกิจการของ

ประเทศผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้น จะเป็นผู้ที่สมัครใจเสนอตัวเข้ามาให้ประชาชนเลือก และผู้ที่ได้รับการเลือกด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่ จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งหมดมีสิทธิตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน

2.3.3 ประเภทของการเลือกตั้ง

การพิจารณาแบ่งประเภทของการเลือกตั้งนั้น อาจใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น ลักษณะที่มาของการจัดการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้ง วิธีการคิดคะแนน โดยพอที่จะสามารถแบ่งประเภทของการเลือกตั้งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1) การเลือกตั้งทั่วไป (General Election) คือ การเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศในการมาลงคะแนนเสียงพร้อม ๆ กัน เป็นการเลือกตั้งคราวเดียวกันทั้งประเทศ ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดกระแสทางการเมืองของประเทศได้เป็นอย่างดี แต่กระนั้น การเลือกตั้งทั่วไปก็ยังเป็นภาพสะท้อนความคิดเห็นแนวโน้มของกระแสความคิดทางการเมืองในประชาชนในประเทศหรือในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

2) การเลือกตั้งซ่อม (By Election) เป็นการเลือกตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่แทนในกรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากบุคคลนั้นขาดคุณสมบัติหรือขาดจากสมาชิกพรรคการเมือง เช่น ตาย ลาออก ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง เป็นต้น หรือพ้นจากสมาชิกสภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยเหตุอื่นใด จะมีการเลือกตั้งซ่อมเพื่อให้ได้ผู้แทนประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ในตำแหน่งนั้นๆ แทนบุคคลเดิม แต่มีบางกรณีที่มีคำพิพากษา หรือคำวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมาเป็นไปโดยมิชอบ ซึ่งเป็นการขาดสมาชิก และกำหนดให้เป็นการเลือกตั้ง อีกประเภทหนึ่งเรียกว่า การเลือกตั้งซ้ำ (Reelection)

3) การเลือกตั้งเพิ่ม เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนหลาย ๆ จังหวัดหรือหลายเขตเลือกตั้งในคราวเดียวกัน แต่มิใช่การเลือกตั้งทั้งประเทศ

4) การเลือกตั้งซ้ำ (Re-election) คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่อีกครั้งหนึ่งในกรณีที่สภานิติบัญญัติหรือศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ อันรวมไปถึงองค์การที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งที่กฎหมายให้อำนาจไว้วินิจฉัยว่า การเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะ หรือผิดตัวบทกฎหมายและได้มีคำสั่งที่ชอบให้เพิกถอนเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนตำแหน่งที่พ้นไป ซึ่งอาจจะเป็นรายบุคคลหรือรายเขตเลือกตั้งก็ได้การสังกัดกลุ่มการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็เป็นเกณฑ์อีกประการหนึ่งที่ใช้เพื่อจำแนกรูปแบบหรือชนิดของการเลือกตั้ง ซึ่งใช้กันอยู่ในการเลือกตั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น (วัชรา ไชยสาร, 2541, หน้า 60)

จำแนกประเภทของการเลือกตั้งตามเกณฑ์แบบนี้ไว้ ๒ ประเภท คือ

การเลือกตั้งแบบอิงสังกัด(Partisan Election) เป็นการเลือกตั้งที่ปรากฏในระดับชาติหรือระดับประเทศ และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นบางตำแหน่งได้แก่ การเลือกตั้งประธานาธิบดี

วุฒิสมาชิกผู้แทนราษฎร ผู้ว่าการรัฐ สมาชิกสภานิติบัญญัติ นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเมือง เป็นต้น กับอีกประเภทหนึ่งคือ การเลือกตั้งแบบไม่อิงสังกัด(Non-partisan Election) เป็นแบบที่ผู้สมัครไม่ได้อิงสังกัด ซึ่งในบางรัฐใช้เป็นรูปแบบของการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี (วิสุทธิ์ โพธิแท่น, 2543, หน้า 54) สมาชิกสภาเมือง หรือแม้แต่คณะกรรมการบริหารโรงเรียนในท้องถิ่นก็ใช้รูปแบบนี้ เทอร์เนอร์ กล่าวไว้ด้วยว่า มากกว่าหนึ่งในสามของรัฐและท้องถิ่นต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการเลือกผู้พิพากษาศาลแห่งรัฐ ใช้ลักษณะการเลือกตั้งแบบไม่อิงสังกัด ทั้งนี้ แต่ละประเภทของการเลือกตั้งดังกล่าว ต่างก็มีข้อดี ข้อเสียด้วยกันทั้งสิ้นกล่าวคือ การเลือกตั้งแบบไม่อิงสังกัดนั้น ได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างมาก ด้วยเหตุที่ว่า ผู้ได้รับเลือกตั้งจะยังประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและรัฐของตนได้มากกว่าการที่ผู้สมัครมีสังกัด โดยเฉพาะการสังกัดพรรคการเมือง ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งและการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ในขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบไม่อิงสังกัด จะมิได้รับความสนับสนุนและความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐแต่อย่างใด เมื่อพิจารณาการแบ่งประเภทของการเลือกตั้งโดยอิงหรือไม่อิงสังกัดตามทัศนะของเทอร์เนอร์และคณะดังกล่าว จะพบว่า การเลือกตั้งในระดับชาติของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเป็นการเลือกตั้งแบบอิงสังกัดพรรคการเมือง ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาตำบลและนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น เป็นการเลือกตั้งแบบไม่อิงสังกัด แม้ในความเป็นจริง มักจะได้ยินอยู่เสมอว่า การเลือกตั้งผู้แทนประชาชนดังกล่าวนี้ มักมีพรรคการเมืองหนุนหลังหรือให้การสนับสนุน ไม่ทางหนึ่งก็ทางใดอันมักจะเป็นไปในทางลับ

ระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้ง มีฐานะเป็นระบบการคิดคะแนนของผู้ที่มาลงคะแนนเสียงในเลือกตั้งเพื่อชี้ขาดว่า ใครเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง เข้าไปทำหน้าที่ประชาชนได้เลือกในสภาหรือฝ่ายบริหาร ในกรณีที่มีเสียงข้างมากและได้รับการเลือกจากสภาผู้แทนราษฎรไปเป็นรัฐบาล ในประเทศที่ใช้รูปแบบการปกครองแบบรัฐสภาอีกด้วย ระบบการเลือกตั้งโดยทั่วไปที่ใช้กันอยู่ สำหรับประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันสามารถแยกประเภทออกได้ออกโดยพิจารณาจากความเห็นของ ไนมิและไวส์เบิร์ก กล่าวว่า วิธีการเลือกตั้งอาจกำหนดขึ้นโดยให้เลือกบุคคลหนึ่งจากบุคคลที่เป็นผู้สมัคร อีกหลายคน และผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด จะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า “ระบบการเลือกตั้งโดยอาศัยเสียงข้างมาก” ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นระบบที่มีวิวัฒนาการไปตามขั้นตอนของประวัติศาสตร์ โดยเริ่มต้นจากประเทศอังกฤษ หรืออาจใช้วิธีการเลือกผู้สมัครจากทั้งบัญชีผู้รับสมัครเลือกตั้งซึ่งพรรคการเมืองเป็นผู้จัดทำไว้ ที่มักเรียกกันว่า "ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน"หรือ “ระบบเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ” โดยขยายความ วิธีการหรือระบบการเลือกตั้งไว้ว่า ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก อาจมี

วิธีดำเนินการแตกต่างกันไปหลากหลายรูปแบบ แต่ก็มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ กำหนดให้ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดนั้นได้รับเลือกเป็นผู้แทน ไม่ว่าคะแนนเสียงที่ได้มานั้นจะเป็นเสียงส่วนใหญ่หรือไม่ ในขณะที่ผู้ที่ได้รับคะแนนในลำดับรองลงมา หากเกินกว่าจำนวนที่กำหนดนั้น ให้มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ก็เป็นคะแนนที่สูญเปล่า

ไม่มีลักษณะของการขึ้นบัญชีไว้เพื่อรอทดแทนกรณีผู้ที่ได้รับเลือกในลำดับที่สูงขึ้นไปพ้นสถานภาพ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีหรือระบบการเลือกตั้งโดยอาศัยเสียงข้างมากอย่างเคร่งครัด จนเป็นที่กล่าวถึงว่าแท้จริงนั้นระบบนี้มิได้ให้ความสนใจกับเสียงกลุ่มน้อยเลย ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สวีเดน และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตของประเทศไทยในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดี ด้วยข้อเสียของระบบเสียงข้างมากนั้น ที่ทำให้เสียงส่วนน้อยที่ไม่ได้ รับเลือกในกลุ่มจำนวนผู้แทน ที่ต้องการต้องสูญเปล่าไป หลายประเทศ ในยุโรปตะวันตกเช่น ฝรั่งเศส จึงพัฒนารูปแบบการเลือกตั้งดังกล่าว มาเป็นวิธีการที่เรียกว่า “ระบบเสียงข้างมากสองรอบ” คือ ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดนั้น จะต้องเกินกว่าครึ่งบวกหนึ่ง (หรือ 50%+1 เสียง) ของคะแนนเสียงทั้งหมด (Absolute Majority) ด้วย ในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครรายใดได้รับคะแนนเสียงถึงจำนวนดังกล่าว จะต้องมีการเลือกตั้งใหม่ในรอบที่สอง ซึ่งในครั้งที่สองนี้ ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดและลำดับรองลงมาจะได้รับการเลือกตั้ง จนครบตามจำนวนที่ต้องการ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2544, หน้า 63-164) อีกแบบหนึ่งคือ ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional Representation) เป็นการเลือกตั้งโดยกำหนดให้ผู้ลงคะแนนเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองเสนอเป็นบัญชี ๆ ไป ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงตามส่วนแห่งคะแนนเสียงทั้งหมด จะเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งในรูปแบบนี้ ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเกิดขึ้น เพื่ออุดช่องว่างของการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก โดยคำนึงถึงโอกาสในการได้รับเลือกตั้งของคนที่มีเสียงข้างน้อย ซึ่งเท่าที่เป็นการสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนทั่วทั้งหมด และยังเป็นการบังคับทางอ้อมให้บุคคลกลุ่มต่าง จำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อจัดตั้งหรือรวมกลุ่มทางเป็นพรรคการเมือง ประเทศที่ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบนี้ได้แก่ นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ และประเทศไทย ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยปัจจุบัน ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งแบบนี้ไว้ด้วย ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับการเลือกตั้งแบบสัดส่วนของประเทศเยอรมัน พบว่า ระบบสัดส่วนของไทย มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง กล่าวคือ ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน จะเป็นแบบที่มีการเลือกตัวบุคคลเป็นส่วนมาก

โดยกำหนดให้ผู้ลงคะแนนทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้คนละ 2 คะแนน คะแนนแรกเป็นคะแนนที่ออกเสียงให้แก่ผู้รับสมัครจากเขตเลือกตั้ง (Apportionment) ซึ่งมีได้เขตเลือกตั้งละหนึ่งคน ส่วนอีกคะแนนหนึ่งใช้เลือกพรรคการเมือง(เลือกคนเลือกพรรค) ซึ่งจะมีความสำคัญมากเพราะเป็นส่วนที่ใช้ชี้ขาดต่อสถานภาพของพรรคการเมืองนั้น ในท้ายที่สุดเมื่อมีการพิจารณาคะแนนนั้น ๆ ตาม

สัดส่วนแล้ว ในกรณีประเทศไทย ระบบเลือกตั้งจากเดิมระบบจัดสรรปันส่วนผสม โดยใช้บัตรใบเดียวเลือกทั้งคนและพรรค ล่าสุดการเลือกตั้งในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ได้แก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้แก่ เพิ่มจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบเขตเลือกตั้งจาก 350 คน เพิ่มขึ้นเป็น 400 คน ลดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนหรือบัญชีรายชื่อจาก 150 คน เหลือเพียง 100 คน โดยเปลี่ยนระบบเลือกตั้งใหม่ เป็นระบบเลือกตั้งผสม ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ สูตรคำนวณหารด้วย 100 คน จากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศ ส่งผลให้เกิดการคำนวณในระบบใหม่ต่างจากรัฐธรรมนูญ 2540 ที่กำหนดขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 5 เปอร์เซ็นต์จากคะแนนเลือกตั้งทั้งหมด การออกแบบใหม่ล่าสุด ได้ถูกนำไปใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราฎรเป็นการทั่วไปครั้งล่าสุด ส่วนการเลือกตั้งซ่อมได้เกิดขึ้นในระบบใหม่ ได้แก่การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎร จังหวัดระยอง เขต 3 โดยใช้บัตรเลือกตั้งเฉพาะการเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงใบเดียว เป็นสูตรกำหนดไว้ล่วงหน้าและกำหนดได้ว่า พรรคการเมืองได้ที่นั่งในสภาเป็นจำนวนเท่าใด และมีใครบ้าง ในบัญชีรายชื่อเรียงตามลำดับลงไป จะได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศไทยยังกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบบัญชีรายชื่อเท่านั้นจึงจะมีสิทธินั้น ๆ ทำหน้าที่ในตำแหน่งบริหารหรือรัฐมนตรีตำแหน่งต่าง ๆ ได้ โดยความเช่นนี้เท่ากับว่า หากผู้แทนราษฎร จากระบบแบ่งเขตเลือกตั้งรายใดต้องการจะไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี จะไม่สามารถกระทำได้เลย เว้นแต่ จะต้องลาออกจากสถานะนั้นและจัดการเลือกต้องซ่อม (By-election) ทดแทนตำแหน่งที่ว่างลง ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อที่ได้รับการตำแหน่ง ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฝ่ายบริหาร จะต้องพ้นจากสมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเช่นกัน แต่ไม่ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ แต่ให้เลื่อนลำดับของสมาชกสภาผู้แทนราษฎรในบัญชีรายชื่อถัดไปขึ้น มาแทนระบบการเลือกตั้งอีกแบบหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นคือ ระบบการเลือกตั้งแบบผสม ซึ่งเป็นการผสานระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากและการเลือกตั้งแบบสัดส่วนร่วมกัน ซึ่งก็สามารถแยกออกได้เป็น 2 รูปแบบหลักคือ

(1) ระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่แยกการคิดคะแนนเสียงข้างมาก แต่สำหรับเขตเลือกตั้งใหญ่จะใช้วิธีคิดแบบสัดส่วนตัวอย่างประเทศที่ใช้ระบบการเลือกตั้งรูปแบบผสมลักษณะนี้ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งฉบับลงวันที่ 9 พฤษภาคม 1951

(2) ระบบที่ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้งทั้งหมด แต่ในขณะเดียวกันให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอีกจำนวนหนึ่ง ตามระบบสัดส่วนควบคู่กันไประบบนี้ใช้อยู่ในประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่นและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นกิจกรรม ทางการเมืองอันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยใช้

หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น ลักษณะที่มาของการจัดการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้งวิธีการคิดคะแนน โดยพอที่จะสามารถแบ่งประเภทของการเลือกตั้งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ 1.การเลือกตั้งทั่วไป 2.การเลือกตั้งซ่อม 3.การเลือกตั้งเพิ่ม การเลือกตั้งซ้ำ (Re-election) เพื่อกำหนดตัวผู้บริหารประเทศฝ่ายนิติบัญญัติ และการบริหารประเทศโดยประชาชน

หากพิจารณารูปแบบองค์กรในการจัดการเลือกตั้งในหลายรูปแบบข้างต้น ประเทศไทยได้นำรูปแบบองค์กรจัดการเลือกตั้งขึ้นโดยตรง และมีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งมาใช้ในประเทศไทย โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เกิดขึ้นครั้งแรกได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ โดยให้มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง โดยมีเครื่องมือในองค์กร ภายหลังประกาศเลือกตั้ง โดยให้ใบเหลืองและใบแดง โดยให้อำนาจศาลฎีกา ซึ่งเป็นศาลยุติธรรม เป็นองค์กรตุลาการในการตรวจสอบในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยครั้งแรก กำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 5 คน โดยในระดับจังหวัดออกแบบคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดให้มีอำนาจในการสืบสวนและไต่สวน วินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาได้ยกเลิกและได้ออกแบบเป็นผู้ตรวจการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจปราบปรามการทุจริตเชิงรุกและรายงานโดยตรงให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ โดยในการตรวจสอบพยานหลักฐาน คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ออกระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด เพื่อกำหนดแนวทางกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เดิมกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน ในครั้งแรก คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มอบหมายให้คณะบุคคลเพื่อทำหน้าที่ในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยในระดับจังหวัดให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวินิจฉัยชี้ขาด โดยส่งสำนวนพร้อมความเห็นเสนอผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดมายังเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือมอบหมายให้รองเลาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง จ่ายสำนวนคดีไปยังสำนักวินิจฉัยคดีต่างๆ เพื่อกลั่นกรองเสนอต่อคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งคณะใดคณะหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อกลั่นกรองและเสนอความเห็น โดยคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งมีความเห็น พร้อมสำนวน ส่งสำวนและเสนอความเห็นให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดในขั้นตอนสุดท้าย แต่กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานแต่ละชั้น มีหลายขั้นตอนตะต้องได้รับความร่วมมือทุกฝ่ายเพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีเครื่องมือในองค์กรด้วยตนเอง โดยจะต้องประสานการทำงานตรวจสอบระหว่างองค์กรของรัฐ ส่งผลทำให้การสืบสวน การไต่สวนและวินิจฉัยล่าช้าในหลายตัวแปร แต่อยู่บนหลักการสำคัญในการจัดการเลือกและควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดย

สุจริตและเที่ยง และตัวแปรเกิดปัญหาความล่าช้า ในการขอความร่วมมือ อันเกิดจากฝ่ายผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาใช้เทคนิคทางกฎหมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเร็ว หากคณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว เห็นว่า มีเหตุอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและไม่น้อยกว่าเก้าสิบห้าเปอร์เซ็นต์ของเขตเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะทำการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไป

การสืบสวนและการไต่สวน ระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาดได้กำหนดระยะเวลาในการสืบสวนและไต่สวน ล่าสุด ระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ได้กำหนดระยะเวลาในการสืบสวนหรือการไต่สวน โดยให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ดำเนินการสืบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน เรียกพยานมาไต่สวนและสรุปสำนวนไม่เกิน 20 วัน แต่ขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 15 วัน หากการสืบสวนหรือการไต่สวนไม่เสร็จสิ้น ก่อนครบกำหนด 3 วัน ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขยายระยะเวลา ในระหว่างที่รอคำสั่งไม่ตัดสิทธิในการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไป ล่าสุดคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2566 กำหนดกรอบระยะเวลาในการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เกินหนึ่งปี

พยานหลักฐานในคดีเลือกตั้ง ระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 บัญญัติให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานนิติวิทยาศาสตร์ พยานอิเลคทรอนิกส์ พยานผู้เชี่ยวชาญ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ได้กำหนดให้มี “ผู้ตรวจการเลือกตั้ง”แทนคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดให้มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนเชิงรุกและรายงานโดยตรงให้แก่คณะกรรมการการทราบ ดังนั้น พยานหลักฐานที่พบเห็นในการกระทำความผิด ได้แก่ พยานหลักฐานฝ่ายผู้ร้อง พยานหลักฐานในการสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิดในการทุจริตการเลือกตั้งจากผู้ตรวจการเลือกตั้ง ถือเป็นสารตั้งต้นในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งข้อเท็จจริงจากความที่ปรากฏ โดยกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้ก่อนประกาศผลเลือกตั้งให้รับฟังข้อมูลจากผู้ตรวจการเลือกตั้ง อาจเกิดจากข้อเท็จจริงที่เกิดจากบัตรสนเท่ห์ จากข้อเท็จจริงจากสื่อมวลชน หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏโดยทั่วไป พยานหลักฐานเหล่านี้คณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถพิจารณาเบื้องต้นว่า จะรับคำร้องของผู้ร้องหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นผู้กล่าวโทษหรือผู้ร้องหรือไม่ ถือเป็นกระบวนการรับคำร้องเบื้องต้น ระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 กำหนดวิธีการยื่นคำร้องคัดค้านผลการเลือกตั้งหรือคำร้องเกี่ยวกับคุณสมบัติการสมัครรับเลือกตั้ง โดยผู้ร้องกรอกคำร้องตามรูปแบบที่

กกต.กำหนดไว้หรือผู้ร้องจะเขียนในรูปแบบเป็นหนังสือแนบเอกสารเป็นพยานหลักฐานก็ได้ โดยไม่ได้กำหนดรูปแบบไว้อย่างเคร่งครัด โดยเจ้าพนักงานสืบสวนและไต่สวนจะทำความเห็นเสนอต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และเงื่อนไขของผู้ร้อง เงื่อนไขระยะเวลาในการร้องเพื่อประกอบพิจารณาว่าคดีมีมูลหรือไม่ หากพิจารณาคดีมีมูล ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน โดยรายงานเรื่องร้องเรียนให้แก่เลขาธิการ กกต.ทราบในเบื้องต้น ปัญหาความล่าช้าในการสืบสวนและไต่สวนในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหลายตัวแปร ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้แก่ผู้ถูกร้องสู้คดีได้อย่างเต็มที่

2.4 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.4.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จากคำกล่าวของจอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) ที่ว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมทางการ เมืองของประชาชน เป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยทำให้ประชาชนรู้สึกว่าตน มีความเกี่ยวพันกับส่วนได้เสียในการบริหาร เกิดความรับผิดชอบและหวงแหนสิทธิประโยชน์ที่ตนเองพึงได้รับ” (เจมส์ แอล เครย์ต้น, 2544, หน้า 1) จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนต้องการที่จะร่วม ในการตัดสินใจกับรัฐ และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้น เป้าหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นการให้ข้อมูลต่อสาธารณชน รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในนโยบายของรัฐ และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา 6 ประเด็น ได้แก่ ที่มาของการมีส่วนร่วมของประชาชน ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน โดยจะได้พิจารณาเป็นลำดับไปดังนี้ เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในลำดับ แรกจะขอกล่าวถึงระบอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจต่อไป กล่าวคือระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ ไม่ยอมให้บุคคลใดมีอำนาจเหนือประชาชน ส่วนใหญ่ของประเทศ ประชาชนแต่ละคนต่างเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนละส่วน เมื่อประชาชน แต่ละคนยินยอมมอบอำนาจส่วนหนึ่งของตนโดยการทำสัญญาประชาคมให้แก่ผู้แทนแล้วอำนาจที่มา รวมกันนี้ จึงเป็นอำนาจของปวงชนโดยมีผู้แทนทำหน้าที่เป็นเพียงตัวแทนของประชาชนเท่านั้น จึงต้องอยู่ ในอาณัติของประชาชน หากผู้แทนไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่ประชาชนวางไว้ประชาชนย่อมมีสิทธิถอด ถอนได้และสำหรับกฎหมายก็เช่นกันจะยังไม่มีผลจนกว่าจะได้รับการยอมรับจากประชาชนก่อน (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2541, หน้า 69) ทั้งนี้หลักการประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับเสียงข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันยังคงให้ความคุ้มครองเสียง

ข้างน้อย โดยไม่กีดกันเสียงข้างน้อยอย่างไร้เหตุผล จึงเห็นได้ว่า ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชนอย่างแท้จริง

สำหรับที่มาของหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นสามารถพิจารณาได้ 2 กรณี ได้แก่ รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนี้

1. รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หากพิจารณาจาการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกรูปแบบ ของระบอบประชาธิปไตยนั้นอาจแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1) ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจโดยตนเองหรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย เกิดจากการประชุมพลเมืองทั้งหมด ในสังคมและร่วมกันใช้สิทธิทางการเมืองโดยตรง ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ สำหรับองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยทางตรงนั้น ประชาชนจะเป็นผู้ริเริ่ม เป็นหลักและประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นสุดท้าย โดยถือว่าการตัดสินใจขั้นสุดท้ายโดยประชาชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของประชาธิปไตยทางตรง ปัจจุบันประชาธิปไตยทางตรงมักถูกใช้ควบคู่กับประชาธิปไตย โดยตัวแทนเพื่อเป็นการอุดช่องว่างของประชาธิปไตยแบบตัวแทน เช่น การเสนอร่างกฎหมาย การถอดถอน การออกเสียงประชามติ เป็นต้น

1.2) ประชาธิปไตยโดยตัวแทน (Representative Democracy) ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบบรัฐสภา ประชาชนจะเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารเอง หากเป็นระบบประธานาธิบดีประชาชน จะเลือกตั้งทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเอง ซึ่งประชาธิปไตยโดยตัวแทนนี้ เป็นรูปแบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไป เนื่องจากประชากรมีจำนวนมากขึ้น สังคมมีขนาดใหญ่และซับซ้อนขึ้น ประชาชนจึงไม่สะดวกต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประเทศด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องเลือกตัวแทนขึ้นมาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการปกครองแทนตน

1.3) ประชาธิปไตยแบบมีสวนร่วม (Participation Democracy) ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองและการบริหารมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ การจัดสรรในทางการเมืองและการบริหารให้แก่ประชาชน รวมทั้งมีโครงสร้างการทำงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ คำนึงถึงความต้องการทรัพยากรและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะเดียวกันระหว่างประชาชนด้วยกันเองมีการกระจายอำนาจอย่างเท่าเทียมกันในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552, หน้า 18-21) จึงเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการปกครองที่นำเอาแนวความคิดของประชาธิปไตยทางตรง มาใช้ควบคู่กับประชาธิปไตยแบบตัวแทน

ผสมผสานข้อดีและข้อด้อยของทั้งสองรูปแบบ เพื่อให้เกิดการเป็นไปได้ในการปฏิบัติ แม้รูปแบบการปกครองนี้จะมีตัวแทนของประชาชนมาใช้อำนาจอธิปไตยก็ตาม แต่ประชาชนยังคงมีสิทธิใช้อำนาจดังกล่าวได้ด้วยตนเอง

จากระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ข้างต้น จะเห็นได้ถึงพัฒนาการของประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นการยอมรับการปกครองโดยตัวแทน แต่ในขณะเดียวกัน มีช่องทางให้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองควบคู่กันไป ทั้งในฐานะของปัจเจกชนหรือชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการกำหนดตัวตนร่วมกับรัฐได้ทั้งสิ้น

2.4.2 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถือเป็นวิธีการที่มีความสำคัญที่สุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีวัตถุประสงค์ในการผลักดันการตัดสินใจของผู้บริหารซึ่งเป็นตัวแทนของตนเอง เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้มีอำนาจรับฟังปัญหาหรือข้อเสนอ ตามความต้องการของประชาชน หรืออาจเป็นการกระทำเพื่อประท้วงและแสดงความไม่พอใจหรือต่อต้านนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้น (นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ, 2541, หน้า 3) เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ ถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งมีผู้รู้ได้ให้ความหมายไปในทางเดียวกัน ดังต่อไปนี้

Myron Weiner ให้คำนิยามว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วยความ เต็มใจ อาจเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องก็ตาม และไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ แต่เป็นการกระทำเพื่อโน้มน้าวต่อการกำหนดนโยบายหรือการบริหารงานของรัฐ รวมทั้งการเลือกผู้นำของรัฐบาลทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น (Myron Weiner, 1985, pp. 160-163)

Norman H. Nie and Sidney verbaเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึงกิจกรรมทางกฎหมายของประชาชน ซึ่งอาจมีระดับมากหรือน้อยตามวัตถุประสงค์ที่ จะมีอิทธิพลในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาล หรือการกระทำของรัฐบาล โดยมุ่งที่การตัดสินใจการกำหนดนโยบาย และการเลือกตัวบุคคลในรัฐบาลเป็นสำคัญ (Norman H, Nie, & Sidney Verba, 1975, p. 29)

ถวิลวดี บุรีกุล เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ของทุกฝ่าย เป็นการวางพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในอนาคต โดยเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม ที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่องๆ ไป และในประการสำคัญกิจกรรมเหล่านี้ จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมจึงเป็นการจัดการเพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและระเบียบในองค์กรหรือในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมยังสามารถอธิบายได้ในหลายมิติ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, หน้า 5-6) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในความหมายอย่างแคบ คือ การพิจรณาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนโดย สมัครใจ สำหรับโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ แต่ไม่ถึงขนาดที่ ประชาชนจะเปลี่ยนแปลงหรือวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง การที่ประชาชนรู้สึกตื่นตัวต่อการรับความ ช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดจากการคิดริเริ่ม ของประชาชนในท้องถิ่น และในขณะเดียวกันรัฐก็สนับสนุนความคิดริเริ่มดังกล่าวนี้

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยประชาชนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาและร่วมประเมินผลของโครงการของรัฐ

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนเอง

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการ แก้ปัญหาของตนเอง มีความรับผิดชอบในการสำรวจปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้นำไปสู่การเกิดขึ้นขององค์กร ใหม่ที่เรียกว่า “ชุมชน”

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความหมายที่แตกต่างกัน ตามรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายอย่างแคบ ถือเป็นเครื่องมือในการผลักดันการกำหนดนโยบายของรัฐอย่างหนึ่ง โดยถือว่าการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนในการเลือกตัวแทนของตน และการเลือกตั้งยังเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน จำนวนมากที่สุด ดังนี้ ประชาชนจึงมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จำกัดเพียงแค่การเลือกตั้งเท่านั้น เนื่องจากได้มอบอำนาจและบทบาทให้แก่ตัวแทนของตนเองไปแล้ว ซึ่งแนวคิดนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน”

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองใความหมายอย่างกว้าง โดยประชาชนสามารถกำหนดคุณภาพ ชีวิตของตนเอง ตลอดจนสังคมในปัจจุบันและทิศทางของสังคมในอนาคตได้ มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือใน การปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนเท่านั้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมี ลักษณะเป็นรูปธรรม รอบด้าน และต่อเนื่อง อีกทั้งไม่ถูกจำกัดอยู่แค่การมีส่วนร่วมโดยการเลือกตั้ง เท่านั้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมในความหมายอย่างกว้างนี้ จึงถือเป็นประชาธิปไตยแบบมี

ส่วนร่วม สุนทรียา เหมือนพะวงศ์ เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในการใช้อำนาจตัดสินใจ การจัดทำนโยบาย การเสนอกฎหมาย การตัดสินใจในโครงการ ต่าง ๆ การแสดงความคิดเห็นให้ทุกฝ่ายทราบถึงความต้องการเพื่อให้นโยบายของรัฐตอบสนอง ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งการคัดเลือกบุคคลไปดำเนินกิจการของส่วนรวม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายถึงการมีส่วนร่วมในเชิงตรวจสอบด้วย

จากความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการกระจายโอกาสในการใช้อำนาจให้แก่ประชาชน เพื่อกำหนดการปกครองด้วยตนเองตามระบอบประชาธิปไตย จึงมีสิทธิกำหนดคุณภาพชีวิตของตนเอง ตลอดจนสังคมในปัจจุบันและทิศทางของสังคมในอนาคต โดยการมีส่วนร่วมทางตรงหรือผ่านทางผู้แทนที่ได้รับการเลือกมาจากประชาชน และการมีผู้แทนดังกล่าว มิได้จำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแต่อย่างใด เนื่องจากประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง

2.4.3 ประยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นวิธีการที่มีความสำคัญที่สุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐยอมรับฟังปัญหาตามความต้องการและข้อเสนอของประชาชน ซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐต่อไป ทั้งนี้อาจจำแนกประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ดังนี้

1.การสร้างฉันทามติ เมื่อการดำเนินการใดผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือของประชาชน และทำให้ประชาชนเข้าใจถึงเหตุและผลในการตัดสินใจนั้น ๆ แล้ว จะทำให้เกิดข้อตกลงที่ยุติได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย เป็นการลดความขัดแย้งทางการเมืองการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และสร้างความชอบธรรมในการดำเนินการของรัฐ

2. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของประชาชน เนื่องจากประชาชนมีทั้งความรู้ในเนื้อหาของการบริหารจัดการ อีกทั้งยังได้ลงมือดำเนินการด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นเวทีฝึกอบรมเสริมสร้างประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

3. ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เนื่องจากการดำเนินการใด ๆ ที่ข้อสรุปผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนและได้นำไปปฏิบัติจะลดปัญหาความขัดแย้ง จึงสามารถลดค่าใช้จ่ายและงบประมาณได้

4. การตัดสินใจของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างโอกาสให้ทุกฝ่ายมีโอกาสพูดคุยเสนอปัญหาความต้องการและเหตุผลของตนเองมีกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ จึงทำให้วัตถุประสงค์และความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนองอย่างชัดเจน การแบ่งปันความต้องการของแต่ละฝ่ายทำให้การตัดสินใจของรัฐตอบสนอง

ประชาชนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการงานของรัฐ ดำเนินการอย่างระมัดระวังและเต็มกำลังความสามารถ เพราะอาจถูกตรวจสอบจากประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจได้

หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นการช่วยกระจายอำนาจให้แก่ทุกภาคส่วนในสังคม ทำให้เกิดเสถียรภาพในการปกครอง จึงเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหลักการที่ถูกต้องทำให้การปกครองเป็นไปเพื่อประชาชนโดยแท้จริง เพราะเป็นการเปิดช่องให้ประชาชนทำการแทนรัฐ อีกทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองนั้น ยังเป็นการยอมรับในสิทธิของประชาชนโดยการสร้างฉันทามติร่วมกัน อันส่งผลให้รัฐสามารถดำเนินการบริหารการปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย อีกทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเป็นเครื่องป้องกันการสูญเสียอำนาจของประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมเป็นช่องทางที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทกำหนดความต้องการและแก้ปัญหาของท้องถิ่นด้วยตนเอง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และยั่งยืนในพื้นที่

2.5 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการแสวงหาข้อเท็จจริง

บทนิยามคำว่า การสืบสวน ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 4 การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อป้องกัน ปราบปราม และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ส่วนคำว่า การไต่สวน หมายความว่า การแสวงหา รวบรวม และการดำเนินการอื่นใด ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ส่วนคำว่า คำวินิจฉัย หมายความว่า คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาดสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน ตามระเบียบนี้

การแสวงหาข้อเท็จจริงในองค์กรอิสระ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ใช้ระบบไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด เหตุที่ระบบเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวนไม่ว่าจะเป็นชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือองค์กรตุลาการในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลปกครอง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากระบบไต่สวน ผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือพิพากษา จะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงได้ด้วยตนเอง แตกต่างจากระบบกล่าวหาที่ศาบถูกจำกัดเป็น

เพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ให้อำนาจคู่ความสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลยเป็นผู้นำพยานหลักฐานมาสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของฝ่ายตนเอง แม้ในคดีอาญา จะให้โจทก์มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานก่อนก็ตาม แต่กระนั้นเลย การออกแบบให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 224 ได้บัญญัติหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งนอกจากจะให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ยังให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือที่เห็นสมควรด้วย ในการสืบสวนหรือไต่สวน คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับควบคุมดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้ โดยปัจจุบันยังไม่มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งบังคับใช้ โดยในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และคำวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เป็นเครื่องมือเป็นระเบียบกลางที่กำหนดขั้นตอน วิธีพิจารณาการสืบสวนหรือการไต่สวน ก่อนการวินิจฉัยชี้ขาด เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานทั้งปวงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเรื่องที่ได้รับคำร้อง เพื่อความเป็นธรรมทุกฝ่าย ตามหลักการที่ว่า “การจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”

2.5.1 ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความ

ระบบกฎหมายที่ใช้บังคับกันอยู่ในแต่ละประเทศทั่วโลกนั้น ระบบที่สำคัญอันเป็นที่ยอมรับของนานาสากลทั่วโลก มีอยู่ 2 ระบบ (วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 42) คือ

1. ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งเป็นระบบที่ยึดถือหลักแนวคิดของระบบที่เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) เป็นหลักสำคัญ

2. ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นระบบที่ยึดถือหลัก แนวคิดของระบบที่เรียกว่า “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial System) เป็นหลักสำคัญทั้งนี้ ทั้งสองระบบกฎหมายดังกล่าวมีระบบวิธีพิจารณาความที่ แตกต่างกัน

2.5.2 ความหมายและสาระสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความ

วิธีพิจารณาความ หมายถึง กระบวนการพิจารณาที่กำหนดขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ดีของวิธีพิจารณา ซึ่งได้แก่ ความยุติธรรมและความรวดเร็ว หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นกฎหมายที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ที่บังคับหรืออนุญาตให้คู่ความและศาลปฏิบัติตามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาของคดี กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความ จึงเป็นกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆเกี่ยวกับการกระทำใด ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อันเกี่ยวด้วยคดี ซึ่งได้กระทำไปโดยคู่ความในคดีนั้นหรือโดยศาล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง

และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาของคดีนั้นให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมและด้วยความรวดเร็ว

สาระสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความหรือเรียกว่า “กฎหมายวิธีสบัญญัติ” (Adjective Law) เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนวิธีพิจารณาโดยคู่ความหรือศาล เพื่อให้บุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิตามกฎหมายได้รับความรับรองคุ้มครองและบังคับตามในทางศาลให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ซึ่งตนมีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งกฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับความเกี่ยวพันระหว่างคู่ความด้วยกันเองที่เป็นเรื่องในศาล หรือระหว่างศาลกับคู่ความ กฎหมายวิธีสบัญญัติจึงเป็นกฎหมายประกอบ หรือเป็นกฎหมายที่ช่วยเสริมกฎหมายสารบัญญัติ

กฎหมายวิธีพิจารณาความที่สำคัญ ๆ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่น ๆ ที่มีบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษต่าง ๆ ได้แก่ ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง ศาลปกครอง ศาลภาษีอากร ศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลเยาวชนและครอบครัวศาลล้มละลาย เป็นต้น

ส่วนกฎหมายสารบัญญัติ (Substantive Law) เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของบุคคล เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีบทบัญญัติถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดต่าง ๆ ของบุคคลและนิติบุคคล หรือประมวลกฎหมายอาญา ที่มีบทบัญญัติว่าการกระทำอย่างใด เป็นความผิด และผู้กระทาการฝ่าฝืนต้องได้รับโทษทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนดโทษไว้ ดังนั้น กฎหมายสารบัญญัติ จึงเป็นกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วย หลักการอันเป็นเนื้อแท้ของกฎหมายที่เกี่ยวด้วยสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของบุคคลในทางแพ่ง หรือที่เกี่ยวด้วยความรับผิดของบุคคลในทางอาญาซึ่งผู้กระทาความผิดต้องได้รับโทษทางอาญา

สำหรับกฎหมายปกครอง เป็นกฎหมายที่วางหลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองรัฐในทางปกครอง หรือที่เรียกว่า “การจัดระเบียบราชการบริหาร” รวมทั้งการวางระเบียบเกี่ยวกับกิจกรรมของฝ่ายปกครองที่เรียกว่า “บริการสาธารณะ” ซึ่งฝ่ายปกครองจัดทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวม กล่าวคือ วางหลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบและการดำเนินกิจกรรมของฝ่ายปกครอง รวมทั้งความเกี่ยวพันในทางปกครองระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชน (วรรณชัย บุญบำรุง , 2543, หน้า 112)

กฎหมายปกครอง หมายถึง กฎหมายมหาชนที่มีการวางหลักเกี่ยวกับการจัดระเบียบ การปกครองของรัฐและการดำเนินกิจกรรมของฝ่ายปกครองในการจัดทำบริการสาธารณะ รวมทั้งวางหลักความเกี่ยวพันในทางปกครอง ระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชน กฎหมายปกครอง คือ องค์รวมของกฎหมายมหาชน ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัด

โครงสร้างองค์การของฝ่ายปกครอง การดำเนินกิจกรรมทางปกครอง ตลอดจนการควบคุมตรวจสอบการดาเนินกิจกรรมทางปกครอง

กฎหมายมหาชน คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน รัฐกับหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐหรือส่วนรวม เช่น พระราชบัญญัติจราจร พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบอาชีพและกฎหมายมหาชน ยังรวมถึงกฎเกณฑ์ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชนซึ่งมีฐานะที่ไม่เท่าเทียมกัน รวมทั้งกฎหมายมหาชนยังแบ่งเป็นรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครองด้วย

ผู้วิจัย สรุปได้ ระบบคดีเลือกตั้งของประเทศไทย ใช้ระบบไต่สวน ไม่ว่าจะเป็นในชั้นคณะกรรม การการเลือกตั้งหรือองค์กรตุลาการ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง ศาลฎีกาแผนกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะเป็นการใช้อำนาจปกครองภายในองค์กรและกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ปัจจุบันยังไม่มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งมาบังคับใช้ในประเทศไทย แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เป็นระเบียบกลาง ที่กำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน กระบวนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนองค์กรตุลาการ ศาลฎีการออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ทั้งนี้ ในการพิจารณาของศาลฎีกา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรคสองได้บัญญัติ การพิจารณาของศาลฎีกาในคดีเลือกตั้ง ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

หากพิจารณาในแง่มุมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รัฐธรรมแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 12 องค์กรอิสระ โดยมาตรา 215 ได้บัญญัติให้องค์กริสระ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย โดยในวรรคสองการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระ ต้องเป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ นอกจากนี้ กฎหมายลูกของรัฐธรรมนูญ ยังได้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 โดยที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายที่กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ภารกิจหลักของคณะกรรมการการในประเทศไทย คือ จัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้ง

โดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในการสืบสวนหรือไต่สวน รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งคนหนึ่งคนใดหรือมอบหมายให้คณะบุคคลภายใต้กำกับควบคุมดูแล ตามหลักเกณฑ์และระเบียบที่กำหนดก็ได้

การจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นภารกิจหลัก ในการสืบสวนหรือไต่สวน หากมีเหตุอันควรหรือเหตุจำเป็น โดยมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องโดยให้อำนาจ กกต.ดำเนินการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้ง โดยรวดเร็ว โปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ ผลผลิตของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ยกระดับเข้มข้นในการปราบปรามทุจริตการเลือกตั้ง จะเห็นได้จากออกแบบให้มีใบดำ มีโทษระดับรุนแรง ไม่สามารถกลับมาสมัครหรือดำรงตำแหน่งการเมืองใดๆ เสมือนประหนึ่ง เป็นการประหารชีวิตทางการเมือง คดีเลือกตั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรตุลาการ ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง โดยใช้ระบบไต่สวน หมายความว่า ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายกรรมการการเลือกตั้งหรือมอบหมายให้คณะบุคคล ทำการสืบสวนหรือไต่สวน ก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด ในการค้นหาความจริง รวบรวมพยานหลักฐาน รวบรวมข้อเท็จจริงก่อนการวินิจฉัยชี้ขาด โดยใช้หลักองค์คณะวินิจฉัยชี้ขาดโดยเสียงข้างมาก

ปัจจุบันคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์และขั้นตอน กำหนดขั้นตอนและกระบวนการเริ่มตั้งแต่การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยผู้ตรวจการเลือกตั้ง ชั้นรับคำร้องสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือความปรากฏหรือแจ้งเบาะแส โดยระเบียบฯได้กำหนดให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 3 คน พิจารณาสืบสวนหรือไต่ส่วน เสนอความเห็นพร้อมสำนวน เสนอต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดเสนอสำนวนพร้อมความเห็นไปยังเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือจะมอบหมายให้รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง จ่ายสำนวนไปยังสำนักวินิจฉัยฯต่างๆเพื่อมอบให้แก่คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้แต่งตั้งไว้เป็นคณะต่างๆ จำนวน 5 คน โดยมีวาระ 2 ปี ให้มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งและกลั่นกรองความเห็นก่อนที่จะเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดในขั้นตอนสุดท้าน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะวินิจฉัยชี้ขาด ยืน ยก กลับ แก้ โดยวินิจฉัยเป็นใบเหลือง ใบแดง และใบดำ เพื่อเสนอให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี ผลของการออกแบบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยบัญญัติให้คณะกรรมการ

การเลือกตั้งใช้อำนาจกึ่งตุลาการ ได้แก่ การให้ใบส้ม กล่าวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 225 ในการสั่งระงับสิทธิแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการชั่วคราวไม่เกินหนึ่งปีและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นที่สุด ถือว่าเป็นการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในองค์กร ถือเป็นเครื่องมือหรือนวัตกรรมที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ส่วนกรณี การให้ “ใบดำ” กล่าวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญเมื่อพบเห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำทุจริต ยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะลงสมัครเลือกตั้งครั้งใหม่ไม่ได้ตลอดไปและห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช มาตรา 235 วรรคสี่

2.5.3 หลักการพื้นฐานทั่วไปในระบบวิธีพิจารณา

หลักการสำคัญในกฎหมายวิธีพิจารณาความมีอยู่หลายประการ ดังนี้

2.5.3.1 หลักการค้นหาความจริง

หลักการค้นหาความจริงนี้ เป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลที่สำคัญที่สุดไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใดก็ตาม การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ในการที่ศาลจะนำไปใช้ประกอบในการพิจารณาคดีเพื่อที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยหรือมีคาสั่งนั้น ข้อเท็จจริงดังกล่าวจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เพียงพอแก่การวินิจฉัยของศาลด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีและเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้บังเกิดมีแก่คู่ความในคดีและให้เป็นที่เชื่อถือเคารพศรัทธาของประชาชนในสังคมได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดีข้อเท็จจริงที่ได้มานั้นอาจได้มาจากการนำเสนอของคู่ความ เช่น ข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างในคำฟ้อง คำให้การ คำแถลง คำแถลงการณ์หรือคำร้อง หรืออาจได้มาจากพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ที่คู่ความได้อ้างอิงต่อศาล หรืออาจได้มาจากการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลเองก็ได้

สำหรับบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีของศาลหรือของคู่ความ โดยศาลหรือคู่ความ จะเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญมากกว่ากันนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับประเภทของคดี แล้วยังขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละประเทศนั้น ๆ ว่าเป็นระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งเป็นระบบที่ยึดถือหลักแนวคิดของระบบ ที่เรียกว่า “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) โดยระบบกล่าวหานี้ คู่ความจะเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดี หรือ ว่าเป็นระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นระบบที่ยึดถือหลักแนวคิดของระบบที่เรียกว่า “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial System) โดยในระบบไต่สวนนี้ ศาลจะเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดี

ในคดีแพ่ง ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ หรือกฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศอังกฤษหรือประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีการดำเนินกระบวนพิจารณาในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ค่อนไปในทางระบบกล่าวหา โดยมีลักษณะเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาที่คู่ความเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดาเนินกระบวนพิจารณาหรือในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดี ซึ่งในการสืบพยานจะดำเนินการ โดยทนายความซึ่งเป็นตัวแทนของคู่ความเป็นหลักสำคัญ โดยจะใช้เทคนิคการถามด้วยวาจา (Oral Examination) มีการซักถามพยาน ถามค้าน และถามติง และโดยปกติศาลจะทำหน้าที่เพียงควบคุม การสืบพยานของคู่ความให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

สำหรับคดีแพ่ง ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์หรือประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี หรือประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป เป็นต้น จะมีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยมีการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีที่มีลักษณะค่อนไป ทางระบบไต่สวนเป็นหลักสำคัญ โดยศาลจะเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณาและในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับพยานบุคคลนั้นศาลจะมีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้พยานหรือทนายความของคู่ความทำเป็นหนังสือยืนยันข้อเท็จจริงแทนการซักถามพยานก็ได้ โดยถือเป็นอำนาจของศาลแต่เพียงผู้เดียว เมื่อศาลซักถามพยานและพยานให้การต่อศาลเสร็จสิ้นแล้ว คู่ความหรือทนายความของคู่ความ จะซักถามพยานนั้นได้ ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะเป็นผู้พิจารณาเอง ว่าคำถามที่จะถามพยานดังกล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญของคดีที่กำลังพิจารณาอยู่นั้นหรือไม่ (ประยูร กาญจนดุล, 2523, หน้า 1)

ในคดีอาญา ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์หรือกฎหมายจารีตประเพณีนั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) โดยมีรูปแบบในการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลที่มีลักษณะเป็นการต่อสู้กัน ระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกับคดีแพ่ง ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ในการดำเนินกระบวนพิจารณานั้น ศาลไม่มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานในการแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดีเพื่อประกอบการวินิจฉัยของศาล โดยศาลจะวางเฉยและเป็นกลาง ศาลมีหน้าที่เพียงควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้คู่ความเอารัดเอาเปรียบกันในการต่อสู้คดี ซึ่งจะมีผลทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ไม่เป็นไปโดยความบริสุทธิ์ยุติธรรมและก่อให้เกิดผลเสียหายต่อประชาชนได้

สำหรับคดีอาญา ในประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์หรือประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี เป็นต้น แม้เป็นการดำเนินคดี โดยภาครัฐต่อศาล (Public Prosecution) แต่ก็ไม่ถือว่า คดีอาญาเป็นเรื่องระหว่างคู่ความเพราะสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาเป็นของรัฐที่จะต้องกระทำซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

ทุกคน โดยรัฐไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กับประชาชน ดังนั้น ในการค้นหาความจริงในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในศาล จึงไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย (Non-Adversary System) เพราะศาล พนักงานอัยการ ตำรวจ หรือทนายความ มีหน้าที่ในการ ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแท้จริง โดยไม่ถูกจำกัดในเรื่องกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานและไม่มีเรื่องหน้าที่นำสืบหรือการถามค้าน ทั้งนี้ กระบวนการพิจารณาคดีอาญา ทั้งศาลและคู่ความจะมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในคดี โดยเฉพาะผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงและมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างกว้างขวางเพื่อให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปอย่างถูกต้อง (มานิตย์ จุมปา, 2546, หน้า 46)

2.5.3.2 หลักการฟังความทุกฝ่าย

หลักการฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) หมายความว่า ศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้ทราบข้ออ้าง ข้อเถียง ตลอดจนพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายหนึ่ง และให้โอกาสคู่กรณีได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งของตน

หลักการฟังความทุกฝ่ายหรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักการฟังความสองฝ่าย” นั้น เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคนในสังคมโดยการที่รัฐของแต่ละประเทศจะต้องดำเนินการ เพื่อให้เกิดการให้สิทธิกับบุคคลทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน และมีการให้สิทธิแก่บุคคลทุกคน จะต้องได้มีโอกาสในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมอย่างแท้จริง โดยถือเป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว จนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีหรือจารีตประเพณีของแต่ละประเทศ โดยได้มีการนำเอาหลักการนี้มาใช้บังคับกับประชาชนของรัฐแต่ละรัฐในแทบทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งหลักการนี้มีความสำคัญที่สุดในการให้คุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554, หน้า 21)

หลักการฟังความทุกฝ่ายมีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริง และบุคคลที่จะรู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุด ก็คือ บุคคลที่ถูกกระทบกระเทือนสิทธิจากคำวินิจฉัยนั้น ดังนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีจากบุคคลดังกล่าวย่อมทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 63)

หลักการนี้มีที่มาจากหลักเกณฑ์ในการบริหารงานยุติธรรมที่เหมาะสมในสมัยโบราณที่เรียกว่า “Audiaturetaltera Pars” หรือ “Audi Alteram Partem” และในยุคสมัยใหม่ยังคงมีการบัญญัติหลักนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาระหว่างประเทศ ความหมายหรือขอบเขตของหลักนี้มีหลายแง่มุม เช่น สิทธิของคู่ความในการได้รับการแจ้งว่ามีการฟ้องคดีต่อตนและได้รับการแจ้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนพิจารณา สิทธิของคู่ความในการเสนอหรือโต้แย้งพยานหลักฐาน สิทธิที่

จะต้องมีคู่ความอยู่ด้วยในขณะนำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริง และสิทธิที่จะไม่ถูกผูกพันโดยคำพิพากษาที่ตนมิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี

หลักการรับฟังความทุกฝ่ายนี้บางกรณีอาจมีข้อยกเว้นได้ กล่าวคือ ในกรณีที่ใช้เป็นบทลงโทษคู่ความฝ่ายที่ไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี เช่น การพิจารณาต่อไปฝ่ายเดียวโดยถือว่าคู่ความฝ่ายที่ไม่มาศาลนั้น เป็นผู้ขาดนัดพิจารณา หรือในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเร่งด่วน เช่น การขอให้ศาลมีคำสั่งเพื่อคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดี เป็นต้น

เนื่องจากทุกประเทศทั่วโลกต่าง ก็มีกฎหมายออกประกาศใช้บังคับกับประชาชนที่อยู่ในความปกครองของแต่ละรัฐ ซึ่งมีการกำหนด บทบัญญัติของกฎหมายขึ้นเพื่อคุ้มครองและป้องกันสิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคล หรือเพื่อคุ้มครองป้องกันศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ หรือเพื่อป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในสังคม ทั้งยังมีบทกำหนดโทษกับบุคคลที่กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวด้วย (ประสาท พงษ์สุวรรณ์, 2545, หน้า 95-143)

ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญา คดีแพ่ง หรือคดีปกครองก็ตาม รัฐจะต้องให้ความเคารพต่อสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือเป็นหลักสากล โดยประชาชนทุกคนย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่า ได้มีการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ซึ่งคู่ความทุกฝ่ายต่างมีฐานะเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดี จึงควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต่อศาลหรือมีส่วนช่วยเหลือในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล และศาลควรให้โอกาสคู่ความทุกฝ่าย มีสิทธิที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่คู่ความแต่ละฝ่าย เป็นผู้ค้นหาความจริงในการนำสืบพยานหลักฐานอันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีนั้น มาพิสูจน์ต่อศาลหรือคู่ความทุกฝ่ายให้ความร่วมมือช่วยเหลือศาล ในการที่ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีเองก็ตาม

ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายในการแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดี ก็เพื่อวัตถุประสงค์ให้ศาลมีคำพิพากษาที่ดี มีหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ศาลจึงควรที่จะต้องรับฟังความของคู่ความทุกฝ่ายและของบุคคลภายนอกที่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอันเกี่ยวข้องกับคดี จากการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นทั้งหมด ในอันที่จะช่วยทำให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความรอบคอบรัดกุมและถูกต้องเป็นธรรมแท้จริงแก่คู่ความทุกฝ่ายให้มากที่สุด โดยความยุติธรรมอย่างแท้จริง จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อคู่ความทุกฝ่ายได้มีโอกาสในการโต้แย้งคัดค้านข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อสำคัญแห่งคดีนั้นเพื่อหักล้างข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเต็มที่ ในอันที่จะช่วยทำให้ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานได้อย่างถูกต้องและก่อให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรมอย่างแท้จริงให้แก่คู่ความทุกฝ่ายได้ในที่สุด

2.5.3.3 หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าร่วมฟังในการพิจารณาคดีของศาลได้

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลโดยปกติแล้ว จะมีเพียงผู้พิพากษา คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีเท่านั้น แต่การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนั้น บุคคลทั่วไปย่อมสามารถเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีได้ด้วย ซึ่งจะทำให้บุคคลทั่วไปที่มาเข้าร่วมฟังการพิจารณาคดีของศาลนั้น สามารถที่จะรับรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดีด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยถือเป็นหลักประกันความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลได้เป็นอย่างดี เมื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปและคู่ความทุกฝ่ายสามารถเข้าร่วมฟังในการพิจารณาคดีของศาลได้ และมีลักษณะเป็นการตรวจสอบการพิจารณาคดีของศาลด้วยย่อมจะทำให้การพิจารณาคดีและการมีคำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป มากยิ่งกว่าการพิจารณาลับที่มีเพียงเฉพาะผู้พิพากษา คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น พยานบุคคล เท่านั้น ที่สามารถเข้าร่วมฟังในการ

พิจารณาคดีของศาลได้ ซึ่งการพิจารณาลับนั้น ย่อมมีผลทำให้บุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าร่วมในการตรวจสอบการพิจารณาคดีของศาลได้ (L. Neville Bronwn, & John S. Bell, 1998, pp. 96-97)

ทั้งนี้ หลักการพิจารณาความโดยเปิดเผยย่อมแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสในการทำงานพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบได้ และเมื่อศาลได้ออกนั่งพิจารณา ศาลต้องเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าฟังการพิจารณาของศาลได้ แต่หาได้หมายความเลยไปถึงขั้นตอนการประชุม ปรึกษาคดี การลงมติชี้ขาด หรือการดำเนินกระบวนพิจารณาอื่นใด ที่มีลักษณะเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาโดยวาจาด้วยไม่

นอกจากนี้หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยด้วยวาจานั้น ยังเป็นการพิจารณาคดีที่สามารถเปิดเผยให้สาธารณชนได้ทราบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง และถือเป็นหลักการที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีต่อการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปจนถึงสังคมในยุคใหม่ อีกทั้งยังเป็นการทำให้การบริหารงานยุติธรรม มีความใกล้ชิดและเป็นธรรมกับประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยหลักการนี้มุ่งเน้นที่จะคุ้มครอง คู่ความจากการพิจารณาที่เป็นการลับและตามอำเภอใจด้วยการพิจารณาที่โปร่งใส และประชาชนสามารถตรวจสอบควบคุมได้ (วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 64)

อีกทั้งหลักการนี้ยังช่วยเป็นหลักประกันที่จำเป็นว่า ประชาชนทุกคนสามารถจะได้รับรู้ การดำเนินกระบวนพิจารณาโดยเข้าร่วมฟังการพิจารณาได้ แม้จะถือว่าหลักการนี้เป็นเรื่องสำคัญและได้รับการยอมรับในรัฐธรรมนูญของหลายประเทศ เช่น ออสเตรีย สเปน ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส และไทย รวมทั้งในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและ

เสรีภาพขั้นพื้นฐาน มาตรา 6-1 และบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส ก็ถือว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป แต่ไม่ถือว่าหลักเรื่องนี้ เป็นหลักการที่เด็ดขาด ซึ่งมักจะพบว่ามีข้อจำกัดบางประการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของความสงบเรียบร้อยของสังคม ความมั่นคงของประเทศ หรือความลับทางการค้า เป็นต้นหรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมหรือเยาวชนหรือครอบครัว

ดังนั้น ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลนั้น ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม โดยหลักแล้วจะต้องเป็นการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจึงจะทำให้การพิจารณาคดีของศาลนั้น เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปในสังคมว่าเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีที่ศาลสร้างความบริสุทธิ์ยุติธรรมให้บังเกิด มีขึ้นแก่คู่ความในคดีได้อย่างแท้จริง

แต่อย่างไรก็ตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยนั้นยังมีข้อยกเว้นอยู่ในบางกรณีเฉพาะกับคดีที่มีความสำคัญ ๆ เท่านั้น เช่น คดีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความมั่งคงแห่งราชอาณาจักร คดีที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์ หรือคดีที่ศาลมีความจำเป็นจะต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องพิจารณา เป็นต้น

ทั้งนี้ ในประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยต่าง ๆ ทั่วโลกนั้นต่าง ก็ได้ให้ความยอมรับหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ซึ่งจะมีการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความเพื่อเป็นการให้ความรับรองคุ้มครองแก่บุคคลเหล่านั้นไว้โดยกำหนดให้ได้รับการพิจารณาคดีเป็นการลับหรือโดยลับ เพื่อเป็นการป้องกันที่จะไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้นมากกว่าที่จะเกิดผลดี ดังนั้น เมื่อเกิดเป็นคดีดังกล่าวขึ้นสู่ศาล จึงจะไม่มีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์นั้นยังไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเพียงพอและเป็นผู้มีความอ่อนไหวต่อโลกในเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ ชื่อเสียง อารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเกิดความละอายต่อเพื่อน ๆ และต่อสาธารณชนได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอารมณ์ชั่ววูบหรือคิดสั้นในการฆ่าตัวตายได้ในที่สุดเพราะเด็กหรือเยาวชนนั้นย่อมมีประสบการณ์ชีวิตและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในชีวิตได้น้อยกว่าผู้ใหญ่ (คิดงาม คงตระกูล, 2546, หน้า 14)

2.5.3.4 หลักการพิจารณาโดยรวดเร็ว

หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว เป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของคู่ความหรือศาลโดยไม่ล่าช้า และจะต้องมีความรวดเร็วกว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีตามปกติทั่วไปซึ่งหลักการนี้เป็นมาตรการในการป้องกัน มิให้คู่ความหรือศาลดำเนินกระบวนพิจารณาใดเป็นระยะเวลานานเกินสมควรหรือเป็นมาตรการป้องกัน มิให้คู่ความดำเนินกระบวนพิจารณาโดยมีลักษณะเป็นการประวิงคดีให้ล่าช้า

อย่างไรก็ดีหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วนี้ เป็นหลักการที่ได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของทุกประเทศ และในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1791 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6) ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ว่า “การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาจะต้องดาเนินการโดยไม่ล่าช้า” จึงทำให้ศาลมีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้ หากมีความล่าช้าเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาในการจับกุมหรือในการพิจารณาโดยไม่มีเหตุผลสมควรอันจะอ้างได้ตามกฎหมาย

การดำเนินกระบวนพิจารณาทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญเป็นอย่างเดียวกัน คือมีการดำเนินกระบวนพิจารณาด้วยวาจา และโดยเปิดเผยต่อบุคคลทั่วไป และจะต้องดำเนินกระบวนพิจารณาโดยไม่ล่าช้าด้วย จึงจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนในสังคมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วนี้ สามารถนำมาใช้บังคับได้กับคดีทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีอาญาหรือคดีแพ่งก็ตาม เพราะการอำนวยความยุติธรรมที่ล่าช้า ย่อมไม่อาจก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ดี ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้งนั้น มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ จะต้องมีความยุติธรรม รวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้(วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 62)

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้ง เป็นวิธีพิจารณาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรตุลาการ ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีและไต่สวน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้ควบคุมการสืบสวนหรือไต่สวน โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 226 วรรคสอง ได้กำหนดให้การพิจารณาคดีเลือกตั้ง ให้ศาลถือสำนวนการสืบสวนและการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ เนื่องจากคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรตุลาการ จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ตามกรอบระยะเวลาพอควร หากปล่อยให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาโดยล่าช้าย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งเพราะหากศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง ส่งผลให้หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอย่างอื่น

2.5.4 ระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี

ระบบกฎหมายที่สำคัญของโลกมีอยู่หลายระบบ แต่ระบบกฎหมายที่สำคัญสำหรับประเทศเสรีประชาธิปไตย มีอยู่ 2 ระบบ เท่านั้น คือ ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์(Civil Law) โดยทั้งสองระบบ มีระบบวิธีพิจารณาความหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีที่แตกต่างกันสำหรับระบบคอมมอนลอว์ใช้ระบบวิธีพิจารณาความที่เรียกว่า ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)เป็นหลักสำคัญ ส่วนระบบซีวิลลอว์ใช้ระบบวิธีพิจารณาความที่เรียกว่าระบบไต่สวน (InquisitorialSystem)

ในทางปฏิบัติของประเทศส่วนใหญ่ในโลก ได้มีการนำเอาหลักการสำคัญของระบบหนึ่งไปใช้ในอีกระบบหนึ่งค่อนข้างพอสมควร เช่น นำเอาระบบไต่สวนไปใช้ร่วมกับระบบกล่าวหาเดิมหรือนำเอาระบบกล่าวหาไปใช้ร่วมกับระบบไต่สวนเดิม ซึ่งมีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่างสองระบบ ดังกล่าวทำให้เป็นเรื่องยากที่จะแบ่งแยกได้ว่า ประเทศใดมีระบบการแสวงข้อเท็จจริงเป็นแบบระบบกล่าวหาหรือเป็นแบบระบบไต่สวนในระบบใดระบบหนึ่งแต่เพียงระบบเดียว (จิตติมา เมืองจีน, 2552, หน้า 45)

2.5.4.1 ความหมายและสาระสำคัญของการแสวงหาข้อเท็จจริง

การแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี หมายถึง วิธีการในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลหรือของคู่ความในการค้นหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงและเพื่อให้เป็นที่ปรากฏอย่างถูกต้องชัดเจน

ส่วนสาระสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีนั้น ในระบบกล่าวหาได้ เน้นบทบาทและสิทธิของคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นหลักสำคัญ โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างมีหน้าที่ที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ แห่งคดีและนำเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้นต่อศาลเพื่อให้ศาลเกิดความเชื่อถือและให้เป็นที่พอใจแก่ศาลในข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของฝ่ายตน

ทั้งนี้ วิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหานั้น มักจะมีลักษณะเป็นกระบวนพิจารณาด้วยวาจา โดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลย โดยมีการโต้แย้งต่อสู้ซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความ และศาลจะวางตัวเป็นกลางเปรียบ เสมือนกรรมการคอยควบคุมและตัดสินการแข่งขันกีฬา

แต่สำหรับวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนนั้น การแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีได้เน้นบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นสำคัญ ซึ่งศาลมีอำนาจในการริเริ่มการดาเนินกระบวนพิจารณาได้ด้วยตนเองโดยไม่จำต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ และศาลมีอำนาจที่จะค้นหาความจริงเพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้ถูกต้องตามความเป็นจริงเท่าที่จะสามารถทำได้ด้วย ซึ่งการพิจารณาคดีมักจะมีลักษณะเป็นกระบวนพิจารณาด้วยเอกสาร โดยลับ และไม่ค่อยจะมีการโต้แย้งต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ และกระบวนพิจารณาขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของศาลเป็นสำคัญทั้งการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีจะต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็วด้วย

2.5.4.2 หลักการทั่วไปในระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี

หลักการพื้นฐานทั่วไปที่สำคัญในระบบวิธีพิจารณาความหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต่อศาล เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงนั้น ส่วนใหญ่ในประเทศเสรีประชาธิปไตยจะใช้ระบบวิธีพิจารณาความหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีที่สำคัญอยู่ 2 ระบบ คือระบบกล่าวหา(Accusatorial System) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System) โดยในแต่ละระบบนั้นมีหลักการสำคัญดังนี้

2.5.4.3 หลักการสำคัญระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) นั้นเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่กำหนดให้คู่ความเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ ซึ่งอยู่ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และแคนาดา โดยแรกเริ่มของระบบกล่าวหา ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีการค้นหาความจริงในสมัยโบราณที่ใช้วิธีทรมาน (Trial By Ordeal) และการพิจารณาคดีโดยวิธีให้คู่ความต่อสู้กัน (Trial By Battle) ต่อมาการค้นหาความจริงโดยวิธีทรมานและการต่อสู้กันได้ถูกยกเลิกไปเพราะประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นวิธีที่ไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักพื้นฐานสากล (วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรธนัชชากุล และสิริพันธ์ พลรบ, 2556, หน้า 150-151)

ประเทศอังกฤษจึงได้มีการคิดค้นระบบหลักการค้นหาความจริงขึ้นในปัจจุบัน โดยใช้วิธีให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กันเพื่อใช้ในการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลในการพิจารณาคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายหรือผู้กล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือจำเลย เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทาความผิดที่แท้จริงและผู้กระทาความผิดต้องได้รับการลงโทษทางอาญาตามกฎหมาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทาความผิดหรือจาเลยมีสิทธิที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในคดีอาญาจะต้องเริ่มคดีโดยโจทก์เป็นผู้กล่าวหา โจทก์จึงต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย เมื่อโจทก์สืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศอังกฤษเป็นประเทศซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการค้นหาความจริงโดยในการดำเนินคดีอาญานั้น ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) จะตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์

ส่วนในประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี จะมีวิธีพิจารณาความส่วนใหญ่เป็นระบบไต่สวนเป็นหลักสำคัญ ซึ่งจะมีแต่เพียงการพิจารณาคดีแพ่งเท่านั้น ที่ประเทศเยอรมนี มีระบบวิธีพิจารณาความโดยใช้ระบบกล่าวหาเหมือนอย่างประเทศอังกฤษ โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดี มานำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงต่อศาล เพราะถือว่าคดีแพ่งเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างเอกชนกับเอกชนเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือประชาชนส่วนรวม และเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย จึงเป็นการให้สิทธิแก่คู่ความในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีได้เองอย่างเต็มที่โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางและไม่เข้าไปเป็นผู้ทำหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยาน หลักฐานแห่งคดีซึ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของคู่ความ เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันของคู่ความในการพิจารณาคดีของศาล ประเทศเยอรมนีจึงได้มีการนำเอาเฉพาะโครงสร้างของระบบวิธีพิจารณาความใน ระบบกล่าวหาของประเทศอังกฤษมาใช้กับวิธีพิจารณาคดีแพ่งบางประเภทคดีเท่านั้น เพียงแต่ในประเทศ

เยอรมนีไม่มีการนำระบบลูกขุนมาใช้เหมือนอย่างในประเทศอังกฤษแต่อย่างใด (วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 51)

ทั้งนี้ การดำเนินคดีอาญาในระบบคอมมอนลอว์ โจทก์ ในคดีมีฐานะเท่าเทียมกันกับจำเลยอันมีลักษณะเช่นเดียวกับคดีแพ่ง โดยคู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลซึ่งศาลจะต้องพิจารณาคดี ไปตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาแสดง ศาลไม่มีอำนาจซักถามพยานหรือเรียกพยานมาสืบ และเมื่อโจทก์เป็นผู้ฟ้อง โจทก์จึงต้องมีหน้าที่นำสืบก่อนเสมอ

ดังนั้น เมื่อประเทศอังกฤษได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการค้นหาความจริงโดยใช้วิธีการทรมานและวิธีการต่อสู้กันมาใช้เป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลโดยการใช้ระบบหลักการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีขึ้นแทนการค้นหาความจริงตามแบบดั้งเดิม เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษทางอาญาตามกฎหมาย โดยผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีสิทธิพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่นั้น ย่อมจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมกับจำเลยในการดำเนินกระบวนยุติธรรมขึ้นในสังคม

อย่างไรก็ดี กระบวนพิจารณาแบบกล่าวหานั้นมีความสอดคล้องกับหลักความประสงค์ของคู่ความเป็นกระบวนพิจารณาคดี ซึ่งเน้นเรื่องบทบาทและสิทธิของคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นหลักสำคัญ โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่เพียงแต่เป็นฝ่ายกำหนดขอบเขตข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของคดีเท่านั้น แต่คู่ความยังมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณารวมทั้งการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีด้วย และมักจะมีลักษณะเป็นกระบวนพิจารณาด้วยวาจา โดยเปิดเผย และมีการดำเนินการโต้แย้งต่อสู้ซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความ และเป็นกระบวนพิจารณาที่ให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้และห้ามมิให้ศาลตัดสินคดีตามความเชื่อส่วนตัวของตน โดยศาลซึ่งมีบทบาทเชิงรับในการดำเนินคดี จะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินว่าคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้ชนะคดีทำนองเดียวกับกรรมการของการแข่งขันกีฬา (คณิต ณ นคร, 2535, หน้า 1-35)

ในการดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบกล่าวหาจะเคร่งครัดกับการนำเสนอพยานหลักฐานที่จะต้องเป็นไปตามกฎหมายลักษณะพยานและกฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะนำเสนอพยานหลักฐานต่าง ๆ ต่อศาล เพื่อให้ศาลเชื่อถือและให้เป็นที่พอใจแก่ศาลในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความฝ่ายนั้นนำสืบให้ศาลเห็นในอันจะนำไปสู่การทำคำพิพากษาของศาลเพื่อให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีต่อไป

แต่การพิจารณาคดีของศาลในระบบกล่าวหานี้ จะถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลในการพิจารณาคดีเท่านั้น ศาลไม่มีอำนาจในการค้นหาความจริงด้วยตนเองนอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลนั้น ศาล

จึงเพียงแต่จะทำหน้าที่เป็นผู้คอยควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ทั้งนี้ ศาลจะให้ความสำคัญและเคร่งครัดกับ หลักการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีที่จะต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายด้วย เพราะข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีที่ได้มาโดยไม่ชอบ ย่อมไม่อาจนำมารับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ซึ่งเป็นบทตัดพยานชนิดหนึ่ง ที่ไม่ให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบนั้น แม้ว่าข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานดังกล่าว จะเป็นความจริงก็ตาม เพราะอาจก่อให้เกิด วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีที่กระทำโดย ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้เสมอ เช่น การบังคับ ข่มขู่ หลอกลวง หรือกระทำการโดยทุจริตเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหานั้นมีกฎเกณฑ์ในการสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสในการใช้ดุลพินิจได้น้อยเพราะมีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานที่ถูกตัดนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย และการใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน ก็จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัดเนื่องจากวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหานั้นเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความในคดีวิธีพิจารณาในระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (พงศ์พิพัฒน์ ทัศนโกวิท, 2550, หน้า 103) คือ

1. หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อจนปราศจากข้อสงสัยว่าจาเลยได้กระทำผิดจริง

2.จำเลยมีสิทธิที่จะนำสืบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของฝ่ายตนหักล้างข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

3. ยึดถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะที่เท่าเทียมกันในศาล แม้ว่าโจทก์จะเป็นพนักงานอัยการ ซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐก็ตาม โจทก์ก็มีฐานะที่เท่าเทียมกันกับจำเลยซึ่งเป็นราษฎรในการดำเนินคดีอาญา โดยศาลจะไม่ช่วยเหลือโจทก์ในการทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดี

4. ศาลหรือลูกขุน (Jury) จะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัดทำหน้าที่เหมือนกรรมการตัดสินการแข่งขันกีฬา คอยควบคุมให้คู่ความปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายลักษณะพยานโดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์ อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการยกฟ้องในทางเทคนิค (Technicality)

สำหรับในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่ง ในระบบกล่าวหานั้น ถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาของคู่ความในเรื่องส่วนตัวระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน ที่ศาลจะต้องคอยวางตัวเป็นกลางเปรียบเสมือนเป็นกรรมการคอยควบคุมและตัดสินในการแข่งขันกีฬา โดยศาลจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในลักษณะที่เปรียบเสมือนเป็นการให้ความช่วยเหลือหรือ

เข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี ซึ่งจะมีผลทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดความเชื่อถือศรัทธาและไม่เชื่อมั่นในระบบกระบวนการยุติธรรมของศาลได้ เนื่องจากคดีแพ่งเป็นเรื่องสิทธิประโยชน์ส่วนตัวหรือการดำเนินธุรกิจส่วนตัวของคู่ความเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องข้อพิพาทกันระหว่างเอกชนกับเอกชนเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องข้อพิพาทกันระหว่างรัฐกับเอกชนที่มีลักษณะอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะแต่อย่างใด (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2555, หน้า 38)

ทั้งนี้ การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งในระบบกล่าวเป็นเพียงมาตรการในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่ความเท่านั้น จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่คู่ความทั้งสองฝ่ายควรจะต้องเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำเนินกระบวนพิจารณาต่อศาล ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักความประสงค์ของคู่ความ ส่วนศาลจะคอยวางตัวเป็นกลางและอำนาจของศาลจะถูกจำกัดโดยสิทธิต่าง ๆ ของคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี ซึ่งศาลจะมีบทบาทเป็นเพียงเสมือนกรรมการผู้ตัดสิน (Le Juge-Arbitre) การแข่งขันกีฬาที่จะพิจารณาปรับกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริงเท่านั้น

ส่วนในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญา ศาลจะให้ความสำคัญกับหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมาย จำเลยจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะได้พิสูจน์ให้ศาลเชื่อ โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งจำเลยจะต้องได้รับการปฏิบัติของภาครัฐต่อจำเลยดังเช่นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง และในระหว่างการพิจารณาคดีนั้นจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการประกันตัวชั่วคราวได้ แต่ในการพิจารณาคดีของศาลจะต้องกระทำด้วยวาจา โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (สมศักดิ์ อินทร์พันธ์, 2535, หน้า 37)

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในการสืบพยานโจทก์นั้น โจทก์มีหน้าที่จะต้องนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นมาสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยจำเลยมีสิทธิที่จะถามค้านพยานโจทก์ ซึ่งในการถามค้านพยานโจทก์นั้นจำเลยอาจใช้คำถามนำได้ และเมื่อโจทก์ดำเนินการสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว จำเลยก็มีหน้าที่จะต้องนำสืบข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคดีของฝ่ายจำเลยเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน โดยจำเลยมีสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความเพื่อให้ดำเนินการต่อสู้ดำเนินคดีแทนจำเลยในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี ในศาลได้ ซึ่งทนายความของจำเลยมีสิทธิที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ เข้านำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยได้อย่างเต็มที่ แต่จะต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีในคดีนั้นเท่านั้น โดยในการนำพยานบุคคลของฝ่ายจำเลยเข้าสืบพิสูจน์นี้ฝ่ายจำเลยห้ามใช้คำถามนำ แต่เมื่อฝ่ายโจทก์ถามค้านพยานบุคคลของฝ่ายจำเลยดังกล่าว ฝ่ายโจทก์ย่อมใช้คำถามนำได้ (วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 52)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจศาลเป็นผู้มีอำนาจในการที่จะเรียกพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายได้นำสืบไปแล้ว มาสืบเพิ่มเติมได้

เองอีกก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติศาลก็มักจะไม่ใช้อำนาจดังกล่าวในการที่จะเรียกพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้นมาสืบเพิ่มเติมอีก เพราะศาลเกรงว่าจะถูกคู่ความคัดค้านว่า ศาลวางตัวไม่เป็นกลาง ในการพิจารณาคดีโดยศาลไปดำเนินการใด ๆ อันเป็นการให้ความช่วยเหลือหรือเข้าข้างคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้คู่ความฝ่ายที่คัดค้านนั้นเป็นฝ่ายแพ้คดีและได้รับความเสียหาย ดังนั้น ศาลจึงมักจะมีบทบาทที่ค่อนไปในทางเชิงรับและไม่ค่อยมีบทบาทในเชิงรุกในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี

ทั้งนี้ เนื่องจากระบบกล่าวหาจะถือหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยเป็นพิเศษ โจทก์มีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย ส่วนศาลจะมีบทบาทเป็นผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ศาลจะไม่ทำการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน ซึ่งศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย

ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหานั้นจะมีการขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินกระบวนพิจารณาโดยแยกกระบวนการ ก่อนการพิจารณาคดีหรือการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหากับกระบวนการพิจารณาคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินการในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี แต่ในชั้นกระบวนการพิจารณาคดีย่อมเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาและคณะลูกขุนสำหรับในประเทศที่มีระบบลูกขุน โดยศาลในระบบกล่าวหานั้นจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และศาลไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือรวบรวมพยานหลักฐานก่อนคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล เพื่อให้มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง แต่ศาลจะเข้าไปช่วยในการค้นหาความจริงบ้างในบางกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น เช่น การซักถามพยานเท่าที่จำเป็นเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย โดยศาลจะซักถามพยานในลักษณะเป็นการกำชับคาเบิกความของพยานเพื่อให้ข้อเท็จจริงมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลในระบบกล่าวหานั้น ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม หากคู่ความเกิดความผิดพลาดหรือหลงลืมในการไม่นำเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานสำคัญที่เป็นข้อแพ้ชนะในคดีมานำสืบพิสูจน์ต่อศาล และถึงแม้ว่าศาลจะทราบดีก็ตาม แต่ศาลก็จะต้องวางตัวเป็นกลางและศาลจะไม่เสนอหรือแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือคู่ความฝ่ายใด โดยศาลจะไม่ซักถามพยานเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาสืบเองเพราะคิดว่า การที่คู่ความจะต้องรับผิดชอบในการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีนามาเสนอต่อศาลนั้นจะมีผลทำให้คู่ความเกิดความกระตือรือร้นหรือมีความละเอียดรอบคอบ โดยคู่ความแต่ละฝ่ายมีหน้าที่จะต้องตั้งรูปคดีและกลั่นกรองพยานหลักฐานที่ฝ่ายตนจะนำมาเสนอต่อศาลเพื่อให้มีแต่ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักที่น่าเชื่อถืออันควรรับฟังได้เท่านั้น

ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ผู้เสียหายมีบทบาทในการฟ้องร้องดาเนินคดีเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้กฎหมายอาจเห็นว่าตัวผู้เสียหายเองที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของจำเลยสามารถที่จะนำสืบพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดแก่จำเลยได้ดีกว่าให้หน่วยงานของรัฐมาดำเนินคดีแทน

สำหรับการถามค้านซึ่งเป็นจุดเด่นของระบบกล่าวหานั้น มีหลักการว่าผู้ถามอาจใช้คำถามนำได้ แต่จะต้องไม่ใช้คำถามที่อาจทำให้พยานเกิดความสับสนหรือไม่ใช้คำถามที่มีลักษณะเป็นการคุกคามข่มขู่หรือเป็นคำที่ไม่สุภาพกับพยาน หรือไม่ใช้คำถามที่เป็นการชักนำให้พยานเกิดความเข้าใจผิดหลงหรือเป็นคำถามที่มีความคลุมเครือไม่ชัดเจน

ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญานั้นจำเลยย่อมจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์ จะนำสืบพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งหากโจทก์ไม่สามารถนำสืบพิสูจน์ได้เช่นนั้น ไม่ว่าจะเป็นเพราะโจทก์ขาดพยานหลักฐานหรือเป็นเพราะความผิดพลาดไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ของโจทก์ ศาลจะต้องมีคาพิพากษายกฟ้องโจทก์ ซึ่งหลักการนี้มีผลทำให้ศาลในระบบกล่าวหาจำกัดบทบาทของตนในคดีอาญาไว้ แต่เพียงการพิจารณาว่าโจทก์สามารถนำสืบพิสูจน์ได้หรือไม่ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงโดยปราศจากข้อสงสัย ซึ่งข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ ได้รับความคุ้มครองในระบบกล่าวหามากกว่าในระบบไต่สวน (วีระยุทธ สัจพันโรจน์, 2548, หน้า 15)

อย่างไรก็ตามในการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลนั้น โจทก์และจาเลยย่อมมีฐานะที่เท่าเทียมกัน และในคดีอาญาแม้โจทก์เป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐ พนักงานอัยการก็ไม่ได้มีสิทธิดีไปกว่าจำเลย พนักงานอัยการมีสิทธิประการใด จำเลยย่อมจะต้องได้รับสิทธิเช่นนั้นด้วยเสมอ เนื่องจากระบบกล่าวหาถือว่าในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลจะต้องให้โจทก์และจำเลยมีที่ยืนในระดับที่เท่ากัน ความยุติธรรมที่แท้จริงจึงจะเกิดขึ้นมาได้

ในกรณีที่การดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบกล่าวหาให้ความสำคัญกับหลักวาจา (Principal Of Orality) หมายความว่า การพิจารณาคดีจะต้องกระทำด้วยวาจาและโดยเปิดเผยในศาล โดยพยานในชั้นศาล จะต้องมาเบิกความต่อหน้าศาล หรือหากเป็นข้อเท็จจริงที่มีปรากฏอยู่ในพยานเอกสารก็ต้องนำมาอ่านหรือแถลงในศาลเพื่อให้เป็นที่เข้าใจกันทุกฝ่ายโดยศาลจะพิจารณาจากข้อความที่เขียนไว้ในเอกสารเท่านั้น และเฉพาะสิ่งที่ได้กระทำด้วยวาจาในศาลเท่านั้น ที่ศาลจะหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ ศาลจะนำข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ เข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาคดีโดยชอบนำมาวินิจฉัยคดีนั้น ย่อมไม่อาจทำได้ แม้จะเป็นข้อเท็จจริงที่ทุกคนหรือศาลทราบดีอยู่แล้วก็ตาม

สำหรับบทบาทของทนายความในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในระบบกล่าวหานั้นถือว่าทนายความมีบทบาทหน้าที่สำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีหรือในการสืบพยานต่อศาลนั้น ทนายความของคู่ความแต่ละฝ่ายสามารถที่จะดำเนินการซักถามพยานได้โดยตรง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็น

การถามพยานโดยวิธีการซักถาม ถามค้าน หรือถามติงก็ตาม จึงย่อมจะทำให้ทนายความเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการควบคุมทิศทางในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีที่จะทำให้เป็นประโยชน์กับผลในการชนะคดีของฝ่ายตน

อีกทั้งความรอบรู้เชี่ยวชาญและการมีประสบการณ์สูงของทนายความ ย่อมมีความสำคัญอย่างมาก ในการนาเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่อศาลและในการถามค้านพยานโจทก์เพื่อจูงใจโน้มน้าวให้พยานเกิดความสับสนและตอบคาถามของทนายความผิดพลาดคลาดเคลื่อนหรือขัดกันกับคำเบิกความ ที่พยานโจทก์ให้การไว้เดิมก่อนหน้านั้น อันเป็นการทาลายน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความฝ่ายตรงข้ามได้เป็นอย่างดี และเมื่อน้ำหนักคำเบิกความของพยานอันเป็นพยานหลักฐานเกิดกรณีเป็นที่สงสัยแก่ศาลในการพิจารณาคดีขึ้นแล้ว ศาลย่อมยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้กับจำเลยในอันจะนำมาซึ่งผลแห่งคำพิพากษาของศาลให้ยกฟ้องโจทก์ในที่สุด (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2546, หน้า 121)

2.5.4.4 หลักการสำคัญของระบบไต่สวน

ระบบไต่สวนเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีของประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากโรมัน และเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นสำคัญ ซึ่งอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นหลักสำคัญ เช่น ประเทศฝรั่งเศส และเยอรมนี โดยเริ่มแรกให้ศาลเข้าไปมีบทบาทหน้าที่ในการแสวงหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญาเป็นสำคัญ ซึ่งศาลในระบบไต่สวนนั้น เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแสวงหาความจริงเป็นอย่างมาก

หลักการแสวงหาความจริงโดยศาล (Untersuchungsgrundsatz) หมายความว่า ศาลสามารถพิสูจน์พยานหลักฐานได้เอง และเป็นหน้าที่ของศาลที่ต้องพิสูจน์ความจริงของพยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความ ศาลจะต้องค้นหาความจริงของพยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความในคดี (อุดม รัฐอมฤต, 2540, หน้า 68-69)

หลักการแสวงหาความจริงโดยศาลเป็นหลักวิธีพิจารณาในการกำหนดภาระที่จะทำให้เกิดความชัดเจนในทางข้อเท็จจริง โดยมิได้มอบหมายให้อยู่ในอำนาจของคู่ความเพียงลำพัง ทั้งนี้เพื่อมุ่งคุ้มครองคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อคดี ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองผลประโยชน์มหาชนนอกเหนือจากผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

อีกทั้ง หลักการแสวงหาความจริงโดยศาลเป็นหลักการที่กำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของศาลโดยตรง ในการค้นหาให้ได้มาซึ่งความจริงของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีนั้น ๆ เพื่อศาลจะได้ใช้เป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาล ซึ่งหลักการแสวงหาความจริงโดยศาลในด้านหนึ่งย่อมแสดงถึงความไม่ถูกผูกพันของศาลต่อพยานหลักฐานที่คู่ความในคดีนำเสนอมายังศาล กล่าวคือ ศาลไม่จำต้องเชื่อในความถูกต้องของข้อเท็จจริงนั้น และศาลยังมีอำนาจที่จะค้นหาความจริง

หรือข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มเติม นอกเหนือจากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่คู่ความนาเสนอต่อศาลอีกได้ (วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต, 2558, หน้า 53)

สำหรับในอีกด้านหนึ่งของหลักการแสวงหาความจริงโดยศาลก็ย่อมก่อให้เกิดภาระหน้าที่ในเบื้องต้นต่อคู่ความในคดีที่จะต้องกล่าวอ้างถึงพยานหลักฐานที่จำเป็นในคดี ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีทิศทางในการแสวงหาความจริงได้อย่างมีเป้าหมาย คดีทั้งหลายที่ใช้เป็นหลักการแสวงหาความจริงโดยศาลมักจะเป็นคดีที่มีประโยชน์สาธารณะอยู่เบื้องหลังเสมอ เพราะคดีลักษณะดังกล่าวมิได้มีเพียงการคุ้มครองประโยชน์ของปัจเจกบุคคลเท่านั้น

ดังนั้น การแสวงหาความจริงในระบบไต่สวนนั้นศาลเป็นผู้มีหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้เองโดยศาลเป็นผู้ควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นสำคัญ ทั้งนี้ คู่ความทั้งหมดในคดี รวมทั้งจำเลยมีหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงของคดี (โสภณ รัตนากร, 2545, หน้า 1) สำหรับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนนั้น มีวิวัฒนาการเกิดขึ้นภายหลังการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี แบบระบบกล่าวหา โดยในระบบกล่าวหานั้น จะเน้นในเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความเป็นสำคัญ แต่ในระบบไต่สวนนั้นไม่ได้เน้นในเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี เหมือนอย่างในระบบกล่าวหาเพราะในระบบไต่สวนนั้นจะเน้นเรื่องบทบาทหน้าที่ของศาลในการควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นสำคัญ ซึ่งศาลเป็นผู้มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนพิจารณาได้ด้วยตนเองโดยไม่จำต้องรอให้มีคู่ความฝ่ายใดในคดีร้องขอต่อศาลก่อนเพียงแต่จะต้องมีคู่ความฝ่ายโจทก์เป็นผู้เริ่มต้นยื่นคำฟ้องตั้งต้นคดีต่อศาลเท่านั้น และศาลยังไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาคดีเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอต่อศาลเท่านั้น ศาลยังมีอำนาจที่จะค้นหาความจริงเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีให้ถูกต้องตามความเป็นจริงเท่าที่จะสามารถทำได้ด้วย

การดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวน มักจะมีลักษณะเป็นกระบวนพิจารณาด้วยเอกสาร และไม่ค่อยจะมีการดำเนินกระบวนพิจารณาแบบโต้แย้งต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ เนื่องจากศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจของตนว่า พยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือโดยศาลไม่จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ กระบวนพิจารณาแบบไต่สวนจึงขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของศาลเป็นสำคัญ และเป็นกระบวนพิจารณาที่คำนึงถึงประโยชน์ของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก

ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีตามหลักความยุติธรรมนั้นย่อมบังคับอยู่ในตัวของมันเองว่า จะต้องประกอบด้วยความรวดเร็วในการพิจารณาคดีด้วย โดยศาลจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการควบคุมดูแลการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี เพื่อป้องกันไม่ให้คู่ความพยายามประวิงคดีให้ล่าช้า และศาลมีภาระหน้าที่ ในการชี้ขาดตัดสินคดีให้ข้อพิพาทระหว่างคู่ความเป็นข้อยุติที่ถูกต้อง แต่ถึงแม้ว่ากระบวนพิจารณาแบบไต่สวนจะช่วยให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

และคู่ความไม่มีโอกาสเอารัดเอาเปรียบกันอันเนื่องจากการที่ศาลมีบทบาทมากในการควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณา แต่ศาลก็ต้องระมัดระวังในเรื่องการวางตัวเป็นกลางและในเรื่องสิทธิการต่อสู้คดีของคู่ความ โดยการพิจารณาคดีในศาล ไม่ใช่ลักษณะเป็นการต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้คดีระหว่างรัฐกับจำเลย ซึ่งศาลจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่า แม้ว่าเป้าหมายหนึ่งของการดาเนินกระบวนพิจารณาแบบไต่สวนนั้น จะต้องการให้ได้ความจริงที่สมบูรณ์หรือที่พึงประสงค์ก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ หมายความว่าศาล จะต้องเข้าไปทาหน้าที่แทนคู่ความในการค้นหาความจริงอย่างเต็มตัวแต่เป็นเพียงการเข้าไปช่วยเหลือคู่ความในการค้นหาความจริงเท่านั้น (Davies Malcolm, Hazel Croall, & Jane Tyrer, 2005, p. 265)

ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีนั้น ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จ จริงแห่งคดี โดยความร่วมมือของคู่ความ และศาลไม่จำต้องผูกพันกับข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างใน คำฟ้อง คำให้การ และพยานหลักฐานที่คู่ความนาสืบ และในกรณีที่ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอหรือนำสืบต่อศาล ไม่เป็นการเพียงพอที่จะทาให้ศาลเชื่อถือเพื่อประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลได้ ศาลมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้โดย ไม่จำกัดแต่เฉพาะข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำเสนอต่อศาลเท่านั้น โดยเฉพาะในระบบไต่สวนนั้น ไม่มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด แต่เป็นการเปิดโอกาสให้มีการนำเสนอพยานหลักฐานทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้น มาสู่ศาลได้โดยศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานใด ๆ เพื่อประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากในระบบไต่สวน จะเน้นหลักความเป็นอิสระของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อการค้นหาความจริงโดยไม่จำต้องขึ้นกับความเชี่ยวชาญของคู่ความในการนาสืบพยานหลักฐานให้ประจักษ์ต่อศาล

สำหรับอำนาจของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรืออำนาจไต่สวนนี้ ศาลสามารถที่จะหาข้อมูลต่าง ๆ จากฝ่ายปกครองที่เกี่ยวข้องได้ โดยการให้ฝ่ายปกครองแสดงความเห็นและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีและส่งเอกสารต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และศาลก็มีอำนาจเรียกให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชี้แจงและแสดงพยานหลักฐานประกอบได้ด้วย ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของระบบไต่สวน (Delmar Karlen, 1967, p. 19)

ในการดำเนินกระบวนพิจารณาในระบบไต่สวนนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีด้วยวาจา ในชั้นการสืบพยาน เพราะวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวนนั้น มีการให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาในชั้นก่อน การพิจารณาเป็นพยานหลักฐานในชั้นการพิจารณาได้เนื่องจากในระบบไต่สวนมุ่งเน้นที่จะค้นหาความจริงให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแห่งคดีไม่ว่าจะได้ข้อเท็จจริงหรือพยาน หลักฐานแห่งคดีนั้น มาในรูปแบบใดก็ตาม เพียงแต่จะต้องเป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในระบบไต่สวนนี้ ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาความจริงมาก การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ระบบนี้ ไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญาอาจกระทำลับหลังจำเลยได้ ทนายความของจำเลยในคดีอาญา ไม่มีบทบาทในการซักความอย่างในระบบกล่าวหา การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องของภาครัฐโดยเอกชนมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาจำกัดมาก

ในการพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนนั้นจำเลยยังคงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับระบบกล่าวหา แต่อย่างไรก็ดีก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลนั้นในระบบไต่สวนจะมีขั้นตอนในการไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนก่อน ซึ่งหากคดีใดเป็นคดีที่มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ คดีนั้นก็ย่อมจะไม่ได้เข้าไปสู่การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลเพราะคดีดังกล่าวนั้นจะถูกจำหน่ายคดีออกจากสารบบความเสียก่อน โดยผู้พิพากษาไต่สวน อย่างไรก็ตามในการพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนนั้น แม้จำเลยให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาก็ตาม ย่อมไม่มีผลทาให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเป็นอันยุติลงแต่อย่างใด ซึ่งคำให้การรับสารภาพของจำเลยนั้น ถือเป็นเพียงพยานหลักฐานชนิดหนึ่งเท่านั้น ศาลย่อมมีอำนาจหน้าที่ที่จะมีคำสั่งให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นโจทก์ในคดีนั้นดำเนินการนาพยานหลักฐานเข้าทำการไต่สวนเพื่อประกอบคำให้การรับสารภาพของจำเลยก่อนศาลที่จะมีคำพิพากษาคดีนั้นก็ได้ และหากศาลพิจารณาแล้ว ไม่เชื่อถือพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบดังกล่าว ศาลก็มีอำนาจพิพากษายกฟ้องโจทก์ได้ แม้ว่าจำเลยให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาแล้วก็ตาม (ประทุม พร กลัดอ่ำ, 2533, หน้า 6)

2.5.5 ระบบวิธีพิจารณาคดีระบบไต่สวนในคดีเลือกตั้ง

ในคดีเลือกตั้งเสมาชิกภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224(2) ตอนท้าย ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน ตามที่จำเป็นและที่เห็นสมควร โดยมาตรา 224 วรรคสอง ในการสืบสวนหรือไต่สวนให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการหรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้กำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดได้ ทั้งในมาตรา 224 วรรคสาม ได้บัญญัติการใช้อำนาจของกรรมการการเลือกตั้งแต่ละบุคคล ซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเจตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด หากพิจารณาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในชั้นคณะ กรรมการการเลือกตั้ง จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งหรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเลือกตั้งก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาดได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในระบบคดีเลือกตั้ง ซึ่งองค์กรจัดการ

เลือกตั้ง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการสืบสวนหรือการไต่สวนหรือวินิจฉัยชี้ขาดในคดีเลือกตั้ง ได้แก่ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน หรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2562 โดยกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้โดยใช้ระบบไตสวน ต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ระเบียบเพิ่มเติม ได้แก่ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 9 เมษายน 2563 เพื่ออุดช่องว่างและเพื่อให้กระบวนการสืบสวนและไต่สวนคดีเลือกตั้งให้มีความรวดเร็ว กระบวนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงอาศัยระเบียบดังกล่าวเป็นเครื่องมือและอยู่บนหลักพื้นฐาน โปร่งใส ตรวจสอบได้

ส่วนกระบวนพิจารณาของศาลฎีกาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 226 วรรคท้าย แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้บัญญัติการพิจารณาของศาลฎีกา ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ซึ่งกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว ต่อมาศาลฎีกาได้ออกระเบียบ ได้แก่ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2562 ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเลือกตั้งและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง จึงต้องอาศัยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ว่าด้วยพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ในการพิจารณาคดีดังกล่าว โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 วรรคสอง ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่ศาลฎีการับคำร้องไว้พิจารณา ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิดและเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

2.5.5.1 การสืบสวนหรือการไต่สวนชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การสืบสวนหรือการไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวน เป็นกระบวนการก่อนและภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง

ถือว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง ซึ่งมีหลายขั้นตอน กล่าวคือ พนักงานสืบสวนและไต่สวน ผู้อำนวยการประจำเขตเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง อนุกรรมกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามมาตรา 224 ในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งหรือการเลือก ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน ได้ตามความจำเป็นหรือที่เห็นสมควรซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 โดยกำหนดอำนาจของเจ้าพนักงาน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน และกำหนดขั้นตอนในการลงมติความเห็นสำนวนการสืบสวนและไต่สวน ซึ่งคดีเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวน ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าว โดยการแจ้งข้อกล่าวหา นำพยานหลักฐานมาหักล้าง รวบรวมพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายก่อนจะวิเคราะห์สำนวนในการวินิจฉัยตามระดับชั้น ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์สำนวนคดีเลือกตั้งผ่านกระบวนหลายขั้นตอน ทั้งนี้หากคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง หากเห็นว่าสำนวนไม่สมบูรณ์ อาจมีความเห็นคืนสำนวนและมีคำสั่งให้สืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติม โดยส่งสำนวนคืนให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ชุดเดิมทำการสืบสวนหรือการไต่สวนหรือไม่ก็ได้

กระบวนการสืบสวนและไต่สวนตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 จะต้องปฏิบัติในการระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 อาทิ การแจ้งสิทธิ การแจ้งข้อกล่าวหา การให้สิทธิทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานมาแสดงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 ประกอบมาตรา 42 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไว้ว่าเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าโดยทางใด ไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีหน้าที่ ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่า ไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวนให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้ โดยการดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่

สวน การสืบสวนและการไต่สวนและการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวตามกรณีดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และในการสืบสวนหรือไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา อีกทั้งยังได้กำหนดให้กรรมการมีอำนาจสืบสวน ไต่สวน หรือดำเนินคดีตามมาตรา 41 และเพื่อให้การดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนหรือการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งเลขาธิการหรือพนักงานของสำนักงานเป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจในการสืบสวน สอบสวนหรือไต่สวนหรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และขอบเขตแห่งหน้าที่และอำนาจของผู้ได้รับแต่งตั้งแต่ละระดับไว้ให้ชัดเจน รวมตลอดทั้งการออกบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วยโดยพนักงานของสำนักงานที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมายการสืบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดี และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว และให้ถือว่าเจ้าพนักงานตามบทบัญญัติดังกล่าวเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 พบว่า มีการกำหนดหน้าที่และอำนาจการพิจารณาของศาลฎีกาในคดีเลือกตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือ ภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก ผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น โดยการพิจารณาของศาลฎีกา ตามกรณีดังกล่าวรัฐธรรมนูญกำหนดให้นำ สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหลักในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ รวมถึง รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้นำบทบัญญัติมาตรานี้ ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกา เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด สำหรับการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว และเมื่อพิจารณา 1)ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2561 2)ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการ

เลือกสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช 2561 และ 3)ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พุทธศักราช 2562 พบว่า ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ทั้งสามฉบับดังกล่าว ยังได้กำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ตามที่กำหนดในระเบียบนี้ วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้และในกรณีที่ศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะงดการไต่สวนก็ได้ ในปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการของผู้ทำการสอบสวน สืบสวน ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะพบปัญหา การดำเนินการว่า ยังไม่อาจใช้อำนาจการสอบสวนได้อย่างเต็มที่ เช่น ของหน่วยงานอื่นที่มีการให้อำนาจการสอบสวน และการทำสำนวนให้ได้มาตรฐานเทียบเท่ากับสำนวนการสอบสวนในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ปัญหาหลัก คือ การขาดอำนาจในการปฏิบัติการ ไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะดำเนินการได้ด้วยตัวของเจ้าหน้าที่ของผู้ทำการสืบสวน สอบสวน และอำนาจในการสรุปสำนวนการสอบสวน อันเป็นหัวใจหลักในการทำการสอบสวน ซึ่งตามรัฐธรรมธรรมนูญฉบับปี 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 หมวด 2 ว่าด้วยการสืบสวนการไต่สวนและการดำเนินคดี โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 ดังนี้

1) คำร้อง เหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 41 บัญญัติว่า “เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าโดยทางใด ไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่า มีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือ เป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่า ไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่า มีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็วหรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้

การดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวน การสืบสวนและการไต่สวน และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

ห้ามมิให้บุคคลใด เปิดเผยข้อมูล อันทำให้สามารถระบุตัวตนของผู้แจ้ง รวมทั้งข้อมูลข่าวสาร ที่ได้มาเนื่องจากการดำเนินการตามมาตรานี้ มาตรา 32 (3) หรือมาตรา 47 เว้นแต่ เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจหรือตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล

ในการสืบสวนหรือไต่สวน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวนตามวรรคหนึ่ง เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา”

จากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 41 นี้ เห็นได้ว่า เหตุในการสืบสวนเพียงมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าทางใด ไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการก็มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน และถือว่าบุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวนตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาอีกด้วย

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 22 คำร้องจะต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพและมีรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าวอาทิ ข้อ 22(4) ข้อเท็จจริงแต่ละข้อกล่าวหาและพฤติการณ์ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยวธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวันเวลา และสถานที่ที่เกิดการกระทำ รวมทั้งบุคคลและหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 23 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

(1) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมือง ที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีสิทธิยื่นคำร้องในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือตนสมัครรับเลือกตั้งหรือที่พรรคการเมืองส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี

ข้อ 24 คำร้องให้ยื่นได้

(1) คำร้องเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ยื่นคำร้องได้ได้แต่วันที่ประกาศกำหนดวันเลือกตั้งจนถึงสามสิบวันนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง เว้นแต่

(ก) คำร้องเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ให้ยื่นตั้งแต่วันเลือกตั้งจนถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง

(ข) คำร้องเกี่ยวกับการนับคะแนน ให้ยื่นในระหว่างเวลาที่ยังนับคะแนนไม่แล้วเสร็จ หรือในกรณีคำร้องเกี่ยวกับการรวมคะแนนเลือกตั้ง ให้ยื่นก่อนประกาศผลการเลือกตั้งที่หน่วยเลือกตั้ง

ส่วนวิธีการยื่นคำร้องได้กำหนดในข้อ 25 โดยผู้ร้องต้องยื่นคำร้องด้วยตนเองที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่จัดให้มีการเลือกตั้งนั้น เว้นแต่กรณีจำเป็นไม่อาจยื่นคำร้องต่อที่สำนักงาน ผู้ร้องอาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นนำไปยื่นแทนก็ได้

คำร้องตามข้อ 24(1) (ข) ให้ยื่นต่อคณะกรรมการการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งที่ดำเนินการนับคะแนนหรือรวมคะแนนเลือกตั้งนั้น แล้วให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งจัดส่งคำร้องต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยเร็ว

ในกรณีมีการยื่นคำร้องต่อกรรมการการเลือกตั้งโดยตรง กรรมการอาจส่งเรื่องให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการดำเนินการตามระเบียบนี้

ข้อ 26 เมื่อได้รับคำร้องแล้ว ให้พนักงานสืบสวนและไต่สวน หรือพนักงานที่ได้รับมอบหมายตรวจคำร้องและดำเนินการ ดังนี้

(1) บันทึกการรับคำร้องไว้ในสารบบ

เมื่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการสั่งรับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี รายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ ตามแบบ สตว.1

ส่วนเหตุอันควรสงสัยหรือความที่ปรากฏ เป็นรายละเอียดที่กำหนดไว้ตามข้อ29 และ ข้อ 30 ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561

2) การสืบสวนหรือไต่สวน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 42 บัญญัติว่า “ให้กรรมการมีอำนาจ สืบสวน ไต่สวน หรือดำเนินคดีตามมาตรา 41 และเพื่อให้การดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน หรือการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้ง เลขาธิการหรือพนักงานของสำนักงาน เป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจ ในการสืบสวน สอบสวน หรือ ไต่สวน หรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งอย่างน้อย ต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และขอบเขตแห่งหน้าที่และอำนาจของผู้ได้รับแต่งตั้งแต่ละระดับไว้ให้ชัดเจน รวมตลอดทั้งการออกบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องด้วย

พนักงานของสำนักงานที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดีและผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรที่คณะกรรมการกำหนดแล้ว

ในกรณีมีความจำเป็น คณะกรรมการจะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐ ให้เป็นเจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง เพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่องตามที่คณะกรรมการกำหนดก็ได้

ให้เจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ความในวรรคหนึ่ง ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการที่จะดำเนินการ ให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ดำเนินการไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาตรา 42 ประกอบระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ18 เมื่อมีการยื่นคำร้อง หรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่ามีการกระทำใดเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายให้ดำเนินการตามระเบียบนี้ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2545, หน้า 321-322)

หากพิจารณาถึงระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 13 ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน โดยแต่งตั้งตั้งจากเจ้าพนักงานตามข้อ 6

คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ประกอบด้วย ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนและกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่น้อยกว่าสองคน

การแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ความเหมาะสมระดับตำแหน่งของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งและลักษณะแห่งสำนวน

ในกรณีมีความจำเป็นที่จะต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่องหน่วยงานอื่นของรัฐเป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทั้งคณะหรือบางส่วน เพื่อปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่อง ให้พิจารณาแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การสอบสวน การไต่สวน การดำเนินคดี การเงิน การบัญชี หรือความรู้ความสามารถอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน ตั้งข้อสังเกต ดังนี้

(1) มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการสืบสวน ไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่จะให้การดำเนินการนี้ เป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

(2) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือพนักงานของสำนักงาน เป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน หรือไต่สวน หรือดำเนินคดีได้ โดยบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามมาตรานี้ ต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การไต่สวนหรือการดำเนินคดี และที่สำคัญต้องผ่านการฝึกอบรมหลักสูตร ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการรมการกำหนด ซึ่งในส่วนนี้จำเป็นจะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในการทำสำนวนการสอบสวนเพื่อให้ได้มาตรฐาน

เทียบเท่ากับสำนวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 44 กำหนดให้ถือว่าสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงต้องพิจารณาให้ความสำคัญต่อการจัดทำหลักสูตรเพื่อฝึกอบรมบุคคลากรเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรองรับการปฏิบัติหน้าที่นี้เพื่อมิให้เกิดข้อบกพร่องในการทำสำนวน โดยควรกำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีคุณวุฒิทางกฎหมาย และมีประสบการณ์การปฏิบัติงานด้านการสอบสวน สืบสวนมาเป็นระยะเวลาตามสมควร โดยอาจกำหนดเป็นระยะเวลาจำนวนปี หรือจำนวนการปฏิบัติงานเป็นสำนวน เพื่อประกอบการพิจารณาแต่งตั้ง

(3) เจ้าพนักงานที่ได้รับการแต่งตั้ง เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งโดยต่อไปจะมีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้ ตรวจค้นบุคคลหรือเข้าตรวจค้นสถานที่ต่างๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น การแต่งตั้งเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน หรือไต่สวน หรือดำเนินคดี ก็ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการที่จะดำเนินการให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการดำเนินการไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3) การตรวจมูลกรณี การสืบสวน การไต่สวน และการสอบสวน

การตรวจมูลกรณี

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การตรวจมูลกรณี การสืบสวน การไต่สวนและการสอบสวน อันเป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง ดังนี้

ข้อ 33 คณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้อำนวยการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด มีอำนาจมอบหมายให้พนักงานดำเนินการตรวจมูลกรณีตามระเบียบนี้ ทั้งนี้ พนักงานต้องดำเนินการตรวจมูลกรณีให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับมอบหมาย

การมอบหมายตามวรรคหนึ่ง จะมอบหมายพนักงานคนใดหรือหลายคนก็ได้ โดยให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ความเหมาะสม และปริมาณที่รับผิดชอบ

โดยในการตรวจมูลกรณีให้ดำเนินการตาม ข้อ 34 ถึง ข้อ 36

ข้อ 36 เมื่อเลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี พิจารณาผลการตรวจมูลกรณี ตามข้อ 26(3) แล้ว ให้ดำเนินการ ดังนี้

(1)ในกรณีที่เห็นว่าคำร้องมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ ให้สั่งรับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนโดยเร็ว แล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบตาม สตว.1

(2)ในกรณีที่เห็นว่าคำร้องไม่มีหลักฐานหรือข้อมูลเพียงพอที่จะสั่งรับไว้ดำเนินการต่อไปได้ ให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาสั่งการ

ข้อ 38 ในการพิจารณาผลการตรวจมูลกรณี ตามข้อ 29 หรือข้อ 30 ให้ดำเนินการ ดังนี้

(1)ในกรณีที่คณะกรรมการหรือกรรมการส่งเรื่องให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการเพื่อให้มีการตรวจมูลกรณี

ให้รายงานต่อคณะกรรมการหรือกรรมการผู้ซึ่งส่งเรื่องให้ตรวจมูลกรณีเป็นผู้พิจารณาสั่งให้ดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือสั่งให้ยุติเรื่อง

(2)ในกรณีที่เลขาธิการหรือผู้อำนวยการสั่งให้มีการตรวจมูลกรณี ให้รายงานต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี เป็นผู้พิจารณาสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน หรือรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาสั่งให้ยุติเรื่อง

ความตามวรรคหนึ่ง ในกรณีเลขาธิการหรือผู้อำนวยการสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน ให้รายงานคณะกรรมการทราบ ตาม สตว.2

ข้อ 39 ก่อนมีคำสั่งตามข้อ 37 หรือข้อ 38 หากเห็นสมควร คณะกรรมการ กรรมการ เลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี อาจสั่งให้ดำเนินการตรวจมูลกรณีเพิ่มเติมก็ได้

ข้อ 40 บรรดาสิ่งของ หรือบันทึก รวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาจากการตรวจมูลกรณีนี้ ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน

จะเห็นได้ว่า กระบวนการการตรวจสอบมูลกรณี เป็นขั้นตอนก่อนที่จะพิจารณารับคำร้องหรือไม่ ซึ่งเป็นกระบวนการกลั่นกรองในระบบไต่สวน ทำให้มีความละเอียดรอบคอบมากขึ้น ซึ่งเป็นอำนาจในการขอคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้อำนวยการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ตามข้อ 33 โดยมีอำนาจมอบอำนาจให้พนักงานดำเนินการตรวจมูลกรณีก็ได้

ในกรณีที่เห็นว่าคำร้องมีหลักฐานหรือมีมูลเพียงพอ ให้สั่งรับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน ตามระเบียบข้อ 37(1)

หากเห็นว่าคำร้องไม่มีหลักฐานหรือข้อมูลเพียงพอ ให้เสนอความเห็นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาสั่งการ

การสืบสวน

กระบวนการสืบสวนได้กำหนดตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอน ดังนี้

ข้อ 41 ในกรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือปรากฏว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่ปรากฏว่า มีผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ ให้ดำเนินการสืบสวน

เมื่อคณะกรรมการ กรรมการ เลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี สั่งรับเรื่องใดไว้ดำเนินการสืบสวนแล้ว ให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะใดคณะหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน เพื่อดำเนินการสืบสวนเรื่องนั้นโดยเร็ว

ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการสืบสวนและสรุปสำนวนให้แล้วเสร็จ ภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ดำเนินการ หากไม่แล้วเสร็จให้รายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็นต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการสืบสวนออกไปไม่เกินสองครั้ง ครั้งละ ไม่เกินสิบห้าวัน

ในกรณีที่มีการดำเนินการสืบสวน ตามวรรคสาม ไม่แล้วเสร็จ ให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการรายงานเหตุผลและความจำเป็นเพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาการสืบสวนต่อคณะกรรมการ โดยให้ขอขยายระยะเวลาก่อนสิ้นสุดระยะเวลาสืบสวนไม่น้อยกว่าสามวัน ในระหว่างที่คณะกรรมการยังไม่ได้อนุมัติขยายระยะเวลาการสืบสวน ให้ดำเนินการสืบสวนต่อไป

ข้อ 43 ในการสอบสวนและบันทึกถ้อยคำ ให้ผู้ถ้อยคำต้องให้ถ้อยคำด้วยความสมัครใจและคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการหลอกลวง บังคับ ขู่เข็ญ หรือให้สัญญาใดๆ อันเป็นการจูงใจผู้ให้ถ้อยคำเพื่อให้ถ้อยคำคำอย่างหนึ่งอย่างใด

ก่อนการสอบสวนและบันทึกถ้อยคำ ให้แจ้งให้ผู้ถ้อยคำทราบด้วยว่าคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และถ้อยคำที่ให้บันทึกนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี หากให้ถ้อยคำเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าผุ้สมัครกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง อาจมีความผิดและโทษทางอาญา เมื่อบันทึกถ้อยคำเสร็จแล้ว ให้อ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟังหรือให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านเองก็ได้ โดยให้ผู้ให้ถ้อยคำและคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า

ในการบันทึกถ้อยคำให้เขียนด้วยน้ำหมึกหรือพิมพ์ ถ้าจำเป็นต้องแก้ไขหรือตกเติมข้อความห้ามมิให้ขูดลบ หรือบันทึกข้อความทับ แต่ให้ใช้วิธีขีดฆ่าข้อความแล้วเขียนหรือพิมพ์ขึ้นใหม่หรือตกเติมข้อความ โดยให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอย่างน้อยหนึ่งคนและผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแห่ง

ในการสอบสวนและบันทึกถ้อยคำ ไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้พิมพ์ลายนิ้วมือไว้ ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่ยอมบันทึกลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายลายนิ้วมือ หรือไม่อาจลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือได้ ให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในบันทึกถ้อยคำนั้น

ในการสอบและบันทึกถ้อยคำ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน อาจบันทึกภาพหรือเสียงของผู้ให้ถ้อยคำหรือล่ามด้วยก็ได้ ในกรณีผู้ให้ถ้อยคำไม่ยินยอมให้บันทึกภาพหรือเสียงให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน บันทึกเหตุไว้แล้ว ดำเนินการต่อไปโดยงดบันทึกภาพหรือเสียง

ข้อ 46 คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนให้มีอำนาจเรียกหรือออกหมายเรียกเรียกบุคคลให้มาพบ หรือให้ส่งข้อมูล วัตถุ สิ่งของ เอกสารภายในกำหนดเวลาที่กำหนด

และข้อ 49 ในกรณีที่สืบสวนแล้วพบว่า มีผู้สมัครกระทำการ หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเสนอผู้สั่งให้ทำการสืบสวนเพื่อพิจารณาสั่งให้ดำเนินการไต่สวน

ข้อ 50 ในกรณีที่สืบสวนแล้ว พบว่า ผู้สมัครมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด แต่มีผู้กระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือ จะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นความผิดอาญา ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน เสนอสำนวนการสืบสวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาต่อไป

คณะกรรมการการเลือกตั้ง พิจารณาแล้วจะให้ดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าว โดยให้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจ

การไต่สวน

ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในข้อ 53 วรรคหนึ่ง ในกรณีที่มีคำร้องหรือเหตุอันสมควรหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งปรากฏว่า มีผู้สมัคร เป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ ให้ดำเนินการไต่สวน

เมื่อคณะกรรมการ กรรมการ เลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี สั่งรับเรื่องใดไว้อำเนินการไต่สวนแล้ว ให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะใด คณะหนึ่ง เป็นเจ้าของสำนวนเพื่อดำเนินการไต่สวนเรื่องนั้นโดยเร็ว

ข้อ 52 ให้ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว ในการประชุมครั้งแรกให้พิจารณากำหนดแนวทางและระยะเวลาในการไต่สวน โดยให้พิจารณาจากเอกสาร หรือหลักฐานต้นเรื่อง รวมทั้งข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การไต่สวนดำเนินการด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมทุกฝ่าย

ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการไต่สวนและสรุปสำนวนให้แล้วเสร็จภายในยี่สิบวัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ดำเนินการ หากไม่แล้วเสร็จให้รายงานพร้อมแสดงพร้อมเหตุผลและความจำเป็นต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการไต่สวนออกไปไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน

ในกรณีที่การดำเนินการไต่สวนตามวรรคสองไม่แล้วเสร็จ ให้ผู้อำนวยการ หรือเลขาธิการรายงานด้วยเหตุผลความจำเป็น เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการไต่สวนต่อคณะกรรมการโดยการขอขยายระยะเวลาก่อนสิ้นสุดระยะเวลาการไต่สวนไม่น้อยกว่า 3 วัน ในระหว่างที่คณะกรรมการยังไม่ได้อนุมัติขยายระยะเสลาการไต่สวนให้ดำเนินการไต่สวนต่อไป

ข้อ 53 ในการไต่สวนให้นำความตามข้อ 42 ถึง ข้อ 46 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิในการแจ้งข้อกล่าวหา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 43 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 41 วรรคสามและมาตรา 45 วรรคหนึ่งและวรรคสองในการไต่สวน กรรมการหรือเจ้าพนักงานต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาทราบข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานโดยสรุป

ผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิที่จะให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานภายในเวลาที่กรรมการหรือเจ้าพนักงานกำหนดและมีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าร่วมฟังการไต่สวนได้ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานภายในเวลาที่กำหนด ให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานมีอำนาจดำเนินการไต่สวนต่อไปได้

ในการแจ้งตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานจะแจ้งโดยวิธีปิดหมาย หรือส่ง ณ ภูมิลำเนาหรือที่อยู่ที่ปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร หรือแจ้งทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ตามวิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และเมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวแล้วให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว

ในการสืบสวนหรือไต่สวน เจ้าพนักงานอาจจัดให้มีการบันทึกภาพหรือเสียงของผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานด้วยก็ได้”

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561

ข้อ 54 เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทำการไต่สวน รวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ร้องหรือจากเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแล้ว มีพยานหลักฐานสนับสนุนฟังได้ว่า ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....ผู้ถูกร้องหรือผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่า เป็นผู้ก่อให้ผู้อื่นกระทำ สนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำ หรือรู้ว่า มีการกระทำดังกล่าว แต่ไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น หรือได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้นหรือได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ซึ่งจะมีผลให้มีการระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่ หรือต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด แล้วแต่กรณี ให้แจ้งข้อกล่าวหาแก่บุคคล ตามแบบ สตว.6

การสอบสวน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 44 บัญญัติว่า “เมื่อมีกรณีที่จะต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงานอัยการ ที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยจะส่งตัวผู้ต้องหาไปพร้อมกับสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนหรือไม่ก็ได้ แต่พนักงานอัยการ มีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตามมาตรา 42 ไต่สวนเพิ่มเติม หรือพนักงานอัยการจะดำเนินการไต่สวนหรือ สอบสวนเพิ่มเติมเองก็ได้ถ้าพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลและเป็นกรณีที่ไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาให้ศาลออกหมายเรียกหรือออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาตามควรแก่กรณีเพื่อดำเนินคดีต่อไป แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้เสนอเรื่องต่ออัยการสูงสุดเพื่อวินิจฉัย เมื่ออัยการสูงสุดวินิจฉัยประการใดให้แจ้งให้คณะกรรมการทราบ ในกรณีอัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้องให้แจ้งเหตุผลให้คณะกรรมการทราบและให้คณะกรรมการเผยแพร่เหตุผลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดที่จัดให้มีการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแทนคณะกรรมการก็ได้

เมื่อมีกรณีที่จะต้องร้องขอต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง หรือจะมอบหมายให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานตามมาตรา 42 เป็นผู้ดำเนินการแทนคณะกรรมการก็ได้และให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีนำสำนวนการ

สืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในคดีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ในการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 73 ในกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า ต้องมีการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญากับบุคคลใด เพราะเหตุในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ แต่แยกการกระทำที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ แต่การสอบสวนพบว่าเป็นการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง เป็นการดำเนินคดีอาญาปกติ อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวน และอำนาจพนักงานอัยการ ซึ่งแยกเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแยกต่างหาก

การพิจารณาและวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง

(1) คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการวินิจฉัยคณะหนึ่งหรือหลายคณะก็ได้ จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินเจ็ดคน ประกอบด้วย ประธานอนุกรรมการวินิจฉัยและอนุกรรมการวินิจฉัย ซึ่งแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ การสืบสวน การไต่สวน การบัญชี การตรวจสอบภายในหรือด้านอื่นที่เหมาะสม

คณะอนุกรรมการวินิจฉัย มีวาระการดำรงตำแหน่ง สองปี นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ให้เลขาธิการแต่งตั้งพนักงานเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการของคณะอนุกรรมการวินิจฉัยตามความเหมาะสม

การประชุมของคณะอนุกรรมการวินิจฉัย ต้องมีประธานอนุกรรมการวินิจฉัยและอนุกรรมการวินิจฉัย มาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุมให้ประธานอนุกรรมการวินิจฉัยเป็นประธานที่ประชุม กรณีที่ประธานอนุกรรมการวินิจฉัยไม่มาประชุม

หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้อนุกรรมการวินิจฉัยที่มาประชุมเลือกกันเองคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม

การลงมติของคณะอนุกรรมการวินิจฉัย ให้ถือเสียงข้างมาก ประธานอนุกรรมการวินิจฉัยและอนุกรรมการวินิจฉัยทุกคนที่มาประชุมต้องลงคะแนนเสียงเพื่อมีมติ

คณะอนุกรรมการวินิจฉัยมีอำนาจพิจารณาสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย

ให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวน พร้อมความเห็นต่อคณะอนุกรรมการวินิจฉัยเพื่อพิจารณา ก่อนที่จะเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณา เว้นแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งเป็นอย่างอื่น

เมื่อคณะอนุกรรมการวินิจฉัยได้รับสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้พิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

ในกรณีที่คณะอนุกรรมการวินิจฉัยเห็นว่า สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ให้ส่งเรื่องให้เลขาธิการดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติม หรือดำเนินการอื่นใดให้ครบถ้วน

การดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติม เลขาธิการอาจมอบหมายให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเดิมเป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้

(2) การวินิจฉัยชี้ขาดคณะกรรมการการเลือกตั้ง

กรณีกรรมการการเลือกตั้งพบเห็นมีการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำใด อันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีอำนาจดำเนินการได้ ดังนี้

(1)ถ้าการนั้น เป็นการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจสั่งให้ระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือสั่งให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่สมควร

(2)ถ้าเป็นการกระทำของบุคคลซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่รัฐ ให้มีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจหรือสั่งให้ผู้อำนวยการบันทึกพฤติกรรมการกระทำและรวบรวมพยานหลักฐานไว้เพื่อดำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร

(3)ในกรณีมีความจำเป็นจะสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งและสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งใหม่ หรือนับคะแนนใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วยในเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำนั้นก็ได้

กรรมการการเลือกตั้งผู้ใดออกคำสั่ง ให้รายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อทราบโดยเร็ว ในการนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควร จะมีมติให้แก้ไข เพิ่มเติม ยกเลิกคำสั่ง หรือมีมติให้ดำเนินการอย่างใดตามที่เหมาะสมก็ได้

กรณีกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้ดำเนินคดีอาญา ให้ผู้อำนวยการรวบรวมเอกสารพยานหลักฐานทั้งปวงและร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่เกิดเหตุเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป

(3) การพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง พิจารณา วินิจฉัยชี้ขาด หรือสั่งการโดยเร็ว

ในการลงมติวินิจฉัยของกรรมการการเลือกตั้ง ให้กรรมการลงมติเป็นหนังสือตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด อย่างน้อยต้องมีชื่อเรื่องและประเด็นที่ลงมติ มติที่ลง และลายมือชื่อของกรรมการที่ลงมติ และให้เลขาธิการเก็บรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่ต้องทำคำวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ความเห็นชอบร่างคำวินิจฉัยนั้น และประธานกรรมการหรือผู้ทำหน้าที่แทนประธานกรรมการได้ลงนามในคำวินิจฉัยนั้นแล้ว ให้ถือว่าเป็นคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การให้ความเห็นชอบ คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคน เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบแทนกรรมการก็ได้

คำวินิจฉัย ให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ให้เลขาธิการคณะกรรมการาการเลือกตั้งส่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้แก่ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง หรือผู้อำนวยการทราบ แล้วแต่กรณี

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อมีการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครผู้ใดเป็นการชั่วคราว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของผู้นั้น

เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการเลือก หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น

ในกรณีปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า หัวหน้าพรรคการเมือง หรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง มีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำนั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไข เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง และเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นด้วย

ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใดไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากขาดคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้าม ให้คณะกรรมการยื่นคำร้องหรือส่งเรื่องต่อศาลรัฐเพื่อพิจารณาต่อไป

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาแล้วและมีความเห็นให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณามีคำสั่งให้สั่งเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือผู้ใด หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ แล้วแต่กรณี และมีกรณีที่จะต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้รอการดำเนินคดีอาญาไว้ก่อนจนกว่าคดีเลือกตั้งจะดำเนินการแล้วเสร็จ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงอายุความในการดำเนินคดีอาญาด้วย เว้นแต่คณะกรรมการสั่งไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยว่า ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำความผิดกฎหมายและกฎหมายบัญญัติให้การกระทำผิดนั้น เป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และให้มีอำนาจส่งเรื่องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจได้

(4) มาตรการคุ้มครองพยาน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 45 บัญญัติว่า “ให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการคุ้มครองพยาน มิให้เกิดอันตราย แก่พยานรวมตลอดทั้งมาตรการรักษาความลับให้แก่ผู้เป็นพยาน ในมาตรการดังกล่าว จะกำหนดให้มีการจ่ายค่าที่อยู่หรือค่าเดินทางหรือค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นด้วยก็ได้

การคุ้มครองพยานตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสด้วย และให้กระทำได้เมื่อได้รับคำร้องขอจากบุคคลดังกล่าว ในกรณีที่กรรมการ เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ผู้ตรวจการเลือกตั้ง หรืออนุกรรมการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการเลือกตั้ง ผู้ใดถูกดำเนินคดีไม่ว่าเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง และไม่ว่าจะถูกฟ้องในขณะดำรงตำแหน่งหรือเมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้ว ถ้าการถูกดำเนินคดีดังกล่าว เป็นเพราะเหตุที่ได้มีมติ คำสั่ง หรือปฏิบัติหน้าที่ และมิใช่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้อง ให้คณะกรรมการ มีอำนาจให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีแก่บุคคลดังกล่าวได้ และให้พนักงานอัยการเข้าแก้ต่างให้แก่ บุคคลเหล่านั้นตามที่คณะกรรมการร้องขอ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวให้รวมถึงค่าฤชาธรรมเนียม และค่าทนายความด้วย

มาตรการในการคุ้มครองพยานตามวรรคหนึ่ง และการให้ความช่วยเหลือ ตามวรรคสาม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด”

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 46 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับ การเลือกตั้งและพรรคการเมือง หากได้ให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญ ในการที่จะใช้เป็น

พยานหลักฐานในการวินิจฉัยการกระทำความผิด คณะกรรมการอาจจะไม่ดำเนินคดีก็ได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและ พรรคการเมืองและเมื่อคณะกรรมการมีมติไม่ดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวแล้วให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาเป็นอันระงับไป”

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า ประเด็นมาตรการในการคุ้มครองพยานนี้ เป็นบทบัญญัติขึ้นมาใหม่เพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง เพื่อให้พยานบุคคลที่มาให้ถ้อยคำและเป็นพยานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความมั่นใจได้ว่า จะปลอดภัยจากการมาเป็นพยานให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง และในคดีเลือกตั้งให้ศาลวินิจฉัยให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายในการจัดการเลือกตั้งที่ผ่านมาแทนค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งซ่อมใหม่ เพื่อไม่ให้พยานไม่ต้องไปให้การในคดีแพ่งอีก

ประกาศผลการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 85 วรรคท้าย บัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง” เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 127 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้คณะกรรมการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้เมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่า ผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง” ซึ่งจะพบว่ามีเนื้อหาไปในทางเดียวกัน

จากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไปครั้งที่ 28 กระบวนการรายงานผลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผ่านสื่อต่างๆ ก่อให้เกิดความสงสัยถึงการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างมาก นอกจากจะเกิดจากปรากฏการณ์ไร้คำอธิบายที่การรายงานผลเป็นไปอย่างล่าช้า การรายงานคะแนนของผู้สมัครในเขตเดียวกันไม่พร้อมกัน รวมถึงผลแพ้ชนะเปลี่ยนแปลงจนถึงช่วงดึกและช่วงเช้า อีกประเด็นหนึ่งที่ก่อให้เกิดความสงสัย คือ การปรับลดคะแนนของผู้สมัครหลายรายการปรับลดในบางกรณีมีคำอธิบายว่า เกิดจากความผิดพลาดตอนกรอกคะแนนของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติโดยไม่ได้ตั้งใจ หรือที่เรียกว่า Human Error ทำให้คะแนนของผู้สมัครบางคนสูงผิดปกติจึงต้องแก้ไขให้ถูกต้องภายหลังโดยการปรับคะแนนให้ลดกลับมาที่ความเป็นจริง แต่อีกหลายกรณีก็ยังไม่มีคำอธิบายและส่งผลต่อการแพ้ชนะในหลายเขตเลือกตั้ง รวมทั้งกระทบต่อการ

คำนวณจำนวนที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อด้วยหากทางคณะกรรมการการเลือกตั้งจะอธิบายถึงสาเหตุที่คะแนนถูกปรับลดทุกกรณีแบบรวมๆ เพียงว่า เป็นเพราะ Human Error ก็น่าจะสวนทางกับข้อเท็จจริงที่พบว่า มีผู้สมัครถึง 34.9% ที่คะแนนถูกปรับลด และบางคนถูกปรับลดมากกว่าหนึ่งครั้ง หากเกิดความผิดพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจในปริมาณที่สูงขนาดนี้ได้ ก็น่าจะแสดงให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ หรือความผิดพลาดในระดับนโยบาย ซึ่งกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการรายงานผลการเลือกตั้งครั้งนี้

หากพิจารณาในประเด็นการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ.ศ. 2561 มาตรา 127 ที่ว่า“มาตรา 127 ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้คณะกรรมการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้เมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดซึ่งคณะกรรมการต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็วแต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง” แต่ข้อมูลคะแนนที่ปรากฏไม่ได้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากพบว่ามีเรื่องร้องเรียนการทุจริตในหลายเขตในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 รวม 110 คำร้อง แต่ขณะเดียวกันคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศผลการเลือกตั้งเป็นคะแนน 94% ของทั้ง 350 เขตไปแล้วโดยไม่ได้คำนึงถึงว่า เขตนั้นมีเรื่องร้องเรียนหรือไม่ การประกาศคะแนน 94% จึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับข้อร้องเรียนและความจำเป็นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเหตุทุจริตก่อนไม่ใช่การเก็บคะแนนไว้ 17เขตเลือกตั้งหรือเก็บไว้บางเขตเลือกตั้ง แต่เป็นการเก็บคะแนนจากทุกเขตเลือกตั้งไว้มากน้อยแตกต่างกันไป ซึ่งไม่ใช่กรณีตามมาตรา 127 แต่เป็นไปตาม ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ข้อ 169 ซึ่งไม่เกี่ยวกับการตรวจสอบทุจริต และระเบียบดังกล่าวก็ไม่ได้ให้เหตุผลไว้ด้วยว่า เหตุใดไม่ประกาศคะแนนทั้งหมดทันทีที่นับเสร็จสิ้น

เมื่อประกอบกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า บางเขตได้ประกาศคะแนนไปแล้วมากกว่า 94% ขณะที่บางเขตประกาศคะแนนน้อยมาก ยิ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เพียงนับคะแนนเสร็จสิ้นแล้วแต่บอกสาธารณะเพียงแค่ 94% ตามที่กล่าวอ้าง แต่เห็นได้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีขั้นตอนการ “เลือก” คะแนนส่วนที่จะประกาศและไม่ประกาศของแต่ละเขตไม่เท่ากัน บางเขตเก็บคะแนนไว้ก่อนจำนวนมากบางเขตเก็บคะแนนไว้ก่อนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยไม่มีคำอธิบายว่า กกต. ใช้เหตุผลใดเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่ามีผู้สมัคร 318 คน ซึ่งคิดเป็น 2.8% ของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดที่คะแนนลดลงเมื่อประกาศคะแนน 100% และมีคะแนนรวมอย่างน้อย 4 เขต ที่รวมแล้วปรับลดลง จึงทำให้เห็นชัดเจนว่า กกต. ไม่ได้ใช้วิธีการนับ

คะแนนให้เสร็จเรียบร้อยทั้งหมดแล้วเลือกประกาศเพียง 94% ก่อน โดยรอประกาศส่วนที่เหลือในอีกสามวันถัดมาเท่านั้น แต่แสดงให้เห็นว่าระหว่างช่วงเวลาสามวันคณะกรรมการการเลือกตั้งมีกระบวนการ “ทบทวน” และ “แก้ไข” คะแนนก่อนที่จะประกาศคะแนน 100% ต่อสาธารณะ โดยไม่มีคำอธิบายว่า มีมากแก้มากน้อยเพียงใดและเป็นเพราะสาเหตุใด

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาการรับรองผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรล่าช้านี้ ไม่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลในการเลือกตั้ง ที่จะต้องมีหลักความสามารถ (Competence) ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการจัดการการเลือกตั้งในรายละเอียดในทุกๆ มิติ บริหารจัดการการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่ให้มีปัญหาบัตรเกินบัตรขาดหรือคะแนนเขย่ง หรือแม้กระทั่งรายชื่อตกหล่น หรือบัตรเลือกตั้งขาด/เกินในวันเลือกตั้ง

2.5.5.2 วิธีพิจารณาคดีศาลฎีกา

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในข้อ 5 วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว สอดคล้องกับมาตรา 226 วรรคท้าย แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กรณีผู้สมัครขอให้ศาลมีคำสั่งให้รับสมัครหรือเพิ่มชื่อเป็นผู้สมัคร โดยกำหนดขั้นตอนหลักเกณฑ์ การพิจารณาและวินิจฉัย ในข้อ 23 ถึง 29 การพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กรณีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ถอนการรับสมัครตามคำร้องของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครอื่น ในส่วนของคำร้องและคำคัดค้าน ในข้อ 30 ถึง 32 การพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กรณีผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ถอนชื่อผู้สมัคร ข้อ 35 ถึง ข้อ 40 การพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับการขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ข้อ 41 ถึง ข้อ 57 คำสั่งและคำพิพากษา ข้อ 58 ถึง ข้อ 61 การพิจารณาและวินิจฉัยค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง ข้อ 62 ถึง ข้อ 65 ค่าฤชาธรรมเนียม ข้อ 65 จะเห็นได้ว่า ในการพิจารณาคดี หากดำเนินการในระหว่างการเลือกตั้ง ให้ศาลวินิจฉัยและมีคำพิพากษาก่อนวันเลือกตั้ง ส่วนกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแจกใบเหลือง ใบแดงและใบดำ มีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนไว้ให้ศาลพิจารณาโดยเร็ว ซึ่งศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรม การพิจารณาจะต้องเป็นไปตามหลักรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

จะสังเกตได้ว่า การพิจารณาในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาและสืบพยานใน

ระบบไตสวน เหมือนกับคดีทั่วไปในระบบไต่สวน ในทางปฏิบัติให้ถือสำนวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยในการทำหน้าที่เป็นผู้ร้อง พนักงานคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้ยื่นฟ้องเองโดยไม่ได้มอบหมายหรือยื่นคำร้องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทน โดยผู้ร้องจะต้องทำบัญชีชี้ช่องโดยในวันนัดพร้อมจะต้องนำเอกสารมาแสดงและการตรวจพยานหลักฐานเหมือนวิธีพิจารณาความอาญา แต่ศาลจะเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงเป็นหลักเหมือนกับคดีปกครอง ดังนั้น กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งไม่ซับซ้อน โดยเฉพาะการนำพยานบุคคลมาสนับสนุนคำฟ้องของผู้กล่าวหา ในทางปฏิบัติ พนักงานคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะทำคำเบิกความหรือจะขออนุญาตศาลถามเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อเท็จจริงครบถ้วนสมบูรณ์ก็ได้

2.6 แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรตุลาการ

หลักประกันคุ้มครองสิทธิของประชาชนทางศาล ในประเทศสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 19 วรรค 4 ของรัฐธรรมนูญเยอรมัน อันถือได้ว่าเป็นหลักการหัวใจของหลักนิติรัฐ หรือเป็นมงกุฎของหลักนิติรัฐ เพราะการที่รัฐได้แสดงว่ารัฐได้แสดงว่ารัฐยอมที่จะให้ความอิสระแก่อำนาจศาลในการเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำต่างๆของรัฐว่าเป็นการละเมิดหรือสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ ดังนั้น ความเป็นนิติรัฐของรัฐใดรัฐหนึ่งจะปรากฏต่อเมื่อรัฐนั้นยอมอยู่ภายใต้กฎหมายและภายใต้ความควบคุมตรวจสอบขององค์กรศาล

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2600 ได้บัญญัติหลักการสำคัญไว้ในมาตรา 25 วรรคสาม “บุคคลซึ่งถูกละเมิดหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้ในศาลได้” หลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการที่ทำให้บทบัญญัติมาตรา 25 วรรคหนึ่ง “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการนั้นได้หรือได้รับความคุ้มครองตามรัฐตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นวานั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น และวรรคสอง “สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมไม่สามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ”

ปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า ตามมาตรา 25 วรรคสาม คือ อำนาจรัฐที่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้นมีขอบเขตแค่ไหนเพียงใด กล่าวคือ จะหมายเฉพาะอำนาจบริหารเท่านั้นหรืออาจรวมถึงอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการด้วยในขณะที่มาตรา 19 วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญเยอรมันนั้น คำว่า “อำนาจมหาชน” ที่ละเมิดขั้นพื้นฐานของบุคคลตามมาตรา 19 นี้ หมายความถึง

เฉพาะอำนาจฝ่ายบริหารเท่านั้น ไม่รวมถึงฝ่ายนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการ ส่วนกรณีละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการนั้นได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 93(1)4a ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ข้ามาตรวจสอบองค์กรดังกล่าว ด้วยการวางกลไกการตรวจสอบเช่นนี้ จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถตรวจสอบการกระทำขององค์กรนิติบัญญัติและองค์กรตุลาการว่าได้กระทำการอันเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานหรือไม่ ยังมีผลให้สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญมีผลการปฏิบัติอย่างแท้จริง

ส่วนกรณีประเทศไทยนั้น จะต้องพิจารณาตามมาตรา 25 วรรคสาม ประกอบมาตรา 25 วรรคหนึ่ง วรรคสอง ได้บัญญัติให้องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรฝ่ายบริหาร และองค์กรตุลาการ ผูกพันต่อสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายนั้น ย่อมหมายความว่า อำนาจรัฐแต่ละอำนาจ อาจกระทำการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ได้ในขอบเขตของการใช้อำนาจแต่ละอำนาจ

หากฝ่ายนิติบัญญัติออกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งโดยละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนโดยไม่เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด บุคคลซึ่งได้รับผลกระทำจากกฎหมายดังกล่าว อาจดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลและใช้สิทธิตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญโดยโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องห้ามบทบัญญัติของมาตรา 5 และให้ศาลนั้นเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ส่วนการกระทำของฝ่ายบริหารที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของศาล ส่วนจะอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของศาลปกครองหรือศาลยุติธรรม นั้นจะต้องพิจารณาว่ามาจากการกระทำของฝ่ายปกครองว่าเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นนิติกรรมการทางปกครอง การนี้ ออกกฎหมายลำดับรองหรือเป็นการกระทำในลักษณะเป็นการปฏิบัติราชการทางปกครอง

สำหรับการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการนั้น ศาลมีความผูกพันอยู่สองประการ ในการตรวจสอบเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ กล่าวคือ ประการแรก ศาลต้องตรวจสอบว่ากรณีเป็นคดีมาสู่ศาลนั้น เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือไม่ ประการที่สอง ศาลจะต้องไม่ใช้หรือตีความกฎหมายในทางที่จะเป็นการละเมิดกับสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น การละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากองค์กรตุลาการ จึงอาจเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ กรณีแรก หากมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ แต่ศาลกลับวินิจฉัยว่าไม่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ส่วนกรณีที่สอง เป็นกรณีที่ศาลใช้หรือตีความกฎหมายขัดสิทธิเสรีภาพ ปัญหาที่เกิดขั้นกับองค์กรตุลาการ หากมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยคำพิพากษาของศาล บุคคลถูกละเมิดจะใช้สิทธิโต้แย้งอย่างไร กรณีของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์อาจไม่เป็นปัญหาเพราะผู้นั้นอาจร้องไปยังศาลสูงสุดนั้นๆได้ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ หากศาลสูงสุด วินิจฉัยแล้วบุคคลนั้นยังเห็นว่าคำพิพากษาของศาลสูงสุดละเมิดสิทธิและเสรีภาพของตน บุคคลนั้นจะเสนอเรื่องไปศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลนั้นๆ ว่าละเมิดสิทธิขั้น

พื้นฐานของตนได้หรือไม่ เพียงใด เพราะตามรัฐธรรมนูญของไทย ไม่ได้กำหนดโครงสร้างองค์กรผู้มีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิและเสรีภาพเช่นนี้ อาจก่อให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

1)อาจทำให้ความผูกพันของอำนาจรัฐต่อสิทธิเสรีภาพนั้นไร้ผลในทางปฏิบัติเพราะปมเงื่อนไขที่สำคัญจะทำให้มีสิทธิและเสรีภาพมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงนั้น ต่อเมื่อมีองค์กรพิเศษที่เข้ามาดูแลเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะเพื่อตรวจสอบว่าอำนาจแต่ละอำนาจนั้น กล่าวคืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการใช้ในไปในทางละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือไม่เพียงใด เมื่อไม่มีองค์กรพิเศษที่เข้ามาดูแลตรวจสอบเรื่องดังกล่าว จึงมีผลให้การตรวจสอบในทางศาลนั้นมาสิ้นสุดเพียงศาลสูงสุดของแต่ละศาลเท่านั้น ซึ่งเท่ากับศาลสูงสุดเองไม่จำต้องผูกพันสิทธิและเสรีภาพเพราะไม่มีองค์กรใดสามารถที่จะเข้ามาตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาศาลสูงสุดได้และหากศาลสูงสุดใช้หรือตีความเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพไปในทางทิศทางที่ไม่ถูกต้อง จะมีผลทำให้การกระทำที่เป็นต้นเหตุของคดีที่มาสู่ศาลนั้นได้รับการตรวจสอบอย่างไม่ถูกต้อง ในกรณีจึงจึงเท่ากับว่าการกระทำของฝ่ายนิติบัญญัติก็ดี หรือฝ่ายปกครองก็ดี ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการฟ้องคดีไม่ได้รับการตรวจสอบเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิและเสรีภาพอย่างถูกต้อง ด้วยเหตุเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งมีหน้าที่ในการตรวจสอบดูแลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิและเสรีภาพเพื่อให้องค์กรของรัฐที่ผลผูกพันที่อาจถูกตรวจสอบดูแลเรื่องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพเพื่อให้องค์กรของรัฐที่ผลผูกพันที่อาจตรวจสอบโดยองค์กรอื่นได้ มิเช่นนั้น แล้วอาจทำให้สิทธิและเสรีภาพไร้ผลในทางปฏิบัติ

ในสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐเข้ามาตรวจสอบในเรื่องดังกล่าวของคำพิพากษาของศาลสหพันธ์สูงสุดได้ ในกรณีที่บุคคลนั้น เห็นว่าการตีความความหรือการใช้กฎหมายของศาลนั้นขัดกับสิทธิและเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐจึงเป็นองค์กรที่เข้ามาดูแลเรื่องนี้เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเข้ามาตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐดังกล่าวมิได้เข้ามาทำหน้าที่ในลักษณะที่เป็นศาลเหนือศาล หากเข้ามาตรวจสอบดูและเฉพาะเรื่องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่นๆ นั้น ศาลจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องจากการกำหนดโครงสร้างการควบคุมเช่นนี้เอง จึงมีผลทำให้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1 วรรคสาม ที่ว่า สิทธิขั้นพื้นฐานผูกพันองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหารและองค์กรตุลาการ โดยถือว่าเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ได้โดยตรง”มีผลอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ

2)ปัญหาที่อาจจะตามมา เนื่องจากไม่มีองค์กรที่เข้ามาตรวจสอบเกี่ยวกับการละเมิดขั้นพื้นฐาน คือ ศาลสูงสุดแต่ละคนอาจใช้หรือตีความสิทธิและเสรีภาพ แตกต่างขัดแย้งกันได้ ทั้งนี้ เพราะเมื่อศาลสูงสุด ของแต่ละศาลพิพากษาแล้วคดีย่อมเป็นที่สุด ไม่อาจจะโต้แย้งคำพิพากษาไปยังศาลรัฐธรรมนูญได้

รัฐธรรมนูญได้กำหนดบทบาทของศาลในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนี้

1)การคุ้มครองประชาชนจากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากกฎหมายเป็นบ่อเกิดแห่งการใช้อำนาจรัฐทั้งปวง รวมทั้งกฎหมายยังอาจมีบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการของประชาชนได้ ดังนั้น หากไม่มีการกระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว สิทธิเสรีภาพของประชาชนย่อมถูกกระทบกระเทือนจากกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยสามารถกระทำได้เริ่มตั้งแต่ก่อนที่กฎหมายนั้น จะผ่านกระบวนการนิติบัญญัติตราขึ้นใช้บังคับ ได้แก่ การพิจารณากรณีร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่

ส่วนในกรณีการควบคุมกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่นั้น สามารถดำเนินการได้สองช่องทาง คือ การควบคุมผ่านกระบวนการตุลาการ ได้แก่ กรณีที่ศาลเห็นเองหรือคู่ความในคดีนั้นโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็สามารถส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 และอีกช่องทาง คือ การควบคุมผ่านการะบวนการของผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถส่งกรณีปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของบุคคลใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้ ตามแต่กรณี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 231 แม้จะยังไม่มีคดีเกี่ยวกับกฎหมายนั้นเกิดขึ้นในชั้นศาลก็ตาม

2)การคุ้มครองประชาชนจากการถูกการละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยการกระทำของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การใช้อำนาจรัฐโดยเจ้าหน้าหน้าที่ของรัฐนั้น จะต้องมีกฎหมายกำหนดให้ใช้อำนาจนั้น หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ย่อมกระทำไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจรัฐของเจ้าหน้าที่ของรัฐถือเป็นการใช้อำนาจที่เหนือกว่าประชาชนอยู่แล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากอำนาจรัฐนั้น ขอบเขตกว้างขวาง ตั้งแต่อำนาจในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจับ การค้น ขัง ควบคุมตัว การสอบสวน หรือแม้แต่การเปรียบเทียบเทียบปรับ ซึ่งการใช้อำนาจในกระบวนยุติธรรมนี้ ล้วนแต่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวทั้งสิ้น

ศาลยุติธรรม เป็นศาลที่มีอำนาจเป็นการทั่วไป ซึ่งจะเป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 226 กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัคร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ และเป็นส่วนหนึ่งการของคานอำนาจและตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่เป็นองค์อิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ

3)การคุ้มครองประชาชนผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยการกระทำของรัฐในทางปกครอง

การใช้อำนาจรัฐอีกรูปแบบหนึ่ง คือการใช้อำนาจทางปกครอง ได้แก่ การใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การใช้อำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอัน ที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรองและการรับจดทะเบียน หรือ การรรออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่อประชาชนตามที่มีกฎหมายให้อำนาจไว้

ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการกระทำทางปกครองของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำต่อเอกชน มิให้หน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นคู่กรณีที่มีอำนาจเหนือกว่าใช้อำนาจรัฐ โดยขัดต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย หรือออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ขัดต่อกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ หรือขัดต่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บท ทั้งนี้ รวมถึงกรณีการละเมิดทางปกครองที่หน่วยงานรัฐกระทำจนเกิดความเสียหายต่อเอกชน

ศาลปกครองจะเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย กรณีดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนจากหน่วยงานของรัฐนั้นได้รับการเยียวยา ได้แก่ การเพิกถอนการกระทำหรือคำสั่งทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมายนั้น สั่งให้หน่วยงานทางปกครองปฏิบัติหน้าที่กระทำการหรืองดเว้นการกระทำการอบ่างใดอย่างหนึ่ง หรือการใช้เงินค่าเสียหายหรือดำเนินการใดๆเพื่อการเยียวยาในกรณีที่เกิดการละเมิดของหน่วยงานทางปกครอง รวมทั้งการรับรองสิทธิหรือปฏิบัติตามสิทธิ เป็นต้น

หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิประชาชนโดยองค์กรตุลาการ เป็นหลักที่สำคัญหลักหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า องค์กรตุลาการ ต่างจากองค์กรทางการเมืองในการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญในฉบับก่อนปี 2540 ได้มีการจัดตั้ง”คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ”ขึ้น โดยกำหนดให้เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 พ.ศ.2540 คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญได้ทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พบว่ามีข้อบกพร่องในหลายประการไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่หรือวาระการดำรงตำแหน่งส่งผลให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระ โดยหากพิจารณาจากโครงสร้างมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองมากกว่าเป็นองค์กรศาล ที่มีหลักประกันความเป็นอิสระ การดำเนินการมีลักษณะเป็นรูปแบบคณะกรรมการ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ที่มีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองโดยเฉพาะการมีผู้ซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง เช่น ประธานรัฐสภาหรือประธานวุฒิสภา ส่วนตำแหน่งประธานศาลฎีกาและอัยการสูงสุด เป็นตำแหน่งประจำ ส่งผลให้ บางกรณีการปฏิบัติหน้าที่หลายด้านของบุคคลเหล่านั้นขัดกัน ในเรื่องของวาระการดำรงตำแหน่งนั้น รัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับกำหนดให้มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นเหตุให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่มีความมั่นคงถาวร เป็นต้น สภาร่างรัฐธรรมนูญจึงได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อทำหน้าที่ควบคุมกฎหมาย มิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดโครงสร้าง องค์ประกอบและองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ไว้แตกต่างจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจนกลายมาเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความมั่นคงถาวร และความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติภารกิจที่รัฐธรรมนูญมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หมายถึง การที่ผู้พิพากษาสามารถปฏิบัติภาระหน้าที่ในทางตุลการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและและทำการพิจารณาภายใต้มโนธรรมของตนเท่านั้น ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาจะมีอยู่ตราบเท่าที่ผู้พิพากษาประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตุลาการ แต่หากเมื่อใดผู้พิพากษามิได้ปฏิบัติอยู่ในขอบเขตดังกล่าว เช่น ประพฤติทุจริตหรือจงใจละเมิดกฎหมาย ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง กล่าวคือ แม้ดุลพินิจของผู้พิพากษาจะเป็นอิสระ แต่ต้องเป็นดุลพินิจโดยชอบตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย หากเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบหรือโดยทุจริต ภูมิคุ้มกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาย่อมจะหมดไป

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา เป็นหลักที่สำคัญของหลักนิติรัฐ ความสำคัญของหลักดังกล่าว คือ การมุ่งคุ้มครองอำนาจตุลาการต่อการแทรกแซงโดยเฉพาะจากอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาย่อมมอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก 3 ประการ กล่าวคือ ความเป็นอิสระจากคู่ความ ความเป็นอิสระจากรัฐ และความเป็นอิสระจากสังคม ความไม่เป็นอิสระจากสามประการดังกล่าว จะก่อให้เกิดอันตรายต่อความเป็นกลางของผู้พิพากษาความเป็นอิสระของผู้พิพากษาที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงต่อความเป็นกลางของผู้พิพากษา

หลักความเป็นอิสระของตุลการ อาจแบ่งได้ 3 ประการ กล่าวคือ ความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการ ความอิสระทางองค์กร และความอิสระในทางส่วนบุคคล

1)ความเป็นอิสระของการทำหน้าที่ของตุลาการ เป็นการคุ้มครองการทำภาระหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาจากอิทธิพลภายนอกทั้งหลาย หลักความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ที่พิจารณาพิพากษามิได้คุ้มครองผู้พิพากษาเฉพาะต่อการแทรกแซง จากองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ

องค์กรอื่นเท่านั้น หากแต่ยังคุ้มครองผู้พิพากษาจากการแทรกแซงโดยทางอ้อมด้วย ซึ่งอาจมีผลต่อการทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาของผู้พิพากษา ทั้งนี้ เพราะผู้พิพากษาย่อมผูกตนเองเฉพาะภายใต้บังคับของบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น

2)ความเป็นอิสระในทางองค์กรหรือความเป็นอิสระในการจัดองค์กรของศาลความเป็นอิสระขององค์ของตุลาการมีผลมาจากหลักความแบ่งแยกอำนาจ ความเป็นอิสระในทางองค์กรหมายความว่า อำนาจตุลาการก็ดี ศาลก็ดี หรือผู้พิพากษาก็ดี จะต้องไม่อยู่ในลักษณะของความสัมพันธ์ ที่อยู่ภายใต้อำนาจขององค์กรอื่น ไม่ว่าจะโดยข้อเท็จจริงหรือในทางกฎหมาย

3)ความเป็นอิสระส่วนบุคคล หมายความว่า โดยหลักแล้วการถอดถอนและการโยกย้ายผู้พิพากษาไม่อาจกระทำได้ หากเป็นการขัดกับหลักความประสงค์ของผู้พิพากษา เว้นแต่กระทำโดยคำพิพากษาของศาล ความอิสระในทางส่วนบุคคลมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการของผู้พิพากษานั้น มิใช่เกิดเฉพาะกรณีที่มีคำสั่งโดยตรงต่อผู้พิพากษาเท่านั้น หากแต่กรณีอาจเป็นการกระทำต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาด้วย เช่นกัน หากผู้พิพากษาที่วินิจฉัยตัดสินนั้น เกรงว่า หากวินิจฉัยในทางหนึ่งทางใดแล้วจะเกิดผลกระทบต่อสถานะในทางตำแหน่งผู้พิพากษา ดังนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องให้หลักประกันแก่ผู้พิพากษาในการอยู่ในตำแหน่งของผู้พิพากษา

สิ่งที่ทำให้ศาลหรือผู้พิพากษามีความแตกต่างไปจากองค์กรทางการเมืองอื่น คือ หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ทั้งนี้ เนื่องจากหลักประกันความเป็นอิสระมีแต่เฉพาะในองค์กรฝ่ายตุลาการเท่านั้น ในขณะที่องค์กรทางการเมืองอื่นๆ ไม่มีและจากการที่องค์กรทางการเมืองอื่นๆไม่มีหลักประกันความเป็นอิสระจึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเชื่อถือว่าการทำหน้าที่ขององค์กรทางการเมืองนั้นจะเป็นอิสระปลอดจากการถูกแทรกแซงทางการเมืองจริงหรือไม่

สำหรับองค์การจัดการเลือกตั้งในประเทศไทย เกิดขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญที่มีหน้าที่และอำนาจในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยที่มาของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยยกระดับการตรวจสอบการทุจริตการเลือกตั้ง โดยใช้อำนาจกึ่งตุลาการในการแจกใบส้ม ทั้งให้อำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาในการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หากศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิรับสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใดๆตัดสิทธิในการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ หลักการแบ่งแยกอำนาจการใช้อำนาจองค์กรหนึ่งเพื่อให้อีกองค์กรหนึ่งยับยั้งอำนาจ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระ ระนาบเดียวกับฝ่ายนิติ

บัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ย่อมที่จะถูกตรวจสอบการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจโดยองค์กรตุลาการจึงเห็นสมควรที่ให้องค์กรตุลาการ ซึ่งมีความเป็นอิสระเข้ามาทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจรัฐ เป็นหลักการจำเป็น สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อป้องกันภัยที่เกิดจาการใช้อำนาจรัฐ การควบคุมอำนาจเป็นความคิดรากฐานหลักปรัชญาที่เชื่อว่า เมื่อมนุษย์มีอำนาจก็จะกลายเป็นคนชั่ว อำนาจนี้ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการเมือง อำนาจทางการเงิน หรืออำนาจอื่นใดก็ตาม ฉะนั้น อำนาจจึงเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว แม้ว่าจะเป็นความเชื่อแบบมองโลกในแง่ดี แต่จากข้อเท็จจริงในสังคมยืนยันได้ว่า ความเชื่อถูกต้องตามคำกล่าวของ Lord Action ที่ว่า “Power Trends to, Absolute Power Corrupts Absolutely”แปลว่า อำนาจมีแนวโน้มที่จะทำให้คนเสีย อำนาจเด็ดขาดทำให้คนเสียคนอย่างเด็ดขาด (ธีรยุทธ บุญมี, 2541, หน้า 36) ส่วนฝรั่งเศส Montesquieu เขียนไว้ว่า “ประสบการณ์ของมนุษยชาติแสดงให้เห็นว่าอำนาจมักจะถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด ดังนั้น ทางที่จะระงับไม่ให้ใช้อำนาจในทางเบียดเบียนคนอื่นจึงต้องใช้อำนาจมายับยั้งอำนาจ” (เกษม วัฒนชัย, 2546, หน้า 57)

อำนาจที่จะมายับยั้งการใช้อำนาจของรัฐหรือจำกัดขอบเขตอำนาจของรัฐเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลให้เป็นไปตามหลักนิติรัฐ การที่นำเอาหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้โดยมีความมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลจากการใช้อำนาจมหาชนของรัฐ และรวมถึงการใช้อำนาจรัฐกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ หลักประกันที่สำคัญ คือ หลักประกันคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ(Rechtsschutzgarantie) และหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ (จำนงค์ ถาวรวิสิทธิ์, 2542, หน้า 49)

หลักการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลการในสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ถือได้ว่าเป็นหลักการที่เป็นหัวใจสำคัญของหลักนิติรัฐและเป็นมงกุฎของหลักนิติรัฐ เพราะเป็นการที่รัฐได้แสดงว่ารัฐยอมที่จะให้ความเป็นอิสระแก่อำนาจศาล ในการเข้ามาควบคุมตรวจสอบการกระทำต่างๆของรัฐว่าเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพประชาชนหรือไม่ ดังนั้น ความเป็นนิติรัฐของรัฐใดรัฐหนึ่งจะปรากฏต่อเมื่อรัฐนั้นยอมอยู่ภายใต้กฎหมายและยอมอยู่ภายใต้การตรวจสอบขององค์กรตุลาการ (กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์, 2556, หน้า 48)

2.6.1 ลักษณะขององค์กรตุลาการ

การพิจารณาองค์กรใดเป็น องค์กรตุลาการ สามารถพิจารณาลักษณะของการใช้อำนาจขององค์กร หากองค์กรใดมีการใช้อำนาจตุลการถือว่า เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้องค์กรนั้นได้รับการพิจารณาว่าเป็นองค์กรตุลการ แต่จะใช้หลักเกณฑ์ความหมายขององค์กรตุลาการในทางเนื้อหาของอำนาจที่องค์กรนั้นๆ ใช้อยู่เพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยได้ว่าองค์กรนั้นมีสถานะเป็นองค์กรตุลาการที่แท้จริง เพราะองค์กรตุลาการจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสอง

ประการ คือ ลักษณะการใช้อำนาจที่มีเนื้อหาเป็นอำนาจตุลาการและมีลักษณะของการจัดโครงสร้างหรือจัดองค์กรที่แตกต่างจากองค์กรของรัฐที่สังกัดอยู่ในองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์กรฝ่ายบริหารด้วย (ฐิติพร ขำน้ำคู้, 2540, หน้า 69)

ลักษณะการใช้อำนาจในทางเนื้อหาเป็นอำนาจตุลาการ

อำนาจตุลาการ คือ อำนาจในการบังคับการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายในกรณีที่บุคคลต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายหรือในกรณีที่มีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีเมื่อมีการโต้แย้งสิทธิ (Herbert A. Simon, 1947, p. 74)

1)ประการแรก ผู้ใช้อำนาจตุลการจะต้องเป็นผู้ประเมินข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้อ้างมานั้น เพื่อให้ได้ข้อสรุปว่ามีข้อเท็จจริงตามที่คู่กรณีกล่าวอ้างเกิดขึ้นจริงหรือไม่ องค์กรของรัฐองค์กรนั้น ย่อมมีหน้าที่จะต้องวินิจฉัยให้ได้ข้อยุติว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นเป็นข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับกลุ่มของข้อเท็จจริงที่กฎหมายในเรื่องหนึ่งได้กำหนดไว้ให้เป็นเงื่อนไขของการบังคับตามสิทธิและหน้าที่ตามที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายเรียกร้องหรือไม่เพียงใด

2)ประการที่สอง องค์กรตุลาการมีอำนาจที่จะนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความแต่ละฝ่ายกล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงและเป็นข้อเท็จจริงในกลุ่มเดียวกันกับข้อเท็จจริงที่กฎหมายมาปรับข้อเท็จจริง เพื่อที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายได้กำหนดผลไว้อย่างไร คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้หรือมีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อคู่ความฝ่ายอื่นๆ (Longenecker G. J., & Pringle D. C., 1992, p. 48) อย่างไร นอกจากนี้ ในกรณีที่กฎหมายได้กำหนดผลบังคับในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งไว้หลายทางโดยไม่บังคับว่าองค์กรตุลาการจะต้องเลือกบังคับในทิศทางใดโดยเฉพาะเจาะจงแล้ว องค์กรตุลาการย่อมมีดุลพินิจที่จะเลือกบังคับตามข้อกำหนดของกฎหมายไปในแนวทางที่เห็นว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมและเป็นธรรม

3)สถานะผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ต้องอยู่ในฐานะที่จะหลุดพ้นจากอิทธิพลต่างๆทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือแม้แต่ศาสนา เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้หลักประกันต่างๆเช่น ค่าตอบแทนเป็นจำนวนสูงและในอัตราที่เท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกลดทอนหรือเพิ่มเติมได้ตามอำเภอใจองค์กรอื่นๆ การห้ามมิให้ตุลาการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดๆในองค์กรอื่นๆของรัฐ ซึ่งจะขัดขวางต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน การกำหนดให้เป็นผู้ที่อยู่นอกเหนือการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนชนิดต่างๆ และการเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านผู้ทำหน้าที่ได้ในกรณีที่สงสัยว่าจะมีส่วนได้เสียกับผลของคำวินิจฉัย (Lunber G. A. et al., 1968, p. 57)

4)วิธีพิจารณาต้องเป็นกระบวนการที่ได้กระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะที่เปิดโอกาสให้คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสชี้แจงหรือแสดงพยานหลักฐานใดๆต่อตุลาการได้โดยเท่าเทียมและให้ตุลาการได้มีโอกาสเข้าถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุดเท่าที่จะทำให้การทำคำวินิจฉัยเป็นไปอย่างรอบคอบและเป็นธรรม

ส่วนข้อพิพาทโต้แย้งสิทธิ ในระหว่างคู่กรณีที่เป็นเงื่อนไขที่ทำให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งของรัฐใช้อำนาจตุลาการได้ ไม่จำเป็นต้องมีข้อพิพาทโต้แย้งสิทธิเสมอไป เนื่องจากในบางกรณี เช่น ในคดีอาญาบางประเภทรัฐเข้ามาทำหน้าที่เป็นโจทก์ผู้ฟ้องคดีนั้นย่อมไม่อาจจะเรียกได้ว่า มีข้อพิพาทโต้แย้งสิทธิในความหมายที่แท้จริงเกิดขึ้น (McGregor Douglas M., 1960, p. 35)

องค์กรที่ใช้อำนาจชี้ขาดข้อพิพาทโต้แย้งสิทธิที่เกิดขึ้นในระหว่างคู่กรณีบางกรณีมีลักษณะการใช้อำนาจซึ่งโดยเนื้อหาแล้วเป็นอำนาจของตุลการ ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่นำลักษณะของโครงสร้างหรือจัดองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะใช้อำนาจตุลาการมาพิจารณาร่วมอยู่ด้วยจะทำให้การจำแนกองค์กรตุลาการออกจากองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐองค์กรอื่นๆ มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้สามารถอธิบายได้ว่า องค์กรตุลการที่แท้จริง แตกต่างไปจากองค์กรของรัฐที่สังกัดอยู่ในองค์กรฝ่ายบริหารที่ใช้อำนาจตุลการอย่างไร (สุวัชรี กรรเจียกพงษ์, 2551, หน้า 64)

2.6.2 โครงสร้างขององค์กรของตุลาการ

จากหลักการแบ่งแยกอำนาจที่มุ่งหมายจะแยกองค์กรตุลาการออกจากองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติและองค์กรฝ่ายบริหาร โดยให้องค์กรตุลาการเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบการกระทำขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติและองค์กรฝ่ายบริหารให้ดำเนินการไปภายใต้หลักเกณฑ์และกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้อย่างเคร่งครัด (สมพงศ์ เกษมสิน, 2523, หน้า 37) ทำให้สามารถสรุป เป็นหลักเกณฑ์ได้ว่า เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้องค์กรตุลาการสามาระใช้อำนาจตุลาการได้อย่างบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของอำนาจได้อย่างแท้จริง คือ ความสามารถที่จะทำคำวินิจฉัยของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ ปราศจากอคติ ลำเอียง หรือตกอยู่ภายใต้อิทธิพลบังคับบัญชาสั่งการขององค์กรอื่นๆที่จะมีส่วนได้เสียในคำสั่ง

ผู้วิจัย กล่าวโดยสรุปว่า ลักษณะของการจัดองค์กรที่จะส่งผลให้องค์กรสามารถทำคำวินิจฉัยของตนได้อย่างมีอิสระอย่างแท้จริง อย่างน้อยที่สุดต้องประกอบไปด้วย (กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์ , 2556, หน้า 50)

1)ลักษณะคำวินิจฉัยที่เด็ดขาดเป็นที่สุด(Res Judicata) กล่าวคือ ต้องไม่อยู่ในสถานะที่จะต้องถูกกลับหรือถูกแก้ไขให้เปลี่ยนแปลงไปได้อีก เว้นแต่องค์กรตุลาการซึ่งอยู่ในลำดับสูงขึ้นไปในกระบวนวิธีพิจารณาความของการอุทธรณ์หรือฎีกา และเมื่อองค์กรซึ่งอยู่ในลำดับสูงสุดในกระบวนการวิธีพิจารณาความได้ทำคำวินิจฉัยเสร็จสิ้นลงแล้ว คำวินิจฉัยนั้น ย่อมจะต้องถือว่าเป็นที่สุดและไม่อาจโต้แย้งต่อไปได้อีก แม้จะมีความไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม

2)คำวินิจฉัยหรือการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับบัญชาขององค์กรอื่นๆ เว้นแต่จะตกอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพราะระบบการบริหารขององค์กรตุลาการไม่มีลักษณะเป็นการบังคับบัญชาตามลำดับ เนื่องจากในระบบที่ผู้บังคับบัญชาอยู่ในฐานะที่จะให้คุณหรือให้โทษแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของตนเองได้ ซึ่งหากนำเราระบบเช่นนี้มา

ใช้กับผู้บังคับบัญชาบุคคลซึ่งดำรงอยู่ในองค์กรตุลาการแล้ว องค์กรดังกล่าวจะไม่มีความเป็นอิสระหลงเหลืออยู่เลยและองค์กรใดก็ตามมีสภาพเช่นนี้ ย่อมไม่มีลักษณะเป็นองค์กรตุลาการ นอกจากจะเป็นองค์กรฝ่ายบริหารที่ใช้อำนาจตุลาการ

หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ เป็นหลักสำคัญหลักหนึ่งของหลักนิติรัฐ อาจแบ่งได้ความเป็นอิสระโดยทางตำแหน่งและความเป็นอิสระในทางปกครอง อิสระของตุลาการนั้นเป็นสาระสำคัญที่มุ่งต่อการคุ้มครองอำนาจตุลาการต่อการแทรกแซงโดยเฉพาะจากอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติ สำหรับหน้าที่เป็นกลางของตำแหน่งตุลาการ หมายความว่า ผู้พิพากษาสามารถทำหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะกฎหมายและทำการพิจารณาภายใต้มโนธรรมของตนเท่านั้น (สมยศ เชื้อไทย, 2550, หน้า 36)

2.6.3 อำนาจการตรวจสอบการเลือกตั้ง

อำนาจการตรวจสอบการเลือกตั้งโดยองค์กรตุลาการ องค์กรตุลาการมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามหลักนิติรัฐและหลักการแบ่งแยกอำนาจที่องค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทุกองค์กรจะต้องมีการถ่วงดุลตรวจดุลและคานอำนาจ การจัดการเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐฝ่ายบริหารที่จะต้องจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม การควบคุมตรวจสอบการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปตามหลักการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย เป็นบทบาทอันสำคัญของฝ่ายตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่มีความเป็นอิสระ ปราศจากการครองงำขององค์กรอื่นที่มีส่วนได้เสียจากการเลือกตั้ง (สติธร ธนานิธิโชติ และธนพันธ์ ไล่ประกอบทรัพย์, 2558, หน้า 47)

การแยกอำนาจเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย หลักการแบ่งแยกอำนาจ คือ การจัดแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจให้ใช้อำนาจต่างองค์กรและเป็นอิสระต่อกันร่วมกันทำให้อำนาจแต่ละอำนาจมีความสัมพันธ์และถ่วงดุลซึ่งกันและกันได้ ในทางทฤษฎีได้มีนักปรัชญาการเมืองได้กล่าวถึงการแบ่งแยกอำนาจมานานแล้ว แต่เดิมนั้นอำนาจในการปกครองประเทศไม่มีการแบ่งแยกอำนาจ แต่ต่อมานักปรัชญาการเมืองได้เสนอแนะให้มีการแบ่งแยกอำนาจและมีผู้เห็นด้วยจึงได้นำไปบัญญัติไว้ในกฎหมาย (สมยศ เชื้อไทย, 2559, หน้า 11) หลักการแยกอำนาจเป็นเงื่อนไขสำคัญของการปกครองโดยผู้แทน ถ้าหากไม่มีการแบ่งแยกอำนาจ ผู้แทนจะไม่มีอำนาจอธิปไตยแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรหรือบุคคลอื่น ทำให้ผู้แทนมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดและรัฐนั้นจะห่างไกลต่อนิติรัฐมากขึ้น หลักการสำคัญของนิติรัฐต้องแยกอำนาจแต่ละอำนาจออกจากบุคคลคนเดียว ถึงแม้บุคคลนั้นจะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนประชาชนเพื่อใช้อำนาจการปกครองประเทศโดยการเลือกตั้งโดยวิถีทางประชาธิปไตยก็ตาม หากแต่อำนาจรวมอยู่ในบุคคลคนเดียวกันอาจจะทำให้บุคคลนั้นมัวเมาในอำนาจและจะใช้อำนาจตามอำเภอใจจนเกินขอบเขตที่กฎหมายมอบอำนาจให้ไว้ การใช้อำนาจแต่พอเหมาะพอควร จะเป็นไปได้แต่โดยจัดองค์กรของรัฐในลักษณะที่ให้อำนาจหนึ่งหยุดยั้งอีกอำนาจหนึ่ง (กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์, 2556, หน้า 49)

1)ฝ่ายตุลาการกับการแบ่งแยกอำนาจ

การใช้อำนาจอธิปไตยของแต่ละรัฐ แยกออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ทำหน้าที่ในการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ ควบคุมตรวจสอบฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดนโยบายและนำโยบายไปปฏิบัติ และฝ่ายตุลาการ ทำหน้าที่วินิจฉัยพิพากษาข้อพิพาทให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย รัฐอาจใช้อำนาจกระทำการต่างๆ ผ่านองค์การเพียงองค์การเดียว เช่น การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจทั้งสามอำนาจ ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ แต่ลำพังพระองค์เดียว (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2543, หน้า 65)

การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยเพื่อมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่า อำนาจทำให้ผู้ถืออำนาจนั้นเสื่อมลง อำนาจยิ่งเด็ดขาดยิ่งทำให้ผู้ให้ถืออำนาจนั้นเสื่อมลงอย่างถึงที่สุด(Power Corrupts,Absolute Power Corrupts, Absolutely)กล่าวคือ คนเราทุกคนเมื่อมีอำนาจแล้วจะมัวเมาในอำนาจและมักจะใช้อำนาจอย่างสุดโต่งเสมอ ดังนั้น จึงมีการแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจให้เป็นอิสระ แยกต่างหากจากกัน โดยให้แต่ละองค์กรต่างใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายอย่างเป็นอิสระ ทั้งนี้ แต่ละองค์กรต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจซึ่งกันและกันตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Henri Fayol, 1930, p. 55)

องค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทหรือศาล ในบางประเทศได้แยกอำนาจศาลปกครองที่มีอำนาจพิจารณาคดีปกครองออกจากศาลยุติธรรมและมีศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะในการทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาด ข้อพิพาทตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ อำนาจตุลาการหรืออำนาจศาล เป็นอำนาจพิจารณาอรรถคดี ข้อพิพาทต่างๆ ไม่ว่าข้อพิพาทนั้นจะเป็นข้อพิพาทระหว่างประชาชนด้วยกันเองหรือข้อพิพาทระหว่างองค์กรของรัฐกับประชาชน อำนาจตุลาการ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้องค์กรใดได้รับการพิจารณาว่าเป็นองค์กรตุลาการ อำนาจตุลาการเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยที่เป้นของประชาชนโดยศาลเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2553, หน้า 44) กล่าวคือ อำนาจตุลาการ เป็นอำนาจที่คุ้มครองและประกันสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญอาจกำหนดให้อำนาจตุลาการนี้ครอบคลุมการวินิจฉัยชี้ขาดอย่างอื่นด้วยก็ได้ เช่น วินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือวินิจฉัยการกระทำของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นกับรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศโดยรัฐธรรมนูญกำหนดอาจให้ประมุขของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในทางทฤษฎีและศาลเป็นผู้ใช้ในทางปฏิบัติก็ได้ หรืออาจกำหนดว่าศาลเป็นผู้ใช้อำนาจโดยตรง เช่น รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญออสเตรเลีย รัฐธรรมนูญเบลเยียม ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับ กำหนดให้ศาลทำการในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ หมายความว่า ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับข้อ

พิพาทที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายแทนพระมหากษัตริย์ในการใช้อำนาจอธิปไตย อันเป็นอำนาจสูงสุดของประชาชน โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยผ่านองค์กรทั้งสามองค์กร ซึ่งได้แก่ องค์กรฝ่ายบริหาร คือ คณะรัฐมนตรี องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและองค์กรฝ่ายตุลาการ คือ ผู้พิพากษาหรือตุลาการ (กัญจณัฐ ศิริวงศ์, 2551, หน้า 67)

อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้น การตัดสินคดีต่างๆศาลอาศัยหลักการพื้นฐาน ที่เรียกว่า อำนาจยุติธรรม กล่าวคือ การปกครองโดยหลักกฎหมายประชาชนเลือกผู้แทนของประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ออกกฎหมาย ผู้แทนประชาชนเลือกรัฐบาล เข้ามาททำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเพื่อบริหารประเทศชาติ นอกจากนี้ ฝ่ายตุลาการตัดสินคดีตามกฎหมายอำนาจทุกๆอำนาจของอำนาจอธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจยุติธรรม

อำนาจตุลการเป็นอำนาจเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดอรรถคดีไม่ว่าจะเป็นอรรถคดีระหว่างเอกชนด้วยกันหรือระหว่างเอกชนกับรัฐ เนื่องจากรัฐอาจใช้อำนาจของรัฐในอันที่ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ดังนั้น เพื่อให้ตุลาการหรือผู้พิพากษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการตัดสินคดีได้อย่างดีที่สุด จึงจำเป็นต้องให้ตุลาการหรือผู้พิพากษา มีความอิสระโดยปราศจากการถูกแทรกแซงจากองค์กรฝ่ายอื่น ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายตุลาการด้วยตนเอง (ดิเรก ชัยนาม, 2490, หน้า 47)

ดังนั้น จึงต้องมีหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา การที่รัฐกำหนดให้ตุลาการหรือผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยมิได้ให้องค์กรอื่นใช้อำนาจนี้ร่วมกับตุลาการหรือผู้พิพากษา การแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการบริหารอย่างเคร่งครัดเช่นว่านี้ ย่อมเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของศาล ทำให้ศาลพิจารณาพิพากษาอรรถคดีได้โดยปราศจากความลำเอียงไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ลักษณะสำคัญของผู้พิพากษา คือ ต้องมีความเป็นกลางและเป็นอิสระ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2563, หน้า 47)

2)ฝ่ายตุลาการกับการตรวจสอบอำนาจการเลือกตั้ง

รัฐใดรัฐหนึ่งไม่อาจถือได้ว่าเป็นนิติรัฐ หากรัฐนั้นปราศจากการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ เป็นคำกล่าวที่สนับสนุนว่าการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการเป็นการควบคุมและตรวจสอบที่สำคัญเนื่องจากการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการเป็นระบบการควบคุมและตรวจสอบที่ให้หลักประกันประชาชนมากที่สุด ความเป็นนิติรัฐของรัฐใดรัฐหนึ่งจะปรากฏต่อเมื่อรัฐยอมอยู่ภายใต้กฎหมายและยอมอยู่ภายใต้การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ (พฤทธิสาณ ชุมพล, 2544, หน้า 38)

(1)ลักษณะสำคัญขององค์กรตุลาการ

องค์กรตุลาการเป็นองค์กรของรัฐประเภทหนึ่ง ที่มีลักษณะสำคัญอันแตกต่างไปจากองค์กรของรัฐฝ่ายปกครอง โดยลักษณะสำคัญ ดังนี้

ก.เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้เป็นไปไปตามกฎหมายการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1.รับฟังข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุให้เกิดข้อพิพาท การพิจารณาว่าข้อเท็จจริงตามที่โจทก์และจำเลยกล่าวอ้างมาในคำฟ้องหรือคำให้การ เป็นจริงหรือไม่ ย่อมต้องพิจารณาไปตามข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำสนับสนุนข้ออ้างของตนหรือหักล้างข้ออ้างของฝ่ายตรงข้าม

2.การตีความหมายของบทบัญญัติที่จะนำมาใช้บังคับกับคดี

3.การนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาปรับข้อเท็จจริงแห่งคดีที่รับฟังเป็นที่ยุติ

4.การออกคำสั่งว่าตามกฎหมาย คู่กรณี แต่ละฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันอย่างไร

ข.คำสั่งขององค์กรนั้น ว่าตามกฎหมาย คู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันอย่างไรต้อง “เป็นยุติ” กล่าวคือ เมื่อได้อ่านคำสั่งให้คู่ความฟังแล้ว องค์กรนั้นจะรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาเพื่อออกคำสั่งใหม่ให้แตกต่างไปจากคำสั่งเดิมไม่ได้ เว้นแต่ผิดพลาดเล็กน้อย หากคู่ความไม่พอใจคำสั่งนั้น คู่ความอาจใช้สิทธิอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งนั้นแต่องค์กรอื่นที่อยู่ในลำดับชั้นสูงกว่าองค์กรผู้ออกคำสั่งเดิม และถ้าองค์กรสูงสุดได้อ่านคำสั่งว่าตามกฎหมาย แต่ละฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันอย่างไรให้คู่ความฟังแล้ว คำสั่งดังกล่าวย่อมเป็นที่สุดหรือเสร็จเด็ดขาด

ค.กระบวนการใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท องค์กรนั้นจะต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย(Publicity)กล่าวคือ การเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้าฟังการพิจารณาได้และต้องเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ปกป้องสิทธิและประโยชน์อันชอบธรรมของตนโดยให้แต่ละฝ่ายมีสิทธินำพยานหลักฐานของตนและหักล้างข้ออ้างข้อเถียงของคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามได้อย่างเต็มที่

ง.การออกคำสั่งองค์กรนั้นต้องให้เหตุผลประกอบคำสั่งเสมอ การให้เหตุผลประกอบคำสั่งกล่าวคือ การแสดงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้ต้องออกคำสั่งนั้นให้ปรากฏต่อคู่ความและสาธารณชน

จ.องค์กรนั้นจะต้องมีความเป็นกลาง หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ปราศจากอคติทั้งปวง อนึ่งองค์กรใดจะมีความเป็นกลางได้ ต่อเมื่อสมาชิกขององค์กรนั้นมีความเป็นอิสระ กล่าวคือ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลกดดันอย่างใดขององค์กรอื่นมีวิธีประกันความเป็นอิสระในการวินิจฉัยข้อพิพาท เช่น การห้ามมิให้ผู้ใดแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ข้อพิพาทที่อยู่ระหว่างพิจารณา เป็นต้น

องค์กรของรัฐองค์กรใด ไม่มีลักษณะข้อหนึ่งข้อใดดังกล่าวข้างต้น ย่อมมิใช่องค์กรตุลการหรือศาลอย่างแท้จริง แม้จะมีชื่อเรียกว่า “ศาล” ก็ตาม ในทางกลับกัน หากองค์กรของรัฐ องค์กรใดมีลักษณะดังกล่าวครบถ้วน แม้จะไม่มีชื่อเรียกว่า ศาล แต่ก็เป็นศาลอย่างแท้จริง

ฝ่ายตุลาการหรือองค์กรจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสองประการ คือ ลักษณะการใช้อำนาจและลักษณะการจัดการโครงสร้างหรือลักษณะการจัดโครงสร้างขององค์กร (สมยศ เชื้อไทย, 2547, หน้า 29)

1)ลักษณะการใช้อำนาจในทางเนื้อหาเป็นอำนาจของตุลาการ คือ อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในกรณีที่บุคคลต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายหรือในกรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี เมื่อมีข้อโต้แย้งสิทธิ ผู้ใช้อำนาจตุลาการจะต้องประเมินข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายยกขึ้นกล่าวอ้างมานั้น เพื่อหาข้อสรุปว่ามีข้อเท็จจริงตามที่คู่กรณีกล่าวอ้างเกิดขึ้นจริงและต้องวินิจฉัยให้ได้ข้อเท็จจริงให้ได้ข้อยุติว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เป็นข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับกลุ่มของข้อเท็จจริงที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นเงื่อนไขของการบังคับสิทธิและหน้าที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายเรียกร้องมาปรับข้อเท็จจริงเพื่อจะวินิจฉัยว่า กฎหมายกำหนดผลไว้เช่นใด คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในเรื่องใด และมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อคู่ความฝ่ายอื่นอย่างไร นอกจากนี้ กฎหมายในบางกรณีได้กำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีดุลพินิจที่จะเลือกบังคับตามข้อกำหนดของกฎหมายในแนวทางที่เห็นว่าเหมาะสมและเป็นธรรม

2)ลักษณะการจัดโครงสร้างหรือการจัดองค์กรที่แตกต่างจากองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์กรฝ่ายบริหาร โดยมุ่งหมายที่จะแยกฝ่ายตุลาการออกจากองค์กรนิติบัญญัติและองค์กรบริหาร โดยกำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการกระทำขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติและองค์กรฝ่ายบริหารให้ดำเนินการไปภายใต้หลักเกณฑ์และกรอบที่กฎหมายให้อำนาจได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ องค์กรตุลาการสามารถทำคำวินิจฉัยของตนได้โดยอิสระอย่างแท้จริงและลักษณะของคำวินิจฉัยที่เด็ดขาดเป็นที่สุดและไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาขององค์กรอื่นหรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หลักแห่งความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ (สถาบันพระปกเกล้า, 2544, หน้า 15)

2.6.4 การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ

การควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการนั้น สามารถแยกออกได้ เป็น 2 ระบบ คือ ระบบศาลเดี่ยวและระบบศาลคู่ และในบางประเทศยังกำหนดให้ศาลพิเศษ ซึ่งได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ขององค์กรต่างๆด้วย (สภาร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ, 2550, หน้า 39)

1)ระบบศาลเดี่ยว เป็นระบบที่ศาลยุติธรรมตัดสินทุกคดีทุกประเภทรวมทั้งคดีปกครองด้วย ต้นแบบของประเทศที่ใช้ระบบศาลเดี่ยว คือ ประเทศอังกฤษ กล่าวคือ ประเทศอังกฤษไม่มีการแบ่งแยกกฎหมาย ออกเป็นกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน แม้ในปัจจุบันจะมีการเรียนการ

สอน “Administrative Law” ในประเทศอังกฤษอย่างกว้างขวาง แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นว่า ลักษณะพิเศษของกฎหมายปกครองว่ามีความแตกต่างจากกฎหมายอื่นอย่างไร

2)ระบบศาลคู่ เป็นระบบที่แยกประเภทกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน ออกจากกัน ใช้ในประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากกฎหมายปกครองฝรั่งเศส ถูกสร้างขึ้นจากศาลพิเศษที่แยกเป็นอิสระจากศาลพิเศษที่แยกออกเป็นอิสระจากศาลยุติธรรม ศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับการกระทำของฝ่ายปกครองและพัฒนาการของศาลปกครองเกิดขึ้นในฝ่ายบริหาร การที่มีศาลปกครองที่เป็นอิสระแยกจากศาลยุติธรรมจึงทำให้เกิดระบบศาลคู่นั่นเอง

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอำนาจหน้าที่หลักของฝ่ายตุลาการหรือศาล โดยที่ตุลาการหรือศาลย่อมมีความผูกพันต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้นและตัดอำนาจการควบคุมตรวจสอบของอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารที่มีอำนาจตุลาการเพื่อให้ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาอันเป็นสาระสำคัญในการปฏิบัติภารกิจของฝ่ายตุลาการและเฉพาะขอบเขตการทำหน้าที่ในทางตุลาการเท่านั้น ที่องค์กรอื่นไม่สามารถเข้ามาตรวจสอบได้ในบางประเทศกำหนดให้ตุลาการหรือศาลทำหน้าที่อย่างอื่นที่มิใช่การพิพากษาอรรถคดีด้วย เช่น การออกใบอนุญาตบางอย่าง การพิจารณาคดีปกครอง คดีเลือกตั้ง และปัญหาว่า การกระทำใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ อำนาจหน้าที่นี้อาจเป็นของศาลยุติธรรมทุกศาลและทุกลำดับชั้นของศาลหรือมอบอำนาจให้ศาลเฉพาะของศาลใดศาลหนึ่ง เช่น ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครอง (กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์, 2556, หน้า 49)

ฝ่ายตุลาการหรือศาล เป็นองค์กรที่มีการประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ นอกจากนี้ กรณีฝ่ายตุลาการยังมีวิธีพิจารณาเพื่อเป็นการคุ้มครองความเป็นธรรมในการดำเนินกระบวนพิจารณาต่างๆ วิธีพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างโดยเปิดเผยบุคคลทั่วไปสามารถเข้ามารับฟังการพิจารณาได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานนำสืบสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนได้อย่างเต็มที่และศาลหรือฝ่ายตุลาการต้องให้เหตุผลประกอบคำพิพากษาของตน อันเป็นหลักประกันว่าศาลจะไม่พิพากษาคดีตามอำเภอใจ นอกเหนือไปจากขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน อำนาจของศาลในการที่จะพิจารณาทบทวนกฎหมายหรือการกระทำของรัฐบาล หากศาลพิพากษาว่ากฎหมายหรือการกระทำของรัฐบาลนั้นๆขัดกับรัฐธรรมนูญหรือละเมิดพื้นฐานของกฎหมายทั่วไป ศาลสามารถยกเลิกกฎหมายหรือการกระทำนั้นๆ รวมทั้งคำสั่งของรัฐบาลได้ อำนาจของศาลเหล่านี้ เรียกกันว่า Judicial Review โดยมีหลักว่า กระบวนการตรวจสอบและผลของคำวินิจฉัยอย่างเป็นระบบเรียกว่า”ระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ(Control of constitutional validity legislation) (สถาบันพระปกเกล้า, 2540, หน้า 26)

การเลือกตั้ง เป็นกระบวนการที่ใช้อำนาจจัดการเลือกตั้งมีหน้าที่ดำเนินการจัดการให้ได้มาซึ่งสมาชิกผู้แทนราษฎร โดยสุจริตและเที่ยงธรรม การควบคุมตรวจสอบกระบวนการดังกล่าวกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้การคัดค้านการเลือกตั้งได้ ในกรณีที่เห็นว่า การเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดย

สุจริตและเที่ยงธรรม กล่าวคือ มีการทุจริตในการเลือกตั้งโดยกลวิธีการต่างๆที่มิชอบด้วยกฎหมาย โดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องต่อศาลและนำสืบโดยอ้างพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรนั้นชนะการเลือกตั้งโดยไม่สุจริต และขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนการได้รับการเลือกตั้งและลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย บทบาทของศาลในการตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้ง จึงนับว่า เป็นบทบาทอันสำคัญในกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งในรัฐที่เป็นรัฐเสรีประชาธิปไตย โดยที่ประเทศต่างๆที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยได้มอบอำนาจการตรวจสอบการเลือกตั้งไว้ในทุกขั้นตอนสุดท้ายให้กับองค์กรตุลาการทั้งสิ้น (สีดา สอนศรี, 2557, หน้า 35)

2.7 หลักอริยสัจ 4

2.7.1 ความหมายของอริยสัจ 4

คำว่า “อริยสัจ 4” หมายถึง ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าใจและปฏิบัติธรรมถึงเป็นอริยบุคคล เป็นความจริงที่เกี่ยวกับชีวิต ไม่เป็นเท็จ ไม่แปรเป็นอย่างอื่น เป็นความจริงในตัวเอง ซึ่งมนุษย์จะต้องเผชิญตลอดชีวิต ถ้ามนุษย์มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะมองเห็นทางออกที่ท่วมทับชีวิต

1.ในคัมภีร์วิสุทธิ์มรรค พระพุทธโฆษาจารย์ ได้ให้ความหมายของอริยสัจ 4 ไว้ 3 ประการ

(1)เพราะเป็นธรรมที่พระอริยะทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นรู้แจ้ง

(2)เพราะเป็นความจริงของพระอริยะทั้งหลายมีพระพุทธเจ้า เป็นต้น

(3)เพราะเป็นเหตุแห่งการสำเร็จเป็นพระอริยะของพระอริยะทั้งหลาย

2. ในบริบทของการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยส่วนใหญ่ เราจะได้ยินได้ฟังความหมายของคำว่า อริยสัจ นี้ ว่า ความจริงอันประเสริฐ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538, หน้า 155)

3. วศิน อินทสระ ได้ให้ความหมายของอริยสัจ 4 ไว้ว่า อริยสัจ แปลว่าความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้บุคคลผู้เข้าถึงให้เป็นอริยชน และความจริงอันทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติห่างไกลจากข้าศึก (วศิน อินทสระ, 2548, หน้า 36) ดังนี้

(1) ที่ว่าความจริงอันเป็นประเสริฐนั้น เพราะเป็นความจริงที่เป็นจริงอยู่เสมอ ไม่เปลี่ยนแปลงแปรผันเป็นอย่างอื่น หรือกลับตรงกันข้าม ตัวอย่างเช่น ชีวิตเจืออยู่ด้วยทุกข์ ตัณหา (ความทะเยอทะยานอย่างต่างๆ) เป็นเหตุแห่งทุกข์นานาประการ ความดับกิเลสตัณหาเป็นความดับทุกข์และการปฏิบัติชอบในรูปแบบต่างๆ เป็นมรรคไปสู่ความดับทุกข์ สิ่งเหล่านี้ เป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ตลอดมาตั้งแต่บรรพกาลจวนจนปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ ในการแสดงอริยสัจ 4 ครั้งแรกนั้นได้ทรงยืนยันว่า ธรรมจักรที่พระองค์ทรงหมุนไปแล้วนั้น ใครๆ ก็หมุนกลับไม่ได้ คือ ใครจะคัดค้านว่าไม่เป็นความจริงหาสำเร็จไม่

(2) ที่ว่าเป็นความจริงของพระอริยะนั้น มีความหมายว่า พระอริยะท่านมีความเห็นอย่างนี้ มีความเข้าใจในเรื่องอย่างนี้ตรงกัน ไม่ขัดแย้งกัน คือ เห็นว่า ชีวิตเจือด้วยทุกข์ ตัณหา เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การดับกิเลส ได้เป็นการดับทุกข์และมรรคมีองค์ 8 เป็นทางให้สู่ความดับทุกข์ได้จริง ซึ่งความเห็นอย่างนี้ อาจเป็นการสวนทางกับความเห็นของปุถุชนส่วนมากก็ได้

(3) ที่ว่า ความจริงที่บุคคลผู้เข้าถึงให้เป็นอริยะชนนั้น มีความหมายว่า แม้เดิมที่เดียวเป็นปุถุชน แต่เมื่อมารู้แจ้งในอริยสัจ 4 ครบถ้วนบริบูรณ์ทุกประการแล้วย่อมแปรสภาพจากปุถุชนเป็นอริยะชนไปทันที เหมือนคนจนเมื่อมีทรัพย์ขึ้นกลายเป็นเศรษฐี

(4) ที่ว่าเป็นความจริง อันทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติตามห่างไกลจากข้าศึกนั้น มี 2 อย่าง คือ ข้าศึกภายนอก อันได้แก่ ผู้มุ่งร้ายกับเรา และข้าศึกภายใน คือ กิเลส ซึ่งเป็นข้าศึกอันร้ายกาจของบุคคล โรค รบกวนภายในให้ไร้สุขอย่างไร กิเลสย่อมรบกวนจิตใจให้ปราศจากความสุขเช่นอย่างนั้น บรรดาข้าศึกทั้งสองอย่างนั้น กิเลสดูเหมือนจะเป็นข้าศึกที่ร้ายแรงกว่าเพราะรบกวนจิตใจทุกวันและอิงอาศัยอยู่กับเรา หลอกล่อให้เราลุ่มหลงแล้วเสียบแทงทำร้ายภายใน ผู้แจ่มแจ้งในอริยสัจย่อมสามารถกำจัดศัตรูภายในเสียให้ห่างไกลจากศัตรูภายใน ได้แก่ กิเลส ส่วนศัตรูภายนอกนั้น อย่างน้อยที่สุดย่อมเบาบางลงเพราะบุคคลเช่นนั้นย่อมไม่ก่อศัตรูกับใคร ไม่มีเวรมีภัยกับใคร จะมีก็แต่ผู้อื่นตั้งตนเป็นศัตรูกับท่าน แต่ท่านหาอาจเป็นศัตรูด้วยไม่ ความรู้สึกไม่มีศัตรูเป็นความปลอดโปร่งแจ่มใส เป็นความสุขที่เห็นได้ในปัจจุบัน

2.7.2 อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ

ความจริงหรือสัจจะที่มนุษย์ศึกษาและรู้กันอยู่ในโลกนี้ มี 4 ประการ (ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2548, หน้า 26) ดังนี้

1. สมมติสัจจะ ความจริงสมมติ หมายถึง ความจริงชั้นนอก ที่ชาวโลกสมมติกันขึ้นยอมรับและใช้กันในชีวิตประจำวันเพื่อความสะดวกในการติดต่อสังสรรค์กัน แต่ถ้าศึกษาให้ละเอียดลงไปแล้วความจริงขั้นสมมติก็หาใช้ความจริงไม่ ตัวอย่างเช่น ชาวโลกสมมติเรียกกันว่า พระอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก และยอมรับกันโดยกันโดยไม่ต้องสอบสวนเพราะย่อมรับกันหลักทั่วไปมาเป็นระยะเวลานานแล้วนี้ เป็นสมมติสัจจะ แต่ถ้าพูดกันตามความจริงแล้ว พระอาทิตย์หาได้ขึ้นทิศตะวันออกไม่ พระอาทิตย์ไม่ได้ขึ้น แต่โลกเราหมุนรอบตัวเองตลอดเวลา เมื่อโลกด้านหนึ่งด้านใดหันเข้าพระอาทิตย์ เราเห็นพระอาทิตย์โผล่ขึ้นจากขอบฟ้า เราจึงเรียกว่า พระอาทิตย์ขึ้นทิศตะวันออก ความจริงชนิดนี้คนทั่วไปศึกษากันอยู่ในชีวิตประจำวัน

2. สภาวะสัจจะ ความจริงโดยสภาวะ หมายถึง ความจริงที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวินิจฉัยวิจารณ์ให้ลึกลงไปอีกจนสามารถรู้ความจริงระดับลึกลงไป เช่น เรื่องของทิศตะวันออก การที่โลกหมุนรอบตัวเอง ทำให้เห็นพระอาทิตย์โผล่ขึ้นทิศตะวันออก นับเป็นความจริงขั้นสภาวะ คำว่า “น้ำ” เป็นความจริงขั้นสมมติ แต่สารประกอบไปด้วย ไฮโดรเจน 1 ปรมาณูและออกซิเจน 2 ปรมาณู นั้น

เป็นความจริงขั้นสภาวะ นักวิทยาศาสตร์สนใจศึกษาค้นคว้าความจริงชนิดนี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [มจร.], 2535, หน้า 50)

3. ปรมัตถสัจจะ หมายถึง ความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือวิสัยของประสาทสัมผัส เช่นความจริงที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ เทพเจ้า นรก สวรรค์ นิพพาน เป็นต้น นักปรัชญาศึกษาความจริงชนิดนี้ การรู้ความจริง 3 ประเภทนี้ แม้จะทำให้คนฉลาดขึ้น ทำให้สามารถปรับปรุงชีวิตและโลกนี้ ให้ดีขึ้น แต่ก็ไม่เป็นเพื่อความบริสุทธิ์หลุดพ้นกิเลสและทุกข์ ดังเราจะเห็นได้ว่านักวิทยาศาสตร์ แม้จะมีความรู้ลึกซึ่งกว้างขวางเกี่ยวกับสสาร แต่ยังมีกิเลสยังทำความชั่วยังมีทุกข์ นักวิทยาศาสตร์สามารถจับปรมาณูมาใช้งานได้ แต่เพราะยังมีความโลภ โกรธ หลง จึงนำมาประดิษฐ์ระเบิดปรมาณูและระเบิดไฮโดรเจน เพื่อทำลายล้างมนุษย์ นักปรัชญา แม้จะมีความรู้เกี่ยวกับปรมัตถสัจจะ แต่ก็ยังไม่พ้นจากโลภ โกรธ หลง เนื่องจากพระพุทธศาสนามุ่งความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์เป็นสำคัญ และสัจจะทั้ง 3 ประการนี้ ไม่สามาระทำให้ถึงที่สุดทุกข์ได้ พระพุทธศาสนาจึงไม่นิยมยกย่องว่า สัจจะ 3 ประการ นี้ เป็นสัจจะสูงสุด พระพุทธเจ้ามิได้ทรงห้ามมิให้ชาวพุทธศึกษา แต่มิได้ทรงสรรเสริญ มิได้ทรงแนะนำให้ชาวพุทธทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การศึกษาค้นคว้าหาความจริง 3 ประการนี้ (มจร., 2539, หน้า 48)

4. อริยสัจจะ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ (ทุกข์) เหตุให้เกิดทุกข์ (สมุทัย) ความดับทุกข์ (นิโรธ)และทางปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ (อริยมรรค) อริยสัจ 4 ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญและทรงแนะนำให้พุทธศาสนิกชนศึกษาอย่างจริงจัง เพราะการรู้อริยสัจจะ สามารถจะนำไปสู่ความดับกิเลสและทุกข์ได้

สรุปได้ว่า อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และนำมาสั่งสอนเพื่อให้คนทั่วไปพ้นจากความทุกข์ อริยสัจ 4 ประกอบด้วยความจริง ในเรื่องของทุกข์ เหตุให้เกิดความทุกข์ ความดับทุกข์ และวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความดับทุกข์

2.7.3 องค์ประกอบของอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเวไนยสัตว์และที่เหล่าพระสาวกได้นำมาสืบทอดต่อกันมานั้น เป็นที่ทราบกันดีแล้ว มี 4 ประการ คือ (1)ทุกข์ หรือทุกขอริยสัจ (2)สมุทัย หรือทุกขสมุทัยอริยสัจ (3)นิโรธ หรือทุกขนิโรธอริยสัจ และ (4)มรรคหรือทุกขนิโรธคมินีปฏิปทาอริยสัจ เป็นความจริงอันประเสริฐ มีเนื้อหาหลักที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1.ทุกข์หรือทุกขสัจจะ (Suffering หรือ Misery)

ความจริงประการแรกที่พระพุทธได้ตรัสรู้ คือ ความทุกข์ ความทุกข์ในอริยสัจ 4 ต่างจากความทุกข์ในไตรลักษณะ ความทุกข์ในไตรลักษณะ หมายถึง การที่สิ่งต่างๆทนอยู่ได้ไม่นาน ต้องมีอันเปลี่ยนแปลงไป แต่ทุกข์ในอริยสัจ 4 หมายถึง ความยากลำบาก ความยุ่งยาก ความเจ็บปวด ความ

ทรมาน พระพุทธเจ้าทรงแสดงความทุกข์ไว้ 10 ประการ (วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสวงดี, 2536, หน้า 33) ดังต่อไปนี้

1) นิพพัทธทุกข์ ได้แก่ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ อันเกิดขึ้นแก่มนุษย์ทุกคนทุกชาติ ชั้นวรรณะ ตลอดเวลา คือ ความไม่สบายอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศ เช่น หนาวเกินไป ความร้อนเกินไป ความทุกข์ทรมานอันเกิดจากความต้องการทางร่างกาย เช่น ความหิวกระหาย การปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ ความปวดเมื่อยตามเนื้อตามตัว เป็นต้น ความทุกข์ชนิดนี้เกิดขึ้นแก่ทุกคนทุกเวลา คนรวยก็หิว เพราะคนรวยและคนจนต่างมีกระเพาะอาหาร เมื่อกระเพาะอาหารเกิดว่างลงจะต้องเกิดความหิว อันความหิวนั้น ถ้าเรามีอาหารรับประทานแก้ได้ ย่อมไม่เกิดความทุกข์ หากหิวขึ้นมา ไม่มีอาหารรับประทาน จะเห็นได้ชัดว่า ความหิว ความทุกข์เป็นอย่างไร ความยุ่งยากทั้งหลายในโลกนี้เกิดจากความหิวเป็นส่วนใหญ่ ความหิวเป็นโรคที่แก้ไม่หาย มีแต่บรรเทาได้บ้างด้วยการกินอาหารและต้องกินตลอดชีวิต ความกระหาย ความปวดอุจจาระ ปัสสาวะ และความปวดเมื่อยตามร่างกายเช่นเดียวกัน

2) พยาธิทุกข์ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความเจ็บปวดอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บเกิดจากความผิดปกติในร่างกาย เกิดจากบาดแผลของร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งที่อ่อนแอและเปราะบางมากที่สุด โรคภัยต่างๆชอบเข้าอยู่อาศัย คนทุกคนจะต้องมีทุกข์เพราะโรคภัยไข้เจ็บอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างพร้อมกันไม่มากก็น้อย แม้แต่นายแพทย์บางทีก็ต้องตายเพราะโรคบางอย่าง มีคนน้อยคนที่ไม่เคยเจ็บป่วยเลยตลอดปี

3) สภาวะทุกข์ ความทุกข์ที่เกิดจากชาติ เกิด ชรา ความแก่ ความตาย ความเกิดเป็นทุกข์เพราะเป็นความเจ็บปวดทรมานสำหรับผู้เกิดและผู้ให้เกิดเป็นความเสี่ยงภัยอย่างสูง เพราะมีทารกและมารดาเป็นอันมากที่ต้องสูญเสียชีวิตในการเกิด ที่สำคัญที่สุด ก็คือ ความเกิดเป็นประตูนำมาสู่ความแก่ ความตาย และความทุกข์ทั้งปวงในชีวิต

ความแก่ เป็นความทุกข์ เพราะความแก่นำมาซึ่งชำรุดทรุดโทรม ความเจ็บปวดทรมานและรูปร่างอันเหี่ยวแห้งน่าสมเพช

ความตาย เป็นความทุกข์เพราะเป็นการสูญเสียชีวิต เป็นการพลัดพรากจากกันไปอย่างไม่มีวันกลับ เป็นความแตกสลายของชีวิตและร่างกาย

แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ประจำชีวิต เพราะเป็นสิ่งที่ทุกชีวิตจะต้องได้รับ ไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ไม่มีอำนาจใดๆมาชนะได้ ไม่มียาใดๆรักษาได้ นอกจากจะไม่เกิดเท่านั้น

4)ปกิณณกทุกข์ หมายถึง ความทุกข์ ความเศร้าโศกเสียใจ ความทุกข์ระทมตรมใจ ความคับแค้นใจ ความร้องให้พิไรรำพันที่เกิดขึ้นเมื่อพลัดพรากจากคนรักของรัก เพราะประสบกับความเกลียดของเกลียด เพราะปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สมดังปรารถนา ปุถุชนทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนแค่ไหน มีโอกาสที่จะได้รับความทุกข์ชนิดนี้โดยเท่าเทียมกัน เพราะคนรวยและคนจน มีโอกาสที่จะพลัดพราก

จากคนรักเหมือนกัน ไม่มีใครที่ไม่เคยพลัดพรากจากคนรักของคนรัก นอกจากคนที่ไม่รัก ใครหรือสิ่งใดเท่านั้น ไม่มีใครที่ไม่เคยผิดหวัง นอกจากเขาจะไม่มีความหวังหรือไม่มีความปรารถนาในสิ่งใดเท่านั้น แต่คนธรรมดาในโลกทุกคนยังมีความรัก ความเกลียด ความปรารถนา จึงมีโอกาสที่จะประสบปกิณณกทุกข์โดยเท่าเทียมกัน

5) สันตปทุกข์ หมายถึง ความเดือดร้อน กระวนกระวายใจ เพราะถูกไฟกิเลสชนิดต่างๆ แผดเผา เช่น ไฟ คือ ความรัก ไฟ คือ ความโลภ ไฟ คือ ความโกรธ ไฟ คือ ความอิจฉาริษยา ไฟ คือ ควาอาฆาตพยาบาท ไฟ คือ ความเกลียดชัง เป็นต้น ปุถุชนที่ยังมีกิเลส มีโอกาสที่จะได้เสวยทุกข์ประเภทนี้ เท่าเทียวกัน

6) วิปากทุกข์ หมายถึง ความทุกข์ทรมาน ความเดือดร้อนใจ ความหวาดสะดุ้ง ความละอายใจ ซึ่งผลความชั่วที่ตนกระทำไว้ในอดีต ทุกข์ชนิดนี้สามารถจะหลบเลี่ยงได้ คนที่ไม่กระทำชั่วย่อมไม่ได้เสวยทุกข์เช่นนี้ แต่จะมีสักกี่คนที่ไม่เคยกระทำความชั่วทางกาย ทางจิตใจ และทางใจเลย

7) อาชีวทุกข์หรืออาหารปริเยฏฐิทุกข์ หมายถึง ระกำลำบาก ความเหน็ดเหนื่อย ความเดือดร้อน ความวิตกกังวลอันเกิดจากการทำมาหาเลี้ยงชีพ การแสวงหาอาหารเพื่อเลี้ยงชีวิตของตนและของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การทำมาหาเลี้ยงชีพทุกชนิดล้วนแต่ต้องออกแรงกาย วาจา ใจ ทั้งนั้น ต้องต่อสู้แข่งขันชิงดีชิงเด่น มีคนจำนวนมากสูญเสียชีวิตเพราะการเลี้ยงชีวิต

8) สหคตทุกข์ หมายถึง ความลำบาก ความเหน็ดเหนื่อย ความวิตกกังวล ที่มาพร้อมกับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ถ้าหากขาดการพิจารณา เราจะเห็นว่า ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ไม่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะใครๆ ย่อมปรารถนาสิ่งเหล่านี้เช่นว่านั้น แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว เห็นว่าลาภ ยศ สรรเสริญและโลกิยสุข เป็นเหตุให้เกิดทุกข์โดยแท้เพราะสิ่งใดที่มีคุณค่าแก่เรา สิ่งนั้นมีโทษแฝงอยู่ด้วย สิ่งใดให้ความสะดวกแก่เรา สิ่งนั้นมีความยุ่งยากแก่เราด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้าเรามีรถยนต์เราอาจจะมีความสะดวกสบายในการเดินทางไปมา แต่ในเวลาเดียวกัน รถยนต์ต่างนำปัญหามาให้แก่เราแก้ด้วย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการจราจร ปัญหาการแสวงหาสถานที่จอดรถ ปัญหาการเสียภาษี ปัญหาใบขับขี่ ปัญหาเงินค่าน้ำมัน เหล่านี้ เป็นต้น ถ้าเรามียศถาบรรดาศักดิ์ที่สูงย่อมนำปัญหามาให้เราแก้ หากมีชื่อเสียง มีคนสรรเสริญ ย่อมนำปัญหาร้อยแปดมาให้เราแก้ โดยในที่สุด แม้เรามีโยกิยสุข มีความวิตกกังวล ในการรักษาความสุขนั้นไว้เพราะฉะนั้น จึงไม่มีสิ่งใดที่เรามีอยู่ จะให้มีแต่ความสุขสบายแก่เราอย่างเดียวโดยไม่นำปัญหายุ่งยากมาให้เราแก้ด้วย คนยิ่งมีลาภ ยศ สรรเสริญ โลกิยสุขมากเท่าใด ยิ่งมีความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเหน็ดเหนื่อยในการบริหารรักษามากขึ้นเท่านั้น

9) วิวาทมูลกทุกข์ หมายถึง ความทุกข์ ความเดือดร้อน และภัยพิบัติที่เกิดจากการทะเลาะวิวาทกับบุคคลอื่น คนเราจำเป็นต้องอยู่ท่ามกลางคนอื่นๆและติดต่อสังสรรค์กับบุคคลอื่น ดังนั้น คนละคนย่อมมีอุปนิสัยจิตใจและรสนิยมของเขาเอง ซึ่งบางที่ขัดกับของเรา ทำให้เกิดข้อขัดแย้งทะเลาะวิวาทกับบุคคลอื่น บางครั้งถึงกับเป็นศัตรูอาฆาต ทำลายล้างผลาญกัน การทะเลาะวิวาทไม่ว่าจะหนัก

หรือเบา ย่อมส่งผลให้มีความโกรธ ความอาฆาตพยาบาท ความเกลียดชัง ความหวาดกลัว ความรุ่มร้อนใจ ซึ่งเป็นความทุกข์อย่างแท้จริง และคนที่อยู่ในสังคม มีโอกาสที่จะทะเลาะวิวาทกับคนอื่นไม่มากก็น้อย

10) ทุกขักขันธ์หรือขันธทุกข์ ได้แก่ ความทุกข์ทรมาน ความระกำลำบากในการบริหารรักษาขันธ์ 5 อันเป็นองค์ประกอบขึ้นเป็นตัวตนของมนุษย์ทุกคน ขันธ์ 5 เป็นภาระอันหนักที่คนต้องแบกไว้ด้วยความลำบากไว้ด้วยความกล้าหาญ ความทุกข์ทั้ง 9 ประการที่กล่าวมาแล้วนั้น เกิดขึ้นเพราะมีขันธ์ 5 ถ้าไม่มีขันธ์ 5 ทุกข์ย่อมไม่มี เพราะฉะนั้น ทุกขักขันธ์ จึงเป็นทุกข์รวบยอด

เมื่อเราพิจารณาดู ทุกข์ทั้ง 10 ประการ จะเห็นได้ว่า ชีวิตของมนุษย์ทุกคน เป็นกระบวนการแห่งความทุกข์ เป็นกระบวนการที่เต็มไปด้วยความลำบาก ความเจ็บปวด ความเหน็ดเหนื่อย ในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความคงอยู่ ความทุกข์ทั้งสิบชนิดเข้าโจมตีชีวิตไม่มีเวลาว่างเว้น ชีวิตเป็นกระบวนการแก้ทุกข์อันไม่รู้จักจบสิ้น ทุกสิ่งที่คนเรามีอยู่ กำลังสร้างขึ้นก็ดี จุดประสงค์เพื่อแก้ความทุกข์ ไม่ใช่บำรุงความสุข อย่างที่คนทั่วไปเข้าใจ

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า ทุกข์ คือ สภาพอันทนได้ยาก ทำให้เกิดความเดือดร้อน ไม่สบายกายไม่สบายใจ ทุกข์มี 2 ประเภท ได้แก่ ทุกข์ประจำ หมายถึง ความทุกข์ตามสภาพ เป็นไปโดยธรรมชาติ เช่น ทุกข์จากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ทุกข์จร หมายถึง ความทุกข์ปลีกย่อยที่เราประสบเป็นครั้งคราวในชีวิต เช่น ทุกข์จากความผิดหวัง จากความเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

2.7.4 สมุทัย หรือสมุทยสัจ (The Cause of Suffering)

สมุทัย แปลว่า เหตุเกิดแห่งทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่า “ตัณหา” คือ ความยาก ความต้องการ เป็นต้นเหตุอันแท้จริงของความทุกข์ ตัณหามี 3 ตัวอย่าง (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2562, หน้า 17-30) คือ

1) กามตัณหา ความอยากได้อยากมีในกาม คือ รูปเสียง กลิ่นรส สัมผัสที่น่าใคร่น่าชอบใจ อยากได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข หมายความว่า ความอยากที่ประกอบด้วยความเห็นแก่ตัว อยากได้มาเพื่อความสุข ความสำราญของตน จัดเป็นกามตัณหา ตัณหาชนิดนี้ ถ้าจะเรียกให้เด่นชัดขึ้น ควรจะเรียกว่า อยากให้มา คือ อยากให้รูป เสียง กลิ่น รส ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็นต้นมาสู่ตน กามตัณหาให้เกิดทุกข์ได้อย่างไร กามตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังต่อไปนี้

1.1) ตามปกติจิตใจของเราเมื่อยังไม่เกิดตัณหาจะอยู่ในภาวะปกติ มีความสงบสุขตามสมควร เปรียบเสมือนพื้นน้ำที่มีความสงบราบเรียบ ไม่กระเพื่อมเพราะถูกลมพายุรบกวน แต่เมื่อเกิดตัณหาขึ้น จิตใจจะผิดไปจากปกติ มีความกระวนกระวายเพราะความอยากได้ ยิ่งมีความอยากได้มาก ยิ่งมีความเดือดร้อนวุ่นวายมาก ลักษณะจิตใจเช่นนี้ จัดเป็นความทุกข์อย่างหนึ่ง

1.2) ความอยากด้วยอำนาจตัณหา เป็นความหิวทางจิตใจ เมื่อเกิดความหิวแล้ว ต้องได้สิ่งต่างๆมาสนองความอยาก จึงจะมีความสงบสุขได้บ้าง ตามปกติคนเราย่อมไม่สามารถจะได้ทุกสิ่งที่

ต้องการ แม้กระทั่งมีทรัพย์สมบัติมหาศาล หรือมีอำนาจมากเท่าไหร่ ย่อมไม่สามารถจะได้สิ่งที่ตนเองต้องการ ฉะนั้น ทุกคนจึงไม่มีทางจะบรรเทาความหิวได้ ทุกคนมีโอกาสที่จะผิดหวังและประสบทุกข์ได้

1.3)เมื่อเกิดความอยากได้ขึ้นมาแล้ว บางที่ก็ไม่สมอยาก แต่ว่ามีสิ่งที่ได้มานั้นไม่เป็นไปตามที่ต้องการ เช่น อยากได้สิ่งหนึ่งกลับไปได้อีกสิ่งหนึ่ง อยากมากกลับได้น้อย อยากได้ดี กลับได้เลว อยากได้ร้อนกลับได้เย็น บางทีไม่อยากได้กลับได้ก็มี เช่น ไม่อยากเจ็บป่วย แต่กลับต้องป่วย เป็นต้น

“ความไม่รู้จักพอ” นี้เอง เป็นสาเหตุให้คนเกิดความหิวทางใจตลอดกาล เขาคิดว่า ถ้าได้เป็นอย่างนั้น มีอย่างนี้ คงจะอิ่มและมีความสุข ครั้นได้มีอย่างนั้นมีอย่างนั้นแล้ว ย่อมมีความสุขอยู่ชั่วคราวเท่านั้น ในไม่ช้าก็หิว อยากได้นั่น อย่างได้นี่ พยายามดิ้นรนต่อไปอีก ก่อนที่จะได้ทุกสิ่งสมปรารถนา จนกว่าชีวิตจะดับลง

เพราะเหตุนี้ ตัณหาจึงเป็นให้เกิดทุกข์ ตั้งแต่วาระแรกจนถึงวาระสุดท้าย

2)ภาวตัณหา คำว่า ภว แปลว่า ภพ ก็ได้ หรือจะแปลว่า ความมีก็ได้ หรือแปลว่า ความเป็นก็ได้ เพราะฉะนั้น จึงมีการแปล “ภววตัณหา”หลายอย่าง บางอาจารย์แปลว่า อยากเป็นนั่นอยากเป็นนี้ เช่น อยากเป็นเศรษฐี เป็นต้น แต่ถ้าพิจารณาดูตามความเป็นจริงแล้ว ความอยากเป็นกับความอยากมี ก็คือ อันเดียวกันนั่นเอง เช่น อยากเป็นเศรษฐี คือ อยากได้อยากมี “ความเป็นเศรษฐี หรืออยากมีทรัพย์มาก นั่นเอง อยากเป็นพระราชาก็คืออยากได้ “ตำแหน่งพระราชา” นั่นเอง อีกอย่างหนึ่งความเป็นผลเกิดจากความอยากมี คือเมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วก็เป็นเจ้าของสิ่งนั้น และได้ชื่อตามสิ่งนั้น เช่น คนมีเงินมีทรัพย์ ก็เป็นเศรษฐี คนมีกรรยาก็เป็นสามี คนมีบุตรก็เป็นบิดามารดา ฉะนั้น ความอยากมีบุตร กับความอยากเป็นบิดาจึงแยกกันไม่ออก และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยเหตุผล ภาตัณหา แปลได้อีกอย่างหนึ่งว่า “อยากให้อยู่” อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกามตัณหาซึ่งแปลว่า “อยากให้มา” หมายความว่า เมื่อบุคคลต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใด (กามตัณหา) และได้สิ่งนั้นมาสมปรารถนาแล้ว มีความพอใจ ความยึดมั่นความผูกพันอยู่กับสิ่งนั้น อยากให้สิ่งนั้น อยู่กับตนตลอดไป อยากให้ตน อยู่กับสิ่งนั้นตลอดไป การแปลอย่างนี้ ถูกต้องตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของ คนธรรมดาทุกคน เพราะทุกคนมีสมบัติต่างๆ และอยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่กับตน ไม่อยากให้สูญหายไปเพราะภัยพิบัติต่างๆ ความ “อยากให้อยู่” เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะเหตุว่าสิ่งทั้งหลายมันไม่ย่อมอยู่กับเราตลอดไป เพราะมันเป็นอนิจจัง มีการเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ฉะนั้น เรามีสิ่งใดย่อมมีหวังที่จะสูญเสียและพลัดพรากจากสิ่งนั้น ในส่วนรูปธรรม เช่น ทรัพย์สมบัติพัสถานๆ เราอาจสูญเสียได้ง่ายด้วยภัยต่างๆ เช่น อัคคีภัย โจรภัย อุทกภัย ราชภัย เป็นต้น แม้บุตรภรรยาสามี มิตรสหายที่รัก ก็มีอัน ต้องพลัดพรากจากกัน เพราะภัยพิบัติต่างๆ เช่น ต้องตายจากกัน เป็นต้น แม้สมบัติภายในเช่น วิชาความรู้ก็ยังมีวันลืมเลือนได้ ฉันนั้น ความอยากให้อยู่ จึงเป็นเหตุให้เกิดทุกข์อย่างแน่นอน

3) วิภาตัณหา แปลให้ถูกต้อง ตามสภาพความเป็นจริงในจิตใจมนุษย์ ก็คือ “อยากให้ไป” ซึ่งสืบเนื่องมาจาก อยากให้มา (กามตัณหา) อยากให้อยู่ (ภวตัณหา) และอยากให้ไป

(วิภวตัณหา) ถ้าเรา สังเกตดูความอยากในชีวิตประจำวันของเรา เราจะเห็น ได้ทันทีว่า เมื่อเรายังไม่ได้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราอยากได้สิ่งนั้น (กามตัณหา) เมื่อเราได้มาแล้ว เราจะยึดถือหวงแหนไว้ อยากให้สิ่งนั้นคงอยู่ (ภวตัณหา) แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป เราจะเกิดความเบื่อหน่าย ในสิ่งนั้น อยากให้สิ่งนั้นไป เสียให้พ้นหูพ้นตา อยากให้สูญเสียไปเสีย บางทีเราก็ยกให้คนอื่นไป ขายไป หรือทำลายทิ้งเสียนี่แหละ คือลักขณะของวิภวตัณหา ในชีวิตประจำวัน เมื่อเราประสบกับ รูป เสียง กลิ่น รสโผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ที่ไม่น่าพอใจ เราอยากให้มันดับสูญไป ก็จัดเป็น วิภวตัณหาเหมือนกันวิภวตัณหาให้เกิดทุกข์อย่างไร วิภวตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ก็เพราะว่าเมื่อเราอยากให้สิ่งใดไปเสียจากเรา แต่สิ่งทั้งหลาย หาได้เป็นไปตามความปรารถนาของเราทุกประการไม่ มันคงอยู่กับเราทั้งๆ ที่เราไม่ชอบ ทั้งๆ ที่เราแสนจะเกลียด เมื่อเราจำต้องอยู่กับสิ่งที่เราเกลียด เราจะเกิดความเดือดร้อนใจ กระวนกระวาย เบื่อหน่าย เอือมระอา โกรธเคือง หงุดหงิด ซึ่งเป็นความทุกข์ใจอยากหนัก ถ้าความทุกข์ใจเหล่านี้มีมากขึ้น คนอาจจะทำลายสิ่งที่ตัวไม่ชอบนั้นเสียโดยวิธีรุนแรง ทำให้เกิดทุกข์โทษเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ฉะนั้น วิภวตัณหา จึงเป็นเหตุให้เกิดทุกข์โทษได้อย่างมากมาย

สรุป ตัณหา 3 คือ ตัณหาทั้ง 3 ประการนี้ ถ้าเราสังเกต ให้ดีจะเห็นว่ามันเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเราอยู่ทุกขณะ เช่น เมื่อตาเห็นรูปที่สวยงาม หูได้ฟังเสียงที่ไพเราะ จมูกได้ดมกลิ่นหอม ลิ้นได้ลิ้มรสที่อร่อย กายได้ถูกต้องสัมผัสสบายใจ คิดถึงมโนภาพที่ดีงาม เราจะเกิดสุขเวทนา คือความพอใจแล้วก็เกิดความอยากได้เป็นกามตัณทา เมื่อเราประสบกับรูป เสียง กลิ่น รสสัมผัส และมโนภาพที่ไม่ดี จะเกิดทุกขเวทนา คือ ความไม่พอใจ แล้วก็อยากให้สิ่งนั้นสูญหายไปเสียนี้ คือวิภวตัณหา ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เรามีอยู่เป็นอยู่รวมทั้ง ตัวเราด้วย เราอยากให้อยู่ตลอดไปนี้ เป็นภวตัณหา ฉะนั้น ตัณหาทั้ง 3 ชนิด จึงทยอยเกิดแก่เรา แทบตลอดเวลาที่เราตื่นอยู่

ถ้าเราพิจารณาดูว่า ตัณหาก่อให้เกิดทุกข์อย่างไร และก่อให้เกิดทุกข์ประเภทไหน ในบรรดาทุกข์ 10 อย่างเราจะเห็นได้ว่า ในขณะปัจจุบันนี้ ตัณหาก่อให้เกิดปกิณณกทุกข์ การพลัดพรากจากคนรักของรัก ก่อให้เกิดทุกข์เพราะมันขัดกับภวตัณหา การประสบกับคนเกลียดของเกลียดก่อให้เกิดทุกข์เพราะขัดกับวิภวตัณ พาปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สมปรารถนาก่อให้เกิดทุกข์เพราะขัดกับกามตัณหา แต่ถ้าพูดกันในช่วงระยะเวลายาวนานเป็นหลายๆ ชาติ ทุกข์ทั้ง 10 ชนิดดังกล่าวแล้วนั้นเกิดจากตัณหาทั้งนั้น เฉพาะอย่างยิ่ง คือ ภวตัณหา คือความอยากเกิด หรือ อยากให้มีตัวคนต่อไปเพราะอยากเกิดใหม่ และเพราะเกิดใหม่ทุกข์ทั้ง 10 ประการ จึงเกิด

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า “สมุทัย” คือ เหตุแห่งทุกข์ สิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ สาเหตุของความทุกข์ อาจมีประการเดียวหรือหลายประการก็ได้ หากเรารู้สาเหตุของความทุกข์และกำจัดสาเหตุนั้นได้ เราย่อมระงับหรือดับความทุกข์ได้ สาเหตุของความทุกข์ คือ ตัณหา (ความทะยานอยาก) มี 3 ประเภท คือ กามตัณหา (ความอยากในสิ่งที่นำเพลิดเพลินหรือน่าพอใจทางประสาทสัมผัส) ภวตัณหา (ความอยากมีอยากเป็นสิ่งใดก็ตามตลอดไป และวิภวตัณหา (ความไม่อยากมีไม่อยากเป็นสิ่งใดก็ตาม)

2.7.5 นิโรธหรือนิโรธสัจ คืงความดับทุกข์ (The Extinction of Sullering)

อริยสัจจ์ 2 ประการแรกคือ ความทุกข์และเหตุแห่งทุกข์ เป็นสภาวธรรม ซึ่งมีประจำอยู่แล้วในตัวบุคคลที่ยังเป็นปุถุชนทุกคน ถ้าเราสังเกตให้ดี ก็จะเห็นได้ทันที ว่าขณะนี้เรามีความทุกข์ประเภทไหน และตัณหาอะไรกำลังเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเรากำลังรู้สึกร้อนเพราะอากาศร้อน เราก็กำลังเสวยนิพัทธทุกข์ ถ้าเราอยากให้ความร้อนหายไป วิภาตัณหาก็กำลังเกิดขึ้น ฉะนั้น ชีวิตของสามัญชนทุกคน จึงไม่มีเวลาว่างเว้นจากอริยสัจจ์ 2 ประการแรกนี้ ทุกข์และตัณหา 2 ประการนี้ เป็นความจริงสากล มีอยู่แก่คนและสัตว์ทุกประเภททุกชาติชั้น วรรณะ ทุกศาสนา มีอยู่ตลอดกาล ไม่ว่าพระพุทธเจ้า จะอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่

ส่วนนิโรธ หรือ “ความดับทุกข์” นั้น เป็นส่วนผลในปัจจุบันนี้ เราอาจจะไม่มี นิโรธเพราะ เรายังมีทุกข์และตัณหา แต่การที่พระพุทธเจ้า ทรงยกนิโรธขึ้นมาแสดงไว้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าความทุกข์และเหตุแห่งความทุกข์ เป็นสิ่งที่คนสามารถดับได้ กำจัดให้หมดสิ้นไปได้ เป็นการให้ความหวังกับมนุษย์ พราะมนุษย์ส่วนมากเข้าใจว่าความทุกข์และตัณหา เป็นของธรรมชาติซึ่งเกิดมีเองไม่มีทางที่จะกำจัดหรือบรรเทาได้ แล้วก็ก้มหน้ารับทุกข์ต่อไป โดยไม่คิดหาทางแก้ไขความเข้าใจเช่นนั้น เป็นความเข้าใจของคนประเภท “ทุนิยม” ซึ่งไม่ใช้หลักพระพุทธศาสนา ชาวพุทธ ต้องเชื่อตามหลักอิริยสัจจ์ว่า “นิโรธ” หรือความดับทุกข์ และตันหามีได้จริง มีได้อย่างแน่นอน จนกระทั่งพระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นเป็น “ความจริงอันประเสริฐ” อย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะว่า ทุกข์ก็ดี เหตุของทุกข์ก็ดี เกิดขึ้น โดยมีเหตุปัจจัย เปรียบเหมือนไฟเกิดขึ้น เพราะมีเชื้อเพลิง มีอากาศและมีความร้อน ถ้าเรากำจัดเหตุปัจจัยของทุกข์ได้ ทุกข์และเหตุของทุกข์ก็ดับไปเอง เปรียบเหมือนเรากำจัดเชื้อเพลิงอากาศและความร้อนให้หมดไป เปลวไฟก็ดับไปเอง เพราะฉะนั้น หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงเป็นไปตามหลักเหตุผลในธรรมชาตินั้นเอง ไม่มีอะไรผิดธรรมชาติ ตรงกันข้ามคนที่เห็นว่า กิเลสตัณหาเป็นของเกิดมีตามธรรมชาติ ไม่มีทางกำจัดหรือบรรเทาได้ กลับเป็นคนเห็นผิดไปจากหลักธรรมชาติเสียอีก ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดกำจัดไม่ได้ ถ้าเรารู้เหตุปัจจัย รู้จักวิธีการ และมีความเพียรพยายามมากพอจะดับทุกข์ดับที่ไหน

การดับทุกข์ตามวิธีการอันถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ถ้าจะบรรเทาทุกข์ก็ต้องบรรเทาที่มูลเหตุ 3 ประการนั้น เปรียบเหมือนเราจะดับไฟ ต้องทำลายตัวเชื้อไฟให้หมดสิ้น เปลวไฟจึงจะดับ ฉะนั้น การจะบรรเทาทุกข์ ต้องบรรเทาตัณหา การที่จะดับทุกข์ได้ ต้องดับตัณหา เพราะตัณหาเป็นตัวเหตุให้เกิดทุกข์โดยตรง การจะดับตัณหาโดยตรงนั้น ทำได้ยากมาก เพราะว่าตัณหามีพลังแรง ตัณหาเป็นพฤติกรรมของจิตที่เกิดมากับจิต จนทำให้คนเข้าใจไปว่า “ความอยากเป็นธรรมชาติของจิต” แยกกันไม่ออก นอกจากนั้นคนยังมีความอาลัยในตัณหาเข้าใจว่า ตัณหาเป็นของตนเองเลยที่เดียว จึงไม่อยากทำลายหรือกำจัดตัณหา การดับตัณหาโดยตรงทำได้อยากเพราะตัณหามี

กำลังแรง เปรียบเหมือนไฟที่กำลังลุกโพลงเต็มที่ เราจะนำเอาน้ำเข้าไปสาดใส่โดยหวังจะให้ดับย่อมไม่มีทางสำเร็จเข้าทำนองน้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ ฉะนั้น การดับตัณหาจะต้องค่อย ๆ กระทำไปตามลำดับ

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า นิโรธ คือ ความดับทุกข์ เมื่อรู้สาเหตุของความทุกข์และดับสาเหตุนั้นได้ก็บรรลุความดับทุกข์ได้ เมื่อกำจัดตัณหาได้แล้ว เราย่อมเข้าถึงนิโรธ คือ บรรลุนิพพานนั้นเอง

2.7.6 มรรคหรือมัคคสัจจ์ หรืออริยมรรค มีองค์ 8 (The Noble Eightfold Path)

มรรค คือ ทางดับทุกข์ ได้แก่แนวทางในการปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือการบรรลุความหลุดพ้นจากทุกข์

อริยสัจสี่ข้อที่ 1) ซึ่งบอกลักษณะของชีวิตที่เป็นทุกข์

อริยสัจสี่ข้อที่ 2) กล่าวถึง อะไรเป็นเหตุแห่งทุกข์

อริยสัจสี่ข้อที่ 3) เป็นเป้าหมายการดับทุกข์คือการดับตัณหาให้สิ้น

อริยสัจสี่ข้อที่ 4) ได้เน้นถึงข้อปฏิบัติที่จะให้บุคคลหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ โดยหลีกเลี่ยงจากส่วนสุด ทั้ง 2 เป็นทางแห่ง การบรรลุพรหมจรรย์อันประเสริฐ เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรืออริยมรรด มีองค์ 8 คือ (1) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ (2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ (3) สัมมาวาจา การพูดชอบ (4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ (5) สัมมาอาชีวะ อาชีพชอบ (6) สัมมาวายามะ การพยายามชอบ (7) สัมมาสติ การระลึกชอบ และ (8) สัมมาสมาธิ การตั้งใจชอบ

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า มรรค คือ วิถีซึ่งมีองค์ประกอบแปดประการที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์หรือนิพพาน วิธีการดังกล่าวนี้ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป กล่าวคือ ไม่เป็นการทรมานตนให้ลำบากและไม่ปล่อยตนตามอำเภอใจ องค์ประกอบทั้งแปดมีความเหมาะสมพอดี เป็นทางสายกลาง จึงเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา

โดยสรุป การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 หมายถึง หลักความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อธิบายขยายความได้ว่า การเข้าไปรับรู้ปัญหา สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา แล้วหาหนทางเพื่อการดับเหตุปัจจัยแห่งความทุกข์ได้เมื่อใด ผล คือ ความสงบสุขปราศจากการบีบคั้นใจ ที่ผ่านมาทางอายตนะภายในและอายตนะภายนอกทั้ง 6 ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ แม้ความทุกข์ทางกายจะเกิดขึ้น แต่ความทุกข์ทางใจ ก็ไม่มีเนื่องจากไม่ยึดมั่น ถือมั่น หรือปรุงแต่งอารมณ์

2.7.7 กระบวนการคิดแก้ปัญหา

กระบวนการคิดปัญหา ได้แก่ ลำดับขั้นตอนของการคิดและการดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. วิธีคิดแบบอริยสัจ 4 (แก้ปัญหา) เรียกตามทางธรรมะได้ว่า วิธีแห่งความดับทุกข์ โดยเริ่มจากตัวปัญหา หรือ ทุกข์ ทำความเข้าใจให้ชัดเจน สืบค้นหาสาเหตุเตรียมแก้ไข วางแผนกำจัดสาเหตุปัญหา มีวิธีการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ

1) ทุกข์ คือ การกำนดให้รู้จักสภาพปัญหา หมายถึง ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ อันเนื่องมาจากสภาวะที่ทนได้ยาก คือ เป็นสภาะที่บีบคั้นจิตใจ ความขัดแย้ง การขาดความเที่ยงแท้ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่สมปรารถนา เมื่อเกิดทุกข์เราต้องไม่ประมาท และต้องพร้อมที่จะเผชิญกับความเป็นจริง

2) สมุทัย คือ การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัด หมายถึง เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ คือ เป็นสิ่งเริ่มต้นที่ทำให้เกิดทุกข์ ทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป แต่สาเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดทุกข์ ก็คือ ตัณหา หรือความอยาก ความต้องการ มีอยู่ 3 ประการคือ

2.1) กามตัณหา หมายถึง ความอยากได้สิ่งที่ปรารถณาทุกอย่าง เช่น อยากได้ทรัพย์สินเงินทอง

2.2) ภวตัณหา หมายถึง ความอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ เช่น อยากเป็นคนดัง อยากเป็นดารา เป็นต้น

2.3) วิภวตัณหา หมายถึง ความไม่อยากเป็นนั่นเป็นนี่ เช่น ไม่อยากสอบตก ไม่อยากเป็นคนพิการ เป็นต้น

3) นิโรธ คือ การดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย ต้องมีการกำหนดว่าจุดหมายที่ต้องการคืออะไร หมายถึง ความดับทุกข์ หรือภาวะที่ทำให้ตัณหาดับสิ้นไป ทุกข์เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจาตัณหาหรือความอยาก ถ้าคนเราลดตัณหาหรือความอยากได้มากเท่าไรร ทุกข์ก็ย่อมน้อยลงไปด้วย แต่ถ้าเราดับได้โดยสิ้นเชิงชีวิตเราก็จะมีแต่ความสงบ

4) มรรค คือ การกำหนดวิธีการในรายละเอียดและปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา หมายถึงข้อปฏิบัติให้ถึงความทุกข์ ได้แก่ การเดินทางสายกลาง ซึ่งมรรคมีองค์ประกอบด้วย 8 ประการ คือ

4.1) สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ คือการเห็นตามความจริงและรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี

4.2) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ คือการไม่คิดลุ่มหลงให้เกิดสุขในอารมณ์ ไม่คิดอามาดพยาบาท ตลอดจนไม่เบียดเบียนผู้อื่น

4.3) สัมมาวาจา หมายถึง การเจรจาชอบ คือการพูดแต่ในสิ่งที่ดี ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาบ ไม่พูดไร้สาระ

4.4) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การกระทำชอบ คือการกระทำในสิ่งที่ดี ไม่ฆ่าสัตว์ไม่ลัก-ทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม

4.5) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ คือการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่คดโกง หลอกลวง ไม่กระทำในสิ่งที่เป็นผลร้ายต่อผู้อื่น

4.6) สัมมาวายามะ หมายถึง พยายามชอบ คือพยายามที่จะป้องกัน ไม่ให้เกิดความชั่วพยายามที่จะกำจัดความชั่วที่มีอยู่ให้หมดไป พยายามสร้างความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิด และพยายามรักษาความดีที่มีให้คงอยู่ต่อไป

4.7) สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ คือระลึกอยู่เสมอว่าสิ่งที่รู้สิ่งที่เห็นนั้นเป็นไปตามความเป็นจริง

4.8) สัมมาสมาธิ หมายถึง การตั้งจิตมั่นชอบ คือ การที่สามารถตั้งจิตใจให้จดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน

2. การคิดแก้ปัญหา ตามหลักอริยสัจ 4

สาโรช บัวศรี เป็นผู้ริเริ่มความคิด ในการนำหลักพุทธรรมนำมาบูรณาการใช้ในกระบวนการแก้ปัญหา โดยประยุกต์ หลักอริยสัจ 4 อัน ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาใช้ควบคู่กับ "กิจในอริยสัจ 4" ประกอบด้วย ปริญญา (การกำหนดรู้) ปหานะ (การละ) สัจฉิกิริยา (การทำให้แจ้ง) และภาวนา (การเจริญ หรือลงมือปฏิบัติ จากหลักการทั้งสอง สาโรช บัวศรี ได้เสนอแนะกระบวนการแก้ปัญหาในการเรียนการสอน ดังนี้

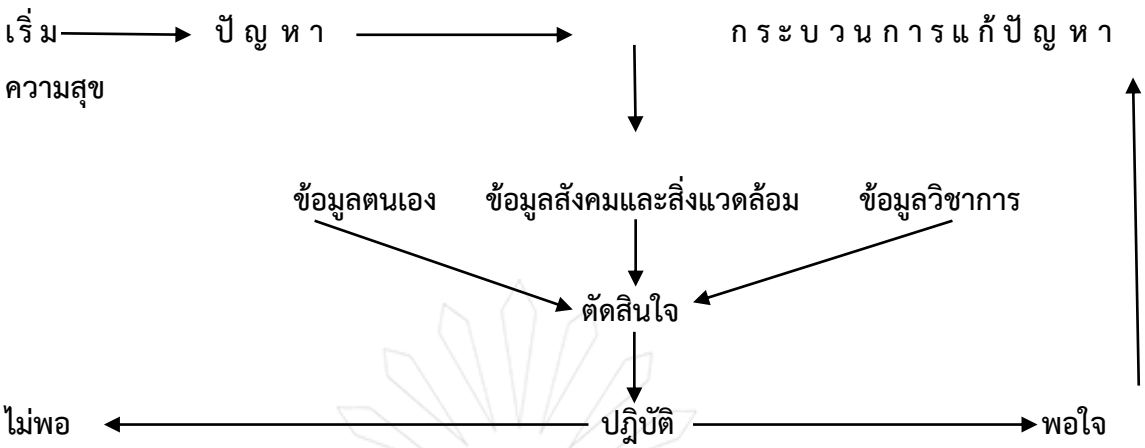
1. ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือการระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข

2. ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมุติฐาน

3. ขั้นทดลอง และ เก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การกำหนดวัตุประสงค์และวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป (สาโรช บัวศรี, 2528, หน้า 24)

การคิดเพื่อการแก้ปัญหาตามแนวคิดของ โกวิท วรพิพัฒน์ มีจุดเริ่มต้นที่ตัวปัญหาแล้วย้อนพิจารณาไตร่ตรองถึงข้อมูล 3 ประเภท คือ ข้อมูลด้านตนเอง ชุมชนสังคมสิ่งแวดล้อมและข้อมูลทางวิชาการ ต่อจากนั้น จึงลงมือกระทำการ หากการกระทำสามารถทำให้ปัญหาและความไม่พอใจของบุคคลหายไป กระบวนการคิดจะยุติลงแต่หากบุคลคลยังไม่พอใจและปัญหายังคงอยู่บุคคลจะเริ่มกระบวนการคิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 รูปแบบการคิดแก้ปัญหาของโกวิท วรพิพัฒน์

3. การจัดการเรียนรู้ตามขั้นของอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ โดยผู้วิจัยพยายาม ค้นคิดการแก้ปัญหาต่างๆ โดยใช้ ลำดับขั้นตอนทั้ง 4 ขั้น ของอริยสัจ 4 เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ มีองค์ประกอบ ดังนี้

1.หัวข้อปัญหา

2.ลำดับขั้นตอนการแก้ปัญหา

3.สรุปแนวทางการแก้ปัญหา

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเลือกตั้ง เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในการที่จะให้ประชาชนได้เลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาตามความต้องการของประชาชน หากกระบวนการเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยจิตสำนึกของตนเองแล้ว การเลือกตั้งก็จะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ในหลายประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งในประเทศภาคพื้นยุโรป สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และกลุ่มประเทศเอเชีย มีองค์กรซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองทำหน้าที่ควบคุมและบริหารจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม องค์กรดังกล่าวมีชื่อเรียกโดยทั่วไปว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง”

คณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศต่างๆ ถือว่าเป็นองค์กรที่มีความสำคัญ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในหลายประเทศ ยังให้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งอีกด้วย วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งก็เพื่อให้ควบคุมและบริหารจัดการเลือกตั้งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการ

ปกครองระบอบประชาธิปไตยและเพื่อแก้ไข้ปัญหาต่างๆ อันเกิดจากการเลือกตั้งเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส บริสุทธิ์และยุติธรรม (บุญทอง เลขะกุล, 2477, หน้า 10) ดังนั้น การที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรจัดการเลือกตั้งในประเทศไทยที่มีวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดการเลือกตั้งก็เพื่อให้ควบคุมและบริหารการจัดการเลือกตั้งภายในประเทศ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเพื่อแก้ไข้ปัญหาต่างๆ อันเกิดจากการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส บริสุทธิ์อริยสัจ 4สิทธิ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งการกระบวนการรับฟังพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องรับฟังทั้งสองฝ่ายในระบบไต่สวนชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งเป็นหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ แต่ปัญหาว่า การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยชี้ขาด จะต้องสร้างความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนี้

นายประวิตร รัตนเพียร ศึกษาเรื่อง สิทธิในการดำเนินกระบวนพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง เป็นการสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักการพื้นฐานที่เป็นสากล นานาประเทศให้ความสำคัญตอสิทธิเสรีภาพและศึกษาศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและนำมาเป็นหลักการหนึ่งในรัฐธรรมนูญแหงราชอาณาจักรไทย โดยได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อีกช่องทางหนึ่ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและมีความเท่าเทียมที่เกิดขึ้นในสังคม เช่นเดียวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้ง ถือเป็นกระบวนการที่ให้สิทธิแก่ผู้ร้อง สิทธิของผู้คัดค้านและสิทธิของพยานในการได้รับพิจารณาคดีอย่างเท่าเทียมกัน โปร่งใส และโดยเร็ว เพราะกระบวนการพิจารณาใช้ระบบไตสวน ศาลมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานโดยไม่ถูกจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอเท่านั้น ดังนั้น ศาลมีบทบาทที่สำคัญในการมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ การดำเนินกระบวนเกี่ยวกับคดีเลือกตั้งของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณากระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ได้แก่ผู้ร้องและผู้คัดค้าน ใช้ระบบไต่สวน หมายความว่า ศาลมีบทบาทอย่างมากในการที่จะเป็นผู้ค้นหาความจริง ศาลมีอำนาจในการออกคำสั่งสามารถเรียกพยานหลักฐานต่างๆ เข้ามาสู่สำนวนของศาลได้ ศาลจะมีบทบาทในการตั้งคำถามคู่กรณีในคำถามเป็นผลดีและผลร้ายกับตัวความนั้น โดยการค้นหาความจริงของศาลในระบบไต่สวนคู่ความมีหน้าที่เพียงช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงเท่านั้น ดังนั้น คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องติดตามเรื่องราวข้อเท็จจริงที่ได้จากการที่ศาลซักถามพยานให้ทันและรู้จุดต่างๆที่จะซักถามพยาน

บางครั้งอาจจะต้องขอให้ศาลช่วยซักถามพยานในบางประเด็นที่คู่ความต้องการ คู่ความจึงต้องมีความพร้อมและมีเวลาพอ เมื่อมีการไต่สวนพยานหรือสืบพยาน

ปัจจุบันความเจริญทางด้านเทคโนโลยี มีการพัฒนาเป็นอย่างมาก การสืบพยานหรือการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลโดยระบบการประชุมทางวีดีทัศน์และให้ถือว่าเป็นการกระทำในห้องพิจารณา มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสืบพยานและการดำเนินกระบวนพิจารณาความผิดเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง ทำให้พยานที่มาเบิกความไม่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ร้องหรือผู้คัดค้าน ทำให้พยานมีความเป็นอิสระในการเบิกความตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามที่พยานได้พบเห็นเรื่องราวการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยเฉพาะพยานฝ่ายผู้ร้องที่เป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากต้องเบิกความเป็นพยานต่อหน้าผู้คัดค้านก็อาจเบิกความด้วยความเกรงใจหรือเกรงกลัวอิทธิพลหรือกลัวผลร้ายที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองหรือคนใกล้ชิด ซึ่งมีผลทำให้พยานฝ่ายผู้ร้องไม่น่าเชื่อเป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งยกคำร้องได้ (ประวิตร รัตนเพียร, ม.ป.ป., หน้า 14)

นางสาวเพลินตา ตันรังสรรค์ ศึกษาเรื่อง การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน หลักการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นอยู่ เห็นว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีถือว่ามีความสำคัญต่อวิธีพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีในศาลพิเศษต่างๆ เพราะการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้น ถือเป็นหัวใจหลักที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยระบบในการแสวงหาข้อเท็จจริงตามกฎหมาย วิธีพิจารณาคดีความที่ยอมรับโดยทั่วไป มี 2 ระบบ คือ ระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน ซึ่งแต่ละระบบต่างมีความเป็นมาและลักษณะ รวมทั้งข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบใดที่นำมาใช้ในคดีก็ตาม ประการสำคัญจะต้องเป็นไปเพื่อความยุติธรรมหรือก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย รวมทั้งต้องให้สิทธิแก่คู่ความในการโต้แย้งคัดค้านหรือต่อสู้คดีตามหลักฟังความทั้งสองฝ่ายอย่างเต็มที่ กล่าวคือ ต้องให้โอกาสให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้ทราบถึงข้ออ้างข้อเถียงของอีกฝ่ายหนึ่งและให้คู่ความแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวและหรือหักล้างข้อเท็จจริงอีกฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างได้

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับว่ากฎหมายวิธีพิจารณาของประเทศต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่มประเทศใดที่นำวิธีพิจารณาแบบใดแบบหนึ่งแต่เพียงแบบเดียวมาใช้ แต่ละเป็นการผสมผสานทั้งระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน ขึ้นอยู่กับพื้นฐานเดิมของแต่ละประเทศว่าเป็นระบบใดมากกว่าโดยบางยุค หรือบางประเทศ อาจมีลักษณะค่อนข้างไปทางแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ หากในยุคนั้น หรือประเทศนั้น ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความหรือผลประโยชน์ของเอกชนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมหรือขอสาธารณะแล้ว วิธีพิจารณาความก็จะให้สิทธิแก่คู่ความที่จะกำหนดทิศทางในการดำเนินกระบวนพิจารณา หากในทางกลับกัน จะกำหนดอำนาจของผู้พิพากษาหรือตุลาการในการควบคุมกระบวนพิจารณาไว้อย่างกว้างขวางเช่นกัน

สำหรับประเทศไทย แม้จะเป็นประเทศในกลุ่มกฎหมายซีวิลลอว์ โดยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรกำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ก็ตาม แต่เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากระบบกล่าวหาแบบประเทศในกลุ่มระบบคอมมอนลอว์ ดังนั้น ในทางปฏิบัติศาลไทยจึงใช้ความระมัดระวังเรื่องการวางตัวเป็นกลางพอสมควร และให้คู่ความมีอิสระค่อนข้างมากในการดำเนินกระบวนพิจารณา โดยยึดหรืออาศัยหลักการว่าศาลจะใช้อำนาจหรือเข้าไปมีบทบาทเพื่อให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมหรือให้คดีเกิดความยุติธรรมสูงสุด (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2563, หน้า 49-63)

พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาคดีเลือกตั้งในประเทศไทย ผู้วิจัยได้พบว่า ปัญหาในการดำเนินคดีเลือกตั้งของประเทศไทย ประการแรก ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบสวน การไต่สวน การดำเนินคดีในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่สอดคล้องกับหลักแบแยกอำนาจ ประการที่สอง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในขั้นตอนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว ประการที่สาม คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนมาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย และประการสุดท้าย คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งฎีกาในคดีเลือกตั้งโดยเป็นการวิจับเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญกับกระบวนพิจารณาดำเนินการยุติธรรมด้านคดีเลือกตั้ง

ผลการวิจัยพบว่า

1.คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการใช้อำนาจในการสืบสวน ไต่สวนและดำเนินคดีเลือกตั้งอันเกิดจากการที่กฎหมายหมายให้อำนาจ ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ ในองค์กรเพียงองค์กรเดียว สงผลกระทบต่อปัญหาของการคุ้มครองสิทธิของประชาชน เห็นควรให้มีการแก้ไขในเนื้อหาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 มาตรา 225 โดยการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีอำนาจและมีหน้าที่ในการจัดการ การเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว และให้การตรากฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีการสืบสวน สอบสวน การไต่สวนและการพิจารณาคดี ต้องออกหรือตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น รวมถึงกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินคดีหรือวินิจฉัยคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2.เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในขั้นตอนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการสั่งให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว มีความเป็นเอกภาพและเกิดความเป็นธรรม เห็นควรให้มีการกำหนดคำนิยามของคำว่า “หลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า” ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561

เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560

3.การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมาย คือ หลักการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึง ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดให้นำวิธีพิจารณาความคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนมาใช้กับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลยุติธรรมไทย จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรา 226 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และให้มีการตราร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง พ.ศ....เพื่อกำหนดรายละเอียดขั้นตอนวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะ

4.การไม่กำหนดการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคำสั่งศาลฎีกาในคดีเลือกตั้ง เป็นการไม่เปิดโอกาสให้คู่กรณีที่ได้รับผลกระทบสิทธิ ทั้งที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้ใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มที่เท่าที่ควร อันเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองของประชาชนตามที่กฎหมายกำหนด ผู้วิจัยเห็นควร ให้มีการแก้ไขกฎหมายที่กำหนดอำนาจของศาลในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเลือกตั้ง ทั้งในส่วนของคดีระดับชาติและระดับท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้คู่พิพาทในคดีซึ่งไม่พอใจในผลของการวินิจฉัย คำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาล ให้สามารถที่จะยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้ เพื่อให้คู่ความได้ใช้สิทธิในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างอีกชั้นหนึ่ง (พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม, 2564, หน้า 4-6)

ธวัช พงศ์สุธางค์ เรื่องการนำหลักโยนิโสมนสิการปรับใช้กับหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา (ธวัช พงศ์ธางค์, 2562, หน้า 42) จากการศึกษาในคัมภีร์พุทธศาสนาวิเคราะห์แนวความคิดหลักโยนิโสมนสิการเกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นหลักการคิด วิเคราะห์อย่างถูกวิธี มีระเบียบขั้นตอนการคิดอย่างมีเหตุผล คิดตรงตามสภาวะและเหตุปัจจัย การคิดที่สืบค้นถึงต้นตอ ไม่มองอย่างตื้นผิวเผิน ซึ่งตรงกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ศาลต้องวิเคราะห์ค้นหาให้พบความจริงว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลในการพิจารณาคดีนั้น ความจริงเป็นอย่างไร มีน้ำหนักเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด แล้วจึงตัดสินอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งในอดีตกฎหมายไทยโบราณนั้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง กรุงศรีอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ยังคงนำหน้าแนวคิดของหลักโยนิโสมนสิการ มาเป็นแนวทางในการพิจารณาพิพากษาคดีตลอดมาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนาย จรัล เตชะวิจิตรา กล่าวว่า หลักธรรมิกสังคมนิยมที่นำมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนยุติธรรมทางอาญา ตั้งแต่กระบวนกระบวนการก่อนการพิจารณา กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี และกระบวนการพิจารณาภายหลังคดี การนำหลักธรรมิกสังคมนิยมมาใช้ในการดำเนินกระบวนการการจะเป็นหน้าที่ถือประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก

มิใช่ถือกฎหมายเป็นหลักเพราะการตีความตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอาจกระทบตอสังคม (จรัล เตชะวิจิตรา, 2556) ซึ่งบางครั้งการบังคับใช้ทีขาดหลักธรรมในการนำกฎหมายไปสู่การปฏิบัติอาจเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือใช้อำนาจโดยเห็นแก่ตัวเอง หรือพวกพ้องอย่างมีอคติ ดังนั้น การนำหลักธรรมิกสังคมนิยม ที่นำมาประยุกต์ใช้ต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวมอย่างยุติธรรม มีการควบคุมตนเองไม่ให้เกิดการละเมิดประโยชน์ส่วนรวมและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการเคารพต่อสรรพสิ่งมีชีวิตและเมตตา กรุณาต่อกัน รวมถึงการทำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะในหน้าที่ของตนเพื่อค้นหา หรือสร้างความยุติธรรมให้แก่ประชาชนหรือสังคม (จรัล เดชะวิจิตรา, 2556, หน้า 12)

สุกัลยา โชคบำรุงและ เอกพร รักความสุข ศึกษาเรื่อง *บทบาทของคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งในภาวะวิกฤติทางสังคมในปี 2556–2557* มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาถึงบทบาทการทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมถึงประสิทธิผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ส่งผลต่อประชาชน

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของคณะกรรมการการเลืองตั้งทุกฝ่ายจะมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบบัญญัติของกฎหมายกยาลับราชารจัดการเลือกตั้ง ทางด้านปัญหาและอุปสรรคพบว่าการดำเนินงานในขณะนั้น มีปัญหาที่ส่งผลกระทบกับการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งภายในและภายนอกองค์กร สุดท้ายทางด้านประสิทธิภาพการทำงานที่ส่งผลกับประชาชนพบว่าคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีการนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมาสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหา มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการเลือกตั้งและมีการปรับตัวขององค์กรเพื่อให้ทำหน้าที่การจัดการเลือกตั้งได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทางด้านการตัดสินใจทำงาน ภายใต้เหตุการณ์วิกฤติทางสังคมพบว่า เจ้าหน้าที่ทุกคนได้มีการปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับแห่งรัฐธรรมนูญไทย มีความพยายามในการหาแนวทางเพื่อนำมาใช้เป็นข้อสรุปและเป็นทางออกในการแก้ปัญหาที่ดีให้กับทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การมีการจัดให้มีการปฏิรูปทางการเมือง การทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในการแก้ปัญหา การทำความเข้าใจร่วมกันกับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นประชาชนสื่อมวลชน ฝ่ายการเมือง องค์กรทางการเมืองหรือองค์กรอิสระต่างๆ ส่วนแนวทางการแก้ไขป้องกันและผลักดันกระบวนการทำงานภายใต้ภาวะวิกฤติสังคม คณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรเน้นการบริหารจัดการองค์กรและสื่อสารองค์กร โดยเน้นที่ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยกระบวนการสื่อสารช่วยให้องค์กรดำเนินไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ (สุกัลยา โชคบำรุง และเอกพร รักความสุข, 2562, หน้า 524–531)

โกวิทย์ พวงงาม ศึกษาเรื่อง *บทบาทสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย : ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข*เป็นการศึกษาบทบาท สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการเสริมสร้างความ

เข้มแข็งให้พรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยพบว่า (1)สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนพรรคการเมืองและการควบคุมตรวจสอบพรรคการเมืองอยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก (2)พรรคการเมืองมีบทบาทช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาประชาธิปไตยแก่ประชาชนอยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก (3)การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยของพรรคการเมืองให้กับประชาชนส่วนใหญ่พรรคการเมืองเน้นกิจกรรมการแถลงนโยบายของพรรคการเมืองและการรณรงค์หาคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง (4) ลักษณะการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยของพรรคการเมืองและการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกพรรคการเมืองกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้ความเห็นว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม แต่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อ

ปัญหาและอุปสรรคของพรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย พบว่า (1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีบทบัญญัติลงโทษกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่กระทำผิดกฎหมายโดยยุบพรรคการเมืองซึ่งเป็นความผิดเฉพาะตัว ก่อให้เกิดปัญหาให้การพัฒนาพรรคการเมืองไม่ต่อเนื่องและไม่พัฒนาเป็นสถาบันทางการเมือง ในทำนองเดียวกัน การสนับสนุนเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองตามกฎหมายกลับไม่เอื้ออำนวยให้แก่พรรคการเมืองขนาดเล็กและพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ให้มีโอกาสได้รับการทุนสนับสนุนด้านการเงิน ทำให้พรรคการเมืองดังกล่าว มีปัญหาในการพัฒนาพรรคการเมือง (2) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีบทบาทเด่นชัด ในการควบคุมตรวจสอบพรรคการเมืองทุกพรรค แต่มีจุดอ่อนในบทบาทส่งเสริมสนับสนุนพรรคการเมือง (3) ปัญหาจากระบบประเมินผลการดำเนินงานของพรรคการเมืองที่ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรมการการเลือกตั้งยังขาดการประเมิน ความคุ้มค่าระหว่างผลลัพธ์ จากการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองกับงบประมาณที่ได้รับ (4) ปัญหาจากจำนวนบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคมีจำนวนไม่เพียงพอและขาดความรู้ความเข้าใจในงานพรรคการเมืองที่ดีทำให้การส่งเสริมสนับสนุนพรรคการเมือง ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ (5) ปัญหาหรือข้อจำกัดของพรรคการเมืองส่วนใหญ่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานของพรรคการเมือง ไม่สามารถบริหารพรรคการเมืองและดำเนินการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ พรรคการเมืองส่วนใหญ่ ยังขาดอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกต้อง ไม่ตระหนักและให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เป็นไปในลักษณะการรณรงค์หาเสียงเป็นหลักและดำเนินการเฉพาะช่วงของการเลือกตั้ง (6) ปัญหาด้านบริบททางการเมืองที่มีความขัดแย้งกันสูง ทำให้แต่ละฝ่ายใช้ช่องทางที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการยุบพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม ทำให้การดำเนินงานของพรรคการเมืองขาดความต่อเนื่อง ไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาพรรคการเมือง

ข้อเสนอแนะ แนวทางการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนี้ (1) ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ควรยกเลิกบทลงโทษกรรมการพรรคการเมืองที่กระทำความผิดกฎหมายเฉพาะตัว แต่ไม่ลงโทษกับถึงยุบพรรค ประเด็นที่สอง ควรพิจารณาการกำหนดเกณฑ์ในการให้การสนับสนุนให้แก่พรรคการเมือง โดยควรให้พรรคการเมืองขนาดเล็กและพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ให้มีโอกาสได้รับเงินสนับสนุนอย่างยุติธรรม (2) ควรดำเนินการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพในด้านการพัฒนาพรรคการเมืองให้มากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มอัตรากำลัง (3) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรปรับปรุงและจัดทำตัวชี้วัด (Key Performance Indicator: KPI)เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการสนับสนุนแก่พรรคการเมืองโดยเน้นตัวชี้วัดด้านคุณภาพของกิจกรรมและพฤติกรรมของนักการเมืองด้วย (4) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน การพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน (Civil Society) ที่จะผลักดัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและควบคุมพรรคการเมืองร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง(5)ควรมีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของพรรคการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นการประเมินพรรคการเมืองเชิงคุณภาพในการประเมินความคุ้มค่าระหว่างผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานของพรรคการเมืองกับงบประมาณที่พรรคการเมืองได้รับการสนับสนุน การส่งเสริมความเข้มแข็งของพรรคการเมืองในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมือง สรุปได้ดังนี้ (1) การจัดตั้งพรรคการเมืองสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรพิจารณาแก้ไข กฎเกณฑ์การจดทะเบียนพรรคการเมืองให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้นกว่าที่กำหนดในปัจจุบัน (2) กิจกรรมพรรคการเมืองควรพิจารณาจัดให้มีการให้รางวัลแก่พรรคการเมืองที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ดีเด่น ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยควรจัดทำตัวชี้วัดเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาการสนับสนุนและควรสนับสนุนให้เกิดองค์กรกลางเพื่อติดตามศึกษาและประเมินการดำเนินงานของพรรคการเมืองในลักษณะ “Policy Watch” (3) เงินอุดหนุนพรรคการเมืองสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรกำหนดกฎเกณฑ์ในการพิจารณาให้เงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองขนาดเล็กและพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ (4) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษกรรมการบริหารพรรคการเมือง ที่กระทำความผิดทางการเมืองเป็นความผิดเฉพาะตัวไม่ควรมีบทลงโทษโดยการยุบพรรคการเมือง (โกวิทย์ พวงงาม, 2557, หน้า 43-61)

พงษ์นิรันดร์ อุทัยกาญจนกุล ศึกษาเรื่อง*อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2550 กรณีศึกษาการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด* เป็นการศึกษาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการจัดการเลือกตั้งเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสาเหตุของสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

จากการวิจัยพบว่า การจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ยังมีปัญหามากมาย บุคคลากรที่จัดการเลือกตั้งยังมีไม่เพียงพอ ประชาชนเกิดความสับสนในข้อระเบียบกฎหมาย จึงไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ควรจัดอบรมความรู้ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสม่ำเสมอ ในด้านการสืบสวนสอบสวน คณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนบางคน ยังไม่เข้าใจหลักการสืบสวนสอบสวน ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ พบแนวทางแก้ไขปัญหาหลายประการ ควรพัฒนาแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน ควรจัดตั้งสถาบัน เพื่อพัฒนาและฝึกอบรมบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ให้มีความรู้เข้าใจในหลักกฎหมาย ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจค้น จับกุม หมายเรียก และมีมาตรการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการคัดกรองนักการเมืองให้ได้ นักการเมืองดี เข้าไปสร้างความเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายสืบไป (พงษ์นิรันดร์ อุทัยกาญจนกุล, 2559, หน้า 64-77)

กนกรักษ์ น้อยฤทธิ์ ศึกษาเรื่อง*ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง : ศึกษา กรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง* เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการทำหน้าที่ควบคุมจัดการการเลือกตั้งและวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง รูปแบบขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาขอบเขตและเปรียบเทียบอำนาจการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยองค์กรตุลาการในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งในฐานะองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญมีการใช้อำนาจกระทำการในลักษณะผสมผสานตามรัฐธรรมนูญและตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญในส่วนของการใช้อำนาจนิติบัญญัติ ในการออกประกาศหรือระเบียบ การใช้อำนาจบริหารจัดการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการใช้อำนาจกึ่งตุลาการในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้ง ซึ่งการให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถใช้อำนาจอธิปไตย ทั้งสามอำนาจ ก่อให้เกิดปัญหาในทางทฤษฎีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาและให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคหนึ่ง เป็นการขัดกับกับหลักการแบ่งแยกอำนาจที่ประเทศไทย ยึดถือเป็นหลักในการปกครองประเทศและทำให้หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตาม

มาตรา 28 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ จึงไม่มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากบุคคลผู้ถูกกระทบสิทธิจากการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจโดยองค์กรตุลาการได้ และข้อเสนอแนะควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคหนึ่ง จึงจะทำให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ขัดแย้งกับหลักการแบ่งแยกอำนาจและมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจโดยองค์กรตุลาการ อันจะทำให้หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฯ มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ (กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์, 2556, บทคัดย่อ)

2.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี มาจากหลากหลายแหล่งที่มาประกอบด้วย

หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการบูรณาการทางธรรมกับหลักการตรวจสอบพยานหลักฐานโดนนำหลักความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาสังเคราะห์

หลักการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย การตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งฝ่ายผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง พยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ รวมทั้งรูปแบบคำร้องต่างๆ

ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบไปด้วย มิติทางด้านการเมือง ทางด้านกฎหมาย ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคมและทางด้านการบูรณาทางธรรมหลักอริยสัจ 4

แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยแนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานในองค์กร แนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานโดยองค์กรตุลาการและแนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐานโดยภาคประชาชน

แผนภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการรับฟังพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1.เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2.เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3.เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 4.เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการรับฟังพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรม คือ หลักอริยสัจ 4 จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพไปทำการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) เพื่อหาค้นพบงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ละข้อ สรุปผลวิจัย อภิปรายผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1)ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 38 รูป/คน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ลำดับที่	**ชื่อ-สกุล**	**ตำแหน่ง**
กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 12 คน		
1.	นางสาวอนิรัตน์ จินดา	พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ
2.	นางสาวนัยนา คงสุขนิรัน	พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ
3.	นางสาวเกศสุดา จินดาเลิศ	พนักงานสืบสวนและไต่สวน
4.	นางวรารัตน์ ทองบ่อ	พนักงานสืบสวนและไต่สวน
5.	นายไพฑูรย์ สาลา	พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ
6.	นายชาติพันธวิท. พัดเย็น	ข้าราชการบำนาญ/อดีตนิติกรชำนาญการ
7.	นายณรงค์ ทีเกาะ	รองผู้อำนวยการ สนง.กกต.จว.บึงกาฬ
8.	นางสาวเจษฎาภรณ์ จำปา	หัวหน้ากลุ่มงานจัดการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วม
9.	นายวีรพันธ์ ไชยยศ	พนักงานเลือกตั้งปฏิบัติการ
10.	นายวิรัตน์ รังรส	หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง
11.	นายสุวิทย์ ตาทิพย์	พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ
12.	นางฉัตรปวีณ์ ทองแท้	พนักงานการเลือกตั้ง
กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์-ด้านนิติศาสตร์ จำนวน 5 คน		
1.	ผศ.ดร.ไพฑูรย์ วุฒิโส	อาจารย์ประจำนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2.	ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์	อาจารย์ประจำและหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3.	ดร.สุขวสา แสงเสรีสถิตย์	นักวิชาการอิสระด้านรัฐศาสตร์
4.	ดร.ธนโชติ สุวรรณกลาง	นักวิชาการอิสระด้านนิติศาสตร์
5.	ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร.ชุตินันท์ ปราณีราษฎร์	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์/อาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

กลุ่มที่ 3 พรรคการเมือง จำนวน 5 คน

1.	นายจักรพงศ์ ชื่นดวง	หัวหน้าพรรคไทยชนะ
2.	ดร.เสกสกล อัตถาวงศ์	รองหัวหน้าพรรครวมไทยสร้างชาติ
3.	นายมานิตย์ ปิยัง	รองหัวหน้าพรรคพลัง
4.	ดร.อนุรักษ์ ตั้งปณิธารนนท์	สมาชิกพรรคเพื่อไทย
5.	นายนรวิชญ์ หล้าแหล่ง	สมาชิกพรรคเพื่อไทย

กลุ่มที่ 4 ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 5 คน

1.	นายพิเชษฐ สถิรชวาล	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลังประชารัฐ
2.	นายคฑาเทพ เตชะเดชเรืองกุล	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อชาติไทย
3.	ดร.มนพร เจริญศรี	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย
4.	นายมงคลกิตติ์ สุขสินธรานนท์	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยศรีวิไลย์
5.	นายภานุวัฒน์ เอกพลกุล	ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลัง

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนวัดหรือพระภิกษุ จำนวน 5 รูป/คน

1.	พระราชอุทัยโสภณ	เจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี วัดหนองขุนชาติ
2.	พระณัฐพงษ์ สุดใจ	เลขานุการสำนักเรียนศาสนศึกษา โรงเรียนอุทานอุทิศวิทยา ปริยัติธรรม
3.	พระสมุห์พุฒิพงษ์ พุทธิวโส	อาจารย์/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4.	พระมหาตุ๋ย ขนภิธมโม	พระภิกษุ/อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5.	พระปลัดวิชาญ ฐานะจาโร	เจ้าอาวาสวัดเจดีย์

กลุ่มที่ 6 ประชาชนผู้มีสิทธิ์ออกเสียงในการเลือกตั้ง จำนวน 6 คน

1.	นายธวัชชัย กตะศิลา	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
2.	นายศราวุธ เขื่อนแข	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3.	นายภาณุภัทร์ รอดพินิจ	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
4.	นายชนะ จำปา	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
5	พันตำรวจโทพุฒพัฒน์ ทองแท้	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
6.	นางสาวภาวิตา มนตรีวัน	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(2)กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะ จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุเป็นนักวิชาการเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 1 รูป/คน ตัวแทนของพรรคการเมืองที่จดทะเบียนและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจำนวน 1 คน พนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตำแหน่งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชำนาญงาน จำนวน 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์และด้านนิติศาสตร์ จำนวน 7 คน ดังนี้

ลำดับที่	**ชื่อ/ฉายา/นามสกุล**	**ตำแหน่ง**
1.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ วุฒิโส	นักวิชาการด้านนิติศาสตร์
2.	ดร.ธนโชติ สุวรรณกลาง	นักวิชาการด้านนิติศาสตร์
3.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
4.	ดร.อภิชา ระยับศรี	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
5.	ดร.เกษฎา ผาทอง	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
6.	รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
7.	ดร.ชัยยพล พสุรัตน์บรรจง	นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
8.	นายจักรพงศ์ ชื่นดวง	หัวหน้าพรรคไทยชนะ (ตัวแทนพรรคการเมือง)
9.	นางสาวเกศสุดา จินดาเลิศ	พนักงานสืบสวนและไต่สวน สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง
10.	พระครูโสภณธรรมโชติ(สัมพันธ์ สิริโรจน์บริรักษ์)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดดวงแข (พระภิกษุนักวิชาการ)

ในการดำเนินการสัมมนากลุ่ม(Focus Group) โดยได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนากลุ่มย่อย ในวันที่ 17 สิงหาคม 2566 เวลา 13.00-16.00 น. ณ ห้องประชุมพระแม่ธรณี ชั้น 1 โรงแรมอัศวิน แกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภพ ระงับทุกข์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก(ในขณะนั้น) รองศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม เข้าร่วมสัมมนาวิพากษ์และสังเกตการณ์ในการประชุมสัมมนากลุ่ม

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1) เพื่อสังเคราะห์หรือบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

2) เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

3) เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นอย่างไร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา. การตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 สัมภาษณ์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ชื่อ/สกุล อาชีพ/ตำแหน่งหน่วยงาน/องค์กร และความเชี่ยวชาญ/ประสบการณ์

ส่วนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 5 ข้อ

เกี่ยวกับพยานบุคคล	จำนวน 3 ข้อ
เกี่ยวกับความปรากฏโดยชัดแจ้ง	จำนวน 1ข้อ
เกี่ยวกับรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษ	จำนวน 1 ข้อ
เกี่ยวกับพยานวัตถุ(ภาพถ่าย,กล้องวีดีโอ)	จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 3 สัมภาษณ์แนวทางหลักพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา หลักอริยสัจ 1

ทุกข์ (การมีอยู่ของทุกข์,การสำรวมความไม่สบายกายใจของตนเอง)	จำนวน 1 ข้อ
สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์,การค้นหาสาเหตุว่าเกิดจากอะไร)	จำนวน 1 ข้อ
นิโรธ (ความดับทุกข์,การหาแนวทางแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ)	จำนวน 1 ข้อ
มรรค (หนทางไปสู่ความดับทุกข์,การใช้สติแก้ปัญหาในระยะยาว)	จำนวน 1 ข้อ

ส่วนที่ 4 สัมภาษณ์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับพยานบุคคลจำนวน 1 ข้อ

เกี่ยวกับความปรากฏโดยชัดแจ้ง	จำนวน 1 ข้อ
เกี่ยวกับรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษ	จำนวน 1 ข้อ
เกี่ยวกับพยานวัตถุ(ภาพถ่าย,กล้องวีดีโอ)	จำนวน 2 ข้อ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

(1.1) ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำราและสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เก็บผลการวิเคราะห์ไว้ในบันทึกเสียงและบันทึกข้อความไว้ในเอกสารที่จัดเตรียมไว้

(1.2)นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลเพื่อกำหนดโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตเนื้อหา โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยนำข้อมูลสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ มาสังเคราะห์จัดทำเป็นข้อคำถามเพื่อกระจายข้อเท็จจริงในรูปแบบกำหนดคำถามต่างๆเพื่อตอบโจทย์วิจัยในเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ส่วน รวมทั้งสิ้น 16 ข้อคำถาม ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำเสนอผ็เชี่ยวชาญ 5 คน และนำมาหาดัชนีความสอดคล้องตามวัตถประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยพิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.06 ขึ้นไป

(1.3) นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและผลการวิเคราะห์องค์ประกอบมาเป็นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อหาการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและการหาค่าของความเที่ยงธรรมของเครื่องมือ

2) การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจับได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

(2.1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์และผ็เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

(2.2) หาความเที่ยงตรง(Validity) โดยการนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานคณะกรรมการทีปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในเนื้อหาสาระและ

โครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายข้อ(Index lf Item-Objective Congruent:IOC)

(2.3) แบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับแก้ไขแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเชิงเนื้อหา(Contents Validity)โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index lf Item-Objective Congruent) โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ IOC ดังนี้

1) ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มมร.
2) ดร.ฐากูร หอมกลิ่น อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มมร.
3) ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มมร.
4) ดร.เกษฎา ผาทอง อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มมร.
5) พระครูธรรมคุต สุทธิวจโน สัพสิ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มมร.

(2.4) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ

(2.5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญนำมาคำนวณหาค่าของความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามวัตถุประสงค์((Index of Item Objective Congruence :IOC) ของแบบสัมภาษณ์ความรู้ความเข้าใจโดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC = ดรรชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

+1 = แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามความวัตถุประสงค์

0 = ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์

1 = แน่ใจข้อคำถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

ค่าความสอดคล้องแบบ IOC ของแบบสัมภาษณ์เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกคำถามที่มีค่าความสอดคล้องแบบ IOC ที่มีค่า 0.5 ขึ้นไปจำนวน 17 ข้อ จึงบ่งชี้ให้เห็นว่า คำถามที่สัมภาษณ์แต่ละข้อคำถามมีเนื้อหาข้อความตรงกับเชิงเนื้อหา สามารถนำไปหาค่าความเชื่อมั่นได้

3) การตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(3.1) แบบสัมภาษณ์(Interview)เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview)เพื่อศึกษาการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(3.2) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตลอดจนหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการและนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับความถูกต้องในการออกแบบสัมภาษณ์ ในส่วนของความสอดคล้องกับเนื้อหาและทฤษฎี นำไปปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยต่อไป

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงภาคสนามหรือลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญ คือ ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระบบการไต่สวน การสืบสวนหรือการไต่สวนของพนักงานสืบสวนและไต่สวน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กระบวนการเลือกตั้ง รวมถึงการจัดการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งให้สุจริตและเที่ยงธรรม การบูรณาการหรือสังเคราะห์หลักพุทธธรรม หลักอริยสัจ 4 ที่สอดคล้องกับหลักการพิสูจน์ความจริงทางธรรม หรือความจริงอันประเสริฐ ตามหลักอริยสัจ 4 นำมาบูรณาการเพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่หรือองค์ความรู้จากการวิจัยตามกรอบแนวคิดที่ได้วางไว้และองค์ความรู้จากการวิจัยโดยสังเคราะห์เป็นความรู้เชิงนวัตกรรม

(1)การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลุก จำนวน 38 ท่าน จะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของคณบดีคณะสังคมศาสตร์ เพื่อขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมส่งบริบทเนื้อหาต่างๆที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าและกำหนดวัน เวลา สถานที่ ของบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย โดยจำแนกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ กลุ่มผู้บริหารวัดที่เป็นนิติบุคคลหรือพระภิกษุนักวิชาการและกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ครอบคลุมทุกด้านและผู้มาส่วนได้เสียเพื่อจะหาคำตอบโจทย์วิจัยตามที่วัตถุประสงค์งานวิจัย ส่วนในขณะการ

สัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องมือบันทึก กล้องบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ(Semi-formal interview)และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ(Informal interview)ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยผู้วิจัยต้องศึกษาประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องมือบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล่องถ่ายรูป เพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยขอเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยจะไม่ทำการบันทึก

(2)การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน จะใช้การสนทนากลุ่มแบบไม่มีดครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของคณบดีคณะสังคมศาสตร์ฯเพื่อขอให้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม ณ วันเวลา พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ประเด็น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยตรง เพื่อใช้สำหรับในการเสวนาทางวิชาการในการสนทนากลุ่มและกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะสนทนากลุ่มประกอบไปด้วย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ ตัวแทนจากพรรคการเมือง ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัวแทนจากวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระภิกษุนักวิชาการ โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกภาพกล้องบันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวในระหว่างประชุมสัมมนากลุ่ม(Focus Group Discussion)

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดการวิจัย 3 ชนิด ได้แก่

(1)การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอน ดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis)นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์(Interview)ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปมัย(Analytic induction)โดยการนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้น นำมาตีความหมาย

เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน จะต้องไปเก็บข้อมูลในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ เพื่อตอบคำถามตามหลักวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางวิชาการมาสร้างเป็นบทสรุปกับข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นควาทมเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง"การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2)เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3)เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 4)เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยผู้วิจัยได้นำคำตอบจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 38 คน โดยจำแนกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กลุ่มพรรคการเมือง กลุ่มผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ กลุ่มผู้บริหารวัด หรือพระภิกษุนักวิชาการและกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ และข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม(Focus Group)จากข้อสรุปของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ ตัวแทนพรรคการเมือง ตัวแทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพระภิกษุนักวิชาการ จำนวน 10 รูป/คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์สามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ โดยการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

4.1 หลักการสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.2 การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.3 วิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.4 เสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.5 ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)

4.6 องค์ความรู้

4.6.1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

4.6.2 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

4.1 การบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key informant) จำนวน 38 คน ครอบคลุมประเด็นเรื่องที่วิจัย โดยผู้วิจัยสามารถสรุปผลที่วิจัย ได้ดังต่อไปนี้

การบูรณาการหลักธรรม คือ การนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หลักธรรมทางพุทธศาสนาบูรณาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการสืบสวนหรือการไต่สวนตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรม บริสุทธิ์ โปร่งใส ถ่วงดุลตรวจสอบจากภาคประชาชนและองค์กรตุลาการ แม้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะโดยทำการสืบสวนเองหรือมอบหมายให้คณะบุคคลใดให้มีอำนาจการสืบสวน การไต่สวน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งและเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ หลักการตรวจสอบพยานหลักฐาน จะต้องรับฟังความทุกฝ่าย โดยการแสวงหาข้อเท็จจริงมากที่สุดโดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้ร้องตรวจสอบพยานหลักฐานและโต้แย้งข้อเท็จจริงคู่กรณีฝ่ายผู้กล่าวหาได้ เพื่อเกิดความเป็นธรรมทุกฝ่าย ก่อนที่จะปรับกับข้อกฎหมายเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดตามอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ส่งผลให้กระบวนการเลือกตั้งในประเทศไทยยกระดับความโปร่งใส ตรวจสอบได้ในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ว่า การจัดการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยนำหลักอริยสัจ 4 หรือความจริงอันเป็นประเสริฐ 4 ประการ ในการแก้ปัญหาโดยบูรณาการเพื่อให้เกิดผลระยะยาวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการออกแบบองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ ระนาบเดียวกับโครงสร้างระบบรัฐสภา ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โดยไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจทางการเมือง เพราะการออกแบบคณะกรรมการเลือกตั้งในต่างประเทศ เจตจำนงให้บุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นกลางทางการเมือง สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 12 องค์กรอิสระ ส่วนที่ 1 บททั่วไป มาตรา 215 บัญญัติว่า

“องค์กรอิสระเป็นองค์กรจัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

การปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต้องเป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญและปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ”

สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 11 วรรคสาม กรรมการสรรหา กกต.จะต้อง “มีความเป็นกลาง ซื่อสัตย์สุจริต มีความเข้าใจในภารกิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและไม่มีพฤติการณ์ยอมตนอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองอื่นใดๆ”

จากความเป็นกลางทางการเมืองของคณะกรรมการสรรหา กกต.และบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีความเป็นกลาง ซื่อสัตย์สุจริต มีความเข้าใจในภารกิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและไม่มีพฤติการณ์ยอมตนอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองอื่นใด ๆ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง ส่งผลเกิดการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเจตจำนงในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปรากฏตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พุทธศักราช 2475 ประกอบกับพราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2475 ฉบับแรกของประเทศไทย ที่คณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจัดให้มีการเลือกตั้งโดยประชาชน ปกครองประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชนอย่างแท้จริง อันเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยเบ่งบาน ส่งผลให้ประชาชนหันมาสนใจทางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองเกิดขึ้นหลายพรรคการเมือง โดยไม่ผูกขาดเพียงสองพรรคการเมืองเหมือนในอดีต ทำให้เสมือนประหนึ่งว่า ประชาธิปไตยกินได้ การพัฒนาเบ่งบานประชาธิปไตย จะต้องสอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศ เศรษฐกิจ สังคม ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ เพราะหากรัฐบาลมาจากการเลือกตั้ง ทำให้ประเทศมั่นคง ประชาชนมั่งคั่ง ต่างชาติมีความเชื่อถือเพราะไม่ได้เกิดการผันผวนทางเศรษฐกิจ ดังนั้น กระบวนการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะจัดการเลือกตั้งอย่างไร ให้เกิดความเชื่อมั่นแก่พรรคการเมือง ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนฝ่ายผู้สนับสนุนและฝ่ายไม่สนับสนุน ให้เกิดความเป็นกลางทางการเมือง รวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย ในมิติทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธ เพื่อเสริมสร้างเครื่องมือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเข้มแข็ง ประชาชนตรวจสอบได้ โดยบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะความจริงเป็นสิ่งประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยาว

จากการวิจัยค้นตามวัตถุประสงค์ ข้อ 1 พบว่า

4.1.1 “ทุกข์”

จากการวิจัยค้นพบว่า ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง

หรือไม่ อย่างไร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข้อค้นพบในงานวิจัยพบว่า เหตุให้เกิดทุกข์ คือ การทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากไม่ทุจริต ความทุกข์ไม่เกิด ผู้ร้องคัดค้านย่อมไม่เกิด การเอาเปรียบผู้อื่นทำให้เกิดทุกข์ ส่วนผู้ร้องจะต้องยื่นคำร้องในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงพร้อมพยานหลักฐาน หากบิดเบือนข้อเท็จจริงย่อมก่อให้เกิดการยกคำร้องและพยานหลักฐานที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ซึ่งเป็นเครื่องมือของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการไต่สวนหาความจริง ย่อมมีกระบวนการกลั่นกรอง กล่าวคือ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ทำการสืบสวนและไต่สวน ตามกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดและมีความเห็นทางคดี โดยใช้เสียงข้างมาก โดยเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ส่วงสำนวนไปยังเลขาธิการการเลือกตั้ง โดยเลขาธิการการเลือกตั้งอาจจ่ายสำนวนไปยังรองเลขาธิการการเลือกตั้งเพื่อมอบหมายให้จ่ายสำนวนไปยังสำนักวินิจฉัยเพื่อจ่ายสำนวนไปยังคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งการเลือกตั้ง เพื่อกลั่นกรองและทำความเห็นก่อนที่จะเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยชี้ขาด กระบวนการรับฟังพยานหลักฐาน เริ่มจากคำร้อง เอกสารท้ายคำร้องประกอบด้วยพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานนิติวิทยาศาสตร์ พยานทางอิเลคทรอนิกส์หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ อาจแนบถ้อยคำหรือให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชั้นต้นเรียกมาในการสืบสวนหรือไต่สวนก็ได้

จากการวิจัยค้นพบว่า ทุกข์ เป็นสภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนได้อยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้นธรรมชาติ กระบวนการรับฟังพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงให้รอบด้านก่อนวินิจฉัยชี้ขาด จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เหตุทำให้เกิดทุกข์ คือ ความจริงสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนว่า อริยสัจ 4 คือหลักความจริงที่เป็นประเสริฐ ดังนั้น การแสวงหาพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากนำหลักธรรมหลักอริยสัจ 4 มาบูรณาการทางพุทธศาสนา แยกสังเคราะห์ ได้ดังนี้

4.1.1.1 ผู้ร้อง

การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 “ทุกข์” เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ จากการวิจัยค้นพบว่า กรณีผู้ร้อง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยกันเองหรือผู้สนับสนุนพรรคการเมืองนั้น เหตุแห่งไม่เกิดทุกข์ คือ การแข่งขันที่เป็นธรรม ขณะเดียวกันคณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งจะต้องจัดการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยผู้ร้อง จะต้องนำพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจริง ตามหลักธรรมชาติ ไม่กลั่นแกล้งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้ร้องจะต้องไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกันกับผู้สมัครที่ถูกร้อง

การบูรณาการหลักธรรมคำสอนในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องตรวจสอบคำร้องและพยานหลักฐานก่อนที่จะรับคำร้อง เพราะการกลั่นแกล้งของผู้ร้องที่ร้องคัดค้านโดยไม่สุจริต

คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะต้องยึดหลักความถูกต้อง ยึดหลักกฎหมาย และกล้าที่จะวินิจฉัยความเห็นที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมทุกฝ่าย

4.1.1.2 ผู้ถูกร้อง

ผู้ถูกร้อง ถือเป็นผู้ที่มีผลกระทบมากที่สุดของกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากนำหลักธรรม ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 มาสังเคราะห์ โดยเฉพาะการเกิดทุกข์ แก่นรากของต้นเหตุแห่งปัญหาหลัก คือ ตัวผู้ถูกร้องไม่ได้กระทำการทุจริตการเลือกตั้งหรือมีคุณสมบัติขัดต่อรัฐธรรมนูญ จนรนำไปสู่การร้องคัดค้านผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากการวิจัยค้นพบว่า เหตุแห่งทำให้เกิดทุกข์ของผู้ร้อง คือ การปกปิดข้อเท็จจริงในคุณสมบัติการสมัครรับเลือกตั้งและกระทำทุจริตการเลือกตั้ง ส่วนในขั้นตอนการสืบสวนและไต่สวน ผู้ถูกร้องประวิงเวลาในการให้ถ้อยคำ เพราะหากผู้ถูกร้องชนะการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 85 วรรคท้าย ได้บัญญัติว่า “ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อว่า ผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่า ร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวสันนับแต่วันเลือกตั้ง ทั้งนี้ การประกาศผลดังกล่าว ไม่เป็นการตัดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวนไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันสมควรสงสัยว่ามีการกระทำทุจริต ในการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ว่าจะได้ประกาศผลเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม”

การประวิงเวลาของผู้ถูกร้อง แม้จะเป็นเทคนิคทางกฎหมายเพื่อให้ กกต.ประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปก่อนแล้วไปสอยภายหลัง เป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดทุกข์เช่นกัน ขณะเดียวกันระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ได้กำหนดกรอบระยะเวลาให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ดำเนินการภายในระยะเวลา 20 วัน ขยายระยะเวลาไม่เกินสองครั้ง หากระยะเวลาสิ้นสุดลง ก่อนสิ้นสุดภายใน 3 วัน ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทำการยื่นคำร้องขอยายระยะเวลาออกไปต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ระหว่างรอการขอขยายเพราะการสืบสวนการไต่สวนยังไม่เสร็จสิ้น ไม่ตัดอำนาจในการสืบสวนและไต่สวนต่อไป

จะเห็นได้ว่า เหตุแห่งการเกิดทุกข์ เป็นเหตุแห่งปัญหาในทางธรรม หากนำการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ คือ การไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การไม่ให้อามิสสินจ้าง เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ คือ การซื้อเสียงทุจริตการเลือกตั้ง แต่หากการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เหตุแห่งการเกิดทุกข์ คือ การไม่ปกปิดคุณสมบัติของตัวผู้สมัครฯและไม่ทุจริตการเลือกตั้ง

4.1.1.3 ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การบูรณาการหลักธรรมหลักอริยสัจ 4 จากการวิจัยค้นพบว่า พยานบุคคล เป็นตัวแปรสำคัญ โดยเฉพาะประจักษ์พยานหรือบุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์ในขณะกระทำความผิดทุจริตการเลือกตั้ง สาเหตุที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เชื่อพยานบุคคลซึ่งประจักษ์พยาน หากวิเคราะห์ในระบบกล่าวหา ประจักษ์พยานผู้พบเห็นเหตุการณ์เป็นพยานหลักฐานชั้นหนึ่ง เป็นพยานหลักฐานชั้นต้น ที่มีความเชื่อถือได้ หากประจักษ์พยานนั้นไปให้การหรือให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวนทันที ไม่มีโอกาสได้ปรุงแต่งข้อเท็จให้ผิดไปจากความเป็นจริง สอดคล้องกับในระบบไต่สวน ประจักษ์พยาน หมายถึง บุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์นั้นสดๆ หากนำหลักธรรมมาบูรณาการ หลักอริยสัจ 4 เหตุแห่งการให้เกิดทุกข์ หากประจักษ์พบเห็นเหตุการณ์ไม่ปรุงแต่งข้อเท็จจริงให้ผิดไปจากความเป็นจริง หมายความว่า เห็นเหตุการณ์อย่างไร ให้ถ้อยคำตรงต่อความเป็นจริง หากบิดเบือนข้อเท็จจริง จะทำให้เกิดทุกข์ เพราะย่อมมีผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลฎีกามีเหตุอันควรเชื่อว่าเหตุการณ์เกิดจากความเป็นจริง

ข้อค้นพบการวิจัย พบว่า ประจักษ์พยาน เป็นตัวแปรสำคัญของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสมือนกับพยานวัตถุประเภทกล้องวงจรปิดหรือกล้องบันทึกความเคลื่อนไหว เพราะเป็นพยานหลักฐานไม่ได้เกิดจากการปรุงแต่ง โดยมีเงื่อนไข ประจักษ์พยานจะต้องไปให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทันทีเพราะไม่มีโอกาสในการปรุงแต่ง พยานมีความน่าเชื่อถือ หากประจักษ์พยานปรุงแต่งข้อเท็จจริง จะทำให้เกิดทุกข์เพราะส่งผลให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนวินิจฉัยข้อเท็จจริงบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ย่อมส่งผลร้ายแก่ผู้ถูกร้อง

อีกประการหนึ่ง ประจักษ์พยานที่ปั้นแต่งขึ้นมา โดยการปรุงแต่งเสมือนเกิดขึ้นจริง โดยการสร้างพยานหลักฐานเท็จ มีผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะต้องรับฟังชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน อย่างระมัดระวัง การบูรณาการทางธรรม หากพยานบุคคลที่อ้างตนเองโดยที่เป็นพยานบอกเล่า จะต้องให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง เพราะพยานบอกเล่า เป็นพยานชั้นสอง ที่จะต้องรับฟังพยานหลักฐานจะต้องรับฟังอย่างระมัดระวัง โดยจะต้องรับฟังพยานหลักฐานประกอบ การพัฒนาพยานหลักฐาน กรณีประจักษ์พยานที่อ้างตนเป็นพยาน แต่ไม่ได้ให้ถ้อยคำโดยพลันจะต้องมีเครื่องมือกลั่นกรอง อาทิ การเข้าเครื่องจับเท็จจะเป็นการกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง หากเป็นประจักษ์พยานที่ประสบพบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองจริงย่อมที่จะให้ถ้อยคำในรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญหลัก สอดคล้องกันวันเวลา สถานที่ ส่วนรายละเอียดปลีกย่อย เป็นพลความ อาจเบิกความจดจำรายละเอียดไม่ได้ พยานบุคคลเหล่านี้หลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ยังมีน้ำหนักเชื่อได้อยู่

หากพิจารณาถึงหลักการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนำไปสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ

การเลือกตั้ง โดยใช้เหตุอันควรเชื่อ หรือพยานหลักฐานอันควรเชื่อ นำมาปรับกับข้อกฎหมาย หากพิจารณาการบูรณาการทางธรรม ผลการวิจัยค้นพบว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและเหตุอันควรเชื่อของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ใช้เกณฑ์เดียวกันกับระบบกล่าวหา เพียงแต่การเกิดทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 เหตุแห่งการเกิดทุกข์ ประจักษ์พยานหรือบุคคลที่ประสบพบเห็นเหตุการณ์ จะต้องให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง ไม่ปั้นแต่งข้อเท็จจริงผิดไปจากความเป็นจริง ที่เป็นสาระสำคัญของเรื่องที่ร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาทิ พยานพบเห็นขณะผู้ถูกร้องหรือตัวแทนผู้ถูกร้องส่งมอบเงินให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง บุคคลที่อ้างตนเป็นพยานหากไม่พบเห็นขณะส่งมอบเงิน แต่ไปรับฟังบุคคลอื่นเล่าเหตุการณ์มา พยานปากดังกล่าวจะให้ถ้อยคำ ปั้นแต่งข้อเท็จจริงว่าพบเห็นเหตุการณ์ ในบูรณาการทางธรรม เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ในองค์ประกอบหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักอริยสัจ 4

4.1.1.4 ข้อเท็จจริงตามความที่ปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 จากวิจัยค้นพบว่า ความปรากฏโดยชัดแจ้ง หมายถึง คณะกรรมการการเลือกตั้งพบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง ไม่ว่าในทางใด อาทิ บัตรสนเท่ห์ รายงานจากผู้ตรวจการเลือกตั้ง ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน หรือคำร้องเรียนที่ไม่ปรากฏชื่อหรือคำร้องที่ไม่ได้ยื่นภายในระยะเวลา เป็นต้น หากพิจารณาทางมิติทางรัฐศาสตร์ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับข้อมูล เป็นข้อเท็จจริงและมีพยานหลักฐานตามความที่ปรากฏ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 เป็นเจ้าภาพในการดำเนินคดีเอง โดยในทางปฏิบัติ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริง โดยอาศัยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 เป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหากับข้อเท็จจริงตามความที่ปรากฏ การบูรณาการตามหลักอริยสัจ 4 เหตุแห่งการเกิดทุกข์ ข้อเท็จจริงตามความที่ปรากฏพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากเหตุแห่งการเกิดทุกข์ไม่ว่าจะเกิดจากผู้ถูกร้อง หรือเกิดจากผู้ร้อง หากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามคำร้องคัดค้านหรือคำร้องเรียนจะต้องเกิดจากความเป็นจริง คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรจัดการเลือกตั้ง จะต้องดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน จะต้องวางตนเป็นกลางทางกลางเมือง ใจต้องเป็นกลาง ละจากอคติทั้งปวง จิตใจต้องเป็นกลาง ต้องมีมโนธรรมทางจิตใจ การบังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้ดุลพินิจโดยเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ยึดหลักความถูกต้อง

อีกประการหนึ่ง ผลการวิจัยค้นพบว่า ข้อเท็จจริงตามความที่ปรากฏ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องตรวจสอบเบื้องต้นก่อนว่า ข้อเท็จจริงมีที่มาอย่างไร มีความน่าเชื่อถือตามข้อมูลเพียงใด ยกตัวอย่าง กรณีความที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรณีนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์

ถูกหุ้นสื่อบริษัท ไอทีวี จำกัด(มหาชน) แม้นายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากพรรคพลังประชารัฐ จะยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่ปรากฏว่า นายเรืองไกรฯได้ยื่นคำร้องก่อนวันหย่อนบัตรเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 7 วัน เป็นเหตุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยกคำร้อง แต่ข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน โดยตรวจสอบพยานหลักฐานเบื้องต้นเป็นพยานหลักฐานจากหน่วยงานของรัฐ อาทิ หนังสือทะเบียนหุ้น หนังสือรับรองนิติบุคคล หนังสือรับรองการเสียภาษีของบริษัท ไอทีวี จำกัด(มหาชน) ที่ระบุวัตถุประสงค์ในการเสียภาษีว่า ดำเนินธุรกิจประกอบกิจการโทรทัศน์ พยานหลักฐานชั้นต้นเหล่านี้ ย่อมมีมูลเบื้องต้นว่า นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขณะนั้น ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 98(3) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 แม้ข้อเท็จจริงโดยพฤตินัยว่า บริษัท ไอทีวี จำกัด(มหาชน)อยู่ระหว่างพิพาทกับ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีต่อศาลปกครองสูงสุดและประชาชนทั่วไปย่อมทราบว่า โทรทัศน์ช่องไอทีวี จอดำตั้งแต่ปี 2550 ก็ตาม ย่อมเป็นเหตุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 และระเบียบ กกต.ที่เกี่ยวข้อง ข้อเท็จจริงความที่ปรากฏโดยชัดแจ้ง จึงรับเป็นเจ้าภาพดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน หากเห็นว่าเบื้องต้นคดีมีมูล จึงตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนต่อไป

การบูรณาการทางธรรม เหตุแห่งการเกิดทุกข์ ประเด็นนี้ หากการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกับทุกพรรคการเมือง ย่อมไม่เกิดทุกข์ เพราะการบังคับใช้กฎหมาย เกิดจากตัวเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยตรง ไม่ลำเอียงแก่ฝ่ายใด ความยุติธรรมมาตรฐานเดียวกัน สังคมย่อมสงบสุข

4.1.1.5 รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 จากการวิจัยค้นพบว่า รูปแบบเนื้อหาในหนังสือคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถือว่าเป็นรูปแบบเอกสารชนิดหนึ่ง เป็นแบบฟอร์มที่สร้างขึ้นมาเพื่อกรอกข้อมูลในการรับคำร้องหรือคำร้องคัดค้าน ซึ่งรูปแบบฟอร์มเนื้อหา ถือว่าเป็นแบบฟอร์มชนิดหนึ่ง หากพิจารณารูปแบบเนื้อหา เป็นคำร้องทั่วไป โดยให้ประชาชนกรอกรายละเอียด โดยจะต้องระบุรายละเอียดข้อเท็จจริงให้ครบถ้วน โดยไม่มีระเบียบข้อบังคับใดว่า ผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง จะต้องกรอกข้อมูลตามรูปแบบเนื้อหาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่ในทางปฏิบัติ ส่วนใหญ่ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียซึ่งเป็นผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง สามารถใช้แบบฟอร์มที่สร้างขึ้นมาได้ เป็น Word แบบฟอร์มกระดาษ A 4 เพราะโดยส่วนใหญ่หาก คณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนดรูปแบบกระดาษ จะระบุในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยจะนำไปกำหนดรูปแบบท้ายระเบียบประกาศในราชกิจจานุเบกษา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะหากนำรูปแบบนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา จะสามารถถือรูปแบบเนื้อหานั้น เป็นเอกสารราชการได้ หากเป็นรูปแบบทั่วไป ถือว่าเป็นเอกสารทั่วไป แต่หลักการ

พัฒนารูปแบบเอกสารจะต้องมีกลไกลสำคัญมากกว่าเอกสาร คือ การเขียนข้อเท็จจริงผู้ร้องหรือผู้ถูกร้องจะต้องพิมพ์หรือเขียนรายละเอียดด้วยตนเอง แตกต่างจากคดีแรงงาน ที่ประชาชนที่ถูกกระทบสิทธิความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง จะมีนิติกรประจำศาลแรงงาน ที่ช่วยเหลือในการกรอกรายละเอียดคำฟ้องคดีแรงงานได้ หากเทียบกับคดีปกครอง ที่ผู้ถูกฟ้อง ไม่จำเป็นต้องมีนักกฎหมายหรือทนายความ แต่มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการเขียนรูปแบบในการฟ้อง เหตุที่เป็นเช่นนี้ ในคดีเลือกตั้ง เป็นหน้าที่ของผู้ร้องหรือผู้ถูกร้องที่จะต้องดำเนินการด้วยตนเอง ไม่ได้จัดนิติกรไว้คอยบริการ เนื่องจากคดีเลือกตั้ง ประเทศไทยไม่ได้กำหนดศาลเลือกตั้งและกระบวนพิจารณาคดีเลือกตั้งไว้โดยเฉพาะ รวมทั้งไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งไว้เป็นการเฉพาะ

ส่วนเหตุแห่งการเกิดทุกข์ในการประยุกต์ การกำหนดรูปแบบคำร้องจะต้องไม่มีลักษณะซับซ้อนทำให้ประชาชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจสามารถเขียนคำร้องได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนในสาระสำคัญ หากำหนดรูปแบบบยากเกินควรจะเป็นการเพิ่มภาระและเป็นทุกข์ เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานธุรการของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้จัดนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำ หากพิจารณาถูกรูปแบบ การไม่ได้กำหนดรูปแบบเฉพาะ แต่ให้ประชาชนทั่วไปใช้รูปแบบคำร้องในลักษณะทั่วไป เจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงประกอบข้อกฎหมายว่าเข้าหลักเกณฑ์ในการรับคำร้องทุกข์หรือไม่ โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานแนบท้ายคำร้องเพื่อประกอบพิจารณาเบื้องต้นว่าจะรับคำร้องหรือไม่อย่างไร ประเด็นดังกล่าว หากกำหนดรูปแบบเฉพาะโดยเคร่งครัดมากไป จะทำให้ประชาชนเกิดทุกข์ แต่ในขณะเดียวกัน หากบรรยายคำร้องหรือเขียนคำร้องไม่ครบเงื่อนไข ย่อมเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานสืบสวนและไต่สวนไม่รับคำร้อง หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ อาจเป็นเหตุที่จะยกคำร้องเพราะคดีไม่มีมูลก็ได้ จากการวิจัยค้นพบว่าหลักธรรมคำสอน ตามหลักอริยสัจ 4 ความจริงเป็นสิ่งประเสริฐ เหตุแห่งการดับทุกข์ จะต้องไม่เบียดเบียน ให้ร้ายบุคคลอื่น หากมีใจเป็นธรรมรักความถูกต้อง สังคมย่อมนำมาสงบสุข

4.1.1.6 ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง

หลักธรรมคำสอน อริยสัจ 4 เหตุแห่งทุกข์ คือ การเกิดของทุกข์ กรณีหลักฐานภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว หรือเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุ หากถอดข้อความในกระดาษ ถือเชเป็นพยานเอกสาร สิ่งเหล่านี้ เป็นพยานหลักฐานที่สามารถตรวจสอบทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยส่งไปตรวจกับกองพิสูจน์หลักฐานว่า ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง มีการตัดต่อ ดัดแปลงหรือไม่อย่างไร

การบูรณาการตามหลักธรรม หลักอริยสัจ 4 ผลวิจัยพบว่า หากพยานหลักฐาน ภาพถ่าย วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหว ที่นำไปประกอบคำร้องหรือหักล้างคำร้อง พยานหลักฐานเหล่านี้ แหล่งที่มาย่อมสามารถตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมชาติ ตามวันเวลา สถานที่ โดยจะต้องระบุว่า ภาพถ่าย เครื่องบันทึกวีดีโอเหล่านี้ มีที่มาเป็นอย่างไร ใครเป็นคนบันทึก วันเวลาใด ใช้เครื่องมือที่น่าเชื่อถือได้หรือไม่ โดยผู้บันทึกเกี่ยวข้องกับคดีอย่างไร เพราะหากภาพถ่าย เครื่องบันทึกวีดีโอ หากเครื่องมือที่น่

เชื่อถือได้ ชัดเจน ไม่ตัดทอนข้อความ หรือตัดต่อข้อความหรือภาพถ่าย แหล่งที่เกิด จึงเป็นที่มาของความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้ง ส่งผลการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ให้ความเป็นธรรมทุกฝ่าย

4.1.2 “สมุทัย”

จากการวิจัยค้นพบว่า เหตุแห่งทุกข์ในการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง หรือไม่ อย่างไร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มตัวอย่าง ข้อค้นพบในงานวิจัยว่า เหตุแห่งทุกข์ เป็นจุดเริ่มต้นสาเหตุของทุกข์ทั้งปวง เทียบเคียงกับทฤษฎีเงื่อนไข หากไม่มีมูล ปัญหาย่อมไม่เกิด เหตุแห่งการร้องคัดค้าน การร้องเรียนในคดีเลือกตั้ง หากบูรณาทางธรรม สมุทัย เหตุแห่งการเลือกตั้งโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม เกิดจากเหตุแห่งทุกข์ คือ การทุจริตการเลือกตั้ง เพราะหากไม่ทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วงระยะเวลาก่อนการเลือกตั้ง ในระหว่างหรือขณะการเลือกตั้ง โดยการจูงใจผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ ยุติธรรม หากพิจารณาทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจ(Seperation of Powers) ของ มองเตสกิเออ นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส ที่ว่า การแบ่งแยกอำนาจปกครอง หรืออำนาจอธิปไตย แบ่งเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหาร และอำนาจฝ่ายตุลาการ เป็นรากฐานในระบอบประชาธิปไตย โดยทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจนั้นเกิดจากแนวคิดที่ไม่ต้องการให้อำนาจอยู่ในมือของบุคคลเพียงคนเดียวเพราะบุคคลใดก็ตาม ซึ่งมีอำนาจอยู่ในมือ มักจะใช้อำนาจเกินเลยเสมอ โดยแนวคิดทั้งสามอำนาจควรต้องแบ่งแยกจากกันโดยถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน โดยในประเทศไทยประชาธิปไตย(Democracy)เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การแสดงออก และการครอบครองทรัพย์สินภายใต้หลักเสรีภาพ ความเสมอภาค สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ใช้ในปัจจุบันเป็นแบบทางอ้อม (Indirect Democracy)โดยประชาชนใช้อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการผ่านสถาบันทางการเมืองต่างๆ โดยผู้แทนปวงชนหรือผู้ปกครองจะต้องใช้อำนาจสามฝ่ายให้เป็นไปตามเจตจำนงประชาชน เพื่อรักษาความระเบียบเรียบร้อยของสังคมและประโยชน์สุขของส่วนรวม อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อันประกอบไปด้วยอำนาจในการออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับในประเทศ อำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมือง และอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี หากพิจารณาฝ่ายนิติบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยตรง สถาบันฝ่ายนิติบัญญัติ หรือรัฐสภา เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สมาชิกรัฐสภา คือ บุคคลที่ได้รับการเลือกจากประชาชน หรือโดยการแต่งตั้งจากประมุขของรัฐ ให้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในการตรากฎหมายเพื่อใช้

ในการบริหารประเทศ และปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการสร้างความเป็นระเบียบให้เกิดขึ้นแก่สังคม ดังนั้น สถาบันอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ จึงเป็นการเลือกตัวแทนประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ การได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนจากกระบวนการเลือกตั้ง เป็นฉันทามติเสียงส่วนใหญ่จากมหาชนในการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในสภาตามหลักการปกครองประชาชนเพื่อประชาชนโดยประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนมุมมองทางด้านนิติศาสตร์หรือมิติทางกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 เพื่อบังคับใช้กฎหมายในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนรราษฎรให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามความในบทบัญญัติมาตรา 224 มาตรา 225 โดยกำหนดเครื่องมือในการปราบปรามการทุจริตให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยมีอำนาจให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดง และใบดำ โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระและไม่มีศาลการเลือกตั้ง จึงไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความเลือกตั้ง หากมีเหตุที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องใช้อำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด จะต้องใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ประกอบระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 โดยกำหนดในข้อ 6 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้ง เลขาธิการ หรือพนักงานที่มีความรู้ความสามารถทางกฎหมาย การสืบสวน การสอบสวน การไต่สวน หรือการดำเนินคดีและผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรท้ายระเบียบหรือหลักสูตรอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดเป็นเจ้าพนักงาน โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนสอดคล้องกับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 224 วรรคสอง อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนหรือการไต่สวน จะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งนายเดียวแต่ละคนดำเนินการหรือจะมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้กำกับของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การบูรณาการทางธรรมเหตุแห่งทุกข์ แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายเลือกตั้ง ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดบทห้ามและบทลงโทษทางอาญาไว้ เป็นบทกำหนดห้ามเด็ดขาด โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 73 ที่ว่า ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น ให้ งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือชักชวนให้ไปลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้ (1)จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อที่จะให้ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด (2)ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือ

ทางอ้อม แก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด (3)ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือรื่นเริงต่างๆ (4)เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด (5)หลอกลวง บังคับ ขู่เข็ญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จหรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2566 มาตรา 12 ได้ยกเลิกและให้ใช้ข้อความในมาตรา 73 วรรคหนึ่ง โดยเพิ่มเติมข้อความให้ครอบคลุมถึง ผู้สมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด จะเห็นได้ว่า กฎหมายห้ามเด็ดขาด ในการทุจริตการเลือกตั้ง โดยในรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดในมาตรา 224 วรรคท้าย การใช้อำนาจในการสืบสวนหรือการไต่สวน ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนที่ได้พบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้ง ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

จะเห็นได้ว่า ทุกข์ ความปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้ เรียกว่า ทุกข์ ส่วนสาเหตุให้เกิดทุกข์ ความทะเยอทะยาน อยากดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงเป็นตัวแปรสำคัญ ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ความอยากเป็นนั่น ความอยากเป็นนี่ในหลักธรรมคำสอน จึงนำไปสู่นิโรธ คือ ความดับทุกข์ เพราะกระบวนการเลือกตั้ง จะต้องเสมอภาคและเป็นธรรมทุกพรรคการเมือง บทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยผู้สมัคร ส.ส.แต่ละพรรคการเมืองให้แข่งขันที่นโยบายพรรคการเมืองโดยเผยแพร่นโยบายที่แก้ปัญหาให้ประชาชนตัดสินใจเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทน เพราะบางเขตเลือกตั้ง ประชาชนอาจตัดสินใจเลือกโดยพิจารณาจากตัวผู้สมัครที่สังกัดพรรคการเมืองที่ชื่นชอบ หรือความชื่นชอบในตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมือง

ปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งเป็นปัญหาระดับชาติ จากการวิจัยค้นพบว่า ประเทศไทยพบปัญหาการทุจริตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2500 ในขณะที่กระทรวงมหาดไทย จัดการเลือกตั้ง สืบเนื่องจากมาจนกำเนิดองค์กร คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยกำหนดบุคคลที่เป็นกลางทางการเมือง เข้ามาจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง การใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญและกระบวนการสืบสวนการไต่สวน จึงเป็นอำนาจใช้บังคับกฎหมายโดยตรงขององค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง แม้ต่อมาจากกำหนดเครื่องมือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งในการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในองค์กร คือ การให้ใบเหลือง และใบแดง แต่เป็นกระบวนการภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รากฐานการทุจริตฝังแน่นในกลโกง กลยุทธ์ในการเอาชนะเลือกตั้งของนักเลือกตั้ง แต่ในขณะเดียวกันการออกแบบรูปแบบคณะกรรมการเลือกตั้ง กลับพบว่า ขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในองค์กรเพื่อให้รวดเร็วในการจัดการ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ต่างจากเสือกระดาษ ขาดประสิทธิภาพในการจัดการเลือกตั้งเพราะขาดทรัพยากรบุคคล ขาดเจ้าหน้าที่ แม้จะได้รับความ

ร่วมมือกับต่างองค์กร กลับขาดประสิทธิภาพในการจัดการเลือกตั้ง แม้ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้สร้างเครื่องมือให้แก่องค์กร ให้มีอำนาจกึ่งตุลาการ จัดการแบบเบ็ดเสร็จในองค์กร กล่าวคือ ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งแจกใบส้ม ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 225 วรรคหนึ่งประกอบมาตรา 224 วรรคหนึ่ง (4) โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งระงับสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีและมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือหน่วยเลือกตั้งนั้นใหม่ได้ทันที ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรคสอง ให้คำสั่งในการแจกใบส้มเป็นที่สุด ส่งผลให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจช้าสิทธิอุทธรณ์คำสั่งได้ ล่าสุด ตรวจสอบพบว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป วันที่ 24 มีนาคม 2562 คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกงแจกใบส้มให้แก่นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 กรณีกระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (2) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม แก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด ส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามรัฐธรรมสั่งระงับสิทธินายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 และสั่งให้จัดการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งซ่อมใหม่ ผลการเลือกตั้ง ผลปรากฏว่า นางสาวศรีนวล บุญลือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรจากพรรคอนาคตใหม่ชนะการเลือกตั้ง ต่อมา นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 ได้พิสูจน์ความผิดจากกระบวนการยุติธรรมแล้ว ไม่ปรากฏว่า ได้กระทำทุจริตการเลือกตั้ง โดยศาลฎีกาไม่ได้เพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งและไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งซ่อม จากการตรวจสอบ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อครั้ง วันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ใช้อำนาจแจกใบส้มให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ นอกจากนี้ อีกประการหนึ่ง เครื่องมือในการปราบปรามทุจริตการเลือกตั้ง คือ ใบดำ โดยเครื่องมือดังกล่าว เป็นการตัดวงจรนักการเมืองตลอดชีวิต เรียกว่า ประหารชีวิตทางการเมือง หมายความว่า การให้ใบดำ คณะกรรมการการเลือกตั้งพบว่า ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกระทำทุจริตเชิงประจักษ์ ส่งผลเสียต่อระบบการเลือกตั้ง ในประเทศไทย โดยมีผลกระทบเป็นวงกว้างต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ ซึ่งเครื่องมือในการแจกใด โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเสนอให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง โยกำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาตรา 235 วรรคสี่ ที่ว่า ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิรับสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้นั้นนั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เครื่องมือดังกล่าว การแจกใบดำ ล่าสุด การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 กรณีนายชาติชาย วรพิพัฒน์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรจังหวัดจันทบุรี เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรคประชาธิปัตย์ กระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง (5) ที่ว่า หลอกลวง บังคับ ขู่เข็ญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายด้วยความเท็จหรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง(มาตรา 73 ประกอบมาตรา 159) เพราะเหตุที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริต ส่งผลให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนายชาติชาย วรพิพัฒน์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรจังหวัดจันทบุรี เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรคประชาธิปัตย์ แม้นายชาติชายฯจะไม่ได้ชนะการเลือกตั้งในเขตนี้ก็ตาม แต่ระบบการเลือกตั้งจัดสรรปันส่วนผสม เมื่อศาลได้เพิกถอนสิทธิใบดำนายชาติชายฯภายในหนึ่งปี ทำให้คะแนนบัญชีรายชื่อในเขตเลือกตั้งของนายชาติชายฯถูกตัดออกไปเพราะเหตุทุจริตการเลือกตั้ง ส่งผลให้คำนวณคะแนนบัญชีรายชื่อใหม่ ทำให้นายพีระวิทย์ เรืองดล ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีร่ายชื่อจากพรรคไทยรักธรรม ได้รับการคำนวณที่นั่งใหม่และผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ถูกตัดที่นั่งออกไปเพราะคะแนนปัดเศษไม่ถึงหลักจุดทศนิยม

การบูรณาการทางธรรม สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ จากการวิจัยค้นพบว่า ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 บทนิยามคำว่า ข้อ 4 คำว่า “การสืบสวน” หมายความว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่และอำนาจ เพื่อป้องกัน ปราบปราม และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดว่ามีการกระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ส่วนคำว่า “การไต่สวน” หมายความว่า การแสวงหา รวบรวม และการดำเนินการอื่นใด ซึ่งผู้มีหน้าที่กระทำการได้ปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ส่วนคำว่า “วินิจฉัย” หมายความว่า คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาดสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนตามระเบียบนี้ ส่วนคำว่า “คณะกรรมการช่วยตรวจสำนวน” หมายความว่า คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนการสืบสวน การไต่สวน การรับฟังคำชี้แจง หรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนคำว่า “ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยกสารเลือกตั้งประจำจังหวัดที่จัดให้มีการเลือกตั้ง ส่วนคำว่า “เจ้าพนักงาน” หมายความว่า บุคคลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งให้มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน ไต่สวนหรือดำเนินคดีตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 จากบทนิยามดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เป็นองคาพยพในกระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนในคดีเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตามหน้าที่และอำนาจของ

คณะกรรมการการเลือกตั้งที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญ การบูรณาการทางธรรม ตามหลักอริยสัจ 4 สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ องค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง จิตใจต้องมีความเป็นกลาง หมายความว่า จิตต้องเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย ปฏิบัติไปตามหน้าที่และอำนาจเป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง เหตุแห่งทุกข์ คือ การมีจิตใจเอนอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยไม่ยึดหลักพยานหลักฐาน ทำให้สำนวนการสอบสวนได้ข้อเท็จจริงที่บิดเบือน ไม่ว่าจะเกิดจากอามิสสินจ้างหรือไม่อย่างไร ทำให้กระบวนยุติธรรมในคดีเลือกตั้งไม่เป็นกลาง จากการวิจัยค้นพบว่า การสืบสวนหรือการไต่สวน คณะกรรมการฯจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานคู่ความทุกฝ่ายด้วยใจที่เป็นธรรม ยึดหลักความถูกต้อง ยึดข้อกฎหมาย ยึดระเบียบคณะกรรมการการการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามขั้นตอน ไม่รวบรัดมุ่งที่จะลงโทษบุคคลอื่น จิตใจต้องเป็นกลาง มีดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานก่อนมีวินิจฉัยชี้ขาด ไม่กลั่นแกล้งบุคคลใด หรือการวินิจฉัยโดยเอนเอียงจะได้รับอามิสสินจ้างหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นเหตุแห่งทุกข์ เพราะคำสอนหลักธรรมศีลห้าข้อที่ คฤหัสถ์ห้ามมุสา(ห้ามโกหก) จะเป็นเครื่องเกลาจิตใจ ปราศจากอคติทั้งปวง ได้แก่ ละโลภ โกรธ หลง สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นกลางในทางการเมือง ในการทำหน้าที่สืบสวนหรือการไต่สวน เพราะหลักพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ ที่พัฒนาเป็นกฎหมายบ้านเมือง ตามหลักสุภาษิต ที่ว่า “ปล่อยคนชั่วหนึ่งร้อยคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว”

4.1.3 “นิโรธ”

จากการวิจัยค้นพบว่า การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ “นิโรธ” คือ ความดับทุกข์ การหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ แยกพิจารณาได้ดังนี้

4.1.3.1 ผู้ร้อง

ปัญหาผู้ร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การหาแนวทางแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ หากเทียบกับคดีอาญา ในประเด็นผู้เสียหายโดยนิตินัย การยึดโยงประชาชนโดยมีเงื่อนไขแรกกล่าวคือ ผู้ร้องจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลการเลือกตั้ง หากพิจารณาถึงกฎหมายเลือกตั้งฉบับแรก พุทธศักราช 2475 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นในการเลือกตั้งระดับตำบลได้ ส่วนในระดับจังหวัด ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้โดยตรง ปัญหาการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง จะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้นโดยตรง ซึ่งเป็นรากฐานในการใช้สิทธิร้องคัดค้านของผู้ร้อง ต่อมาองค์กรจัดการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งเกิดขึ้นในประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงกำหนดกรอบผู้ร้องเฉพาะในเขตเลือกตั้งเท่านั้น โดยประชาชนในเขตเลือกตั้งจะยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เท่านั้น โดยเป็นจำกัดอำนาจราษฎรในการยื่นคำร้องคัดค้านโดยตรงต่อศาลฎีกาหรือกรณีมีสมาชิกสภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด คดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อยู่ในอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยจะเด็ดขาดเฉพาะภายในองค์กร คือ แจกใบส้ม เพราะเป็นการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในองค์กร เปรียบเสมือนการใช้อำนาจกึ่งตุลาการ เพราะไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งได้

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 นิโรธ แนวทางในการแก้ปัญหา เจ้าพนักงานคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน จะต้องตรวจสอบให้ละเอียดก่อนที่จะรับคำร้อง หากพิจารณาตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจเจ้าพนักงาน ข้อ 7(2)แสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำใด อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (3)สืบสวน สอบสวน ไต่สวน ดำเนินคดี รวมทั้งหน้าที่และอำนาจอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ (3)เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่า ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฉบับดังกล่าว ถือเป็นกระบวนพิจารณาในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎร โดยได้กำหนดให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ข้อ 13 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผุ้มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน โดยแต่งตั้งจากเจ้าพนักงานตามข้อ 6 คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ประกอบด้วย ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนและกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีกไม่น้อยกว่าสองคน โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ความเหมาะสม ระดับตำแหน่งของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งและลักษณะแห่งสำนวน จะเห็นได้ว่า ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจเจ้าพนักงานในการสืบสวนหรือการไต่สวน โดยเรียกว่า คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ซึ่งจะเป็นการจัดทำสำสวน สืบสวนหรือไต่สวนเป็นรูปองค์คณะ

หากพิจารณาคำร้องที่ปรากฏเหตุอันควรสงสัยหรือวามปรากฏ ข้อ 22 โดยในระเบียบดังกล่าวได้กำหนดคำร้องจะต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพ และมีรายการ ดังนี้ (1)วันเดือนปีทำคำร้อง (2)ชื่อ ที่อยู่ และสถานะของผู้ร้อง หากมีหลายคน อาจจัดทำบัญชีแนบท้ายคำร้องก็ได้ (3)ชื่อที่อยู่สถานะของผู้ถูกร้อง หากมีหลายคน อาจจัดทำบัญชีแนบท้ายคำร้องก็ได้ (4)ข้อเท็จจริงของแต่ละข้อหา และพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ วัน เวลา และสถานที่เกิดการกระทำ รวมทั้งบุคคลและหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้กำหนดไว้ในข้อ 23 (1)การเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎร ได้แก่ ผู้มาสิทธิการเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่ส่งผู้รับเลือกตั้ง มีสิทธิยื่นคำร้องในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือที่ตนสมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี ส่วนกำหนดหลักเกณฑ์กรอบระยะเวลาในการ

ยื่นคำร้อง ดังนี้ (1)คำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้ยื่นคำร้องได้ตั้งแต่วันที่ประกาศกำหนดวันเลือกตั้งจนถึงสามสิบวันประกาศผลการเลือกตั้ง เว้นแต่(ก)คำร้องเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งให้ยื่นได้ตั้งแต่วันเลือกตั้งจนถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง (ข)คำร้องเกี่ยวกับการนับคะแนน ให้ยื่นในระหว่างเวลาที่นับคะแนนไม่แล้วเสร็จ หรือในกรณีคำร้องเกี่ยวกับการรวมคะแนนเลือกตั้ง ให้ยื่นก่อนประกาศผลการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง อีกประการหนึ่ง ในข้อ 25 ได้กำหนดให้ผู้ร้องยื่นคำร้องด้วยตนเองที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่จัดให้มีการเลือกตั้งนั้น เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจยื่นที่สำนักงานก็ได้ ผู้ร้องอาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นนำไปยื่นแทนก็ได้ โดยจะต้องส่งใบมอบอำนาจพร้อมทั้งระบุเหตุผลความจำเป็นต้องมีการยื่นคำร้องแทนและต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรแสดงตัวอย่างอื่นที่ทางราชการออกให้ที่มีเลขประจำตัวประชาชนของผู้ร้องและผู้รับมอบอำนาจด้วย

เมื่อได้รับคำร้องไว้แล้ว ในข้อ 26 กำหนดให้พนักงานสืบสวนและไต่สวน หรือพนักงานที่ได้รับมอบหมายตรวจคำร้องและดำเนินการ ดังนี้ (1)บันทึกการรับคำร้องลงไว้ในสารบบ (2)คำร้องที่มีรายการยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามข้อ 22 ให้แจ้งผู้ร้องแก้ไขเพิ่มเติมในระยะเวลาที่กำหนดหรือจะบันทึกถ้อยคำผู้ร้องประกอบเป็นส่วนหนึ่งของคำร้องก็ได้ (3)คำร้องที่มีรายการครบถ้วนตามข้อ 22 แต่มีรายละเอียดข้อเท็จจริงพฤติการณ์หรือพยานหลักฐานที่ยังไม่ชัดเจนเพียงพอ อาจเสนอต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการเพื่อพิจารณาตรวจมูลกรณี ก่อนก็ได้ (4)คำร้องที่มีรายการครบถ้วนตามข้อ 22 และมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่ชัดเจน รวมทั้งระบุพยานหลักฐานพอสมควร ให้เสนอความเห็นต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี พิจารณารับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนโดยเร็ว เมื่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการสั่งรับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการ ให้รายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ ตามแบบ สตว.1 หรือ สตว 1/1 แล้วแต่กรณี หากพิจารณาถึงเอกสารแนบท้ายตามระเบียบฉบับดังกล่าวที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้กำหนดเครื่องมือในการสืบสวนและไต่สวน โดยกำหนดให้มี (1)หลักสูตรการฝึกอบรมตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 6 (2)อัตราค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติงานตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 (3)แบบประจำตัวเจ้าพนักงาน (4)คำขอมีบัตรประจำตัวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 (5)บันทึกข้อความ เรื่องรายงานการสั่งคำร้อง(แบบ สตว. 1) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 (6)รายงานการสั่งคำร้อง (สตว.1/1) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2563 (7)บันทึกข้อความเรื่องรายงานการสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ (แบบ

สตว.2) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2563 (8)รายงานการสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนกรณีที่มีเหตุอันควรสงสงสัยหรือความปรากฏ (แบบ สตว.2/1) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2563 (9)รายงานการตรวจมูลกรณี (แบบ สตว.3) (10)รายงานการสืบสวน(แบบ สตว.4) (11)รายงานการไต่สวน (แบบ สตว.5) (12)บันทึกการแจ้งและรับทราบ (แบบ สตว.6) แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 (13)บันทึกการแจ้งและรับทราบ (แบบบันทึก สตว.7) เพิ่มเติมโดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2563 (14)ความเห็นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง (แบบ สตว.8) จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน โดยขั้นตอนการตรวจสอบคำร้องก่อนรับคำร้อง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้อ 23 วรรคหนึ่ง (1) โดยพิจารณาว่า ผู้ร้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบอำนาจร้องหรืออำนาจฟ้องหรือไม่ ทั้งจะต้องพิจารณาว่า ผู้ร้องคัดค้านได้ถูกจำกัดสิทธิเพราะไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามความในมาตรา 35 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ เพราะการถูกจำกัดสิทธิเพราะเหตุการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมิได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลิอกตั้ง แต่เหตุนั้นมิใช่เหตุอันสมควร ย่อมไม่อาจใช้สิทธิร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ทั้งนี้ ให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบการจำกัดสิทธิว่า มีกำหนดระยะเวลาครั้งละไม่เกินสองปีนับแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และหากในการเลือกตั้งครั้งต่อไปผู้นั้น ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอีก ให้นับระยะเวลาการจำกัดสิทธิ ครั้งหลังนี้ โดยนับจากวันที่มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งใหม่ หากการกำหนดเวลาการจำกัดสิทธิครั้งก่อนยังเหลืออยู่เท่าใด ให้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดลง (มาตรา 35 วรรคท้าย) หากเปรียบเทียบกับคดีอาญาทั่วไป ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ผู้เสียหาย ตามคำนิยาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (4) ที่ว่า ผู้เสียหาย หมายความถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ตามมาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6 รวมทั้งได้กำหนดให้บุคคลที่มีอำนาจฟ้องในคดีอาญามาตรา 28 (2) ได้แก่ ผู้เสียหาย นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาในเนื้อหาแห่งคดีว่า มีรายการครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ ตามระเบียบฯ ข้อ 22 เหตุเป็นเช่นนี้ เพราะต้องบรรยายให้ชัดแจ้งว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เหตุเกิดที่ไหน อย่างไร เพราะเป็นเงื่อนไขของรายการที่กำหนดไว้ตามระเบียบฯ หากพิจารณาแล้ว ปรากฏว่ารายการไม่ครบถ้วน จะต้องแจ้งให้ผู้ร้องทราบเพื่อทำการแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาในคำร้องให้สมบูรณ์ภายในกรองระยะเวลาที่กำหนด หรือจะบันทึกถ้อยคำผู้ร้องประกอบเป็นส่วนหนึ่งของคำร้องก็ได้ แต่

หากพิจารณาคำร้องของผู้ร้องที่มีรายการครบถ้วนแล้ว ตามเงื่อไขในระเบียบฯ ข้อ 22 แต่ปรากฏว่า มีรายละเอียดข้อเท็จจริงพฤติการณ์เกี่ยวกับคดี หรือพบว่ามีพยานหลักฐานที่ยังไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะสั่งรับได้ วิธีการแก้ เจ้าหน้าที่ผู้รับคำร้องจะเสนอคำร้องต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการประจำจังหวัด เพื่อพิจารณาตรวจมูลกรณีก่อนก็ได้ หากตรวจสอบแล้ว พบว่า เป็นคำร้องที่มีรายการครบถ้วนตามข้อ 22 และมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่ชัดเจน รวมทั้งระบุพยานหลักฐานพอสมควร ให้เสนอความเห็นต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการประจำจังหวัด (แล้วแต่กรณี) พิจารณาคำร้องและรับไว้ เพื่อดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนโดยเร็ว เมื่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการสั่งรับคำร้องไว้เพื่อดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้เลขาธิการหรือผู้อำนวยการประจำจังหวัดรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้ทราบตามระเบียบต่อไป

4.1.3.2 ผู้ถูกร้อง

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ “นิโรธ” แนวทางแก้ไขปัญหา ของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้อง ย่อมเกี่ยวพันเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง

โดยพิจารณาแนวทางแก้ไข ดังนี้ ก่อนเสนอตัวเป็นผู้สมัครฯจะต้องตรวจสอบว่า ตัวผู้สมัครมีจิตอาสาเพื่อทำงานให้แก่ประชาชนหรือไม่ เพราะหากไม่มีใจรักทางการเมืองและอุทิศตนทำงานให้แก่บ้านเมือง ย่อมขัดต่อจิตใจจะก่อให้เกิดทุกข์เพราะสภาพการเป็นตัวแทนไม่ว่าจะสมัครรับเลือกตั้งในระบบเขตเลือกตั้งหรือบัญชีรายชื่อ สภาพงาน จะต้องเกี่ยวข้องกับประชาชน จิตใจจึงเป็นพื้นฐานในการเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้ง ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ในหมวด 4 ว่าด้วยผู้สมัครและการสมัครรับเลือกตั้ง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎร มาตรา 41 สอดคล้องกับกฎหมายแม่บท ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 97 โดยในข้อสาระสำคัญนอกจากผู้สมัครจะต้องมีสัญชาติไทยแล้วจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง โดยผู้สมัครจะต้องสังกัดพรรคการเมือง ถึงจะมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผูแทนราษฎรได้ โดยผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยอิสระไม่สังกัดพรรคการเมืองไม่ได้ โดยมีเงื่อนไขบังคับก่อน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญ มาตรา 97(3) ได้บัญญัติให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคการเมืองเดียว เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภา ระยะเวลาเก้าสิบวันดังกล่าวให้ลดลงเหลือสามสิบวัน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 45 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ให้ผู้สมัครจะต้องนำหลักฐาน

การเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นเวลาติดต่อกันสามปีนับถึงปีที่สมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัคร เว้นแต่เป็นผู้ไม่ได้เสียภาษีเงินได้ ให้ทำหนังสือยืนยันการไม่ได้เสียภาษีพร้อมทั้งสาเหตุแห่งการไม่ได้เสียภาษี(มาตรา 45(2) โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำข้อมูลหลักฐานและเปิดเผยให้แก่ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป หากพิจารณาถึงข้อกำหนดในเงื่อนไข ลักษณะต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 42 บุคคลลักษณะต้องห้ามในการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 98 อาทิ เช่น ได้บัญญัติห้ามผู้สมัครฯเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ (มาตรา 98(3)) เหตุเป็นเช่นนี้ เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปราบโกง มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญในอดีต เป็นการกลั่นกรองมิให้เข้าสู่อำนาจทางการเมือง จะเห็นได้ว่า หากนำหลักธรรมมาบูรณาทางการเมืองกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ผลวิจัยค้นพบว่า การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 “นิโรธ” ความดับทุกข์ การหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ กรณีของผู้ถูกร้องในการเข้าสู่ทางทางการเมืองในการเลือกตั้ง โดยตัวผู้สมัครจะต้องไม่ทุจริตการเลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

4.1.4 “มรรค” จากการวิจัยค้นพบว่า การบูรณาการทางธรรม “มรรค” หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ คือ การใช้สติในการแก้ไขปัญหาในระยะยาว ดังนี้

4.1.4.1 ผู้ร้อง

(1) ผู้ร้องต้องตรวจสอบสิทธิว่า ตนเองก่อนมีสิทธิร้องคัดค้านหรือไม่อย่างไร เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 35(1) โดยคำร้องที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่ปฏิเสธไม่รับคำร้องได้ เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 22 (1) ประกอบข้อ 27 ได้แก่ (1) คำร้องไม่ได้เป็นไปตามข้อ 22 คำร้องที่ผู้ร้องไม่มีสิทธิร้องหรือยื่นเกินกำหนดระยะเวลา ตามข้อ 23 และข้อ 24 (2) คำร้องที่มิได้ยื่นตามหลักเกณฑ์ตามข้อ 25 (3) คำร้องที่คณะกรรมการได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้ว (4) คำร้องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล หรือที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งถึงที่สุดไปแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้ร้องไปยื่นคำร้องโดยตนไม่มีอำนาจ เป็นเหตุให้พนักงานสืบสวนและไต่สวนไม่รับคำร้องหรือยกคำร้องได้ แม้ กกต.ยังไม่ได้วินิจฉัยในเนื้อหา แต่ไปกระทบสิทธิทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายประกอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 41 บัญญัติว่า ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวน เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หากพิจารณามาตรา 42 ได้บัญญัติว่า กรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสืบสวน ไต่สวน หรือดำเนินคดีตามมาตรา 41 และเพื่อให้การดำเนินการสืบสวน ไต่สวนหรือการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นไปด้วยวามรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่งตั้งเลขาธิการหรือพนักงานของสำนักงานเป็นเจ้าพนักงานให้มีอำนาจสืบสวน ไต่สวนหรือดำเนินคดีได้ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ซึ่งอย่างน้อยจะต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ และขอบเขตแห่งหน้าที่และอำนาจของผู้ได้รับแต่งตั้งแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจน..”

ให้เจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การยื่นคำร้องข้อความอันเป็นเท็จเพื่อกลั่นแกล้งบุคคลอื่นให้ต้องรับโทษทางอาญา ถือว่าเป็นการแจ้งความเท็จต่อพนักงานสอบสวน ผู้ร้องย่อมมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 172 ,173 และ มาตรา 174 ทั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 เป็นบทคุ้มครองเพื่อมิให้กลั่นแกล้งทางการเมือง โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 143 วรรคสองที่ว่า ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเพื่อจะแกล้งผู้สมัครนั้นถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้ง หรือเพื่อไม่ให้มีการประกาศผลเลือกตั้ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่ง เป็นการแจ้งหรือให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี

ถ้าเป็นการกระทำตามวรรคสองและวรรคสาม เป็นการกระทำหรือก่อให้ผู้อื่นกระทำสนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจของหัวหน้าพรรคการเมือง หรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ให้ถือว่า พรรคการเมืองนั้น กระทำการอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองหากบูรณาการทางธรรมแก้ไขปัญหายั่งยืนและระยะยาว ผู้ร้องควรจะไม่กลั่นแกล้งบุคคลอื่น เพราะกฎหมายห้ามเด็ดขาดและเป็นบาปแก่ตัวผู้ร้อง เพราะผลของกรรมให้สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดทุกข์ คิดทำลายผู้อื่น แต่ผลนั้นกลับมาหาตนเองเพื่อมิให้เกิดทุกข์ ไม่ควรไปกลั่นแกล้งบุคคลอื่นใด เป็นเครื่องมือของนักการเมือง ให้ประชาชนยึดหลักความถูกต้อง ยึดหลักความถูกต้อง บนพื้นฐานของกฎหมาย ยึดหลักความเป็นธรรม โดยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ละพรรคการเมือง แข่งขันกันที่นโยบายในสนามเลือกตั้งแต่ละ

พรรคการเมืองโดยไม่ใส่ร้ายป้ายสีระหว่างกัน จะทำให้ได้นักการเมืองที่ชนะเลือกตั้งที่มีคุณภาพ เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง หากบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มรรค เป็นสัมมากัมมันตะ อันเป็นการกระทำที่ชอบ นำไปสู่การดับทุกข์

(2) คำร้องของผู้ร้องจะต้องบรรยายข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบแห่งความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ได้แก่ พฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่ที่เกิดการกระทำ รวมทั้งพยานบุคคลและพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ข้อ 22 แห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 การบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 มรรค แนวปฏิบัตินำปสู่การดับทุกข์ คือ สัมมาวาจา สัมมาสัมกัมมันตะ และสัมมาสังกัปปะ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ และกกเจรจาชอบ หมายความว่า คำร้องจะต้องผ่านเงื่อนไขในการรับคำร้องของเจ้าพนักงานสืบสวนและไต่สวน หากข้อความอันเป็นเท็จ จะมีโทษทางโลก อันเป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง

(3) พยานหลักฐานของผู้ร้อง ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ ไม่ว่าจะแนบเอกสารในขณะยื่นคำร้องหรือไม่ หากบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 ความจริงอันเป็นประเสริฐ 4 ประการ ผู้ร้องจะต้องอ้างอิงพยานหลักฐานที่เกิดโดยอิสระตามธรรมชาติเพราะเป็นพยานหลักฐานที่เชื่อถือได้เพื่อสนับสนุนข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหา เพราะหากเจ้าพนักงานสืบสวนและไต่สวนรับคำร้องโดยปราศจากมูลกรณี ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกร้อง หากผู้ร้องชนะการเลือกตั้ง ผู้ร้องจะถูกตั้งคณะกรรมการเพื่อสืบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงอันเป็นผลร้ายต่อผู้ถูกร้องตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ดังนั้น พยานหลักฐานที่อ้างอิงของผู้ร้อง จะต้องเป็นสัมมามันกัมตะ การกระทำที่ชอบ จะต้องเกิดขึ้นจริง ไม่ปั้นแต่งพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริงใส่ร้ายผู้อื่น ย่อมก่อให้เกิดทุกข์ตามมา

(4) ในชั้นสืบสวนหรือการไต่สวน การให้ถ้อยคำของผู้ร้องต่อคณะกรรมการฯ จะต้องให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง เป็นไปโดยหลักธรรมชาติตามที่ประสบพบมาจริง ไม่ปั้นแต่งข้อเท็จจริงให้ผิดไปจากความเป็นจริง หากบูรณาการในการค้นหาความจริง ผู้ร้องจะต้องให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเป็นจริงทุกประการ เพราะมรรค แนวปฏิบัติที่นำไปสู่นิโรธ หรือนำไปถึงความดับทุกข์ พยานบุคคลผู้ให้ถ้อยคำจะต้องมีสัมมาสติ ต้องรำลึกชอบ ไม่ปั้นน้ำเป็นตัว กลั่นแกล้งบุคคลอื่น เพราะหากอ้างตนเป็นประจักษ์พยาน ไม่ว่าจะเป็นผู้ร้องหรือพยานสนับสนุน หากให้ถ้อยคำปรักปรำ โดยไม่มีมูลความจริง ย่อมส่งผลต่อการอำนวยความยุติธรรมในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายย่อมมีผลต่อการวินิจฉัยแต่ละลำดับชั้นเพราะคณะกรรมการหรืออนุกรรมการจะต้องใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยตามพยานหลักฐาน

ชั้นต้น หากข้อเท็จจริงบิดเบือนย่อมส่งผลต่อคำวินิจฉัยโดยตรง อาทิ ประจักษ์พยานให้ถ้อยคำว่า พบเห็นเหตุการณ์ขณะผู้สมัครหรือหัวคะแนนแจกเงินซื้อเสียง แต่ความจริงแล้ว ไม่ได้พบเห็นแต่ได้ยิน ประชาชนในหมู่บ้านนั้นพูดกัน ถือว่าเป็นพยานบอกเล่า ไม่ใช่ประจักษ์พยาน ถือว่าพยานบุคคลปากนี้มีน้ำหนักน้อย จะต้องรับฟังอย่างระมัดระวัง ประกอบพยานหลักฐานพยานอื่น แต่การให้ถ้อยคำว่าประสบพบเห็น ถือว่าเป็นการปั้นแต่งข้อเท็จจริงให้ผิดไปจากความเป็นจริง เพราะหากคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน หลงเชื่อพยานปากนี้ ส่งผลต่อคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บิดเบือนข้อเท็จจริง ส่งผลกระทำต่อตัวผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ถูกร้อง โดยตรง

4.1.4.2 ผู้ถูกร้อง

(1) ผู้ถูกร้องในฐานะผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สนับสนุนหรือหัวคะแนน การบูรณาการทางธรรม อริยสัจ 4 “มรรค” แนวปฏิบัติไปสู่นิโรธหรือนำไปถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ความทะเยอทะยานอยากชนะเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยการทุจริตการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมืองและเป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อจะเสนอตัวจิตสาทำงานการเมืองระดับชาติ จะต้องพิสูจน์ความนิยมในตัวเองและพรรคการเมืองที่ตนสังกัด เพราะหากไม่ลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชน ทำให้ประชาชนไม่รู้จัก ไม่ใกล้ชิดประชาชน ไม่มีผลงานที่จะครองใจประชาชนในพื้นที่ ตรงนี้ เรียกว่าความนิยมในตัวผู้สมัคร ส่วนความนิยมของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจเลือกผู้แทน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 73 เป็นบทบัญญัติห้ามเด็ดขาด “ห้ามมิให้ผู้สมัคร หรือผู้ใด กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่นให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัคร หรือการชักชวนให้ลงคะแนน ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ (1)จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้เหรือจัดเตรียมเพื่อให้ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด (2)ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโ ยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงเองหรือโดยทางอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถานการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด (3)ทำการโฆษณาหาเสียงด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงใดๆ (4)เลี้ยงหรือรับจะจัดให้เลี้ยงผู้ใด (5)หลอกลวง บังคับ ขู่เข็ญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายป้ายด้วยความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง” หากบูรณาการทางธรรม อริยสัจ 4 มรรค แนวทางแก้ปัญหาไปสู่นิโรธในระยะยาว ผู้ถูกร้องในฐานะผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้สนับสนุนหรือหัวคะแนน ควรใช้หลักการแข่งขันหาเสียงโดยหลักการแข่งขันโดยคะแนนตามธรรมชาติเพื่อยึดโยงกับประชาชน เป็นคะแนนบริสุทธิ์ และสร้างการเมืองสีขาวเพื่อเป็นตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริง

(2) ในชั้นสืบสวนหรือการไต่สวน ผู้ถูกร้องจะต้องให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนตามกำหนดนัด โดยเฉพาะผู้ถูกร้องที่ชนะการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นๆ เพราะการประวิงเวลาไม่มาให้ถ้อยคำการร้องคัดค้านมีระยะเวลาเกินหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งไปก่อนแล้วสอยในภายหลังเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 85 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “การประกาศผลการเลือกตั้ง ไม่ตัดอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่จะดำเนินการสืบสวน หรือไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำโดยทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้ง ไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ว่าจะประกาศผลการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม” การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มรรคแนวทางไปสู่นิโรธ ผู้ถูกร้องจะต้องให้ความร่วมมือในการตรวจสอบ ตามหลักโปร่งใสตรวจสอบได้ แม้กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง จะต้องปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 มีกระบวนการหลายขั้นตอนก็ตาม แต่การให้ความร่วมมือเป็นสัมมากัมมันตะ เป็นการกระทำที่ชอบ ทำให้สำนวนการสอบสวนรับฟังข้อเท็จจริงรอบด้าน ทำให้การสืบสวน การสอบสวน หรือการไต่สวน ทำให้สำเร็จอย่างรวดเร็ว และเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย

(3) ชั้นสืบสวนหรือการไต่สวน ผู้ถูกร้องจะต้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตน โดยเจ้าพนักงานสืบสวนและไต่สวนจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องแสดงพยานหลักฐานโต้แย้งพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เหตุที่เป็นเช่นนี้ การให้โอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ของผู้ถูกร้อง หากเปรียบเทียบกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ในชั้นพิจารณาของศาล หลักการรับฟังพยานหลักฐาน ได้กำหนดให้โอกาสแก่จำเลยในการอ้างอิงพยานในวันนัดสืบพยานจำเลยก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสแก่จำเลย ส่วนการอำนวยความยุติธรรมในคดีเลือกตั้งงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการฯย่อมต้องให้โอกาสแก้ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้องแสดงพยานหลักฐาน โดยไม่ตัดพยานหลักฐาน และไม่รวบรัดการสืบสวนหรือการไต่สวน เพราะขัดกับหลักฟังความสองฝ่าย กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำให้เกิดความเป็นธรรมทุกฝ่าย

ทั้งนี้ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะต้องมีการประชุมร่วมกันและวางแผนการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ กำหนดวัน เวลา ในการตรวจสอบพยานหลักฐานและสรุปสำนวนให้ชัดเจน รวมทั้งแบ่งหน้าที่ในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆให้ทันกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ทำให้มีพยานหลักฐานต่อการพิจารณา

4.1.4.3 ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มรรค แนวทางปฏิบัตินำไปสู่นิโรธ อย่างยั่งยืน การกำหนดมาตรฐานการรับฟังพยานหลักฐาน การตรวจพยานหลักฐาน กรณีพยานบุคคล

จะต้องเป็นอ้างอิงแหล่งที่มา พยานบุคคลมีความน่าเชื่อถือ หากเป็นพยานบุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์ในทางกฎหมายเรียกว่า “ประจักษ์พยาน” หลักการรับฟังพยานหลักฐานชั้นต้น พยานบุคคลประเภทนี้ การวินิจฉัยชี้ขาด ทำให้มีความน่าเชื่อถือทำให้เกิดน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีได้ โดยตั้งข้อสังเกตว่า ประจักษ์พยานจะต้องไปให้การหรือให้รายละเอียดถ้อยคำต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทันที โดยอาจไปร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ท้องที่เกิดเหตุ ไปเล่ารายละเอียดให้แก่พนักงานสอบสวนบันทึกรายละเอียด เหตุที่ประสบพบเจอและมีพยานหลักฐานอะไร ที่ยืนยันในการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้อง

พยานหลักฐานประเภท พยานบุคคล จะต้องมีความเชื่อมโยง โดยเป็นพยานบุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์มจริง ย่อมส่งผลให้ข้อกล่าวหาย่อมมีน้ำหนัก หากบิดเบือนข้อเท็จจริง จากเป็นพยานบอกเล่า มาเป็นประจักษ์พยาน หากคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ซักถามอย่องละเอียดว่าขัดแย้งต่อความเป็นจริง ทำให้ค้นพบความจริงว่า พยานที่เรียกมาสอบสวนไม่น่าเชื่อถือ หากจะรับฟังได้ต้องมีพยานหลักฐานอื่นประกอบ และให้รับฟังอย่างระมัดระวัง

พยานบุคคลประเภทหนึ่ง ที่ให้การช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคลฝ่ายผู้ร้องหรือฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกร้อง คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จะต้องระมัดระวังพยานประเภทนี้ โดยระบบไต่สวนจะต้องค้นหาข้อเท็จจริงให้ครบถ้วนทุกด้าน อย่าเพิ่งสรุปข้อเท็จจริงเพราะให้สังเกตอากัปกิริยา ขณะให้ถ้อยคำ โดยในการสอบพยานประเภทนี้ จะต้องสืบสวนหรือไต่สวนแบบสดๆ หากผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง ทำบันทึกถ้อยคำมาด้วยตนเอง จะทำให้ข้อเท็จจริงจากบันทึกถ้อยคำเกิดจากทนายความหรือนักกฎหมายของฝ่ายนั้น จะส่งผลให้การค้นหาข้อเท็จจริงถูกจำกัด หากไต่สวนสดๆ จะได้ความจริง แนวทางบูรณาการทางธรรม การได้มาซึ่งข้อเท็จจริงจากประจักษ์พยานหรือบุคคลผู้พบเห็นเหตุการณ์ พยานบุคคลจะต้องเกิดโดยอิสระและตามธรรมชาติ

พยานบอกเล่า เป็นพยานบุคคลที่จะต้องรับฟังอย่างระมัดระวัง แต่จะรับฟังได้จะต้องเป็นการอำนวยความยุติธรรมตามมาตรฐานกระบวนยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง อันเป็นประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงให้ครบถ้วน จะต้องรับฟังพยานหลักฐานอื่นๆประกอบการพิจารณาถึงจะมีน้ำหนักให้เชื่อพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นได้

พยานแวดล้อม ซึ่งเป็นพยานบุคคล อาจเบิกความไม่เห็นเหตุการณ์ แต่อาจสอดคล้องในประเด็นที่เกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่ ที่เกิดเหตุ เพื่อจับพิรุธประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า ว่าเป็นพยานที่เกิดโดยอิสระและเป็นธรรมชาติหรือไม่อย่างไร

4.1.4.4 ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 “มรรค” อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดหน้าที่และอำนาจ ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560

มาตรา 22 บัญญัติให้ “นอกจากหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (1)หน้าที่และอำนาจที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมายอื่น (2)ออกข้อกำหนด ระเบียบ หรือประกาศตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมายอื่น (3)วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับข้อกำหนด ระเบียบ ประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (4) วางระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานของสำนักงาน ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การสืบสวน การไต่สวน และการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง...” ทั้งยังบัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในมาตรา 22 วรรคสอง ในการควบคุม กำกับ ดูแลการเลือกตั้ง ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้ถือว่า เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องดำเนินการสอดส่อง สืบสวน หรือไต่สวน เพื่อป้องกันและขจัดการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำใด อันจะก่อให้เกิดความไม่สุจริต หรือไม่เที่ยงธรรม ในการเลือกตั้งได้ ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาในระหว่างประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ ก็ตาม ทั้งนี้ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้กำหนดหลักการบริหารร่วมกัน และรับผิดร่วมกัน ในฐานะคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระ เป็นระนาบเดียวกันกับฝ่ายบริหาร เฉกเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรีในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยบัญญัติในการปฏิบัติหน้าที่ ตามมาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 24 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายให้มีการเลือกตั้งเป็นไปโดยเรียบร้อย โดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการทำงาน

การสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดี พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 41 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแก่คณะกรรมการ**การ**เลือกตั้ง ไม่ว่าโดยทางใด ไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีพยานหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่า มีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลของกาสรสืบสวนหรือไต่สวน ปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวน หรือไต่สวน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้ดำเนินดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้

ความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะปรากฏชัดแจ้งในทางใด อาทิ บัตรสนเท่ห์ สื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือผู้ตรวจการเลือกตั้งรายงานให้คณะกรรมการเลือกตั้งทราบ โดยไม่มีว่าบุคคลใดเป็นผู้ร้อง ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 คณะกรรมการการเลือกตั้ง ย่อมใช้อำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนดังกล่าวได้ โดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 มาตรา 41 วรรคหนึ่ง ถ้ามีพยานหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่า มีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลของกาสรสืบสวนหรือไต่สวน ปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวน หรือไต่สวน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้ดำเนินดำเนินคดีโดยเร็ว อีกทั้ง การดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน การสืบสวน หรือการไต่สวนและการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราว ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ส่วนที่ 2 เหตุอันควรสงสัยและความปรากฏ ข้อ 29 วรรคหนึ่ง ในกรณีเหตุอันควรสงสัยและความปรากฏ ให้ดำเนินการ ดังนี้ (1)เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยและความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งผู้ใด คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจส่งเรื่องให้เลขาธิการ หรือผู้อำนวยการเพื่อตรวจมูลกรณี (2) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยและความปรากฏต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการให้พิจารณาตรวจมูลกรณี ทั้งนี้ เลขาธิการจะส่งเรื่องให้ผุ้อำนวยการดำเนินการแทนก็ได้ (3)เมื่อเหตุอันควรสงสัยและความปรากฏต่อพนักงานผู้ใด ให้พนักงานผู้นั้นรายงานข้อเท็จจริงพร้อมพยานหลักฐานเบื้องต้น (ถ้ามี)ต่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาตรวจมูลกรณี

กรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ หรือมีพยานหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปว่ามีการกระทำใด อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี พิจารณาสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน โดยไม่ต้องมีตรวจมูลกรณีก่อนก็ได้ และรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ ตามแบบ สตว.2 หรือ สตว.2/1 แล้วแต่กรณี

เมื่อดำเนินการตรวจมูลกรณีแล้วเสร็จ ให้ดำเนินการตามข้อ 36 ต่อไป

กรณีดังต่อไปนี้ อาจถือเป็นเหตุอันสมควรสงสัยหรือความปรากฏที่จะตรวจมูลกรณี กรณีสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวน แล้วแต่กรณี (1)การได้รับแจ้ง หรือได้รับรายงานจากผู้ตรวจการเลือกตั้งประจำจังหวัด (2)การได้รับแจ้งหรือรับทราบข้อมูล เบาะแส จากหน่วยงานของรัฐ สภา องค์กรชุมชน กลุ่มบุคคล หรือบุคคลใด (3)ช่องทางอื่นๆ ถ้าข้อมูลเบาะแสดังกล่าวมีรายละเอียดหรือข้อมูลหลักฐานพอสมควร (ตามระเบียบ ข้อ 30)

ข้อ 32 เมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า หน่วยงานของรัฐ หรือพนักงานสอบสวนได้รับเรื่องการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับเลือกตั้งและพรรคการเมืองไว้พิจารณา และคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความเห็นว่า เป็นการสมควรที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะดำเนินการเอง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหนังสือแจ้งให้หน่วยงานของรัฐ หรือพนักงานสอบสวนนั้นโอนเรื่องหรือส่งสำนวนการสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นมาให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อดำเนินการต่อไป ในกรณีเช่นนี้ ให้หน่วยงานของรัฐหรือพนักงานสอบสวนโอนเรื่องหรือสำนวนการสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองมาให้คณะกรรมการการเลือกตั้งภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งดังกล่าว

การตรวจมูลกรณี คณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการ หรือผู้อำนวยการ มีอำนาจมอบหมายให้พนักงานดำเนินการตรวจมูลกรณีตามระเบียบ ทั้งนี้ พนักงานต้องดำเนินการตรวจมูลกรณีให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับมอบหมาย(ระเบียบข้อ 33 วรรคหนึ่ง) การมอบหมายตามวรรคหนึ่ง จะมอบหมายให้พนักงานคนใดหรือหลายคนก็ได้ โดยให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ความเหมาะสม และปริมาณงานที่รับผิดชอบด้วย(ระเบียบข้อ 33 วรรคสอง)

ในการตรวจมูลกรณี ให้ดำเนินการตาม(1) ถึง (4) ข้อหนึ่งข้อใด หรือหลายข้อก็ได้ดังต่อไปนี้ (1)ขอทราบรายละเอียดหรือบันทึกถ้อยคำบุคคลใดๆที่เกี่ยวข้อง (2) ขอทราบข้อเท็จจริงหรือขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน หรือจากบุคคลใดๆ มาประกอบการพิจารณา (3)ตรวจสถานที่เกิดเหตุ (4) รวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง(ตามระเบียบ ข้อ 34)

เมื่อเลขาธิการหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี พิจารณาผลตรวจมูลกรณีตามข้อ 26(3) แล้วให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ (1)ในกรณีที่เห็นว่า คำร้องมีพยานหลักฐานพอสมควร หรือมีข้อมูลเพียงพอให้สั่งรับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนโดยเร็ว แล้วรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ ตามแบบ สตว.1 หรือ สตว.1/1 แล้วแต่กรณี (2)ในกรณีเห็นว่า คำร้องไม่มีหลักฐานหรือมีข้อมูลเพียงพอให้เสนอความเห็นควรสั่งไม่รับไว้ดำเนินการต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาสั่งการ (ระเบียบข้อ 37)

หลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ มรรค วิธีการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน **การใช้ดุลพินิจ**ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องพิจารณายึดหลักกฎหมายในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานและตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนอย่างละเอียดรอบคอบ ก่อนที่จะรับเรื่องไว้พิจารณาในการสืบสวนหรือไต่สวน เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งทางการเมือง การสืบสวนและการไต่สวน คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจในการสืบสวนและไต่สวน หากความปรากฏโดยชัดแจ้ง หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ อาจพิจารณาจากข้อเท็จจริงปรับกับข้อกฎหมายเพื่อประมวลข้อเท็จจริง ยกตัวอย่าง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและหัวหน้าพรรคก้าวไกล(ขณะนั้น) ถูกนายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคพลังประชารัฐ ร้องคัดค้านผลการเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติเพราะถือครองหุ้นบริษัทไอทีวีจำกัด(มหาชน) ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 98(3) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 42(3) แต่เนื่องจากนายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ไม่ได้ยื่นคำร้องภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ เป็นเหตุให้ กกต.ยกคำร้องและไม่รับคำร้องไว้พิจารณา แต่เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยตรวจสอบพบว่า มีข้อเท็จจริงอันเป็นข้อมูลเพียงพอและมีพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิด จึงเข้าหลักเกณฑ์ที่จะรับคำร้องไว้เพื่อดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนในกรณีดังกล่าวได้ ในระหว่างยังไม่ประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการการเลือกตั้งตรวจพบว่า นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้สมัครรับเลือกตั้งหรือทำหนังสือยินยอมให้พรรคการเมือง เสนอรายชื่อเพื่อสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น มีกำหนดยี่สิบปี(มาตรา 151 วรรคหนึ่ง) โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 82 วรรคท้าย ได้บัญญัติ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนหนึ่งคนใด มีเหตุสิ้นสุดลง ให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญ

4.1.4.5 รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 “มรรค” รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน เป็นเงื่อนไข ที่ผู้ร้องจะกล่าวหาด้วยวาจาไม่ได้ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 จะกำหนดรูปแบบตามคำร้องเป็นหนังสือไว้ ในข้อ 22 ที่ว่า “คำร้องจะต้องทำเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพ และมีรายการ ดังนี้ (1) วัน

เดือน ปี ที่ทำคำร้อง (2)ชื่อ ที่อยู่ และสถานะของผู้ร้อง หากมีหลายคนอาจจัดทำเป็นบัญชีแนบท้ายคำร้องก็ได้ (3)ชื่อ ที่อยู่ และสถานะของผู้ถูกร้อง หากมีหลายคนให้จัดทำบัญชีแนบท้ายคำร้องก็ได้ (4)ข้อเท็จจริงของแต่ละข้อกล่าวหา และพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ วัน เวลา และสถานที่ที่เกิดการกระทำ รวมทั้งบุคคลและหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง”แต่หากพิจารณาบูรณาการทางธรรม คำร้องที่เป็นหนังสือจะต้องเป็นรูปธรรม มิใช่นามธรรม สามารถจับต้องได้ การถ่ายทอดเป็นตัวอักษร สามารถรู้ถึงจิตสำนึกของผู้ร้องหรือผู้ร้องคัดค้านได้ประกอบพยานหลักฐานที่อ้างอิง

รูปแบบเนื้อหาในหนังสือคำร้อง ผู้ร้องจะต้องบรรยายให้ชัดแจ้งพฤติการณ์กระทำพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นเหตุที่จะรับคำร้องหรือสั่งให้แก้ไขคำร้องหรือไม่รับคำร้องก็ได้

แนวทางแก้ไข คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องไม่เคร่งครัดรูปแบบคำร้องมากเกินไป เพราะสามารถไต่สวนพยานผู้ร้องให้สมบูรณ์ได้ ไม่ควรยกคำร้องเพราะเหตุคำร้องบรรยายข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน หากจะกำหนดรูปแบบโดยเคร่งครัดในการรับคำร้องจะต้องกำหนดรูปแบบและจัดทำรูปแบบสำเร็จรูปไว้สำหรับกรอกคำร้องให้ครบถ้วนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาบูรณาการทางโลก โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การนำหลักธรรมมาบูรณาการมาขัดเกลาความประพฤติโดยมีเจตจำนงให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สิ่งที่ทำให้เกิด “ทุกข์” คือผู้ร้อง พยายามหาหลักฐานในการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง ส่วนผู้ถูกร้องพยายามคิดวิธีกลยุทธ์ทางการเมืองจะทำอย่างไรให้ตนเองชนะการเลือกตั้ง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมโดยยึดหลักกฎหมาย ส่วนสมุทัย คือ ผู้ร้องอาจสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อกลั่นแกล้งคู่แข่งทางการเมือง ส่วนผู้ถูกร้อง อาจใช้เทคนิควิธีการจูงใจผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องกลั่นกรองพยานหลักฐานให้รอบด้าน ไม่ว่าจะรับคำร้อง ความปรากฏหรือข้อมูลเบาะแส ก่อนรับคำร้อง ส่วน“นิโรธ” ผู้ร้องจะต้องไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกร้องประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่กระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามความเป็นจริง ฝ่ายผู้ถูกร้องจะต้องไม่ทุจริตการเลือกตั้ง การแข่งขันการเลือกตั้งจะต้องเป็นการเมืองสีขาว แข่งขันที่นโยบาย ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสืบสวนหรือไต่สวนรับฟังพยานหลักฐานด้วยความเป็นกลาง ไม่ตั้งธง ไม่โมหะจริต บนหลักความยุติธรรม ส่วน

“มรรค” กรณีผู้ร้อง จะต้องไม่กลั่นแกล้งทางการเมือง พยานหลักฐานเฉพาะพยานบุคคลปากเดียว หากขาดพยานหลักฐานอื่นๆมีน้ำหนักน้อย ให้ถ้อยคำแล้ว ไม่กลับคำให้การในชั้นศาลเพราะเหตุเกรงกลัวอิทธิพล ได้รับอามิสสินจ้าง ส่วนผู้ถูกร้อง ให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง ทำความจริงให้ปรากฏและน้อมรับคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสร้างกำหนดรูปแบบ แนวคำวินิจฉัยไม่ว่าจะดำเนินคดี ยกคำร้อง หรือยุติการดำเนินคดี เพื่อความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเชื่อมั่นแก่ประชาชนควรแจ้งคำวินิจฉัยชี้ขาดให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่คำวินิจฉัยให้แก่ประชาชนทราบ

4.2 การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อเสนอการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key informant) จำนวน 38 คน ครอบคลุมประเด็นเรื่องที่วิจัย โดยผู้วิจัยสามารถสรุปผลที่วิจัย

ผลการวิจัยค้นพบว่า การพัฒนารูปแบบแนวทางในการสืบสวนหรือไต่สวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เดิมเป็นการตรวจสอบพยานหลักฐานของกรมการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย ต่อมาได้พัฒนาเกิดกระแสการเรียกร้องให้มีองค์กรกลางมาจัดการเลือกตั้งและมีความเป็นกลางทางการเมือง ต่อมาได้เกิดองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งในรูปแบบองค์กรอิสระมีหน้าที่และอำนาจในการจัดให้หรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและควบคุมดูลแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนตามความจำเป็นหรือที่เห็นสมควร

กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน เริ่มตั้งแต่ก่อนรับคำร้อง ในชั้นตรวจคำร้อง ได้แก่ คำร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส จากสถิติการพิจารณารับคำร้อง สำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งในล่าสุด การเลือกตั้งในปี 2566 ได้แก่ คำร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส จำนวน 357 เรื่อง แยกเป็นคำร้อง 278 เรื่อง ความปรากฏ 38 เรื่อง ข้อมูลเบาะแส 41 เรื่อง คดีที่ดำเนินการเสร็จ 267 เรื่อง ได้แก่ การพิจารณาคำร้องสำนวน 236 เรื่อง สั่งไม่รับ/รวบรวมเป็นข้อมูล 156 เรื่อง ไม่มีมูล/ยกคำร้อง/สั่งยุติเรื่อง 80 เรื่อง การวินิจฉัยชี้ขาดสำนวน 31 เรื่อง ได้แก่ ยกคำร้อง 27 สำนวน ดำเนินคดีอาญา 3 สำนวน ยื่นคำร้องต่อศาล 1 สำนวน จะเห็นได้ว่า กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เกิดจากคำร้องของผู้ร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบและเนื้อหาคำร้อง ผู้ร้องจะยื่นคำร้องทำเป็นหนังสือ ผู้ร้องจะต้องบรรยายคำร้อง รายละเอียดข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกร้องกระทำผิดอย่างไร มี

พยานหลักฐานใด ผิดกฎหมายใด การบรรยายคำร้องให้เข้าหลักเกณฑ์การฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งและพรรคการเมือง โดยเฉพาะมาตรา 73 ตามกฎหมายเลือกตั้ง โดยการบรรยายข้อเท็จจริงในคำฟ้อง/คำร้องให้ครบองค์ประกอบความผิด พร้อมอ้างอิงพยานหลักฐานแนบท้าย ผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามกฎหมายหมายเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง อย่างไร ส่งผลให้การเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมหรือไม่ อย่างไร ผิดกฎหมายมาตราใด แม้ผู้ร้องจะบรรยายไม่ครบถ้วน แต่หากมีพยานหลักฐานประกอบในการกระทำความผิดและคณะกรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด เชื่อว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอ อาจรับคำร้องในฐานะเป็นความที่ปรากฏก็ได้

กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน การรวบรัดตัดพยานหลักฐานย่อมเกิดในทางปฏิบัติ หากคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเห็นว่า พยานหลักฐานดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงพยานหลักฐานที่อีกฝ่ายอ้าง โดยพยายามประวิงเวลาในการนำพยานหลักฐานมาสอบสวน หรือประวิงเวลาที่จะนำพยานหลักฐานมามามอบให้ ทำให้ตัดพยานสำคัญนั้น แต่ในขณะที่มุมมองของฝ่ายที่กล่าวอ้าง เห็นว่าเป็นพยานสำคัญเพื่อแสดงความบริสุทธิ์หรือพิสูจน์ความผิด แต่ไม่อาจนำเข้ามาในสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อผู้ร้องหรือผู้ถูกร้องจะอ้างอิงพยานหลักฐาน ควรจะรับไว้ในสำนวนเพื่อประกอบการพิจารณาและให้ความเป็นธรรมทุกฝ่าย

ความปรากฏหรือความปรากฏโดยชัดแจ้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 การสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดี ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 41 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการไม่ว่าโดยทางใด ไม่ว่าจะมีผู้แจ้งหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่จะสืบสวนต่อไปว่ามี การกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการ มีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีการสืบสวน หรือไต่สวน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานโดยพลัน ถ้าผลการสืบสวนหรือไต่สวนปรากฏว่าไม่มีมูลความผิดให้สั่งยุติเรื่อง หากปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีผู้กระทำการตามที่มีการสืบสวนหรือไต่สวน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง สั่งให้ดำเนินคดีโดยเร็ว หรือในกรณีจำเป็นจะสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้กระทำการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้ จะเห็นได้จาก ล่าสุด ยกตัวอย่างนายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคพลังประชารัฐ ได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีเหตุอันควรสงสัยว่า นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคก้าวไกล ขาดคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะถือครองหุ้น บจม.ไอทีวี โดยขณะยื่นคำร้องขณะนั้น เป็นระยะเวลาก่อนการเลือกตั้ง ไม่เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งฯ จึงได้ยกคำร้องของนายเรืองไกรฯ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน

สนับสนุนคำร้อง และพยานหลักฐานที่ได้จากการครอบครองของหน่วยงานราชการ ปรากฏข้อเท็จจริงเบื้องต้นทำให้เกิดความสงสัยว่า นายพิธาฯผู้ถูกร้องมีขาดคุณสมบัติฯและรู้อยู่แล้วแต่ฝ่าฝืนสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ จึงได้รับดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนตามข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามความที่ปรากฏ แต่เมื่อประกาศผลการเลือกตั้ง มีผู้ร้องในข้อเท็จจริงเดิมและมีเหตุอัยควรสงสัยว่านายพิธาฯมีคุณสมบัติขัดรัฐธรรมนูญและสิ้นสมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ จึงได้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 82 วรรคท้าย ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด

จะเห็นได้ว่า การสืบสวนหรือไต่สวน ประกอบด้วย คำร้อง ความปรากฏ ข้อมูลเบาะแส คณะกรรมการการเลือกตั้ง ระเบียบการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด ให้มีอำนาจรับคำร้อง ตั้งแต่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้ตั้งแต่การหาเสียงล่วงหน้าก่อนการเลือกตั้ง ถึงวันเลือกตั้งและระเบียบยังกำหนดนระยะเวลาในการยื่นคำร้องภายใน 30 วันนับแต่วันเลือกตั้ง

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบ่งเป็นพยานบุคคล ได้แก่ ประจักษ์พยาน พยายบอกเล่า พยานบุคคลแวดล้อม พยานผู้เชี่ยวชาญ ส่วนพยานเอกสาร ได้แก่ พยานเอกสารที่เป็นหลักฐานหนังสือ วีดีโอที่ถอดเป็นข้อความและรับรองว่า ข้อความตรงกับภาพเคลื่อนไหวหรือวีดีโอ ย่อมถือว่าเป็นพยานหลักฐาน ส่วนพยานวัตถุ ได้แก่ ภาพถ่าย วีดีโอหรือภาพเคลื่อไหว ไม่ว่ามาจากการบันทึกภาพด้วยวิธีการใด พยานนิติวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การตรวจสอบพยานเอกสารว่าแท้จริงหรือไม่ การตรวจสอบภาพว่าตัดต่อหรือไม่ การตรวจสอบวีดีโอที่บันทึกว่ามีการตัดต่อหรือไม่ เพราะพยานหลักฐานเหล่านี้ จะรับฟังได้หรือไม่ เป็นหลักการรับฟังพยานหลักฐานที่เชื่อว่า มีการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหาจริง

หากพิจารณาถึงหลักการรับฟังพยานหลักฐาน ระบุถึงหลักการตรวจสอบเบื้องต้นจะต้องเป็นการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อมีหลักฐานเหตุอันควรเชื่อได้ว่า....และ/หรือเหตุอันควรสงสัยว่า....ล้วนเป็นหลักการรับฟังพยานหลักฐานก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่งผลให้องค์กรตุลาการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพราะคำว่า มีหลักฐานเหตุอันควรเชื่อได้ว่า.... และ/หรือเหตุอันควรสงสัยว่า...จะต้องพิจารณาวิธีการรวบรวมพยานหลักฐาน มีความน่าเชื่อหรือไม่เพียงใด รวบรวมพยานหลักฐานสมบูรณ์หรือไม่ บุคคลที่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานน่าเชื่อถือเพียงใด เพราะหากได้พยานหลักฐานมาครอบครองแต่ไม่ยืนยันถึงวิธีการได้มา ย่อมรับฟังพยานหลักฐานมีน้ำหนักน้อย หากเทียบเคียงกับระบบกล่าวหา หากพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟัง เว้นแต่เป็นการอำนวยความยุติธรรมตามมาตรฐานกระบวนการยุติธรรม แต่ในคดีเลือกตั้ง ใช้ระบบไต่สวน คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐาน รวบรวมข้อเท็จจริงให้ครบถ้วนยกระบวนความ ยึดหลักข้อกฎหมาย และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องมีโอกาสต่อสู้คดี

ได้อย่างเต็มที่ จะทำให้กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับความเชื่อถือทุกฝ่าย เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว แม้รัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาสามารถนำพยานหลักฐานนำเข้าสำนวนโดยการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพราะศาลฎีกาใช้สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก ตัวผู้สมัครผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับความเสียเปรียบในการต่อสู้คดี

กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด มีกรอบระยะเวลาในการสืบสวนหรือไต่สวนมีกำหนดระยะเวลา 20 วัน ขยายระยะเวลาได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละ ไม่เกิน 15 วัน แต่หากการสืบสวนหรือไต่สวนไม่เสร็จสิ้น ก่อนระยะเวลาครบ 3 วัน ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ระหว่างรอคำสั่งไม่ตัดสิทธิการสืบสวนหรือการไต่สวนต่อไป โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แก้ไขเพิ่มเติมในการสืบสวนหรือไต่สวนให้มีกรอบระยะในการทำสำนวนให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยขั้นตอน หลักเกณฑ์และวิธีการในการรับคำร้อง โดยจะต้องปฏิบัติตามระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดที่ได้กำหนดไว้เป็นระเบียบ ล่าสุดคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ได้ออกระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 เป็นหลักเกณฑ์และขั้นตอนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยผู้ร้องเกี่ยวกับการกระทำความผิด กฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์เช่นกับความหมายของผู้เสียหายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4) โดยผู้ร้องในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายความว่า บุคคลที่กล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยคำร้องจะต้องทำเป็นหนังสือเป็นหนังสือ ใช้ถ้อยคำสุภาพและมีรายการ ดังนี้ (1) วัน เดือน ปีที่ทำคำร้อง (2) ชื่อ ที่อยู่ และสถานะของผู้ร้อง หากมีหลายคนอาจจัดทำเป็นบัญชีแนบท้ายคำร้องก็ได้ (3) ชื่อ ที่อยู่ และสถานะของผู้ถูกร้อง หากมีหลายคนอาจจัดทำเป็นบัญชีแนบท้ายคำร้องก็ได้ (4) ข้อเท็จจริงของแต่ละข้อกล่าวหาและพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่ที่เกิดการกระทำ รวมทั้งบุคคลและ

หลักฐานต่าง ๆ ทีเกี่ยวข้อง (5) ลายมือชื่อผู้ร้อง โดยผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองอที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีสิทธิยื่นคำร้องในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือที่ตนสมัครรับเลือกตั้ง หรือที่พรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี โดยคำร้อง ให้ยื่นได้ตั้งแต่วันที่ประกาศกำหนดวันเลือกตั้งจนถึงสามสิบวันนับตั้งแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง โดยผู้ร้องต้องยื่นคำร้องด้วยตนเองที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ที่จัดให้มีการเลือกตั้งนั้น เว้นแต่ในกรณีมีเหตุจำเป็นอาจยื่นที่สำนักงานก็ได้ ผู้ร้องอาจมอบอำนาจให้ ผู้อื่นนำไปยื่นแทนก็ได้ โดยจะต้องส่งใบมอบอำนาจพร้อมทั้งระบุเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการยื่นคำร้องแทน และต้องแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรแสดงตัวอย่างอื่นที่ทางราชการออกให้ที่มีเลขประจำตัวประชาชนของผู้ร้องและผู้รับมอบอำนาจด้วย ส่วนคำร้องตามระเบียบข้อ 24 (1) (ข) ให้ยื่นต่อคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งที่ดำเนินการนับคะแนนหรือรวมคะแนนเลือกตั้งนั้น แล้วให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งจัดส่งคำร้องต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยเร็ว

การให้โอกาสแก่ผู้ถูกร้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดี ทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ การสืบสวนหรือการไต่สวนของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนที่แต่งตั้งมาจากพนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องผ่านอบรมตามหลักสูตรการสืบสวนหรือไต่สวนตามสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการสืบสวน สอบสวนหรือไต่สวน เพราะการตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบเป็นการเรียบเรียงข้อเท็จจริง ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหนอย่างไร พฤติการณ์เกี่ยวข้องกับการกระทำการฝ่าฝืนการเลือกตั้งและพรรคการเมืองอย่างไรหรือการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รับผิดชอบสำนวน สืบสวนหรือไต่สวนเอง ผู้ว่าคดีเอง ส่วนที่กฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีบทลงโทษทางอาญาและเป็นคดีอาญาปกติ จะแยกดำเนินคดีอาญาปกติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดมอบหมายนิติกรไปกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ จะเป็นผู้พิจารณาสำนวนการสอบสวนว่าจะเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ ถือว่าเป็นการแยกการดำเนินคดีออกจากกัน เมื่อได้รับสำนวนแล้ว การตรวจสอบพยานหลักฐานผ่านกระบวนการตรวจสอบ พยานหลักฐานภายในองค์กรมาแล้ว ส่วนสำนวนการตรวจสอบการทุจริตการเลือกตั้ง เกิดจากการยื่นคำร้องของฝ่ายผู้ร้อง ประชาชนผู้พบเห็นเหตุการณ์ การรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษของพนักงานสอบสวน การได้รับข้อมูลและพยานหลักฐานจากผู้ตรวจการเลือกตั้ง ความปรากฏ โดยได้รับจากข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏทั่วไปและมีพยานหลักฐานยืนยันในการกระทำความผิด หรือข้อมูลเบาะแส ที่ประชาชนคอยสอดส่อง

ตรวจสอบภาคประชาชนส่งพยานหลักฐานมาให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงได้รับข้อมูลในการสืบสวนหรือไต่สวน จากการได้มีประสบการณ์ว่าความในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในศาลฎีกาและศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 โดยได้รับมอบสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน ดำเนินคดี พบว่า การตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในองค์กร มีสามชั้น ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งและชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง แตกต่างจากอดีตเพราะในกฎหมายเดิมให้กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ที่ได้ยกเลิกไปแล้ว ให้มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนด้วย ในการไต่สวนที่ผ่านมา ไม่มีกำหนดระยะเวลา ทำให้สำนวนล่าช้า ทั้งเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้ว ยังเปิดช่องให้ระหว่างยังไม่ได้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาทำให้ผู้สมัครรายนั้นที่ชนะเลือกตั้งยังปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะยื่นคำร้องต่อศาลและมีคำขอให้หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะวินิจฉัยเป็นอย่างอื่น แต่ปัจจุบันระเบียบฉบับใหม่ให้มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งปี ถือว่า มีระยะเวลาพอควรเนื่องจากปริมาณสำนวนร้องเรียน ร้องคัดค้านจำนวนมากต่อการเลือกตั้งแต่ละครั้ง เมื่อได้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลรัฐธรรมนูญ จะใช้สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา โดยศาลฎีกาจะระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิการรับสมัครและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ส่วนศาลรัฐธรรมนูญจะใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 องค์กรตุลาการทั้งสองศาลจะใช้ระบบไต่สวน โดยฝ่ายผู้ร้องจะต้องจัดทำบัญชีชี้ช่องให้ผู้ถูกร้องทราบและส่งสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวนให้แก่ศาลเพื่อประกอบการพิจารณาและสืบพยานหลักฐานโดยนำพยานบุคคลมาเบิกความประกอบเอกสาร โดยการพิจารณาของคดีเลือกตั้งจะไม่มีการถามค้านและถามติง แต่จะเป็นการขออนุญาตศาลถามความเพิ่มเติมเท่านั้น เพราะอำนาจค้นหาความจริงเป็นของศาล หากศาลเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอจะงดการไต่สวนและนัดฟังคำพิพากษาก็ได้ ที่ผ่านมา ศาลวินิจฉัยตามเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียส่วนใหญ่ตามสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน ส่วนน้อยที่ยกคำร้อง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะในชั้นสืบสวนหรือไต่สวน ได้นำคำพิพากษาของศาลมาถอดบทเรียนและศึกษาเหตุผลที่ศาลวินิจฉัยโดยศึกษาการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ว่าพยานหลักฐานใดมีความน่าเชื่อถือ ไม่ต่างจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา สรุปได้ว่า ความน่าเชื่อพยานหลักฐาน ที่มาและการได้มาเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะประจักษ์พยานจะต้องพบเห็นเหตุการณ์มาด้วยตนเองโดยจริง ไม่ได้เกิดจากการกลั่นแกล้งปั่นแต่งข้อเท็จจริงให้ผิดไปจากความเป็นจริง แต่จุดต่างที่ศาลเชื่อว่าเป็นจริง ประจักษ์จะต้องไปบอกเล่าข้อเท็จจริงให้แก่เจ้าพนักงานรับทราบรับฟัง โดยเฉพาะในชนบทพื้นที่ห่างไกลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจไปแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ ตรงนี้ศาลจะเชื่อว่า จริง ส่วน

พยานหลักฐานพยานบุคคลอื่น เช่น พยานบอกเล่า เป็นพยานหลักฐานที่ได้รับฟังข้อมูลจากบุคคลอื่น มีน้ำหนักน้อย จะต้องรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่น ส่วนพยานแวดล้อม นำมาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นศาลฎีกาได้ ส่วนพยานเอกสาร จะต้องมีแหล่งที่มา โดยเฉพาะแหล่งที่มาจากหน่วยงานราชการ จะต้องมีการรับรองพยานเอกสาร ถึงจะมีความน่าเชื่อถือ ส่วนพยานเอกสารที่จัดทำบันทึกขึ้นมาเอง จะต้องรับฟังอย่างระมัดระวัง ในปัจจุบัน การบันทึกภาพจากโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือโทรศัพท์มือถือจะบันทึกภาพและบันทึกวีดีโอ จะต้องอ้างอิงแหล่งที่มา จะต้องตรวจสอบก่อนว่ามีการตัดต่อหรือไม่ เพราะปัจจุบันการตัดต่อภาพถ่าย ภาพวีดีโอ ตัดต่อโดยง่าย ตรงนี้ พยานวัตถุ ศาลจะรับฟังได้อย่างมั่นคงจะต้องส่งไปตรวจสอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากเป็นภาพถ่ายที่บันทึกเป็นภาพเคลื่อนไหวหรือวีดีโอ หากเป็นการพูดโต้ตอบ จะต้องถอดข้อความเป็นพยานเอกสารและรับรองข้อความด้วย สรุปได้ว่า การตรวจสอบพยานหลักฐานจะต้องเชื่อมโยงกับแหล่งที่มาที่เกิดขึ้นจากหลักธรรมชาติและมีความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ส่วนกระบวนการสามชั้นของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นกระบวนการกลั่นกรองทำให้สำนวนสมบูรณ์และมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้สมัครรายนั้นได้

ได้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 ว่าในข้อสาระสำคัญว่า “ทุกข์” พยานฝ่ายผู้ร้องไม่ให้ความร่วมมือเพราะผู้ถูกร้องข่มขู่สิทธิเสรีภาพของพยานบุคคลและบุคคลในครอบครัว มักจะกลับคำให้การในชั้นศาล พยานฝ่ายผู้ร้องไม่อยากไปให้การในชั้นศาลเกรงว่าจะไม่ปลอดภัยในชีวิต หรือถูกว่าจ้างจากฝ่ายผู้ร้องให้กลับคำให้การในชั้นศาล พยานฝ่ายผู้ร้องหรือผู้ถูกร้องสร้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จปัญหาจึงเกิดขึ้นบ่อยๆ ส่วน”สมุทัย” เหตุแห่งการเกิดทุกข์ สาเหตุที่ผู้ร้องไม่อยากแพ้เลือกตั้ง ต้องการเอาชนะผู้ถูกร้อง จึงสร้างประจักษ์พยานหรือบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์เท็จขึ้นมาเพื่อปรักปรำผู้ถูกร้อง ส่วนพยานฝ่ายผู้ถูกร้องไม่กล้าไปให้การในชั้นศาลกลัวความไม่ปลอดภัยในชีวิต ส่วน”นิโรธ” แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางการตรวจสอบพยานหลักฐาน เป้าหมาย การแสวงหาพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ การดำเนินการเพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานให้บันทึกถ้อยคำพยานบุคคลที่ถูกกล่าวอ้างบันทึกถ้อยคำบุคคลที่เกี่ยวข้องจากบุคคลซึ่งเป็นกลางและไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง รวมถึงรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลพยานหลักฐานที่เพียงพอต่อการพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนแนวทางแก้ไขหรือ “มรรค” การพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งการโดยเร็ว และคณะกรรมการการเลือกตั้งทุกคนที่เข้าประชุมจะลงมติเป็นหนังสือ มีการจัดทำคำวินิจฉัย ลงนามในคำวินิจฉัยและเผยแพร่คำวินิจฉัยให้ประชาชนทราบโดยเป็นการทั่วไป รวมทั้งส่งคำวินิจฉัยให้แก่ผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง หรือผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทราบ

ยังได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในข้อสาระสำคัญว่า พยานบุคคล คือ พยานหลักฐานที่เกิดจากการเบิกความของบุคคลต่อศาล กล่าวคือ ถ้อยคำหรือข้อเท็จจริงที่บุคคลผู้นั้นเบิกความต่อศาลที่เป็นหลักฐานตัวบุคคลนั้นหาใช่พยานหลักฐานไม่ ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานที่ได้รู้เห็นหรือสัมผัสกับเหตุการณ์ที่มาเบิกความด้วยตนเองโดยตรง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะรู้เห็นมาด้วยประสาทสัมผัสใด พยานบอกเล่า หมายถึง พยานที่เบิกความถึงข้อเท็จจริงตามที่ได้รับการบอกเล่ามาจากบุคคลอื่น และรวมถึงบันทึกถ้อยคำที่ไม่ได้มาจากเบิกความต่อศาลด้วยตนเองด้วย สำนวนในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พยานส่วนใหญ่ที่มาเบิกความต่อศาล ส่วนใหญ่จะกลับคำให้การต่อศาล เพราะเกรงกลัวการข่มขู่สิทธิและเสรีภาพจากฝ่ายตรงข้าม เพราะพยานส่วนมากจะมีที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ทำให้พยานเกิดความเกรงกลัวความปลอดภัย จึงกลับคำให้การในชั้นศาล ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง กรณีที่การแจ้งหรือได้รับแจ้ง เห็นว่า ข้อมูล หรือเบาะแส หากตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นแล้วเห็นว่า ข่าว ข้อมูล หรือเบาะแสนั้นไม่มีข้อเท็จจริงหรือไม่มีข้อมูลแต่อย่างใด ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในสารบบข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานหรือใช้ประกอบการดำเนินการประการอื่นได้ แต่หากตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วพบว่า ข่าว ข้อมูลหรือเบาะแส นั้น มีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่า มีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้เสนอต่อผู้มีอำนาจพิจารณา ตรวจมูลกรณีหรือสั่งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไป ทั้งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบคำร้อง เนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า กรณีมีคำที่มีเนื้อหาแห่งคำร้อง แต่ไม่มีข้อเท็จจริงของแต่ละข้อ กล่าวหาและพฤติการณ์ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คำร้องที่ผู้ร้องไม่มีสิทธิยื่นหรือยื่นเกินกำหนดเวลา คำร้องที่ไม่ได้ยื่นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามระเบียบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คำร้องที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้ว หรือคำร้องที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล หรือที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว คำร้องเหล่านี้ มีลักษณะต้องห้ามมิให้รับไว้ดำเนินการและให้พนักงานที่ได้รับมอบหมาย เสนอความเห็นว่าควรไม่รับไว้ดำเนินการต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อพิจารณาโดยผ่านเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้อำนวการเลือกตั้งประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งรับหรือมิให้รับคำร้องไว้ดำเนินการหรือสั่งให้ดำเนินการอย่างใดที่เห็นสมควรก็ได้ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับพยานวัตถุไว้ว่า ภาพถ่ายเป็นพยานวัตถ พยานวัตุที่มีส่วนเกี่ยวกับคดีและถ่ายในสถานที่เกิดเหตุ พยานวัตถุสามารถเป็นอะไรก็ได้ เช่น ภาพถ่ายจำนวนเงิน พยานบุคคลที่กำลังแจกเงิน รถยนต์ รถจักรยานยนต์ที่ใช้ในการกระทำความผิด ภาพถ่าย ภาพวีดีโอ ภาพจากกล้องวงจรปิด หลักฐานต่างๆต้องมีพยานบุคคลให้การยืนยัน ทั้งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นวีดีโอหรือเทปบันทึกเสียงว่า กรณีที่มีการจ้างพยานหลักฐานซึ่งเป็นวีดีโอหรือเทปบันทุกเสียงเกี่ยวกับการสนทนา แต่พยานบุคคลที่ถูกกล่าวอ้างว่ามีเสียงสนทนาในเทปบันทึกเสียงนั้น ให้ถ้อยคำโดยไม่ได้ยืนยันว่าเสียงดังกล่าว เป็นเสียงของตนเอง ควรนำวิธีการวิทยาศาสตร์มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานและพิสูจน์ให้ได้ความชัดเจนว่า เสียงที่ปรากฏในเทปบันทึกเสียง เป็นบุคคลเกี่ยวกับบุคคลตามที่มีการกล่าวอ้างจริงหรือไม่ โดยขอความร่วมมือการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานไปยังหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจพิสูจน์หลักฐานโดยตรง (ชาติพันธ์วิท พัดเย็น, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมีความเห็นเกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ร้องควรเป็นประจักษ์พยานหรือเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง หรือหากผู้ร้องอ้างบุคคลอื่นเป็นพยาน ควรเป็นประจักษ์พยาน และพยานนั้นต้องยินยอมที่จะให้ข้อมูลต่อพนักงาน กกต. โดยกรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยผู้ถูกร้องต้องหาพยานหลักฐานต่าง ๆ มาหักล้างตามที่ผู้ร้องกล่าวหา หรือมีพยานหลักฐานที่จะนำมาอ้างเพื่อสนับสนุนตามที่ผู้ถูกร้องหักล้างได้ กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องยินยอมที่จะให้ข้อมูลต่อพนักงาน กกต. ที่ได้รับมอบหมาย หรือคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน โดยเห็นว่า กรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น โดยต้องตรวจสอบในเบื้องต้นก่อนว่า กรณีความปรากฏดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่ หากเป็นจริงและมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเพียงพอ จึงจะเป็นกรณีที่มีความปรากฏที่จะรับพิจารณาตามระเบียบฯ ต่อไป ในส่วนเกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า คำร้องต้องเป็นไปตามระเบียบ กกต. ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2566 ข้อ 22 ถึงข้อ 27 โดยมีความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย พยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าตรวจสอบในเบื้องต้นก่อนว่าพยานหลักฐานที่ได้มานั้นเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเป็นพยานหลักฐานที่ไม่ได้จัดทำขึ้นมาเอง

ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 มีความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง โดยเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการพิจารณา กรณี สมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์ ว่า ระเบียบ กกต. ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2566 ได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการงานสืบสวนและไต่สวน ทำให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนต้องเร่งการจัดทำรายงานการสืบสวนและรายงานการไต่สวนให้ทันตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยให้ความเห็นเกี่ยวกับนิโรธ ว่า ทำให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนพิจารณาและดำเนินการสืบสวนและไต่สวนให้ทันตามกรอบระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และต้องคำนึงถึงความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานที่นำมาประกอบสำนวนการสืบสวนและสำนวนการไต่สวนให้เพียงพอต่อการพิจารณา และให้ความเห็น เกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง ว่าคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะต้องมีการประชุมร่วมกันและวางแผนในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ กำหนดวัน เวลาในการตรวจสอบพยานหลักฐานและสรุปสำนวนให้ชัดเจน รวมทั้งการแบ่งหน้าที่ในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้ทันตามกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ทำให้มีพยานหลักฐานเพียงพอต่อการพิจารณา

ทั้งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคลว่า ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้กับการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล เช่น การบันทึกวิดีโอในระหว่างการสอบปากคำของพยานบุคคล มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้งว่า กรณีความปรากฏที่เกิดขึ้นจากข่าวหรือสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีหน่วยงานเฉพาะในการตรวจสอบว่าเป็นจริงหรือไม่ และหากมีข้อมูลที่เป็นจริงและมีพยานหลักฐานเพียงพอ สามารถดำเนินการตรวจสอบลงพื้นที่เกิดเหตุได้ทันที โดยอาจมีการแต่งตั้งพนักงานชุดเฉพาะกิจหรือชุดเคลื่อนที่เร็วในการตรวจสอบ ทั้งมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานภาพถ่าย พยานวัตถุ ให้นำเทคโนโลยีการตรวจสอบภาพถ่ายมาปรับใช้เป็น

ของสำนักงานคณะกรรมมการการเลือกตั้งเอง โดยไม่ต้องขอตรวจสอบจากหน่วยงานอื่นและมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานวีดีโอหรือเทปบันทึกเสียง ว่าให้นำเทคโนโลยีการตรวจสอบวิดีโอหรือเทปบันทึกเสียงมาตรวจสอบว่าเป็นจริงหรือไม่ โดยไม่ต้องขอตรวจสอบจากหน่วยงานอื่น (ไพฑูรย์ สาลา, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า พยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่า ส่วนมากผู้ร้องจะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือญาติหรือคนของผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งจะเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ในผลแห่งการเลือกตั้งนั้น ในการรับฟังผู้ร้องจึงต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก โดยต้องรับฟังพยานอื่นสนับสนุนประกอบ กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยผู้ถูกร้องมักเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งซึ่งเป็นฝ่ายเสียประโยชย์จากการถูกกล่าวหาร้องเรียน ในการรับฟังผู้ถูกร้องจึงต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมาก โดยต้องรับฟังพยานอื่นสนับสนุนประกอบ กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม้จะเป็นประจักษ์พยานที่พบเห็นการกระทำผิด แต่เนื่องจากลักษณะการกล่าวหาว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนมากผู้ร้องจะเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ (ไม่ได้รับการเลือกตั้ง) และผู้ถูกร้องก็จะเป็นฝ่ายเสียประโยชน์จากการถูกกล่าวหา การรับฟังพยานบุคคลที่เป็นประจักษ์พยานหรือพยานบอกเล่าย่อมต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง ทั้งต้องรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่น เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้พยานบุคคลเหล่านั้นเกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต.หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง กรณีคำร้องที่ผู้ร้องเป็นผู้จัดทำ มักจะมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องมากกว่าการกล่าวหา และส่วนมากจะเขียนมุ่งประสงค์ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบว่าเป็นความผิดหรือไม่ อีกทั้ง กรณีนักร้องมืออาชีพ ที่ไม่ได้พบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง แต่นำข้อมูลจากข่าวมาร้องเรียน เมื่อเรียกมาสอบประกอบคำร้องมักให้ข้อมูลเชิงลึกกว่าข่าวไม่ได้ ทำให้ยากต่อการสืบสวนหรือไต่สวน เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเก็บรักษาพยานวัตถุ เช่น ธนบัตร ที่ใช้ในการกระทำผิด ตั้งแต่เกิดเหตุจนกระทั่งนำมาร้องเรียน มักทิ้งเวลาเนิ่นนาน และไม่มีการเก็บรักษาที่ถูกต้อง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการส่งตรวจพิสูจน์ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเทปบันทึกเสียงจะเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เกิดประโยชน์เนื่องจากไม่สามารถตรวจพิสูจน์ยืนยันถึงเสียงของบุคคลที่ปรากฏได้ ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้ง

เกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง พบว่าปัญหาในการสืบสวนหรือไต่สวนในขั้นตอนต่างๆ ย่อมส่งผลต่อการให้ความเห็นในการพิจารณาสำนวน สืบสวนหรือไต่สว เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง พบว่าไม่มี เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียงพบว่า การให้ความรู้ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องสำคัญในการขจัดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าว เกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดทำคือการดำเนินการสืบสวนและไต่สวนเพื่อเผยแพร่ให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสม่ำเสมอสำหรับกรณีกรณีผู้ร้องและผู้ถูกร้องเห็นควรต้องให้มีการประชาสัมพันธ์ไปยังสื่อต่างๆเพื่อให้เข้าถึงบุคคลเหล่านั้นให้มากขึ้น ส่วนข้อเสอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรกำหนดให้ผู้ที่ร้องคือผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์จริงๆเท่านั้น ไม่ใช่เพียงรวบรวมมาจากข่าวทั่วๆไปแล้วนำว่าร้องเรียนและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานภาพถ่าย พยานวัตถุควรให้บุคคลที่ครอบครองพยานต่างจัดเก็บอย่างถูกต้อง และรีบดำเนินการส่งต่อพนักงานสืบสวนและไต่สวนเพื่อนำไปส่งตรวจพิสูจน์โดยเร็ว (อนิรัตน์ จินดา, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2666)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคลกรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมาย

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ต้องพิจารณาว่าผู้ร้องอ้างพยานหลักฐานอะไรบ้างในการกล่าวอ้างครั้งนี้ และพยานหลักฐานนั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และผู้ร้องมีส่วนได้เสียอย่างไรกับเรื่องที่ร้อง หากพยานหลักฐานของผู้ร้องมีความน่าเชื่อถือว่าจะมีการกระทำความผิดตามที่มีการร้องคัดค้านและผู้ร้องมีส่วนได้เสียหรือเป็นผู้มีสิทธิร้องคัดค้านตามกฎหมายก็สมควรที่จะรับเรื่องดังกล่าวไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไปตามคำร้อง กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ควรพิจารณาก่อนว่ามีการกระทำความผิดตามที่ร้องคัดค้านเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ใครเป็นผู้มีส่วนในการกระทำผิดบ้าง ผู้ถูกร้องมีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่วนร่วมในการกระทำหรือการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งดังกล่าวมีผลให้ผู้ถูกร้องได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ หากพยานหลักฐานรับฟังได้ว่าผู้ถูกร้องได้กระทำหรือมีส่วนร่วมในการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งฯ ก็เห็นควรที่จะดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ถูกร้องต่อไป แต่หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าผู้ถูกร้องได้กระทำหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดแล้วก็เห็นควรยกคำร้องหรือไม่รับรับคำร้องดังกล่าว กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า การรับฟังพยานหลักฐานกรณีมีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลเห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งฯ นั้น เนื่องจากประจักษ์พยานเป็นพยานบุคคลซึ่งมีความรู้สึกรัก โลภ โกรธ หลง อยู่ในตัวเอง การรับฟังพยานบุคคลดังกล่าวจึงต้องรับฟังด้วยความระมัดระวังว่าประจักษ์พยานดังกล่าวมีส่วนได้เสียในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ และมีพยานหลักฐานอื่นมาสนับสนุนเกี่ยวกับคำพยานดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งหากตรวจสอบประจักษ์พยานดังกล่าวแล้วเห็นว่ามีความน่าเชื่อถือ และไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือส่วนได้เสียแล้วประจักษ์พยานย่อมเห็นพยานที่สำคัญในคดีเพราะเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิด สามารถนำมารับฟังเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่อย่างไร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า เนื่องจาก กกต. มีหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ดังนั้นไม่ว่าจะมีผู้ร้อง หรือเป็นความปรากฏต่อ กกต. ก็สมควรที่ กกต. ต้องดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อให้ได้ความจริง และเพื่อลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต.หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้องหรือไม่ อย่างไร เห็นว่า คำร้องที่ กกต. ควรรับไว้ดำเนินการนั้น ไม่จำต้องกำหนดรูปแบบของคำร้อง แต่ควรพิจารณาเนื้อหาของคำร้องว่ามีองค์ประกอบครบถ้วนว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และมีพยานหลักฐานสนับสนุนคำร้องเพียงพอที่จะดำเนินการต่อไปได้ ไม่ใช่เรื่องกลั่นแกล้งกัน เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร เห็นว่า พยานหลักฐานประเภทภาพถ่ายซึ่งเป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งฯ เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญเพื่อ

นำไปประกอบพยานหลักฐานอื่นในการพิจารณาตามความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา สามารถนำมารับฟังได้ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง สามารถนำมารับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ แต่จะรับฟังเพียงลำพังเพื่อพิจารณาว่ามีการกระความผิดหรือไม่เลยไม่ได้ เพราะพยานหลักฐานดังกล่าวอาจมีการตัดต่อหรือดัดแปลงได้ ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า เนื่องจากพยานหลักฐานประเภทภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง อาจมีการดัดแปลงหรือตัดต่อได้ ดังนั้นการรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวจึงเกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ความทุกข์จึงเกิดขึ้นเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ต้องหาความจริงให้ปรากฏโดยการพิจารณาจากพยานหลักฐานของทั้งฝ่ายผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และประจักษ์พยาน ประกอบภาพถ่ายการกระทำความผิดวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เพื่อที่จะพิจารณาว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ โดยการทำความเห็นดังกล่าวต้องปราศจากอคติ เพื่อให้เกิดความสบายใจในการทำความเห็นในเรื่องดังกล่าว เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ต้องพิจารณาพยานหลักฐานโดยปราศจากอคติและวางใจเป็นกลางในการพิจารณาพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ตา หู จมูก ลิ้น กาย และพิจารณาด้วยความรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดความทุกข์ในภายหลังจากที่ได้ทำความเห็นในเรื่องนั้น ๆ และเกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับ

การกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ในการตรวจสอบพยานหลักฐานของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์ ในเรื่องการกระทำความผิดดังกล่าวนอกจากตัวผู้ทำความเห็นแล้ว ควรต้องมีการปรึกษาเพื่อนและฝึกตนศึกษาหาความรู้ในเรื่องดังกล่าวในอดีตที่ผ่านมา และคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผลในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้พิจารณาการปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างถูกต้องและไม่เป็นทุกข์ในภายหลังจากที่ได้ทำความเห็นในเรื่องดังกล่าว (วรารัตน์ ทองบ่อ, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า กรณีที่บุคคลซึ่งมีความทุกข์เกิดขึ้นที่กายและที่ใจ เมื่อมีการกระทำเกิดขึ้นหรือมีพฤติกรรมเกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกระทำอันการอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จึงได้ยื่นคำร้องกล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อหาทางที่จะดับทุกข์นั้น กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่ากรณีบุคคลกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จึงอาจเป็นเหตุให้ถูกยื่นคำร้องกล่าวหาว่ากระทำการอันเป็นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า กรณีที่บุคคลดังกล่าวเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงทำให้ทราบความจริงที่ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งความทุกข์ ซึ่งก็คือการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพราะความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีสาเหตุเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเหตุ เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า กรณีที่ กกต. เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากการได้รับทราบข้อมูลหรือหลักฐานพอสมควรจากการแจ้งเบาะแส หรือประการอื่นใด รวมถึงเหตุที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้ง มิได้

เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพราะความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีสาเหตุเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเหตุ จึงทำให้ทราบความจริงที่ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งความทุกข์ เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้องเห็นว่า คำร้องคือคำกล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งทำให้ทราบถึงความจริงที่ว่าด้วยเหตุเกิดแห่งความทุกข์ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ก็คือสิ่งที่จะสามารถนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวอ้าง อันเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์หรือดับปัญหาต่าง ๆ ได้ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่า พยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ก็คือสิ่งที่จะสามารถนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวอ้าง อันเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์หรือดับปัญหาต่าง ๆ ได้ ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ผู้ร้องกับผู้ถูกร้องอาจมีการฮั้วะกันเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ร้องมายื่นคำร้องประกอบพยานหลักฐาน เพราะด้วยอาจจะกลัวผิดเอง หรืออาจจะกลัวอิทธิพลในพื้นที่ทำให้การเข้าถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นไปได้ยากและเจาะไปถึงผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งตัวจริงไม่ได้ เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่าทำตามหน้าที่และกระบวนการตามกฎหมายกับพยานหลักฐานเท่าที่มีอย่างตรงไปมาตรง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็น

ว่า ต้องลงไปทำความรู้จักให้เกิดความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ เกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดยกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ออกไปลงพื้นที่หาข้อมูล หาข่าว ทำความรู้จักกับคนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด โดยมีข้อเสอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล เห็นว่า พยานที่จะนำมาไต่สวนประกอบ ควรหาพยานที่สืบแล้วมีผลกับสำนวนจริง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้ง เห็นว่า ควรตรวจสอบตาม ระเบียบ กกต. ว่าด้วยสืบสวนฯ ตามข้อ 20 ก่อน หากไม่มีมูลให้ สนง.กกต.จว. เก็บไว้โดยที่ไม่ต้องทำเป็นสำนวนความปรากฏส่งมาที่ส่วนกลาง (นัยนา คงสุขนิรันดร์, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อมีผู้ร้องแสดงว่ามีพยานหลักฐานอันควรเชื่อว่ามีเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งเกิดขึ้น กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดแสดงว่ามีพฤติกรรมอันควรเชื่อได้ว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์ควรเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับประเด็นคำร้องและควรเป็นพยานกลาง เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า กรณีความปรากฏชัดแจ้ง กกต. มีกระบวนการขั้นตอนดำเนินการตามกฎหมาย แต่ตั้งเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ หรือมีบัตรสนเท่ห์ กกต. ก็มีกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริง ตรวจข้อมูลก่อนดำเนินการ เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า กกต. ไม่ได้กำหนดรูปแบบคำร้องไว้แต่อย่างใด เพียงแต่ให้ทำเป็นหนังสือระบุผู้ร้อง ผู้ถูกร้องกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง ระบุข้อมูลของผู้ร้องว่า มีตัวตนไม่ใช่เป็นใครก็ได้ โดยเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่าพยานภาพถ่าย พยานวัตถุ ต้องมีการพิสูจน์หลักฐานว่าควรเชื่อได้

หรือไม่ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานดังกล่าวต้องถูกตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และสอบข้อเท็จจริงจากบุคคลที่ปรากฏในวีดีโอ ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า การกระทำที่เป็นความผิดก่อให้เกิดทุกข์โดยธรรมชาติ เกิดจากความไม่รู้ของผู้ร้อง ผู้ถูกร้องรวมถึงพนักงานสืบสวนและไต่สวนของ กกต. ที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า เหตุแห่งการดับทุกข์ได้คือ ข้อเท็จจริง ที่จะเป็นการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงที่มีมาตรฐานที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้ เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า แนวทางการดับทุกข์ คือ การได้รับความร่วมมือ จากผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง พยานต่าง ๆ ที่จะทำให้ปัญหาได้รับกรตรวจสอบแก้ไข ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดจริงและได้รับการลงโทษตามบทกำหนดโทษของกฎหมาย เกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า วิธีปฏิบัติถึงความดับทุกข์ คือ การตระหนักรู้ถึงการกระทำที่เป็นความผิด และไม่กระทำความผิดก็จะไม่เกิดปัญหาที่ก่อให้เกิดทุกข์ตั้งแต่เริ่มต้น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล ควรเป็นพยานกลาง ให้น้ำหนักจากพยานกลางมากกว่าพยานฝั่งผู้ร้อง หรือผู้ถูกร้อง เกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบ

พยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้ง ควรคำนึงถึงพยานหลักฐานเท็จที่สามารถสร้างขึ้นได้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของ กกต.กกต. ควรกำหนดแบบคำร้องที่เป็นมาตรฐานและคำร้องของศาล ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานภาพถ่าย พยานวัตถุ เห็นควรส่งตรวจสอบจากหน่วยงาน หรือผู้เชี่ยวชาญด้านนั้นโดยเฉพาะ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานวีดีโอหรือเทปบันทึกเสียง เห็นควร วิเคราะห์ว่าเป็นหลักฐานเท็จที่อาจสร้างขึ้นเพื่อใส่ร้ายฝ่ายตรงข้าม (เจษฎาภรณ์ จำปา, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ในกรณีดังกล่าว หากมีผู้มาร้องในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เราจะต้องพิจารณาก่อนว่า ผู้ร้องมีส่วนได้เสียในกรณีที่ร้องหรือไม่ มีพยานหลักฐานพอที่จะน่าเชื่อถือหรือเพียงพอที่จะให้เกิดกรณีเป็นที่น่าสงสัยหรือไม่ การร้องต้องไม่ใช่การร้องเพื่อกลั่นแกล้ง กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ในกรณีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง ก็ต้องนำหลักกฎหมายอาญามาใช้ในการพิจารณาประกอบด้วย เนื่องจากโทษของกฎหมายเลือกตั้งมักมาพร้อมกับโทษทางอาญา กล่าวคือ ผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่าส่วนพยานผู้พบเห็นฯ ก็ถือว่าเป็นพยานที่มีความสำคัญแก่คดี แต่ต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า พยานผู้พบเห็นฯ ดังกล่าว จะต้องไม่มีส่วนได้เสีย หรือเป็นผู้ที่สนิทสนมใกล้ชิด หรือผู้ใต้บังคับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ผู้ร้อง / ผู้ถูกร้อง) เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น ในกรณีดังกล่าวหากเป็นกรณีความปรากฏ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยการพบเห็นเอง หรือพบเห็นจากเหตุการณ์ที่ปรากฏเป็นข่าว หากอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ หรือในเขตอำนาจสืบสวน ไต่สวน ก็จะต้องรายงาน กรณีความปรากฏและดำเนินการสืบสวน / ไต่สวนต่อไป เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า ในกรณีที่มีผู้มายื่นคำร้องคัดค้านหรือกล่าวหาผู้สมัคร หรือผู้อื่น ว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง ก็ต้องดำเนินการตามระเบียบฯ ในกรณีนี้จึงไม่มีความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ในคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พยานวัตถุ ถือเป็นพยานหลักฐานที่ค่อนข้างมีน้ำหนัก และเป็นสิ่งที่อาจพิสูจน์ความถูก / ผิด ของผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาได้ แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้พัฒนาไปเร็วมาก พยานหลักฐานประเภทภาพถ่ายอาจสามารถ

แก้ไขหรือถูกเปลี่ยนแปลงโดยโปรแกรมได้ เพราะฉะนั้น จะต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน และรอบครอบที่สุด เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานหลักฐานประเภทดังกล่าวถือเป็นพยานที่สำคัญมากและมีความน่าเชื่อถือที่สุด เนื่องจากคดีเลือกตั้งไม่อาจสืบสวน และไต่สวนได้ แต่เฉพาะพยานบุคคล แต่การพิสูจน์ความถูกผิดจะต้องอาศัยพยานวัตถุพยานดังกล่าว ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 มีความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่าหากมีปัญหาเกิดขึ้นในการทำงานย่อมเป็นเรื่องธรรมดา หรือเป็นธรรมชาติที่จะมีความรู้สึกเป็นทุกข์ เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่าเมื่อความทุกข์ เกิดจากการทำงาน หรืออาจจะกล่าวได้ว่างาน คือเหตุแห่งการเกิดทุกข์ วิธีที่จะดับทุกข์ได้คือทำงานให้แล้วเสร็จ และบรรลุเป้าหมายตามกำหนดเวลา เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่าเมื่อมีปัญหาในการทำงานเกี่ยวกับด้านการสืบสวน / ไต่สวน กรณีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้ปฏิบัติจะต้องใช้สมาธิในการเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ควรจะนำข้อมูลพยานหลักฐานต่างๆ มาประกอบกันให้เป็นเรื่องราว ดังนั้น สมาธิและจินตนาการ จึงสำคัญต่อแนวทางนิโรธ และมีความเห็นเกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า สำหรับสุดท้ายสิ่งที่ควรปฏิบัติจนเกิดมรรค หรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คือการหมั่นศึกษาและพัฒนาความคิดจินตนาการ ให้เหมาะสมแก่งานที่ต้องปฏิบัติส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการ

เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล เห็นว่า พยานบุคคลถือเป็นพยานที่มีความน่าเชื่อถือน้อยที่สุด ซึ่งบุคคลสามารถโกหก หรือให้การเท็จเพื่อให้ตนเองหรือบุคคลใกล้ชิด หรือคนอื่นให้เปลี่ยนจากดำเป็นขาว หรือขาวเป็นดำได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานภาพถ่าย พยานวัตถุ เห็นว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จนสามารถนำภาพใบหน้าของบุคคลหนึ่งไปแทนที่บุคคลอีกคนหนึ่งได้ (Deep face) จึงอาจทำให้พยานวัตถุดังกล่าว อาจทำให้เกิดความเสียหายและไม่อาจนำมาใช้เพื่อดำรงความยุติธรรมได้ จึงควรลดความน่าเชื่อถือของพยานดังกล่าวลงและนำเทคโนโลยีเข้ามาตรวจสอบ (วีระพันธ์ ไชยยศ, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พยานบุคคลที่ผู้ร้องอ้างเป็นพยาน บางครั้งเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ร้อง หรือเป็น ฝ่ายเดียวกันกับผู้ร้องทำให้น้ำหนักการพิจารณารับฟังพยานหลักฐานต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานของผู้ถูกร้องจะเป็นบุคคลที่ให้การสนับสนุนผู้ถูกร้องอยู่แล้ว การให้ข้อมูลจะเป็นการให้ข้อมูลในส่วนที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกร้อง กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานบุคคลที่รู้เห็นการกระทำความผิดส่วนมากมักจะไม่ให้ความร่วมมือในการให้รายละเอียดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิด ทำให้บางครั้งทำให้การพิจารณาพยานหลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า การปรากฏข่าวว่ามีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามช่องทางต่าง ๆ บางครั้งการเสนอข่าวหรือข้อมูลที่นำเสนอ อาจจะมีข้อเท็จจริง หรือมีรายละเอียดที่ไม่ตรงกัน เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า คำร้องของผู้ร้องบางกรณียังไม่เป็นไปตามระเบียบ กกต.ว่าด้วยการสืบสวนฯ ขาดสาระสำคัญเกี่ยวกับการกระทำความผิด ทำให้พนักงานสืบสวนฯ ของ สนง.กกต. ต้องทำการสืบสวนถ้อยคำผู้ร้องเพิ่มเติมเพื่อให้คำร้องสมบูรณ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานหลักฐานที่สามารถสนับสนุนข้ออ้าง ตามคำร้องกล่าวหาหรือสนับสนุนการแก้ข้อกล่าวหาได้ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า เป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริง ตามคำร้องหรือข้อกล่าวหาได้ ส่วนแนวทางหลักธรรม

คำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 มีความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ปัญหา / สาเหตุ คืออการตรวจสอบพยานหลักฐานต่าง ๆ ยากลำบาก เนื่องจากพยานต่าง ๆ ไม่ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบพยานหลักฐาน เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ให้ความเชื่อมั่นในการหาข้อเท็จจริงของพยานต่างๆ ว่าจะมีความปลอดภัย ถ้าในข้อเท็จจริง / ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สมัครในการยื่นดังกล่าว หรือการแสวงหาพยานหลักฐาน เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ร้อง / ผู้ถูกร้อง พยานต่าง ๆ ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการให้รายละเอียดข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนและในประเด็นที่เกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง ว่า แนะนำให้คำปรึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล เห็นควรว่า การตรวจสอบพิเคราะห์ให้เห็นชัดว่าพยานบุคคลเป็นบุคคลที่ได้รู้เห็นและให้ข้อเท็จจริงหรือไม่ ไม่เป็นพยานที่ได้รับการตระเตรียมมาเพื่อเป็น พยาน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้ง เห็นควรต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่า พยานหลักฐานที่ปรากฏนี้เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ๆ หรือไม่ โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องใน

คดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของ กกต.เห็นควร เสริมสร้างให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สมัคร ส.ส. เกี่ยวกับการยื่นคำร้อง (วิรัตน์ รังรส, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ผู้ร้องต้องศึกษากฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะดำเนินการร้องคัดค้าน หรือร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพราะหากผู้ร้องขาดสถานะที่จะร้องได้ตามกฎหมายก็ไม่สามารถที่จะยื่นคำร้อง หรือดำเนินการใดๆ ได้ กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ต้องมาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเมื่อได้รับหนังสือเชิญให้มาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนั้น ๆ โดยต้องนำพยานหลักฐานมาประกอบ อีกทั้ง การพิจารณาต้องดูว่าผู้ถูกร้องมีสถานะตามกฎหมายหรือไม่ ต้องพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมายนั้นๆ ด้วย กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ต้องเป็นพยานที่น่าเชื่อโดยสภาพ และต้องเป็นประจักษ์พยานด้วย และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด หรือต้องไม่มีส่วนได้เสียกับเรื่องนั้น ๆเกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า เมื่อมีกรณีความปรากฏต้องรายงานให้ หรือเสนอเรื่องไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้ง ประจำจังหวัดหรือเลขานุการแล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาว่าจะดำเนินการไต่สวนหรือไม่อย่างไรตามระเบียบ กกต. ว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนฯ เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า รูปแบบของคำร้องควรจัดทำเป็นแบบสำเร็จรูป เพื่อให้สะดวกต่อการดำเนินการและสะดวกต่อผู้มาติดต่อ นอกจากนี้ควรมีแบบฟอร์มให้ผู้ร้องทุกข์ข้อกล่าวหา หรือต่อสู้คดีเหมือนแบบฟอร์มคดีในศาล เป็นต้น เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่ายเป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานวัตถุ ประเภทภาพถ่าย ต้องระบุที่มาของภาพให้ชัดเจนว่าใครถ่าย เมื่อไหร่ ที่ไหน เพื่อป้องกันการตัดต่อภาพ ดังนั้น ต้องมีที่มาที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีต่อไป เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า วีดีโอ ภาพและเสียงจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้บันทึก อีกทั้งต้องมีที่มาอย่างถูกต้องและชัดเจนจึงจะถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนคดี การใช้พยานคลิปภาพและเสียงต้องประกอบกับพยานหลักฐานอื่น ๆ ด้วย ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 มีความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้ง

เกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่าที่มาแห่งพยานหลักฐานและคำร้อง ต้องพิจารณาว่าเหตุใดจึงเกิดการร้อง ดังกล่าว ความไม่ถูกต้องในการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเที่ยงธรรม เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า การเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเกิดจากวัฒนธรรมของคน และการศึกษา ขาดความรู้เกี่ยวกับหลักฐานอื่นที่แท้จริง เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาเรื่องความไม่สุจริตในการเลือกตั้งทำงานยึดหลักกฎหมายเป็นหลักในการตัดสินเรื่องนั้น ๆ มีความเห็นเกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า การพิจารณาพยานหลักฐาน การรวบรวมพยานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กระทำความผิด หรือทำให้การเลือกตั้งมิชอบ ต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้รอบด้าน และด้านความจริงที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล เห็นว่า ควรใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการสืบสวนและการเข้าถึงข้อมูลให้มากขึ้น และออกกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลให้เร็วที่สุด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้ง เห็นว่า ต้องใช้เทคโนโลยีช่วยในการรวมรวมวิเคราะห์ข้อมูล และจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประมวลผลก่อนส่งให้กับเจ้าหน้าที่ดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของ กกต.เห็นว่า ควรมีการจัดแนวทางในการตรวจรับ คือ ยกคำฟ้องให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน โดยใช้ดุลพินิจให้เร็วที่สุด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานภาพถ่าย พยานวัตถุ เห็นว่า ต้องมีหน่วยงานเฉพาะที่สามารถตรวจสอบและรับรองคุณภาพของพยานดังกล่าว ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และทุกหน่วยงานยุติธรรมและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานวีดีโอหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ควรออกกฎหมายรองรับการรับฟังพยานดังกล่าวให้สอดคล้องกับความจริง แม้จะไม่ โดยมิชอบ พิสูจน์ความจริงใจก็ควรรับฟัง และมีหน่วยงานตรวจสอบและรับรองเบื้องต้นก่อนหลังให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ดำเนินคดีต่อไป (สุวิทย์ ตาทิพย์, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำฝความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า เป็นพยานบุคคลของผู้ร้องมีกล่าวอ้างจะต้องทราบข้อเท็จจริง พฤติการณ์รายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดให้สอดคล้องต้องกันเพียงพอที่จะรับผิดเชื่อได้ว่า มีการกระทำผิดตามที่กล่าวอ้างโดยพยานที่มีน้ำหนักมาก คือ พยานที่ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือซึ่งน่าจะเป็นกลาง พยานที่มีเหตุผลเชื่อมโยงกันพยานที่มีพยานกรณีแวดล้อมประกอบพยานคู่ คือพยานที่ให้การตรงกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานบุคคลของผู้ถูกร้องที่กล่าวอ้างนำมาหักล้าง ต้องเป็นพยานที่น่าเชื่อถือ สามารถหักล้างข้อกล่าวหาได้ โดยไม่มีข้อพิสูจน์ ต้องทำลายน้ำหนักของพยานของผู้ร้องโดยปราศจากข้อสงสัย ส่วนกรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า กรณีประจักษ์พยานย่อมมีน้ำหนักมากว่าพยานบอกเล่า พยานบอกเล่าโดยทั่วไปรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจใช้เป็นพยานเหตุผล หรือพยานแวดล้อม กรณีประกอบพยานหลักฐานอื่นให้มีน้ำหนักขึ้นได้ แต่การเป็นพานบอกเล่าต้องฟังด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจมีการเป็นพยานหลักฐานได้ เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า กรณีถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้า กกต. หรือผู้มี กกต. มอบหมายก็สามารถมีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวผู้กระทำผิดส่งพนักงานสอบสวนได้เลย ส่วนเกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง โดยมีความเห็นด้วยกับรูปแบบที่ กกต. กำหนด หมายถึงรูปแบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า ควรบอกรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องมือ หรือพยานวัตถุต่าง ๆ และควรแต่งตั้งผู้มีความเชี่ยวชาญมาตรวจสอบ เพื่อยืนยันการใช้เป็นพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่าควรส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิสูจน์ยืนยันในการใช้เป็นพยานหลักฐาน แต่ควรมีรายละเอียดที่มา

ที่ไปของวัตถุที่ทำให้เกิดพยานดังกล่าว ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 มีความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ผู้มีหน้าที่ในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ควรยึดมั่นในความไม่ประมาท เพราะความประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์ เพราะฉะนั้นต้องยึดขันธ์ 5 เป็นองค์ประกอบชีวิต มี 5 รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร , วิญญาณ เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ต้องค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาการร้องเรียนให้ได้ว่าเกิดจากอะไร แล้วไปแก้ไขจุดนั้น ปัญหาก็จะได้คลี่คลาย อาจนำหลักธรรมมาประกอบพิจารณา เช่น วิบัติ 4, อกุศลกรรมบถ 10 , อบายมุข 6 เกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า เมื่อเกิดเหตุแห่งการร้องเรียน ร้องคัดค้านกันก็ถือว่าเป็นเหตุปัจจัยแห่งความทุกข์และเมื่อค้นหาสาเหตุแห่งการร้องกันแล้ว วิธีดับเหตุนั้นควรเรียกคู่กรณีมาตกลงพูดคุยกันโดยใช้หลักธรรม สามิสสุข ,นิรามิสสุข ก็จะทำให้ปัญหานั้นยุติลง เลิกรากันไปต่างคนต่างไปไม่เอาผิดซึ่งกันและกันและมีความเห็นเกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ถ้าผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ฝ่ายผู้ร้อง ผ่านผู้ถูกร้อง พยาน แม้แต่ผู้มีหน้าที่ตรวจสอบพยาน หรือผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย หากปฏิบัติดีปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมของพุทธศาสนาแล้ว ก็จะไม่เป็นทุกข์ ไม่มีความอิจฉาริษยากันมีการอโหสิกรรม มีการให้อภัยกัน ก็อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับ

พยานบุคคล เห็นว่า ในการรับฟังพยานบุคคลนอกต้องพึงรับฟังอย่างระมัดระวัง แล้วไม่ว่าจะเป็นประจักษ์พยาน พยานคู่ พยานเดี่ยว พยานแวดล้อม แล้วหากจะให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ หรือน่ารับฟังจึงควรรับพยานหลักฐานอื่นประกอบด้วย เช่น พยานวัตถุ พยานเอกสาร ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้ง หรือไม่ อย่างไร ต้องมีพยานหลักฐานชัดแจ้งเพียงพอที่จะรับฟังได้ว่ามีการกระทำความผิดจริง ไม่ใช่ลักษณะกลั่นแล้ง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของ กกต.เห็นว่าต้องเป็นไปตามแบบที่ กกต. กำหนด และอาจเป็นกรณีจัดให้มีการร้องทางแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ แต่ต้องมีการยืนยันพิสูจน์ตัวตนคนร้องให้ชัดเจนครบถ้วน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐาน ภาพถ่าย พยานหลักฐานวีดีโอหรือเทปบันทึกเสียง พยานวัตถุ เห็นว่าควรส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตรวจสอบ และรับรองซึ่งจะทำให้พยานมีน้ำหนัก และเป็นที่น่าเชื่อถือ (ณรงค์ ทีเกาะ, สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีความเห็นเกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นควร รับคำรอง และพิจารณาดำเนินการตามกระบวนการตามขั้นตอน กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่ารับคำรองและพิจารณาดำเนินการตามกระบวนการตามขั้นตอนของกฎหมาย กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่ารับพยานหลักฐาน รวมถึงดำเนินการตามความผิดของพยานหลักฐาน เกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่าสืบสวนหาความจริง โดยไม่ใช้ข้อมูลสื่อสารมวลชนเป็นที่ตั้ง .เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า แบบคำร้องควรมีความกระชับ เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า รูปภาพเป็นพยานวัตถุ แต่เทคโนลียีสมัยใหม่ขั้นสูงสามารถตัดต่อแก้ไขเปลี่ยนให้ผิกไปจากความเป็นจริงได้เกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่าเทปบันทึกเสียงมีโอกาสถูกปลอมแปลงได้สูงจาก AI ต้องระมัดระวัง วิดีโอมีความชัดเจนมากที่สุด ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการ

กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง โดยเห็นว่าหน่วยงานไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญจริงจังในการตรวจสอบ ต้ออาศัยองค์กรหน่วยราชการอื่นที่ใช้ในการตรวจสอบ เกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ต้องมีทีมงานคุณภาพ ศึกษาด้านตรวจสอบพยานโดยตรง ส่วนนิโรธและมรรคไม่ได้ให้ความเห็นไว้ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของ กกต. ควรใช้ระบบลดกระดาษมากขึ้น (ฉัตรปวีณ์ ทองแท้, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2566)

สอดคล้องกับนักวิชาการด้านกฎหมายมหาชนและมีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งเป็นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้ความเห็นว่าเกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับพยานบุคคล กรณีมีผู้ร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานบุคคล เป็นเพียงพยานประเภทหนึ่งที่จะนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำที่กล่าวอ้างเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ หากผู้ร้องมีพยานหลักฐานประเภทอื่นที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ชัดเจนและเพียงพอแล้ว เห็นว่า พยานบุคคลอาจไม่จำเป็น นอกจากนี้ ผู้ร้องควรนำพยานบุคคลที่ไม่มีอคติ หรือไม่มีสาเหตุโกรธเคือง กับผู้กระทำผิดเข้ามาเป็นพยาน กรณีมีผู้ถูกร้องว่ากระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานบุคคล นั้นเป็นเพียงพยานประเภทหนึ่ง ที่ฝ่ายผู้ถูกร้องได้นำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำที่กล่าวอ้างของผู้ถูกร้องเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของฝ่ายผู้ถูกร้องเท่านั้น จะมีน้ำหนักพยานหลักฐานหลักล้างฝ่ายผู้ร้องหรือ เป็นอีกกรณีหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ หากฝ่ายผู้ถูกร้องมีพยานหลักฐานประเภทอื่นที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ข้อเท็จจริงตามคำที่กล่าวอ้างของตนเองได้อย่างชัดแจ้งและเพียงพอแล้ว เห็นว่า พยานบุคคลอาจไม่จำเป็น นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องควรนำพยานบุคคลที่ไม่มีอคติ หรือมีเหตุโกรธเคืองกับร้องเข้ามาเป็นพยาน กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า หากมี จะทำให้ระบุการทำความผิดที่มีหลักฐานชัดเจนน่าเชื่อถือ หากไม่สามารถนำมาได้หรือไม่มี ถ้ามีหลักฐานอื่นที่สามารถพิสูจน์การกระทำความผิดได้แล้ว เห็นว่า ประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์ ก็ได้ โดยให้ความเห็นเกี่ยวกับกรณีความ

ปรากฏโดยชัดแจ้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า หรือพยานหลักฐานที่ปรากฏเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์หรือสถานีโทรทัศน์หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น เห็นว่า เป็นเพียงมูลเหตุที่ทำให้ กกต. เกิดอำนาจ ที่จะสืบสวนไต่สวนหาความจริง พิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏว่ามีการกระทำดังความกล่าวหรือไม่เท่านั้น แต่มิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงดังที่ปรากฏแต่อย่างใด นอกจากนี้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต.หรือร่างจัดทำขึ้นเป็นหนังสือของผู้ร้อง เห็นว่า เนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษ เห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องระบุให้ชัดเจนเพื่อให้ผู้ร้องคัดค้าน หรือ กล่าวโทษ ได้ดำเนินการระบุให้ครบถ้วนและถูกต้อนง นอกจากนี้ เนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษ ยังถือว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งในแสวงหาข้อเท็จจริง ของ กกต. หาก กกกต. เห็นว่า ไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือถูกต้อง กกต. สามารถดำเนินการให้มีการแก้ไขได้ เนื้อหาในรูปแบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษ เป็นรูปแบบหนึ่งในกระบวนการไต่สวนของ กกต. และยังถือเป็นเอกสารประกอบสำหรับเป็นพยานในชั้นการพิจารณาของศาลต่อไปนอกจากนี้ ยังเห็นว่าเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นว่า พยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย เป็นพยานวัตถุ เห็นว่า เป็นเพียงพยานประเภทหนึ่งที่จะนำเข้ามาในสำนวนการไต่สวนของ กกต. เพื่อนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำที่กล่างอ้างเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ หากผู้ร้องหรือถูกร้อง มีพยานหลักฐานประเภทอื่นที่สามารถพิสูจน์ได้อย่างเพียงพอแล้ว และมีความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุในการเลือกตั้ง ส.ส. เห็นว่า พยานหลักฐานประเภทวีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวและเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุ เห็นว่า เป็นเพียงพยานประเภทหนึ่งที่จะนำเข้ามาในสำนวนการไต่สวน ของ กกต. เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำที่กล่าวอ้างเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ หากผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง มีพยานหลักฐานประเภทอื่นที่สามารถพิสูจน์ได้อย่างเพียงพอ ส่วนแนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 มีความเห็นเกี่ยวกับทุกข์ ได้แก่ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง อาจเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องและครบถ้วน และต้องนำไปตรวจสอบอย่างละเอียด ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง อาจเกิดความกลัว และอาจหลงลืมเหตุการณ์ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง อาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งในพยานหลักฐานเท่านั้น แต่ยังไม่เพียงพอในการพิสูจน์ข้อเท็จตามคำที่มีการกล่าวได้ รูปแบบเนื้อหาใน

หนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน แม้ว่าจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำกล่างอ้าง แต่อย่างใดก็ตาม รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน อาจเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงข้อเท็จจริงที่แท้จริงได้ ดังนั้น ในระบบไต่ส่วนจึงควรใช้รูปแบบง่ายๆ ที่ไม่ยึดติดกับแบบฟอร์ม ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง แม้ว่าจะเป็นพยานที่อาจพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามคำกล่างอ้างได้เป็นอย่างดี แต่เป็นพยานหลักฐานที่ได้มาค่อยข้างอยาก โดยมีความเห็นเกี่ยวกับสมุทัย ได้แก่ เหตุแห่งการดับทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า พยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ควรรับฟังข้อเท็จจริงทั้งหมดก่อนแล้วกำหนดประเด็น และพิจารณาเฉพาะประเด็นข้อเท็จจริงที่มีความสอดคล้องกับพยานหลักฐานอื่น ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ควรมีการคุ้มครองพยานเป็นความลับ และมีค่าตอบแทนความเสี่ยงที่เพียงพอ ในการรับฟังข้อเท็จจริงนั้นควรรับฟังข้อเท็จจริงทั้งหมดก่อน และพิจารณาเฉพาะข้อเท็จจริงที่มีความสอดคล้องกับพยานหลักฐานอื่น ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ควรนำมาเป็นส่วนหนึ่งในข้อเท็จจริง ประกอบร่วมกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนและสอบสวนกับพยานหลักฐานอื่น รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด ควรกำหนดรูปแบบฟอร์มอย่างง่าย และไม่ควรถือเอาความไม่ครบถ้วนหรือตรงตามรูปแบบเป็นสาระสำคัญมากกว่าข้อเท็จจริงในคำร้องคัดค้านหรือคำร้องเรียน วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง ควรรับฟังร่วมกับขอ้เท็จจริงจากพยานหลักฐานอื่นประกอบกัน โดยมีความเห็นเกี่ยวกับนิโรธ ได้แก่ แนวทางในการดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า เนื่องจากทุกอย่างเป็นขั้นตอนหนึ่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาพิสูจน์ผิดหรือถูก และกฎหมายได้กำหนดให้ กกต.ใช้ระบบไต่สวน ดังนั้นแนวทาง คือ คำร้องให้ถือเอาเนื้อหาคำในร้องเป็นสำคัญ ประจักษ์พยานถือเอาความเป็นกลาง ไม่มีอคติ และเนื้อหาข้อเท็จจริงเป็นสำคัญ ความปรากฏโดยชัดแจ้ง ให้ถือเอาเป็นพยานหลักฐานเพียงส่วนหนึ่งประกอบพยานหลักฐานอื่นเป็นสำคัญ รูปแบบเนื้อหา ให้ถือเอาความง่าย ไม่ยึดรูปแบบเป็นสำคัญ ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง ให้ถือว่าเป็นเพียงพยานหลักฐานหนึ่ง ที่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริง

ที่ปรากฏให้เห็นชัดแจ้งและควรประกอบกับพยานหลักฐานอื่นเป็นสำคัญ มีความเห็นเกี่ยวกับมรรค ได้แก่ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า ให้ถือว่า ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบเนื้อหาในหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอหรือภาพเคลื่อนไหวหรือเทปบันทึกเสีย เป็นเพียงกระบวนการหนึ่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาพิสูจน์ผิดหรือถูก ในระบบไต่สวน เท่านั้น ดังนั้น เพื่อดำเนินการให้เกิดความยุติธรรม การดำเนินการ ของ กกต. ดังกล่าวต้อง ง่าย สะดวก และรวดเร็ว และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เนื่องจาก กกต. เป็นองค์ตามรัฐธรรมนูญ ใช้อำนาจกึ่งตุลาการ การดำเนินการหากเทียบเคียงกับศาลปกครองหรือศาลยุติธรรม ในการแสวงหาข้อเท็จจริง ควรให้ทั้งสองฝ่ายสามารถแสดงข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่โดยอิสระจนกว่า กกต. จะแจ้งวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง และขณะเดียวกันก็ไม่ตัดอำนาจ กกต. ที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองเพิ่มด้วย ส่วนข้อเสอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคล เห็นว่า ต้องมีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ และต้องไม่มีเหตุที่ทำให้มีสภาพร้ายแรงจนทำให้ขาดความเป็นกลาง และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความปรากฏโดยอย่างแจ้ง เห็นว่า จะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่วิญญูชนรู้กันโดยทั่วไป และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต.เห็นว่า จะต้องง่าย ไม่ควรมีรูปแบบฟอร์มเอกสาร เช่น อาจมีเพียง วันที่ เนื้อหา และชื่อหรือลายมือ เท่านั้นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานภาพถ่าย พยานวัตถุ เห็นว่า ถือเพียงเป็นพยานที่แสดงให้ปรากฏข้อเท็จจริงได้ และต้องประกอบกับพยานหลักฐานอื่นด้วยและมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานวีดีโอหรือเทปบันทึกเสียง เห็นว่า หลักฐานวีดีโอเป็นพยานที่แสดงให้ปรากฏข้อเท็จจริงได้เป็นอย่างดี เทปบันทึกเสียงอาจต้องรับฟังอย่างระมัดระวัง และรับฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่น (ไพฑูรย์ วุฒิโส, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2566)

สรุปผลวิจัยว่า การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการรับคำร้องในการสืบสวนและไต่สวน ได้แก่ คำร้องของผู้ร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส โดยรูปแบบคำร้องหรือ

หนังสือที่จะรับเป็นคำร้องจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป แต่จะให้มีความเป็นมาตรฐานสากล สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องออกแบบเป็นคำร้อง คำขอ คำแถลง เป็นแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพราะประชาชนผู้ร้องส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบรรยายคำร้อง พฤติการณ์แห่งคดี แต่ระบบไต่สวน ควรจะรับคำร้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ก่อนที่จะรับคำร้องจะตรวจสอบกลั่นกรองที่มาก่อนรับคำร้อง ความปรากฏ ตามข้อมูลโซเชี่ยลจะต้องตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบให้ความเป็นธรรม ส่วนข้อมูลเบาะแส จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา ส่วนการตรวจสอบพยานหลักฐานภายในองค์กร แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเห็นว่า กระบวนการตรวจสอบชั้นต้นควรออกแบบให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยตั้งคณะกรรมการประชาชนเป็นองค์คณะ 5 คน และคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีก 3 คน รวมเป็นองค์คณะจำนวน 8 คน ทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใสและเมื่อได้วินิจฉัยชี้ขาด ไม่ว่าจะดำเนินคดี โดยให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ หรือยกคำร้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดีจะต้องแจ้งให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ส่วนใบส้ม ควรให้สิทธิในการอุทธรณ์คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพราะเป็นการใช้อำนาจองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นการใช้อำนาจระนาบเดียวกับฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ จะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ เพราะคำวินิจชี้ขาดใบส้มเป็นที่สุด

ส่วนใบดำ เป็นการยกระดับการปราบโกงการทุจริตการเลือกตั้งเพราะการให้ใบดำ ไม่ได้เกิดจากการทุจริตการเลือกตั้งเพียงประการเดียว แต่หากไปกระทำฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ในระหว่างที่ดำรงสมาชิกสภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมถูกตัดสิทธิการเมืองตลอดชีพเช่นกัน ซึ่งเป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ส่วนกฎเหล็กการหาเสียงล่วงหน้าก่อนครบกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันก่อนครบกำหนดอายุสภาผู้แทนราษฎรและถึงวันเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ประกาศล่วงหน้าให้ชัดเจนว่า มีข้อห้าม อย่างไร เกิดความสับสนว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง เพราะหากฝ่าฝืนและจูงใจในระหว่างกรอบระยะเวลาสดังกล่าว อาจถูกดำเนินดดีอาญาและตัดสิทธิทางการเมือง หากเป็นการกระทำของ กก.บห.พรรคการเมือง อาจถูกยุบพรรคได้

4.3 วิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อนำเสนอทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

4.3.1 ผลการวิจัยค้นพบว่า การพัฒนาหลักการรับฟังพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกระบวนการพิจารณาในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง โดยการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวน ตามมาตรา 224 โดยมีกฎหมายลูก ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง หมวดที่ 2 การสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดี มาตรา 41 ถึง มาตรา 49 สืบเนื่องจากกฎหมายแม่บท กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีเจตนารมณ์หลักเพื่อมุ่งพัฒนาการเมืองการปกครองของประเทศไทย โดยมีสาระสำคัญยกระดับการปราบปราม การทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยออกแบบการกลั่นกรองนักการเมืองระดับชาติที่จะเข้าสู่อำนาจรัฐ โดยเฉพาะการปฏิรูประบบการเลือกตั้งใหม่ให้มีความสุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อกลั่นกรองคุณสมบัติให้ได้คนดีมีความสามารถเข้ามาบริหารบ้านเมือง โดยออกแบบสร้างเครื่องมือให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง เน้นกระบวนการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส เป็นภารกิจที่สำคัญของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการกลั่นกรองบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อเข้ามาบริหารประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป

ส่วนการพิจารณา สืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการกำหนดแบ่งกรอบอำนางของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดช่วงระยะเวลาก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจให้ใบส้ม สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวไม่เกินหนึ่งปีและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นที่สุด ส่วนภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเพียงยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแล้วแต่กรณี เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ส่วนศาลยุดิธรรมมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดให้มีการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ผลวิจัยพบว่า การสืบสวนหรือไต่สวนชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับ

แก้ไขเพิ่มเติม อันถือได้ว่าเป็นวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน โดยเริ่มตั้งแต่รับคำร้อง ตรวจมูลกรณี พิจารณารับคำร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ประกอบด้วยประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 1 คน และกรรมการสืบสวนและไต่สวน อีก 2 คน เป็นองค์คณะในการสืบสวนและไต่สวนคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยใช้เสียงข้างมากในการชี้ขาด แล้วเสนอสำนวนพร้อมความเห็นต่อผู้อำนวยการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ในข้อ 16 ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) สืบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองแล้วแต่กรณี

(2) ในกรณีที่การสืบสวนหรือไต่สวน มีความจำเป็นต้องเปิดหีบบัตรเลือกตั้งที่นับคะแนนเลือกตั้งแล้วเสร็จให้เสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อขอให้มีการเปิดหีบบัตรเลือกตั้ง

(3) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่า ถ้อยคำของบุคคลใดอาจเป็นประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้เรียกบุคคลนั้นมาเป็นพยาน หรือกรณีบุคคลใด ได้ครอบครองเอกสาร สิ่งของ ข้อมูลซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้บุคคลดังกล่าวส่งเอกสาร ส่งสิ่งของข้อมูลให้แก่คณะกรรมการ สืบสวนและไต่สวน ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด

(4)เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวน กรณีมีเหตุต้องตรวจค้นให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ขอความร่วมมือ กับเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อย ตามกฎหมาย

(5) เรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการมอบหมายในการสืบสวนหรือไต่สวน

กรณีจำเป็น คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอาจมอบหมายให้กรรมการสืบสวนและไต่สวน ไม่น้อยกว่าสองคนปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามหน้าที่ และอำนาจก็ได้

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การออกแบบผู้ตรวจการเลือกตั้งเพื่อแก้ปัญการครอบงำทางการเมืองในอดีต ส่งผลให้ผู้ตรวจการเลือกตั้งไม่มีอำนาจเข้ามาร่วมทำสำนวนการสืบสวนและไต่สวน แต่กฎหมายได้กำหนดให้มีอำนาจรายงานผลการสืบสวนในการหาข่าว ตรวจสอบ พบการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยรายงานตรงให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับมอบหมายโดยรับทราบข้อมูลโดยตรงว่า ไม่ว่าจะรายงานด้วยลายลักษณ์อักษรหรือจำเป็นเร่งด่วนด้วยวิธีทางอิเลกทรอนิกส์

โดยในการประชุมของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ต้องมีประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวน และกรรมการสืบสวนและไต่สวนมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง จึงจะเป็นองค์ประชุม ให้ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนเป็นประธานในที่ประชุม ในกรณีที่ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนไม่มาประชุม หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการสืบสวนและไต่สวนที่มาประชุมเลือกกันเองคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม

เมื่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด พิจารณาสำนวนการสอบสวน ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนววนการสอบสวน หากสำนวนไม่สมบูรณ์ อาจมีคำสั่งให้สอบสวน สืบสวน หรือไต่สวน เพิ่มเติมให้สำนวนครบถ้าก่อนมีความเห็นและวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้น ก่อนเสนอสำนวนให้แก่เลขาธิการคณะกรรมการเลือกตั้ง

การลงมติของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการสืบสวนและไต่สวน ทุกคนที่มาประชุมต้องลงคะแนนเสียงเพื่อมีมติ กรรมการสืบสวนและไต่สวนคนหนึ่งให้มีหนึ่งเสียง ในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

กรรมการสืบสวนและไต่สวนคนใดมีความเห็นแย้ง ให้ทำความเห็นแย้งในรายงานการสืบสวน หรือรายงานการไต่สวนด้วย

เมื่อสำนวนคดีอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยหลักจะต้องเสนอให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาด แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งเพื่อกลั่นกรองสำนวน โดยค้นพบว่าล่าสุดในปัจจุบันคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งเพื่อกลั่นกรองสำนวนคดีเลือกตั้งโดยมีจำนวน 35 คณะ โดยมีองค์คณะ 5 คน ได้แก่ ประธานคณะอนุกรรมการวินิจฉัย จำนวน 1 คน คณะอนุกรรมการและเลขานุการจำนวน 4 คน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปีนับแต่วันที่มีคำสั่งแต่งตั้ง โดยบุคคลที่ได้รับคัดเลือกและแต่งตั้งจะต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง โดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561กำหนดหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัย ในข้อ 74 คณะกรรมการอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยคณะหนึ่งหรือหลายคณะก็ได้ จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินเจ็ดคน ประกอบด้วย ประธานอนุกรรมการวินิจฉัยและอนุกรรมการวินิจฉัย ซึ่งแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ การสืบสวน การไต่สวน การบัญชี การตรวจสอบภายใน หรือด้านอื่น ๆ ที่เหมาะสม โดยคณะอนุกรรมการวินิจฉัย มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปีนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้งและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ ให้เลขาธิการแต่งตั้ง พนักงานเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ

ของคณะอนุกรรมการวินิจฉัยตามความเหมาะสม โดยในทางปฏิบัติเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือรองเลขาธิการที่ได้รับมอบหมายจะจ่ายสำนวนไปยังผู้อำนวยการกองสำนักคณะวินิจฉัยฯ คณะใด คณะหนึ่งเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการโดยตำแหน่งหรือแต่งตั้ง โดยผู้อำนวยการจะแจ้งให้แก่คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่ประจำสำนักวินิจฉัยเพื่อมอบสำนวนเพื่อให้สืบสวนหรือไต่สวน ในการพิจารณาสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง จะต้องปฏิบัติตามกรอบอำนาจที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดไว้ตามท้ายคำสั่งว่ามีอำนาจหน้าที่อย่างไร คณะกรรมการจะต้องปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ในการพิจารณาสำนวน หากคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง มีความเห็นว่า สำนวนการสืบสวนและไต่สวนไม่สมบูรณ์ย่อมมีความเห็นให้สืบสวนหรือไต่สวนและย้อนสำนวนไปให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อทำการสืบสวนหรือไต่สวนให้ข้อเท็จจริงครบถ้วนเพียงพอการแก่วินิจฉัยได้ โดยเลขาธิการการเลือกตั้งจะย้อนสำนวนไปให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชุดเดิมหรือจะมอบหมายให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนชุดใหม่ก็ได้ โดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด ข้อ 13 วรรคสาม ได้กำหนดการแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ให้คำนึงถึงความเชี่ยวชาญ ความเหมาะสม ระดับตำแหน่งของบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งและลักษณะแห่งสำนวนด้วย อำนาจในการวินิจฉัยของคณะอนุ กรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง มีอำนาจ ยืน ยก กลับ แก้ ก่อนที่จะเสนอความเห็นพร้อมสำนวนให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดในขั้นตอนสุดท้าย

จะเห็นได้ว่า ในการสืบสวนหรือไต่สวน ระเบียบฯข้อ 17 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง มีอำนาจในการควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ และเร่งรัดการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน รวมทั้งให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด มีอำนาจในการตรวจสอบ เร่งรัด และให้ข้อแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนด้วย

หน้าที่และอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวน และการรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 16 ได้กำหนดในชั้นตั้งแต่เมื่อมีการยื่นคำร้อง หรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกรรมการการเลือกตั้ง ว่ามีการกระทำใด อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ในการสืบสวนหรือไต่สวน ระเบียบฯ ข้อ 20 ให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรวบรวมข้อมูล ข่าวสารหรือรายละเอียดของบุคคล เครือข่าย ภูมิประเทศ และอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

กับการเลือกตั้ง หรืออาจมีผลต่อการเลือกตั้งและจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาในระหว่างประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง หรือประกาศให้มีการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม โดย ข้อ 21 ได้กำหนดให้ข้อมูลข่าวสารในระบบฐานข้อมูลตามข้อ 20 สามารถใช้ประกอบหรือเป็นส่วนหนึ่งของการสืบสวน การไต่สวน หรือการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

การสืบสวนในกรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีผู้สมัคร เป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัย หรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ ให้ดำเนินการสืบสวนเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี สั่งรับเรื่องใดไว้ ดำเนินการสืบสวนแล้ว ให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะใดคณะหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน เพื่อดำเนินการสืบสวนเรื่องนั้นโดยเร็ว ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนที่ได้รับมอบหมายดำเนินการสืบสวนและสรุปสำนวน ให้แล้วเสร็จภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ดำเนินการ หากไม่แล้วเสร็จให้รายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็นต่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการสืบสวน ออกไปอีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน ในกรณีที่การดำเนินการสืบสวนไม่แล้วเสร็จ ให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด รายงานเหตุผลความจำเป็นเพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาการสืบสวนต่อคณะกรรมการ โดยให้ขอขยายระยะเวลาก่อนสิ้นสุดระยะเวลา การสืบสวนไม่น้อยกว่าสามวัน ในระหว่างที่คณะกรรมการยังไม่ได้อนุมัติ ขยายระยะเวลาการสืบสวน ให้ดำเนินการสืบสวนต่อไป ทั้งนี้ ก่อนหน้านี้ ไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาในช่วงระยะเวลาที่ขยายระยะเวลาในการสืบสวนว่าจะต้องมีกรอบระยะเวลานานเท่าใด ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวน ต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2566 โดยกำหนดให้มีระยะเวลาในการสืบสวนและไต่สวนไม่เกินหนึ่งปี ส่งผลให้ สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน ทำให้ระยะเวลารวดเร็วขึ้นกว่าเดิมเพราะเหตุกรอบระยะเวลาจำกัด เพราะตรงกับสำนวนสุภาษิตกฎหมายที่ว่า ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ ความไม่ยุติธรรม(Justice delayed is justice denied)

นอกจากนี้ ข้อ 42 ระบุถึงในการสืบสวน ให้ดำเนินการตาม (1) ถึง (6) ข้อใด ข้อหนึ่งหรือหลายข้อก็ได้ ดังต่อไปนี้ (1) ขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติมจากผู้ร้องหรือผู้ให้ข้อมูลเบาะแส (2) บันทึก

ถ้อยคำบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) ขอทราบข้อเท็จจริง หรือขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชนหรือจากบุคคลใด ๆ มาประกอบการพิจารณา (4) ตรวจสถานที่เกิดเหตุ (5) รวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงที่เกี่ยวข้อง (6) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายในการสอบและบันทึกถ้อยคำ ผู้ให้ถ้อยคำต้องให้ถ้อยคำด้วยความสมัครใจ และคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการหลอกลวง บังคับ ขู่เข็ญ หรือให้สัญญาใด ๆ อันเป็นการจูงใจผู้ให้ถ้อยคำเพื่อให้ถ้อยคำอย่างหนึ่งอย่างใด

ก่อนการสอบและบันทึกถ้อยคำ ให้แจ้งผู้ให้ถ้อยคำทราบด้วยว่า คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และถ้อยคำที่ให้บันทึกนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี หากให้ถ้อยคำเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง อาจมีความผิดและต้องได้รับโทษทางอาญา เมื่อบันทึกถ้อยคำเสร็จแล้วให้อ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง หรือให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านเองก็ได้ โดยให้ผู้ให้ถ้อยคำและคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า ในการบันทึกถ้อยคำให้เขียนด้วยน้ำหมึกหรือพิมพ์ ถ้าจำเป็นต้องแก้ไขหรือตกเติมข้อความ ห้ามมิให้ขูดลบ หรือบันทึกข้อความทับ แต่ให้ใช้วิธีขีดฆ่าข้อความแล้ว เขียนหรือพิมพ์ขึ้นใหม่ หรือตกเติมข้อความโดยให้กรรมการสืบสวนและไต่สวนอย่างน้อยหนึ่งคนและผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อเขียนกำกับไว้ทุกแห่ง

ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้พิมพ์ลายนิ้วมือไว้ ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่ยอมลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ หรือไม่อาจลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือได้ ให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในบันทึกถ้อยคำนั้น ในการสอบและบันทึกถ้อยคำ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอาจบันทึกภาพหรือเสียง ของผู้ให้ถ้อยคำหรือล่ามด้วยก็ได้ ในกรณีผู้ให้ถ้อยคำไม่ยินยอมให้บันทึกภาพหรือเสียงให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนบันทึกเหตุไว้แล้วดำเนินการต่อไปโดยงดการบันทึกภาพหรือเสียง โดยระเบียบ ข้อ 44 ได้กำหนดให้ในการสอบและบันทึกถ้อยคำให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่น หรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาไทยท้องถิ่น หรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ล่ามแปล ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำ ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น และไม่มีล่าม ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า ในกรณีที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษามือ ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จัดหาล่ามภาษามือให้ หรือจัดให้ถาม ตอบ หรือสื่อความหมาย โดยวิธีอื่นที่เห็น สมควร ในกรณีที่ใช้ล่าม ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติม หรือตัดทอนสิ่งที่แปล และจะแปลให้ถูกต้อง โดยให้ลงลายมือชื่อในบันทึกถ้อยคำหรือคำแปลนั้น โดยระเบียบข้อ 45 ผู้ถูกร้องมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำหรือให้ถ้อยคำอย่างใด ๆ ก็ได้ ในกรณีที่ผู้ถูกร้องให้ถ้อยคำ ให้นำความในข้อ 43 และข้อ 44 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

จากการวิจัยพบว่าคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนมีอำนาจเรียกหรือออกหมายเรียกบุคคลใดให้มาพบ หรือให้ส่งข้อมูล วัตถุ สิ่งของ เอกสารภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่บุคคลไม่มาพบ หรือไม่ส่งข้อมูล วัตถุ สิ่งของ เอกสารภายในเวลา ที่กำหนด หรือมาพบ แต่ไม่ยอมให้ถ้อยคำอันจะส่งผลให้การสืบสวนล่าช้า หรือไม่ทันตามระยะเวลา ที่กำหนด และไม่สามารถดำเนินการวิธีอื่นใดเพื่อที่จะทราบถ้อยคำของบุคคลหรือให้ได้มาซึ่งข้อมูล วัตถุ สิ่งของ เอกสารดังกล่าว คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะไม่ทำการสืบสวน ในส่วนของถ้อยคำบุคคล ข้อมูล วัตถุ สิ่งของ เอกสารนั้นก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้ในสำนวนการสืบสวนด้วย โดยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ทำการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ฝ่ายผู้ร้อง หรือจากเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแล้ว มีพยานหลักฐานสนับสนุนพอฟังได้ว่า มีผู้ใดกระทำการใด อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้ การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเทียงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้พิจารณามีการแจ้งเหตุแห่งการสืบสวนแก่บุคคลนั้น

เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการสืบสวนแล้วเสร็จ ให้ทำรายงาน การสืบสวนตามแบบ สตว. 4 ซึ่งต้องมีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง หรือเหตุที่มีการสืบสวน (2) ชื่อ ที่อยู่ และตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกร้อง (3) เรื่องที่ร้องและพฤติการณ์การกระทำผิดตามที่ร้องหรือมูลกรณีและพฤติการณ์ การกระทำผิดที่มีเหตุให้ต้องสืบสวน (4) สรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการสืบสวน (5) สรุปเรื่องที่สืบสวนและเสนอความเห็นควรดำเนินการ โดยให้มีเหตุผลในการพิจารณา ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง เมื่อดำเนินการแล้ว ให้เสนอสำนวนการสืบสวนต่อคณะกรรมการโดยผ่านผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี

เมื่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับสำนวนการสืบสวนตามแล้ว ให้มีความเห็นพร้อมเหตุผล ท้ายรายงานการสืบสวน แล้วเสนอต่อเลขาธิการเพื่อพิจารณาโดยเร็ว ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด อาจสั่งให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการสืบสวนเพิ่มเติมก่อนมีความเห็นก็ได้

เมื่อเลขาธิการได้รับสำนวนการสืบสวนแล้ว ให้จัดทำความเห็นพร้อมเหตุผลเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเว้นแต่มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยก็ให้ดำเนินการตามข้อ 78 ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจสั่งให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการสืบสวนเพิ่มเติม ก่อนมีความเห็นในกรณีที่มีเหตุอันสมควรหรือมีความจำเป็นเร่งด่วนจะเสนอสำนวนการสืบสวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาวินิจฉัยโดยตรงก็ได้

การสืบสวนแล้วพบว่า มีผู้สมัครเป็นผู้กระทำการหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการสืบสวนและ

ไต่สวนเสนอผู้สั่งให้ทำการสืบสวนเพื่อพิจารณาสั่งให้ดำเนินการไต่สวน เมื่อมีคำสั่งให้ดำเนินการไต่สวนแล้ว ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการไต่สวนต่อไป โดยพยานหลักฐานทั้งปวงในการสืบสวนให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการไต่สวน

ในกรณีที่สืบสวนแล้วพบว่า ผู้สมัครมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด แต่มีผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นความผิดทางอาญา ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเสนอสำนวนการสืบสวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาต่อไป คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาแล้ว จะให้ดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าว โดยให้มีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจก็ได้

ส่วนการไต่สวน ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ 51 ได้กำหนดวิธีการและขั้นตอน ในกรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งปรากฏว่ามีผู้สมัครเป็นผู้กระทำ หรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัย หรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอให้ดำเนินการไต่สวน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี สั่งรับเรื่องใดไว้ดำเนินการไต่สวนแล้วให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะใดคณะหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน เพื่อดำเนินการไต่สวนเรื่องนั้นโดยเร็ว โดยระเบียบดังกล่าวในข้อ 52 กำหนดให้ประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวน จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสืบสวน และไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว ในการประชุมครั้งแรกให้พิจารณากำหนดแนวทางและระยะเวลา ในการไต่สวน โดยให้พิจารณาจากเอกสาร หรือหลักฐานต้นเรื่อง รวมทั้งข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การไต่สวนดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย โดยกำหนดกรอบระยะเวลาให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการไต่สวนและสรุปสำนวนให้แล้วเสร็จภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องไว้ดำเนินการ หากไม่แล้วเสร็จ ให้รายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็นต่อ เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการไต่สวนออกไปอีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน ทั้งนี้ ในกรณีที่การดำเนินการไต่สวนไม่แล้วเสร็จ ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเลขาธิการคณะกรรมการากรรมมการเลือกตั้ง รายงานพร้อมเหตุผลความจำเป็นเพื่อขออนุมัติขยายระยะเวลาทำการไต่สวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้ขอขยายระยะเวลาก่อนสิ้นสุดระยะเวลาการไต่สวนไม่น้อยกว่า

สามวัน ในระหว่างที่คณะกรรมการ ยังไม่ได้อนุมัติขยายระยะเวลาการไต่สวนให้ดำเนินการไต่สวนต่อไป ทั้งนี้ ในการไต่สวน ข้อ 53 ให้นำความตามข้อ 42 ถึงข้อ 46 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การแจ้งข้อกล่าวหา และสิทธิการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนไว้ใน ข้อ 54 เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทำการไต่สวน รวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ร้อง หรือจากเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏแล้ว มีพยานหลักฐานสนับสนุนฟังได้ว่า ผู้สมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ถูกร้องหรือผู้ใด กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่า เป็นผู้ก่อให้ผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำ หรือรู้ว่ามีการกระทำดังกล่าว แต่ไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น หรือได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ซึ่งจะมีผลให้มีการระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เพิกถอน สิทธิเลือกตั้ง เลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่ หรือต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด แล้วแต่กรณี ให้แจ้งข้อกล่าวหาแก่บุคคลดังกล่าว ตามแบบ สตว. 6 โดยให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนแจ้งข้อกล่าวหาโดยให้จัดทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหา ระบุข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานโดยสรุปจำนวนสองฉบับ เพื่อส่งให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับและเก็บไว้ ในสำนวนการไต่สวนหนึ่งฉบับ โดยการให้จัดทำหนังสือกำหนด วัน เวลา สถานที่ ที่ให้ผู้ถูกกล่าวหาไปชี้แจง แก้ข้อกล่าวหาโดยแนบบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบพร้อมหนังสือดังกล่าว และแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหา ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ หรือมีหนังสือชี้แจงแสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหาด้วย โดยไปส่งด้วยตนเองหรือส่งทางไปรษณีย์ตอบรับให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ณ ภูมิลำเนา ที่อยู่ตามหลักฐาน การสมัครรับเลือกตั้งหรือหลักฐานทางทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร หรือภูมิลำเนาทางราชการ หรือแจ้งโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือแจ้งโดยวิธีปิดหมาย กรณีการแจ้งโดยวิธีปิดหมาย ให้ปิดบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาและหนังสือเชิญมาให้ถ้อยคำ ไว้ในที่มองเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนาที่อยู่ตามหลักฐานการสมัครรับเลือกตั้ง หรือหลักฐานทางทะเบียน ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร หรือภูมิลำเนาทางราชการ โดยให้มีเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ในท้องถิ่น หรือเจ้าพนักงานตำรวจ เป็นพยานร่วมด้วยอย่างน้อยหนึ่งคน และให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและกำหนดนัดดังกล่าวนับแต่ได้ดำเนินการปิดหมายแล้ว โดยในระเบียบฯข้อ 55 ในกรณีที่การไต่สวนมีพยานหลักฐานสนับสนุนเพียงพอที่จะฟังได้ว่า หัวหน้าพรรคการเมือง หรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง ที่ผู้สมัครซึ่งถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น มีส่วนรู้เห็น หรือปล่อยปละละเลยหรือทราบถึงการกระทำของผู้สมัครซึ่งถูกกล่าวหานั้นแล้ว มิได้ยับยั้งหรือแก้ไข เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้ถือว่า หัวหน้าพรรคการเมือง หรือคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น เป็นผู้ถูกกล่าวหาด้วย ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนรายงานต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ

การเลือกตั้งพิจารณาแจ้งข้อกล่าวหาแก่บุคคลดังกล่าว โดยระเบียบข้อ 56 ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบและชี้แจงแสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา ตามข้อ 54 โดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะชี้แจง แก้ข้อกล่าวหา ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนบันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในสำนวนการไต่สวน แล้วดำเนินการต่อไป ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหา มารับทราบข้อกล่าวหา แต่ไม่ยอมลงลายมือชื่อรับทราบข้อกล่าวหา ให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาด้วย และให้รวมไว้ในสำนวนการไต่สวน โดยระเบียบฯข้อ 57 กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการชี้แจงแสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหา ด้วยวาจา หรือโดยทำเป็นหนังสือก็ได้ กรณีผู้ถูกกล่าวหาแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจาให้บันทึกถ้อยคำ และลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิที่จะให้ทนายความ หรือบุคคลซึ่งไว้วางใจ เข้าร่วมรับฟังการชี้แจงได้จำนวนหนึ่งคน แต่จะต้องมิใช่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องที่ไต่สวน กรณีที่ไม่สามารถนำบุคคลดังกล่าวมาเข้าร่วมรับฟังการชี้แจง ไม่อาจนำมาเป็นเหตุขอเลื่อนการชี้แจงได้ และห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวซักถาม แนะนำผู้ถูกกล่าวหา หรือตอบคำถามแทนผู้ถูกกล่าวหา หากฝ่าฝืนหรือมีพฤติการณ์อันเป็นการขัดขวาง หรือมีความประพฤติไม่เหมาะสม คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จะไม่อนุญาตให้บุคคลนั้นเข้าร่วมรับฟังการชี้แจงก็ได้ โดยให้บันทึกเหตุดังกล่าวรวมไว้ ในสำนวนการไต่สวน ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจง แสดงพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา โดยอ้างเหตุผลและความจำเป็น หากคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนพิจารณาแล้วเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมและไม่เป็นการประวิงเวลา จะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้ ในกรณีที่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน พิจารณาแล้วเห็นว่าการไต่สวนพยานหลักฐานใด จะทำให้การไต่สวนล่าช้าโดยไม่จำเป็นหรือมิใช่พยานหลักฐานในประเด็นสำคัญ จะงดการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นเสียก็ได้ โดยให้บันทึกเหตุนั้นไว้ โดยระเบียบฯ ข้อ 58 ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งได้ยื่นคำชี้แจง หรือให้ถ้อยคำแก้ข้อกล่าวหาแล้ว มีสิทธิยื่นคำชี้แจง เป็นหนังสือพร้อมพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุเพิ่มเติม ต่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ในเวลาใด ๆ ก่อนเสนอรายงานการไต่สวนต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี โดยระเบียบฯ ข้อ 59 เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทำการไต่สวนแล้วเสร็จ ให้ทำรายงานการไต่สวน ตามแบบ สตว. 5 ซึ่งต้องมีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง หรือเหตุที่ต้องมีการไต่สวน (2) ชื่อ ที่อยู่ และตำแหน่งหน้าที่ของผู้ถูกร้อง (3) เรื่องที่ถูกร้อง ข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา และพฤติการณ์การกระทำผิดตามข้อกล่าวหา (4) สรุปข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวน (5) สรุปเรื่องที่ไต่สวนและเสนอความเห็นควรดำเนินการ โดยให้มีเหตุผลในการพิจารณา ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอสำนวนการไต่สวนต่อคณะกรรมการโดยผ่าน ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือเลขาธิการคณะกรรมการการ

เลือกตั้ง แล้วแต่กรณี เมื่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด ได้รับสำนวนการไต่สวนแล้ว ให้มีความเห็นพร้อมเหตุผลต่อท้าย รายงานการไต่สวน ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรผู้อำนวยการอาจสั่งไต่สวนเพิ่มเติม แล้วเสนอสำนวน การไต่สวนต่อเลขาธิการเพื่อพิจารณาโดยเร็ว เมื่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้รับสำนวนการไต่สวนตามวรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ให้มีความเห็นพร้อมเหตุผลประกอบในสำนวนการไต่สวน ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจสั่งไต่สวนเพิ่มเติมแล้วเสนอความเห็นพร้อมสำนวนการไต่สวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาวินิจฉัยโดยเร็ว เว้นแต่ มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัย ให้ดำเนินการตามข้อ 78

การสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร โดยระเบียบฯได้กำหนดไว้ใน ข้อ 60 กล่าวคือ ในกรณีที่มีคำร้อง หรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏไม่ว่าโดยทางใด ถ้ามีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอที่ จะสืบสวนหรือไต่สวนต่อไป ว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร การสืบสวนหรือไต่สวนให้นำความในหมวด 1 หมวด 2 และหมวด 3 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้หน้าที่และอำนาจของเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ของเอกอัครราชทูต เมื่อมีเหตุที่จะทำการสืบสวนหรือไต่สวน ให้เอกอัครราชทูตแจ้งรายชื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูต เสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน หรือคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเฉพาะกาลหรือเฉพาะเรื่อง ทั้งนี้ คณะกรรมการจะแต่งตั้งพนักงานของสำนักงานเป็นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตก็ได้ โดยกำหนดในข้อ 61 ให้ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อสถานเอกอัครราชทูตที่เหตุแห่งการร้องเกิดขึ้น เว้นแต่ในกรณีมีเหตุ จำเป็นอาจยื่นที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้ ในกรณีมีการยื่นคำร้องต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้เลขาธิการส่งเรื่องให้เอกอัครราชทูตที่เหตุแห่งการกล่าวหา เกิดขึ้นในเขตรับผิดชอบเพื่อดำเนินการต่อไป เว้นแต่เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรให้มีการสืบสวนหรือไต่สวนโดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากเป็นการกล่าวหาพนักงานเจ้าหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูตหรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำเนินการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ให้เอกอัครราชทูตเสนอเรื่องต่อปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อส่งเรื่องให้เลขาธิการดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนต่อไป โดยระเบียบฯ ข้อ 62 ได้กำหนดในการจัดทำรายงานการสืบสวนหรือรายงานการไต่สวน ให้จัดทำตามแบบ สตว. 4 หรือ สตว. 5 แล้วแต่กรณี โดยสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานพร้อมทั้งความเห็นเป็นภาษาไทย ประกอบสำนวนการสืบสวนหรือไต่

สวนเสนอเอกอัครราชทูต เมื่อเอกอัครราชทูตได้รับสำนวน การสืบสวนหรือไต่สวนแล้ว ให้ส่งสำนวนผ่านปลัดกระทรวงการต่างประเทศเพื่อส่งต่อให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการต่อไป

โดยการออกแบบเครื่องมือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจให้ใบส้ม แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในองค์กรและเป็นที่สุด ถือว่าเป็นเรื่องใหม่และยกระดับการปราบการการทุจริตในการเลือกตั้ง ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ในการสืบสวนหรือไต่สวนได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ในข้อ 63 เพื่อประโยชน์ในการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไป โดยรวดเร็ว สุจริต หรือเที่ยงธรรม เมื่อคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนได้รวบรวมพยานหลักฐานแล้วเสร็จ ให้ทำรายงานการสืบสวนหรือรายงานการไต่สวนตามแบบ สตว. 4 หรือ สตว. 5 แล้วแต่กรณี เสนอเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อจัดทำความเห็น โดยระบุข้อเท็จจริงและเหตุผลประกอบ แล้วเสนอต่อคณะกรรมการ การเลือกตั้งโดยเร็วเว้นแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งการเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรให้ไต่สวนเพิ่มเติม อาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานไม่น้อยกว่าสองคนหรือคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะเดิมไต่สวนเพิ่มเติมก็ได้ โดยระเบียบข้อ 64 ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นควรแจ้งข้อกล่าวหา คณะกรรมการจะแจ้งเอง หรือมอบหมายให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งช่วยตรวจสอบสำนวน แจ้งข้อกล่าวหาและรับฟังพยานหลักฐานแทนก็ได้ ในการนี้ ให้คณะกรรมการ การเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งช่วยตรวจสอบสำนวน แล้วแต่กรณี จัดทำบันทึกการแจ้งและรับทราบข้อกล่าวหาตามแบบ สตว. 7 เพื่อส่งไปยังผู้ถูกกล่าวหา โดยให้นำความในข้อ 54 ถึงข้อ 58 มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยระเบียบฯ ข้อ 65 คณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจแต่งตั้งคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน และอาจมีหลายคณะก็ได้ ประกอบด้วย ประธานกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน และกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน ซึ่งแต่งตั้งจากข้าราชการอัยการ ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐดังกล่าวและมีความเป็นกลางทางการเมือง โดยให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งพนักงานเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการ ช่วยตรวจสอบสำนวนตามความเหมาะสม คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนมีวาระการดำรงตำแหน่งสองปีนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้งและอาจได้รับแต่งตั้งอีกก็ได้ ในกรณีที่ตำแหน่งประธานกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนหรือกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนว่างลง ให้ประธานกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนหรือกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ อยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน โดยกำหนดหน้าที่และอำนาจคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวน ในระเบียบฯข้อ 66 มีหน้าที่และอำนาจช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนี้ (1) ตรวจสอบสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน และเสนอ

ความเห็นต่อคณะกรรมการ (2) รับฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการ (3) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้เป็นไป โดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจให้คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนตรวจสอบสำนวน การสืบสวนหรือไต่สวน ก่อนที่จะเสนอให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาวินิจฉัยก็ได้ ในกรณีที่คณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนเห็นว่าสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนไม่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ ให้ส่งเรื่องให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง หรือสืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติม ทั้งนี้ เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจมอบหมายให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนหรือเจ้าพนักงานไม่น้อยกว่าสองคน เป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้ โดยระเบียบฯ ข้อ 68 ให้นำความในข้อ 76 และข้อ 79 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการช่วยตรวจสอบสำนวนโดยอนุโลม

4.4 ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แยกวิเคราะห์ ดังนี้

4.4.1 มิติทางด้านการเมือง การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิ์ราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยคณะราษฎร์ผู้เปลี่ยนแปลงต้องการให้ประชาชนปกครองกันเอง โดยประชาชนเพื่อประชาชน โดยต้องการเครื่องมือในการปกครองในหลักนิติรัฐ ได้แก่ การมีกฎหมายสูงสุดของประเทศและแบ่งแยกอำนาจปกครอง โดยระบบรัฐสภา ส่งผลให้เกิดพระราชบัญญัติพระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2475 และได้มีพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2475 ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งและแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีเงื่อนไขในการพัฒนาองค์ความรู้ของประชาชนระดับพื้นฐานในระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา เพื่อให้ยึดโยงและเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง ในการสืบสวนหรือการไต่สวน รวมทั้งการจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง โดยกรมการอำเภอ กระทรวงมหาดไทย โดยการเลือกตั้งระดับตำบล หากประชาชนเห็นว่าการเลือกตั้งไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด ส่วนระดับจังหวัด โดยผู้ว่าการจังหวัด กระทรวงมหาดไทย สืบสวนหรือไต่สวน จัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้ง โดยไม่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด แต่จะต้องส่งคำร้องคัดค้านไปยังฝ่ายนิติบัญญัติ ให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดด้วยกันเอง ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในยุคที่ประชาธิปไตยยังไม่เบ่งบาน ทั้งๆที่การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนเนื่องจากขณะนั้นระบบการศึกษาของประเทศประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และขาดความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้ง การออกเสียงการเลือกตั้ง โดยครั้งแรก ระบบรัฐสภา ฝ่ายบริหารที่บริหารราชการแผ่นดิน เรียกว่า ประธาน

คณะกรรมการราษฎร และคณะกรรมการราษฎร โดยกำกับควบคุมพระมหากษัตริย์โดยในการลงนามพระปรมาภิไธยต่างๆจะต้องมีกรรมการราษฎรคนหนึ่งคนใดลงนามกำกับ ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 เปลี่ยนชื่อฝ่ายบริหารเป็น “นายกรัฐมนตรี” และคณะกรรมการราษฎร เป็น “คณะรัฐมนตรี”สอดคล้องกับวิภาลัย ธีรลัย (วิภาลัย ธีรชัย, 2522, หน้า 131- 32) สรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 เพื่อประกอบการวิเคราะห์แนวโน้มมิติทางการเมือง ไว้ ดังนี้ (1)อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวสยามมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ อำนาจอธิปไตยแบ่งออกเป็น อำนาจนิติบัญญัติ มีสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารมีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้และอำนาจตุลาการมีศาลเป็นผู้ใช้ (2)พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพ ตามรัฐธรรมนูญกำหนดต้องทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ทรงมีพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม ลงนามในสัญญา สันติภาพ ทำสนธิสัญญากับนานาประเทศ และยังทรงมีพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ ทรงเรียกและปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนยุบสภาผู้แทนราษฎร (3)พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาผู้แทนราษฎร ให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี (4)สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี มีสมาชิก 2 ประเภท ประกอบด้วย สมาชิกประเภทที่หนึ่งมาจากการเลือกตั้ง 2 ชั้น โดยราษฎรชาย หญิงที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ และมีสัญชาติไทยตามกฎหมาย และภายใต้เงื่อนไขที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ. เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2475 โดยจัดการเลือกผู้แทนตำบล แล้วให้ผู้แทนตำบลเลือกผู้แทนราษฎรอีกชั้นหนึ่ง ส่วนสมาชิกประเภทที่สองได้รับแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี และจะยกเลิกโดยกำหนดระยะเวลาไว้ว่า หากมีจำนวนราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรจบการศึกษาขั้นประถมศึกษาเกินกว่าครึ่งหนึ่งของ จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด หรือในระยะเวลา 10 ปี (5)กำหนดให้พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ไม่ว่าจะทรงอิศริยศโดยกำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตาม ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับพราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มีความแตกต่างกันที่สำคัญ 3 ประการ ดังที่ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2540, หน้า 236-237) ตั้งข้อสังเกตไว้คือ ประการแรก สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจลดลง สภาผู้แทนราษฎรจะถูกยุบโดย พระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา และให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 90 วัน (มาตรา 29) นอกจากนั้นเป็นการประชุมสมัยวิสามัญซึ่งพระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ (มาตรา 31) สภาฯมีอำนาจในการตราพระราชบัญญัติและพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี และควบคุมฝ่ายบริหารโดยการตั้งกระทู้ถามและมีมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะหรือรายตัว (มาตรา 36, 37, 40 และ 41) และมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อทำกิจการหรือ เพื่อสอบสวนข้อความต่างๆ แต่จะต้อง

เป็นเรื่องที่อยู่ในวงงานของสภา (มาตรา 43) ประการที่สอง ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐมนตรีมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรีจำนวน 14 ถึง 24 คน มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา 46) ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาฯ (มาตรา 47) คณะรัฐมนตรีบริหารราชการโดยได้รับความไว้วางใจจากสภา และสิ้นสุดฐานะเมื่อสภาลงมติไม่ไว้วางใจ (มาตรา 51) มีอำนาจในการตราพระราชกำหนด และกราบบังคมทูลขอ ให้พระมหากษัตริย์ตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย รวมทั้งพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 52 และ 56) ประการที่สาม พระมหากษัตริย์ทรงได้รับพระราชอำนาจคืนมากขึ้น คือ ตราไว้ในรัฐธรรมนูญว่าทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ (มาตรา 3) ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม (มาตรา 4) ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติทางสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล อันเป็นการแบ่งอำนาจอธิปไตยเป็น 3 ทาง ในขณะที่ธรรมนูญการปกครองฉบับแรก แบ่งอำนาจเป็น 4 ทาง (มาตรา 6, 7 และ 8) ทรงมีพระราชอำนาจในการประกาศสงครามและพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ (มาตรา 54, 55) และยกฐานะให้ พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นอยู่เหนือการเมือง (มาตรา 11)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนากระบวนการประชาธิปไตย ในขณะนั้นยังไม่มีสภาสูง ทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย กระบวนการตรวจสอบถ่วงดุล ต่อได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ได้เกิดสภาสูงเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย ตรวจสอบถ่วงดุลสภาล่าง ที่เรียกว่า “พฤฒสภา” โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกจำนวน 80 คน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2489 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สมาชิกวุฒิสภา” แม้จะเกิดสภาสูงเพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย ตรวจสอบถ่วงดุลสภาล่าง ในขณะเดียวกัน การจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งยังไม่เปลี่ยนแปลง การสืบสวนหรือไต่สวน อำนาจอยู่กระทรวงมหาดไทย อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดยังอยู่ในวงงานสภาผู้แทนราษฎร กระบวนการประชาธิปไตยล้มลุกคลุกคลาน บางครั้งก็มีการรัฐประหารยึดการปกครอง ทำให้อำนาจอยู่ที่คณะยึดอำนาจโดยใช้อำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ ภายหลังคืนอำนาจให้แก่ประชาชนในการจัดการเลือกตั้งใหม่

ระหว่างปีพุทธศักราช 2475 ถึงปี 2540 จากการวิจัยค้นพบว่า การทุจริตการเลือกตั้งเกิดขึ้นครั้งแรก คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 เป็นการเลือกตั้งทั่วไปที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งที่ 9 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งหลังจากสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดตามวาระ ภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 โดยรัฐบาลแปลก พิบูลสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศให้มีเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 โดยเป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขตจังหวัด ซึ่งเป็นการช่วงชิงเก้าอี้ในสภาทั้งสิ้น 160 ที่นั่ง และมีพรรคการเมืองลงสนามเลือกตั้งถึง 23 พรรค เป็นการเลือกตั้งที่ได้ชื่อว่าสกปรกที่สุดในประวัติศาสตร์ ก่อนหน้าเลือกตั้งจะเกิดขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้

ประกาศจะจัดการเลือกตั้งครั้งนี้ให้บริสุทธิ์ ถวายเป็น พุทธบูชาเนื่องในโอกาสครบรอบวาระกึ่งพุทธกาลด้วยแต่การณ์กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม สภาพทั่วไปก่อนการเลือกตั้ง การเลือกตั้งครั้งนี้ได้เกิดการตื่นตัวของประชาชนและสื่อสารมวลชนอย่างกว้างขวาง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบรรยากาศทางการเมืองภายหลังจากจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เดินทางไปรอบโลกโดยเฉพาะยุโรปและสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2498 แล้วประทับใจในการปกครองแบบรัฐสภาที่มีความเป็นประชาธิปไตยในโลกเสรี จึงต้องการให้ประเทศไทยมีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นแบบโลกเสรี ในขณะที่นักวิชาการอย่างทักษ์ เฉลิมเตียรณ วิเคราะห์ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามพยายามจะหาทางรักษาอำนาจของตนเองด้วยการหาเสียงสนับสนุนจากประชาชน แทนที่การพึ่งอำนาจจากตำรวจและทหาร เพราะขณะนั้นอยู่ภายใต้ระบบการเมืองแบบสามเส้า คือ ฝ่ายจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับกลุ่มอำนาจทางการเมืองอีกสองกลุ่ม คือ กลุ่มของจอมพลผิน ชุณหวันและพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ที่คุมอำนาจตำรวจที่มีกำลังและอาวุธไม่น้อยกว่าทหารจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา และกลุ่มทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่กำลังแข่งขันกันสร้างอำนาจทางการเมืองกันอยู่ การพยายามเปิดกว้างทางการเมืองมีทั้งการพบผู้สื่อข่าวของรัฐบาลการเปิดให้มีการ “ไฮด์ปาร์ค” ที่สนามหลวงเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง โดยมีเจตนาให้เป็นพื้นที่สำหรับ การวิจารณ์คณะรัฐประหารโดยเฉพาะต้องการลดอิทธิพลของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่มีอำนาจขึ้นอย่างมากจากการสนับสนุนของคณะกรรมการนิติบัญญัติ (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2526, หน้า 132) ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างฐานเสียงสนับสนุนต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามเสียเอง เลยมีนโยบายให้ออกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 กันยายนพ.ศ. 2498 นับเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ออกมาให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้โดยตรง เพราะก่อนหน้านั้น เป็นการจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 หลังจากนั้นจึงมีการจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งถึง 23 พรรค และจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตั้งพรรคเสรีมนังคศิลาขึ้นมาสนับสนุนอำนาจของตนเองและเตรียมลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นครั้งแรกด้วย การเลือกตั้งครั้งนี้ จึงเป็นเดิมพันทางการเมืองที่สูงยิ่งของจอมพล ป. พิบูลสงครามและกลายเป็นว่า ถ้าอยากสืบทอดอำนาจทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลขณะนั้นและคณะรัฐประหารต่อไปแล้ว ก็ไม่สามารถแพ้การเลือกตั้งครั้งนี้ได้ ฝ่ายรัฐบาลรักษาการจึงได้กระทำทุกวิถีทางที่จะชนะการเลือกตั้งให้ได้ ในขณะเดียวกันประชาชนรู้สึกเบื่อหน่ายต่อรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ครองอำนาจอย่างยาวนานและมีแนวโน้มจะเป็นเผด็จการใช้อำนาจบาตรใหญ่ไม่ฟังเสียงประชาชน จึงมีความหวังที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งครั้งนี้ รวมถึงรัฐบาลเองก็ได้รณรงค์ให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิของตนเองผ่านสื่อต่างๆ อย่างกว้างขวาง จึงทำให้บรรยากาศของการเลือกตั้งเป็นไปอย่างคึกคัก การจัดการเลือกตั้งครั้งนี้รัฐบาลรักษาการที่มีอำนาจจัดการเลือกตั้งได้พยายามใช้กลไกอำนาจรัฐชักจูงและบังคับให้ข้าราชการประจำช่วยเหลือการเลือกตั้งของตนด้วยวิธีการอันหลากหลาย ทั้งการเรียกประชุมข้าราชการบอกให้เลือกพรรคของรัฐบาล

เพื่อจะได้ทำงานตามแผนของรัฐบาลต่อ ดังปรากฏกรณีจังหวัดนครสรรค์ที่มีการฟ้องร้องการกระทำดังกล่าวว่าเกิดขึ้นจริง จากผู้สมัครรับเลือกตั้งคือ นายใหญ่ ศวิตชาต พรรคประชาธิปัตย์ที่ฟ้องร้องพระยารามราชภักดีปลัดกระทรวงมหาดไทยว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบโดยวางตัวไม่เป็นกลางในการเลือกตั้ง จากการหาเสียงให้กับผู้สมัครพรรคเสรีมนังคศิลาในที่ประชุมข้าราชการกำนันผู้ใหญ่บ้านและประชาชนที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยกล่าวว่า “บ้านเมืองจะเจริญได้ท่านต้องเลือกพรรคเสรีมนังคศิลา” โดยมีพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ร่วมหาเสียงด้วย ศาลพิพากษาว่ากระทำผิดจึงต้องรับโทษจำคุกตามกฎหมายและปรับด้วย (เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ, 2517, หน้า 102-21) นอกจากนี้ยังได้การแต่งตั้งคณะกรรมการเลือกตั้งที่เป็นคนของตนเองเพื่อเพิ่มคะแนนให้กับพรรครัฐบาล และการใช้อำนาจข่มขู่ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้อำนาจกระทำผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง โดย พล.ต. อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้ให้บรรดานักเลง อันธพาล ที่ทางรัฐบาลเรียกว่า "ผู้กว้างขวาง" ข่มขู่บังคับให้ชาวบ้านเลือกแต่ผู้สมัครจากพรรครัฐบาล มีการคุกคามผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ด้วยการใช้อุจจาระป้ายตามประตูบ้าน รวมทั้งใช้เครื่องบินโปรยใบปลิวประณามพรรคฝ่ายค้าน เป็นต้น ในส่วนของบรรยากาศการหาเสียงนั้นการปราศรัยของพรรคประชาธิปัตย์โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีคนไปรับฟังอย่างล้นหลามและมีผู้ให้การสนับสนุนมากกว่า ฝ่ายพรรคเสรีมนังคศิลาอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าในการปราศรัยของพรรคเสรีมนังคศิลาจะมีการแจกข้าวของ เช่น ไม้ขีดไฟ ผ้าเช็ดหน้า และอื่นๆ ซึ่งปรากฏว่ามีคนมารับของแจกไม่น้อย แต่คะแนนนิยมของพรรคเสรีมนังคศิลากลับลดลง จากการโจมตีของพรรคประชาธิปัตย์ในนโยบายของรัฐบาลจากการผูกพันกับสหรัฐอเมริกาจากเงินช่วยเหลือจนขาดอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และปัญหาความเดือดร้อนอื่นขณะนั้น คือ เกิดคดีปล้นธนาคารแล้วรัฐบาลจับคนร้ายไม่ได้ และการนัดหยุดงานของกรรมกร รวมทั้งการโจมตีถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาลอย่างกว้างขวาง (เฉลิม มลิลา, 2518, หน้า 105) แนวโน้มของการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน เมื่อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ต่างลงข่าวถึง การพบบัตรเลือกตั้งจำนวนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสภาพพร้อมที่จะลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครของพรรคเสรีมนังคศิลา โดยมีตราประทับของนายอำเภอดุสิต คือ นายสะอาด ศิริพัฒน์ไว้อย่างถูกต้อง ดังปรากฏพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยประจำวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ว่า “พบไพ่ไฟเกลื่อนกรุง” (เฉลิม มลิลา, 2518, หน้า 105-106)โดยพบว่า เหตุการณ์ในวันเลือกตั้ง เมื่อวันเลือกตั้งมาถึงปรากฏว่าการเลือกตั้งเป็นไปด้วยความไม่เรียบร้อย หลายประการที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์สมัยนั้นเต็มไปหมด โดยฝ่ายรัฐบาลรักษาการขณะนั้นที่ลงสมัครนามพรรคเสรีมนังคศิลาได้ใช้กลวิธีหลายประการเพื่อทุจริตการเลือกตั้งให้ฝ่ายตนได้รับชัยชนะ ตั้งแต่การใช้คนที่เหน็บแถบแพรเครื่องหมายของพรรคเสรีมนังคศิลาหมุนเวียนไปลงคะแนนคนละหลายครั้ง จนเกิดศัพท์ใหม่ทางการเมืองเรียกว่า “พลร่ม” ส่วนอีกวิธีการหนึ่งคือเมื่อปิดหีบแล้วมีการยัดบัตรลงคะแนนที่กาหมายเลขผู้สมัครของพรรคเสรีมนังคศิลาเข้าไป เรียกว่า “ไพ่ไฟ” นอกจากนี้ยังมีการขัดขวางและ

ทำร้ายร่างกายประชาชนที่มาลงคะแนนให้พรรคประชาธิปัตย์ต่อหน้าสาธารณชน ตลอดจนแอบเปลี่ยนหีบเลือกตั้งในที่ลับตาคน และการพยายามถ่วงการนับคะแนนและมีเหตุต้องสะดุดเมื่อฝ่ายรัฐบาลยังไม่ได้รับชัยชนะ เป็นต้น สภาพเหตุการณ์ในวันเลือกตั้งได้เกิดการขลุกขลักและวุ่นวายขึ้นในหลายพื้นที่ รวมทั้งการกระทำที่ส่อไปในทางทุจริตของฝ่ายพรรคเสรีมนังคศิลาที่เป็นรัฐบาลรักษาการอยู่ โดยมีการพุ่งเป้าไปที่การกระทำของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ตัวอย่างจากการรายงานของหนังสือพิมพ์ถึงเหตุการณ์ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ที่เขตการเลือกตั้งสมาคมสตรีไทย ถนนเพชรบุรี ประมาณเวลา 10.00 น. ขณะที่ประชาชนมาใช้สิทธิกันอย่างคับคั่งนั้น ได้พบบัตรเลือกตั้งจำนวน 7 ปึกใหญ่ที่กาลงคะแนนให้พรรคเสรีมนังคศิลาไว้แล้ววางอยู่บนโต๊ะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้นักศึกษาประชาชนและผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์คือหลวงอังคณานุรักษ์ที่ร่วมสังเกตการณ์ร้องคัดค้านและขอให้คณะกรรมการเปิดบัตรเลือกตั้งออกดูเพื่อความโปร่งใสแต่กรรมการไม่ยอม ประชาชนจึงห้อมล้อมคัดค้านการลงคะแนนจนการเลือกตั้งหยุดชะงัก แต่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคือนายชลอ วนะภูติ ซึ่งได้รับแจ้งได้มาระงับเหตุการณ์ด้วยการยอมให้กรรมการเปิดบัตรลงคะแนนดูพบว่าได้มีการกาหมายเลขของพรรคเสรีมนังคศิลาเอาไว้แล้ว จึงได้สั่งเก็บหีบบัตรเลือกตั้งซึ่งมีบัตรลงคะแนนให้เอาหีบบัตรเลือกตั้งใหม่มาแทนจึงสามารถดำเนินการเลือกตั้งต่อไปได้ (เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ, 2517, หน้า 64-67) ทั้งการเลือกตั้งและการนับคะแนนที่เขตดุสิตมีความวุ่นวายจนกลายเป็นที่กล่าวขานกันว่า เกิดการทุจริตอย่างขนานใหญ่ นายสะอาด ศิริพัฒน์นายอำเภอดุสิตได้ปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นกลางในการเลือกตั้งอย่างชัดแจ้งแต่ไม่มีใครทำอะไรได้ ทำให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครถึงกับขอลาออกเพราะไม่สามารถควบคุมสั่งการนายอำเภอที่เป็นลูกน้องให้ปฏิบัติตามคำสั่งและกฎหมายได้ และจากผลงานการช่วยเหลือรัฐบาลให้ชนะเลือกตั้งแทนที่จะโดนสอบกลับได้รางวัลเป็นการเดินทางไปดูงานต่างประเทศแทน (ไทยน้อย (นามแฝง-เสลา เรขะรุจิ) และรุ่งโรจน์ ณ นคร, 2500) จากเหตุการณ์การทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ฝ่ายรัฐบาลได้ชัยชนะนี้ ต่อมาหลังการเลือกตั้งถูกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์อย่างกว้างขวาง และสร้างความไม่พอใจต่อประชาชนจนนำไปสู่การเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งในเวลาต่อมา รวมทั้งการขัดขวางจากรัฐบาลรักษาการที่ทำให้ข้าราชการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่จัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตได้นายชะลอ วนะภูติจึงขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร แต่ถูกยับยั้งไว้ ซึ่งเขามาเปิดเผยภายหลังว่าถูกพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ข่มขู่ถึงขั้นเอาชีวิตทีเดียว (เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ, 2517, หน้า 172-4) ผลการเลือกตั้งแม้ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้จะเต็มไปด้วยความวุ่นวายนานัปการทั้งก่อนและในวันเลือกตั้งก็ตาม แต่ประชาชนก็ให้ความสนใจต่อการเลือกตั้งและออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันมาก จึงถือว่าประชาชนมีความตื่นตัวและเข้ามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งครั้งนี้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีนักศึกษามหาวิทยาลัยจากหลายสถาบันได้จัดอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้งต่างๆ โดยเฉพาะในพระนคร และได้พบเห็นการโกงการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วยตาตนเองด้วย

การประท้วงการเลือกตั้ง เมื่อผลการเลือกตั้งปรากฏออกมาแล้วปรากฏว่าประชาชนไม่ยอมรับ เพราะเห็นว่ารัฐบาลโกงการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในหมู่นิสิตนักศึกษาที่เข้าร่วมสังเกตการณ์เลือกตั้งด้วยตนเอง และพบการโกงการเลือกตั้งหลายรูปแบบ เมื่อมีสื่อมวลชนและประชาชนประณามว่าการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่สกปรก แต่จอม พล ป.พิบูลสงครามได้แถลงต่อหนังสือพิมพ์ว่าอย่าเรียกว่าการเลือกตั้งสกปรกเลย ควรจะเรียกว่าเป็น “การเลือกตั้งไม่เรียบร้อย”เท่านั้น (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2550) ดังนั้นในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2500 นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ชักธงชาติลงครึ่งเสาเพื่อไว้อาลัยการเลือกตั้ง จากนั้นนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยการศึกษา และวิทยาลัยเทคนิค รวมทั้งประชาชนได้รวมตัวกันประท้วงการเลือกตั้งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้มีข่าวเตรียมเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งเผยแพร่ออกไปสู่ประชาชนทางหนังสือพิมพ์ รัฐบาลจึงได้ออกแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ในวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2500 โดยมีใจความสำคัญว่า มีคณะบุคคลจากการสนับสนุนของชาวต่างชาติจะก่อกวนให้เกิดความไม่สงบเพื่อจะฉวยโอกาสยึดครองประเทศ จึงขอให้ประชาชนอยู่ในความสงบ ถัดจากนั้นไม่นานก็ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในแถลงการณ์ฉบับที่ 2 และในแถลงการณ์ฉบับที่ 3 ได้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีโดยมีมติคณะรัฐมนตรีให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหารรับผิดชอบจัดการรักษาความสงบ (ราชกิจจานุเบกษา, 2500, หน้า 1) ด้วย ทั้งนี้ เป้าหมายของรัฐบาลนั้นต้องการป้องกันการเดินขบวนประท้วงของนักศึกษาและประชาชน แต่ไม่สามารถสลายการชุมนุมของนักศึกษาและประชาชนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กลับก่อให้เกิดปฏิกิริยาให้นักศึกษาดำเนินการเดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้งเป็นไปอย่างเข้มข้นจริงจังขึ้นมาอีก จนกระทั่งจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เดินทางมาที่จุฬาลงกรณ์เพื่อกล่าวปราศรัยและรับทราบความไม่พอใจของนักศึกษาและประชาชน ซึ่งฝ่ายผู้ชุมนุมได้ขออนุญาตจอมพลสฤษดิ์เดินขบวนประท้วง ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ได้อนุญาต จึงทำให้จอมพลสฤษดิ์เริ่มได้รับความนิยมจากนิสิตนักศึกษาและประชาชนมากขึ้น ในขณะที่ความนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามและพลตำรวจเอกเผ่า นั้นยิ่งเริ่มเสื่อมความนิยมลงไปอีก ดังนั้นในเวลา 15.00 น.ของวันที่ 2 มีนาคมคลื่นมหาชนที่ร่วมกันเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งครั้งนี้ ได้เดินขบวนเรียกร้องไปยังกระทรวงมหาดไทยด้วยความเรียบร้อยและสงบ เพื่อขอพบพระยารามราชภักดีในฐานะปลัดกระทรวงมหาดไทย แต่ปลัดกระทรวงได้มอบหมายให้หลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมมหาดไทยออกมาชี้แจงแทน ซึ่งกลุ่มผู้เดินขบวนได้ยื่นข้อเรียกร้องรวม 6 ข้อ โดยมีจุดประสงค์สำคัญให้รัฐบาลประกาศให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะและให้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยขอให้รัฐบาลให้คำตอบภายในวันเดียวกัน ต่อมาจึงเดินขบวนต่อไปที่ท้องสนามหลวงและเปิดไฮด์ปาร์คโจมตีรัฐบาล จนสุดท้ายราวเวลา 17.30 น. ก็เคลื่อนขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาลอันเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญเพื่อไปเรียกร้องกับนายกรัฐมนตรีเมื่อขบวนผ่านถนนราชดำเนินกลางก็มีประชาชนมาสมทบจนขบวนใหญ่ขึ้นทุกที โดยมีทหารเตรียมสกัดอยู่ที่สะพาน

มัฆวานรังสรรค์ไม่ให้ประชาชนผ่านไปยังทำเนียบรัฐบาล ในขณะที่ทหารและประชาชน ประจันหน้ากันอยู่อย่างตึงเครียดนั้น สุดท้ายฝ่ายทหารก็ยอมเปิดทางให้ประชาชนเดินขบวนต่อไปยังทำเนียบรัฐบาล โดยฝูงชนได้พังประตูทำเนียบเข้าไป และได้พบรัฐบาลหลายคนรวมทั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็อยู่ในที่นั้นด้วย ผู้เดินขบวนได้เรียกร้องโดยตรงกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ชี้แจงถึงการเลือกตั้งที่ไม่สุจริตเมื่อจอมพล ป. พูดไม่ยอมรับปากจะจัดการให้เป็นไปตามข้อเรียกร้อง ประชาชนจึงเกิดไม่พอใจและได้โห่จอมพล ป.และขอให้จอมพลสฤษดิ์ชี้แจงแทนซึ่งเมื่อไม่สามารถทัดทานเสียงเรียกร้องของประชาชนได้ จอมพล ป.จึงยอมให้จอมพลสฤษดิ์ชี้แจงแทนโดยขอให้ทุกคนช่วยกันรักษาความสงบ ส่วนปัญหาที่ทางผู้ชุมนุมเรียกร้องนั้นจอมพลสฤษดิ์รับปากว่าจะขอรับไปนำเสนอเพื่อแก้ไขดันในคณะรัฐบาลภายหลัง ประชาชนจึงพอใจและสลายการชุมนุมและเหตุการณ์ก็คืนสู่ภาวะปกติ จนรัฐบาลได้ประกาศยกเลิกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2500 ความแตกแยกที่นำไปสู่รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500 แม้จะมีการประท้วงอย่างรุนแรงพร้อมทั้งการเรียกร้องจากนักการเมืองฝ่ายค้านและประชาชนให้รัฐบาลประกาศให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะ รวมทั้งการที่สมาชิกสภาราษฎรฝ่ายค้านนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ยื่นฟ้องร้องต่อศาลจังหวัดพระนคร สระบุรี นครราชสีมา อุบลราชธานีและเชียงใหม่ให้การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ในจังหวัดดังกล่าวเป็นโมฆะเพราะเป็นไปโดยมิชอบและฝ่ายรัฐบาลไม่ได้จัดการเลือกตั้งอย่างสุจริตแต่มีพฤติการณ์โกงการเลือกตั้งหลายประการ ผลประการสำคัญจากการโกงการเลือกตั้งของรัฐบาลที่ถูกขนานว่า “การเลือกตั้งสกปรก” และการเสนอข่าวด้านลบของรัฐบาลอย่างต่อเนื่องในหนังสือพิมพ์และการประท้วงของฝ่ายค้าน นักศึกษาประชาชนต่อการเลือกตั้งที่สกปรก ที่สำคัญคือเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแตกแยกกันในหมู่ผู้นำทางการเมืองมาถึงจุดแตกหักเร็วขึ้น หลังจากที่เริ่มแตกแยกอย่างเห็นได้ชัดมาตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้งแล้ว เนื่องจากสถานการณ์การเมืองสามเส้าที่ดำรงอยู่ตลอดสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกำลังจะกลายเป็นแค่สองฝ่ายคือทางฝ่ายจอมพล ป. เริ่มเอนเอียงเข้าทางพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต้องระมัดระวังในการเดิมเกมทางการเมืองไม่ให้เพลี่ยงพล้ำต่อฝ่ายตรงข้าม จนท้ายที่สุดได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญคือกลุ่มนายทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้กำลังทหารยึดอำนาจรัฐบาลจากการปฏิวัติในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ซึ่งนับว่าเป็นการล้มล้างการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์นี้ลงด้วยอำนาจนอกระบอบประชาธิปไตยอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้การเมืองระบบเผด็จทหารไปจนถึงวันปฏิวัติของประชาชนในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

จากปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและองค์กรในการจัดการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทย ส่งผลให้การจัดการเลือกตั้งไม่เป็นกลาง ทำให้เกิดกระแสเรียกร้ององค์กรกลางที่มีความเป็นกลางทางการเมือง เข้ามาทำหน้าที่จัดการเลือกตั้ง ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เกิดองค์กรจัดการเลือกตั้งที่เรียกว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กร

อิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดแรก ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2540 และได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2541 ส่งผลให้ “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” จัดตั้งขึ้นในประเทศไทยโดยสมบูรณ์ตั้งแต่เมื่อนั้นโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง อีกทั้งยังให้อำนาจสืบสวน หรือไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่มีขึ้นตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกเรื่อง แต่อำนาจสำคัญที่สุดที่เรียกได้ว่าเป็น “มิติใหม่” ซึ่งเป็นที่จดจำและหวั่นเกรง คือ อำนาจในการให้ “ใบเหลือง” “ใบแดง” แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่อาจจะชนะการเลือกตั้ง กระทั่งการสอยผู้ที่ชนะการเลือกตั้งจนได้เข้าไปนั่งในสภาแล้ว แต่บทบาทที่ยังคงเป็นข้อกังขา อาทิ การแบ่งเขตพื้นที่สำหรับการเลือกตั้งอย่างพิสดาร และการตีพิมพ์บัตรเลือกตั้งใบลงคะแนนในลักษณะบัตรโหล จนนำไปสู่การตั้งคำถามนัยสำคัญของการทำหน้าที่ว่า แนวทางดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์ของฝ่ายการเมืองใดหรือไม่ รวมไปถึงความเป็นอิสระของการดำเนินงานในฐานะองค์กรอิสระ มาตรา 215 องค์กรอิสระเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต้องเป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ

หากพิจารณาถึงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2476 ผู้ที่ทำหน้าที่เป็น“กรรมการ” ในการจัดการเลือกตั้ง คือ กระทรวงมหาดไทยที่มีอำนาจหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับการปกครองและกิจกรรมกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและการบริหารราชการภายในที่ครอบคลุมทั่วภูมิภาคในประเทศ ต่อมากระทรวงมหาดไทยจึงได้แบ่งส่วนราชการให้มี “กองการเลือกตั้ง” สังกัดกรมการปกครองขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่นี้ แต่การให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการและกำกับดูแลการเลือกตั้งนี้ ก็มีปัญหาสำคัญในเรื่องความเป็นกลาง กล่าวคือ โดยหลักแล้วผู้จัดการเลือกตั้ง ถือเป็น “ผู้ใต้บังคับบัญชา” ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในทางความเป็นจริง ก็คือ “ผู้เล่น” หนึ่งในเกมการเลือกตั้งในแต่ละครั้งด้วย หากเปรียบไปแล้วก็เหมือนกับการแข่งขันที่มีผู้เล่นคนหนึ่งเป็น “เจ้านาย” ของผู้ที่เป็นกรรมการในการแข่งขันนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ฝ่ายการเมืองที่เป็นรัฐบาลอยู่ในระหว่างการเลือกตั้งนั้น อาจจะใช้อำนาจเข้าแทรกแซงทั้งทางตรงหรืออ้อมที่จนส่งผลได้เปรียบเสียเปรียบในการเลือกตั้ง

ปัญหาดังกล่าวนำมาซึ่งมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาด้วยการที่จะให้มี “คนกลาง” เข้ามาตรวจสอบหรือกำกับดูแลการเลือกตั้งนี้ เริ่มต้นมาตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2519 เมื่อรัฐบาลของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง” ขึ้นมาสำหรับการเลือกตั้ง ในวันที่ 4 เมษายนในปีนั้น พร้อมกับที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ได้จัดตั้ง “คณะกรรมการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง” เพื่อสังเกตการณ์ความเรียบร้อยของการเลือกตั้งด้วย จากนั้นได้มีองค์กร

ตรวจสอบการดำเนินการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง ในการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2529 โดยได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาประชามติซึ่งเป็นอาสาสมัครเข้าสังเกตการณ์การเลือกตั้งในปีนั้น และในการเลือกตั้งต่อมาอีกหลายครั้ง จนเป็นที่มาของการจัดตั้ง “องค์กรกลาง” ขึ้นในลักษณะขององค์กรอาสาสมัครที่เข้ามาสอดส่องกำกับการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมขึ้น ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญปี 2534 นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นก็ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง “คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” หรือที่รู้จักกันในชื่อ “องค์กรกลาง” ถือเป็นคณะทำงานอิสระที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริต ยุติธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อป้องกันปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง แต่อย่างไรก็ตาม องค์กรกลางและองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้งต่างๆ ก่อนหน้านี้ ไม่ถือเป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายที่จะมี “หน้าที่” และ “อำนาจ” โดยตรงในการจัดการเลือกตั้ง แต่เป็นเหมือนองค์กรคู่ขนานในลักษณะของอาสาสมัครที่คอยสอดส่องดูแลการเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนหน้าที่รับผิดชอบจัดการเลือกตั้งก็ยังได้แก่ กระทรวงมหาดไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญปี 2534 ครั้งที่ 5 อย่างที่เรียกว่า ยกเครื่องกันทั้งฉบับ รัฐธรรมนูญดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ขึ้นตามมาตรา 115 โดยวรรคสองของมาตราดังกล่าว บัญญัติว่า

“ให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อกำกับดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้บริสุทธิ์และยุติธรรม”

ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้ง และอำนาจหน้าที่นั้นจะต้องมีกฎหมายบัญญัติขึ้นมากำหนดรายละเอียดในส่วนนี้

แต่กว่าที่กฎหมายดังกล่าวจะได้ตราขึ้นและประกาศใช้บังคับ ก็ล่วงไปถึงเดือนสิงหาคม 2540 ซึ่งเป็นเวลาเพียงเดือนกว่าๆ ก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน จึงเท่ากับว่ากฎหมายนี้ ไม่มีโอกาสได้ใช้บังคับในทางความเป็นจริง และเท่ากับว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ที่เพียงปฏิสนธิ คือ ได้รับการจัดตั้งไว้ในเชิงหลักการตามรัฐธรรมนูญปี 2534 แก้ไขเพิ่มเติมปี 2538 นั้น ไม่อาจคลอดออกมาได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เป็นต้นกำเนิดแนวคิดที่จะให้มีองค์กรผู้มีหน้าที่และอำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดการเลือกตั้งและกำกับดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรมนั้น ใช่ว่าจะเกิดจากปัญหาเพียงเฉพาะเรื่องความเป็นกลางเพียงอย่างเดียว แต่ก็ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตอีกหลายเรื่อง เช่น ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย เมื่อพบว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ก็จะต้องนำผู้กระทำความผิดทุจริตการเลือกตั้งเข้าสู่กระบวนการทางศาล ซึ่งก็คือ ศาลยุติธรรมทั่วไป ที่มีสามชั้นศาลไม่ต่างจากคดีอื่นๆ กระบวนการพิจารณาของศาลใช้วิธีพิจารณาเช่นเดียวกับคดีทั่วไปและต่อสู้คดีได้ตั้งแต่ศาลชั้นต้นถึงศาลฎีกา ทำให้การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งของศาลค่อนข้างล่าช้า จึง

แทบไม่ปรากฏว่าศาลได้พิจารณาคดีเลือกตั้งได้เสร็จจนส่งผลให้ผู้ที่ทุจริตการเลือกตั้งต้องได้รับโทษ เพราะบางครั้งดำเนินคดีอยู่ก็มีการยุบสภาและเลือกตั้งใหม่กันอีกครั้งก็มี รัฐธรรมนูญปี 2540 ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ขึ้นโดยบัญญัติไว้ใน ส่วนที่ 4 ของหมวดรัฐสภา โดยมาตรา 136 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เมื่อรัฐธรรมนูญปี 2540 มีผลใช้บังคับแล้ว ก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดแรก ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2540 และได้มีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2541 จึงเท่ากับว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” หรือ “กกต.” ก็ได้รับการจัดตั้งขึ้นในประเทศไทยโดยสมบูรณ์ตั้งแต่เมื่อนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญปี 2540 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ถูกออกแบบให้มีอำนาจที่เรียกได้ว่าเบ็ดเสร็จในตัวเอง โดยมีหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม อีกทั้งยังให้อำนาจสืบสวน หรือไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่มีขึ้นตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกเรื่อง แต่อำนาจสำคัญที่สุดที่เรียกได้ว่าเป็น “มิติใหม่” ซึ่งเป็นที่จดจำและหวั่นเกรง คือ อำนาจในการให้ “ใบเหลือง” “ใบแดง” แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่อาจจะชนะการเลือกตั้ง กระทั่ง “การสอย” ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งจนได้เข้าไปนั่งในสภาแล้ว โดย “ใบเหลือง” คือการใช้อำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทั้งเขตเลือกตั้งก็ได้ หากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริต แต่ไม่ได้รู้ตัวหรือมีหลักฐานชัดเจนว่าใครเป็นผู้กระทำผิด จึงไม่ได้ตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรายใด แต่เท่ากับว่า ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นจะยังไม่ชนะการเลือกตั้ง แต่ต้องมาเลือกตั้งกันใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่มีปัญหา จึงเหมือนกับการโดน “ใบเหลือง” เตือนก่อน ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามมาตรา 145 (4) ประกอบมาตรา 147 (1) ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ส่วน “ใบแดง” ได้แก่ กรณีที่เดียวกันกับใบเหลือง แต่เป็นกรณีที่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีอำนาจตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรายนั้น และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยผู้เชื่อได้ว่ากระทำผิดกฎหมายดังกล่าวนั้น จะถูกตัดสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย โดยใบแดงนี้ เป็นอำนาจที่อาศัยฐานอำนาจจากรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งที่มีการแก้ไข (ฉบับที่ 3) ใน พ.ศ. 2543 ซึ่งเพิ่มเติมส่วนที่ 10 เรื่องการดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในมาตรา 85/1 ถึง มาตรา 85/10 โดยให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เป็นเวลา 1 ปี หากเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้นั้นกระทำการ ก่อให้ผู้อื่นกระทำการ

สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง ส่วนการ “สอย” แถมใบแดงนั้นหนักขึ้นไปอีก คือ แม้ว่าผู้ชนะการเลือกตั้งจะได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปแล้วก็ตาม แต่หากตรวจพบในภายหลังหรือมีผู้ไปร้องเรียนหรือคัดค้านว่า ได้กระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไปคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งและเลือกตั้งใหม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 147 (2)

ต่อมามีบุคคลโต้แย้งว่า อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการให้ใบเหลือง ใบแดง และการสอยผู้สมัครรับเลือกตั้งนี้ เป็นการใช้อำนาจที่กระทบสิทธิทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ โดยไม่ผ่านการพิจารณาจากศาล จึงมีความพยายามนำประเด็นดังกล่าวให้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ 2540 นั้น ได้มีการจัดตั้ง“ศาลปกครอง” ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดกรณีพิพาทอันเกิดจากการใช้อำนาจและปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถึงจะเป็นองค์กรอิสระ แต่ก็ถือว่าเป็น “คณะกรรมการ” ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามนิยามของกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองด้วย ซึ่งศาลปกครองสูงสุดก็ได้มีแนวคำวินิจฉัยไว้ใน คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 54/2544 ว่า การใช้อำนาจในการให้ใบเหลืองใบแดงและการสอย รวมถึงอำนาจอื่นๆ ของ กกต. นั้นเป็นการใช้อำนาจทางปกครองอย่างหนึ่งที่ศาลปกครองอาจเข้ามาตรวจสอบได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งแก้เกมด้วยการนำเรื่องขึ้นโต้แย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยอาศัยช่องทางของรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 266 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไม่ได้บัญญัติว่า คู่กรณีเกี่ยวกับปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนี้ได้แก่องค์กรใดบ้าง ศาลปกครอง ซึ่งตามหลักแล้ว ถือเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการ จึงถูกลากเข้าไปเป็นคู่กรณีของคณะกรรมการการเลือกตั้งในศาลรัฐธรรมนูญด้วย ในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 52/2546 ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะจัดการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจากการจัดการเลือกตั้งก็ให้มีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง ตลอดจนวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งการใช้อำนาจหน้าที่ของ กกต. ดังกล่าวเป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ใช้อำนาจดังเช่นอำนาจตุลาการ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม การใช้อำนาจของ กกต. ในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย เป็นลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญที่ต้องถือเป็นยุติ มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครองแต่อย่างใด ผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 52/2564 ดังกล่าว จึงเท่ากับเป็นการตัดอำนาจของศาลปกครองที่จะเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในการให้ใบเหลือง ใบแดง และการสอย

ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไปโดยปริยาย แม้ว่าเจตนารมณ์ที่จะให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งและจัดการกับการทุจริตการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดและรวดเร็ว ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาสำคัญอีกเรื่องหนึ่งก่อนที่จะมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ ความล่าช้าในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งรวมถึงการซื้อสิทธิขายเสียง โดยที่ในขณะนั้นถูกมองว่า เป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ได้นักการเมืองที่ทุจริตเข้ามาในระบบการเมือง เช่นนี้ การให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง วินิจฉัยชี้ขาดได้เบ็ดเสร็จเป็นเรื่องจำเป็นและเข้าใจได้ แต่การให้อำนาจในลักษณะนี้กับคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างเบ็ดเสร็จ อย่างไม่มีขอบเขตและไม่อาจถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการเลย อาจเป็นการมอบอำนาจให้ที่เกินสัดส่วนและกระทบสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

ต่อมาเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญปี 2550 จึงมีการทบทวนอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยกำหนดขอบเขต ข้อจำกัดอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ในมาตรา 239 โดยแบ่งช่วงระยะเวลาว่า อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการให้ใบเหลือง ใบแดง นั้นให้มีอำนาจอยู่เต็มที่ได้ 30 วัน ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง โดยอำนาจการให้ใบเหลืองใบแดงในช่วงนี้ให้ถือเป็นที่สุด แต่ถ้าเป็นกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว หากจะเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือการให้ใบแดง หรือกรณีการ “สอย” ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่าทุจริตการเลือกตั้ง จะต้องไปฟ้องต่อศาล ในกรณีของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ฟ้องต่อศาลฎีกา ส่วนกรณีของสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ต้องฟ้องต่อศาลอุทธรณ์ นอกจากนี้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 ที่ออกตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ยังกำหนดไว้ในมาตรา 22 ให้การใช้อำนาจอื่นๆ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่ใช่การวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ให้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดด้วย ซึ่งเท่ากับว่า อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่จะเด็ดขาดเป็นที่สุดนั้น ถูกจำกัดแคบลงเฉพาะการให้ใบเหลืองใบแดงก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น

อำนาจเบ็ดเสร็จในตัวของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังถูกทบทวนและลดลงไปอีกครั้ง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยผู้ร่างรัฐธรรมนูญยังคงอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยไม่ตัดสิทธิผู้สมัครรายใด หรือ “ใบเหลือง” ไว้ แต่ตัดอำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือ “ใบแดง” ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนหรือหลังการประกาศผลการเลือกตั้งไป โดยเปลี่ยนเป็นระบบที่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะระงับสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครที่สงสัยว่ากระทำการทุจริตหรือรู้เห็นให้บุคคลอื่นกระทำการทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมไว้เป็นการชั่วคราวเป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี ซึ่งเป็นไปตาม

รัฐธรรมนูญมาตรา 224 (4) ประกอบมาตรา 225 หรือที่เรียกว่า “ใบส้ม”โดยการให้ใบเหลืองและใบส้มตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ ยังคงเป็นอำนาจตามรัฐธรรมนูญอันเด็ดขาดเป็นที่สุดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่อาจนำไปฟ้องต่อศาลใดได้อยู่ เพียงแต่ถ้าเป็นการ “สอย” ผู้ชนะการเลือกตั้งและไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ และให้ “ใบแดง” นั้น รัฐธรรมนูญมาตรา 226 กำหนดให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องนำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้นั้นกระทำผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ไปยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาในกรณีของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลา 10 ปี พร้อมกับให้ผู้นั้นชดใช้ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งที่ตนกระทำความผิดนั้นด้วย

จากพัฒนาการของรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี 2540 จนถึงปัจจุบันนั้น ชี้ให้เห็นได้ว่า แม้ว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละฉบับ จะเห็นตรงกันว่า ควรให้มีผู้จัดการและดำเนินการเลือกตั้งที่อยู่ในรูปแบบขององค์กรอิสระแทนที่จะให้เป็นกลไกราชการหรือหน่วยงานของรัฐในรูปแบบปกติ ก็เพื่อให้ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองของฝ่ายบริหาร และเพื่อการบริหารและบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้งให้สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายและรวดเร็วสอดคล้องกับธรรมชาติของการจัดการเลือกตั้งที่มีเวลาจำกัด ต้องมอบอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการวินิจฉัยชี้ขาดตามกฎหมายเลือกตั้งให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ด้วย โดยความเปลี่ยนแปลงในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับนั้น เป็นความพยายามของผู้ร่างรัฐธรรมนูญที่จะทอนอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจากที่รัฐธรรมนูญ 2540 มอบไว้ให้อย่างกว้างขวางและเด็ดขาดเป็นที่สุด ให้เหลือเฉพาะการใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการตามกฎหมายที่สำคัญและจำเป็นจริงๆ ต่อการดำเนินการเลือกตั้งเท่านั้น ที่จะเป็นอำนาจอันเป็นเด็ดขาดถึงที่สุดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนอำนาจอื่นๆ ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลการก่อน แต่นั่นก็ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น เช่นกรณีของ “ใบส้ม” ที่ในที่สุด ไม่กลายเป็น “ใบแดง”

ตามที่ได้วิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันนั้น ไม่มีอำนาจในการแจก “ใบแดง” แล้ว ไม่ว่าจะเป็นกรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง หรือการสอยพร้อมใบแดงหลังประกาศผลการเลือกตั้ง แต่ให้มีอำนาจในการให้ “ใบส้ม” เพื่อตัดสิทธิผู้สมัครที่มีหลักฐานเชื่อว่าจะกระทำการทุจริตผิดกฎหมายเลือกตั้งออกไปจากสนามการเลือกตั้งในเขตนั้นชั่วคราว แล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อให้ “ใบแดง” ในระยะยาว 10 ปีต่อไป แต่ถ้าเรื่องกลายเป็นว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งไปให้ “ใบส้ม” ผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้ว หากต่อมาเมื่อนำเรื่องไปยื่นต่อศาลฎีกา ปรากฏว่าศาลฎีกาเห็นว่าพยานหลักฐานที่นำมากล่าวหานั้น ฟังไม่ได้ว่าผู้สมัครนั้นทำผิดกฎหมายเลือกตั้งที่ควรจะได้ใบแดง หรือไม่ควรแม้แต่จะให้ใบส้มแล้ว จะส่งผลเป็นอย่างไร

กรณีศึกษาของเรื่องนี้ คือ กรณี “ใบส้ม” ใบแรกที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งแจกให้แก่นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขต 8 พรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้ง ปี 2562 โดยชี้ว่า การที่นายสุรพลฯ นำเงินสด จำนวน 2,000 บาท และนาฬิกา 1 เรือนไปถวายพระในงานผ้าป่านั้น เข้าข่ายผิดกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง มาตรา 73 (2) โดยถือเป็นการเสนอให้ สัญญาว่าจะให้เงินหรือทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถานศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใด ฯลฯ โดยให้สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่ ที่นายสุรพลเป็นผู้ได้รับการคะแนนเลือกตั้งเป็นลำดับที่ 1 และสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของนายสุรพลเป็นการชั่วคราว และยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอ “ใบแดง” คือ การตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือตัดสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลา 10 ปี ด้วยแต่ผลก็ปรากฏว่า ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งยกคำร้อง เหตุผลของศาลฎีกาโดยสรุป ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่านายสุรพลฯไม่ได้มีเจตนาไปหาเสียงที่วัดนั้น ประกอบกับข้อเท็จจริงตามทางไต่สวน ยังรับฟังไม่ได้ว่าการถวายเงินแด่พระครูดังกล่าวเป็นไปเพื่อเป็นการสื่อให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้บริจาคเงินสมทบให้แก่กองผ้าป่าสามัคคีของหมู่บ้านเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง จึงไม่ผิดต่อกฎหมายเลือกตั้งตามคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นนั้น นายสุรพลฯจึงยื่นฟ้องคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นจำเลยต่อศาลยุติธรรมให้ชดใช้ค่าเสียหายในฐานละเมิดต่อตน ซึ่งศาลชั้นต้นได้พิพากษาให้คณะกรรมกการการเลือกตั้ง ชำระเงินค่าสินไหมทดแทนราว 64 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยต่อโจทก์ ซึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์พิพากษาไปเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2565 โดยพิพากษาแก้ค่าเสียหายให้ลดลงเป็นให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจำเลย ชำระเงินประมาณ 56 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ยตามระยะเวลาและจำนวนที่ศาลชั้นต้นกำหนด ขณะนี้คดีอยู่ในชั้นฎีกา ยังไม่ถึงที่สุด “ใบส้ม” ใบแรกที่คณะกรรมการการเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งฉบับใหม่ เมื่อไม่กลายเป็นใบแดง จึงกลายกลับเป็นบูมเมอร์แรงย้อนกลับมากระแทกใส่ฝ่ายคณะกรรมการการเลือกตั้งเองในที่สุด หากพิจารณาแง่หนึ่ง อาจส่งผลกระทบกระเทือนให้ทางคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจจะไม่กล้าใช้อำนาจในการแจกใบส้มให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากกลัวว่า ถ้าในที่สุดแล้วศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วยและมีคำวินิจฉัยในลักษณะนี้อีก ย่อมอาจจะต้องชดใช้ค่าเสียหาย แต่ในอีกทางหนึ่ง กรณีดังกล่าว น่าจะเป็นบทเรียนแก่ทางคณะกรรมการการเลือกตั้งในการใช้ดุลยพินิจ ทั้งในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยให้ได้สัดส่วนด้วย เพราะการตัดสิทธิผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง มิใช่เป็นการกระทำที่มีผลต่อเฉพาะตัวผู้สมัครเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระทำต่อพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นสังกัด ที่จะไม่มีตัวแทนของพรรคตนลงในหน่วยเลือกตั้งนั้นและประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ตั้งใจจะเลือกพรรคการเมืองนั้นด้วย การจะแจกให้ใบส้มว่า ผู้สมัครรายใดมีพฤติกรรมส่อว่าจะกระทำผิดตามกฎหมายหรือทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดย

สุจริตเที่ยงธรรม ควรจะต้องมีพยานหลักฐานประกอบพฤติกรรมที่ชัดเจนเพียงพอว่า การกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้การออกเสียงเลือกตั้งผิดเพี้ยนไปเพราะถูกชักจูงด้วยผลประโยชน์หรือเงินทอง ไม่ใช่แค่เอาเรื่องกับแค่การถวายเงินพระเพียงสองพันบาท แจกใบส้มราวกับว่าเขาไปซื้อเสียงมาทั้งหมู่บ้าน

สำหรับอำนาจหน้าที่อื่นๆ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ไม่ใช่การแจกใบเหลืองและใบส้มนั้น บางเรื่องกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้อยู่ในอำนาจตรวจสอบของศาลฎีกาสำหรับการเลือกตั้งระดับชาติ เช่น ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งถอนชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายใด หลังจากประกาศรายชื่อไปแล้ว กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตรา 51 กำหนดให้ผู้สมัครมีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อศาลฎีกาได้ หรือในเรื่องที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ปรากฏว่าในหลายเรื่องมีผู้นำคดีไปฟ้องศาลปกครอง หรือแม้แต่เป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องชี้ขาด เช่นก่อนหน้านี้ มีปัญหาที่ในตอนแรกนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัด จะพึงมีได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 86 (1) ที่กำหนดให้ใช้จำนวน “ราษฎร” ทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งเดิมคณะกรรมการการเลือกตั้งเคยวินิจฉัยชี้ขาดและตีความว่า “ราษฎร” รวมถึงทั้งผู้มีสัญชาติไทยและผู้ไม่มีสัญชาติไทยในจังหวัดนั้น ซึ่งการตีความแบบนี้ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเมื่อเปิดเผยออกมา ทำให้ได้รับเสียงคัดค้านและคำวิพากษ์วิจารณ์ ว่า การตีความแบบนี้ ไม่น่าจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จนคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้ว่า การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตตามสูตรที่รวมคนไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็น “ราษฎร” นี้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 2/2566 ว่า การเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ตาม รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นสิทธิและหน้าที่เฉพาะผู้มีสัญชาติไทยเท่านั้น ดังนั้น การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงต้องมีการใช้และตีความกฎหมายให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันด้วย ดังนั้นคำว่า “ราษฎร” จึงต้องไม่รวมถึงผู้ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญนี้ ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องคิดสูตรในการกำหนดว่าจังหวัดไหนจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ได้กี่คน ซึ่งส่งผลทำให้บางจังหวัดนั้นมี ส.ส. ลดลงไป ส่วนการแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้ง 2566 ก็พบปัญหาไม่แพ้กัน ด้วยมีเสียงคัดค้านว่า มีรูปแบบการแบ่งที่แปลกประหลาดและไม่ขึ้นกับเขตการปกครองสักเท่าใด มีการตัดเอาบางแขวงหรือบางตำบลไปไว้กับเขตหรืออำเภออื่น ซึ่งเมื่อเอาแผนที่มาขีดเขตเลือกตั้งตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแบ่งดูก็จะเห็นว่ายิ่งแปลกประหลาดเพราะเขตเลือกตั้งบางเขต มีพื้นที่ไม่ติดต่อกันเลย หรือบางเขตนั้นก็ฉีกเขตกันดื้อๆ

เช่น ในกรณีของกรุงเทพมหานคร จะได้เห็นว่า เขตเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแบ่งมานั้น เต็มไปด้วยการยกเว้นบางแขวงในบางเขต เช่น เขตเลือกตั้งที่ 8 เขตหลักสี่ แต่ก็ยกเว้นแขวงตลาดบางเขน แต่รวมเอาเขตจตุจักรที่ยกเว้นแขวงจันทรเกษม และแขวงเสนานิคมเข้ามาไว้ ส่วนเขตเลือกตั้งที่ 9 เขตบางเขน เป็นเขตบางเขนที่ยกเว้นแขวงท่าแร้ง และมีเขตจตุจักรที่มาเฉพาะแขวงจันทรเกษม และแขวงเสนานิคม รวมกับแขวงตลาดบางเขนของเขตหลักสี่ ซึ่งการแบ่งเขตนี้ เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ถือหลักจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งในแต่พื้นที่มีความแตกต่างกันไม่เกิน 10% ของค่าเฉลี่ยจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้ง 162,766 คนต่อจำนวน ส.ส. 1 คน ซึ่งเป็นการถือหลักจำนวนราษฎรเป็นสำคัญกว่าการนำเอาเขตการปกครองมาใช้แบ่งเขตเลือกตั้ง การแบ่งเขตนี้ถูกมองว่าเป็นการ “ละลายเขตเลือกตั้ง” ซึ่งเรื่องนี้ก็ได้มีผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคน นำกรณีการแบ่งเขตไปฟ้องต่อศาลปกครอง ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษายกฟ้อง โดยพิจารณาว่า การแบ่งเขตของ กกต. นั้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว แต่ก็ไม่อาจห้ามความกังขาของผู้คนที่ว่า การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบละลายเขตและสลับแขวงของคณะกรรมการการเลือกตั้งนี้ เป็นการแบ่งเขตเพื่อยุทธศาสตร์ทางการเมืองเพื่อเอื้อให้พรรคการเมืองบางพรรคนั้นได้เปรียบหรือไม่ ซึ่งการแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อให้พื้นที่ที่เป็นฐานเสียงของพรรคการเมืองบางพรรคนั้นได้มาเป็นเขตเลือกตั้งเดียวกัน เพื่อความได้เปรียบทางการเมือง จนเขตเลือกตั้งก็อาจจะออกมามีรูปร่างแปลกประหลาด เป็นกลโกงการเลือกตั้งแบบเบื้องต้นที่รู้จักกันดีในชื่อของ Gerrymandering ที่มาจากชื่อนักการเมืองสหรัฐอเมริกา ชื่อ Elbridge Gerry ที่ใช้การแบ่งเขตเลือกตั้งเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตนเอง จนทำให้เขตเลือกตั้งมีรูปร่างเหมือนตัวซาลาแมนเดอร์ (Salamander) สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำที่รูปร่างคล้ายจิ้งจกหรือตุ๊กแก การใช้อำนาจในการจัดการเลือกตั้งของ กกต. ที่แม้จะยังไม่เป็นคดีความถูกฟ้องร้องต่อศาล แต่ก็ถูกประชาชนและสังคมตั้งคำถามยังมีอีกมากมายหลายเรื่อง บางเรื่องก็เป็นปัญหาของตัวกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเอง เช่น กรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคเดียวกัน แต่ได้หมายเลขประจำตัวผู้สมัครแตกต่างกันตามแต่ละเขตและแต่ละจังหวัด แตกต่างจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ 2540 และรัฐธรรมนูญ 2550 มีเหตุมาจากที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. กำหนดไว้ในมาตรา 48 ที่กำหนดให้ผู้สมัครได้รับหมายเลขประจำตัวผู้สมัครเรียงตามลำดับเลขที่ของหลักฐานการรับสมัครรับเลือกตั้งที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งออกให้ ในกรณีที่มีผู้มาสมัครพร้อมกันหลายคนและไม่อาจตกลงลำดับในการยื่นใบสมัครได้ ให้ใช้วิธีจับสลากระหว่างผู้สมัครที่มาพร้อมกัน ดังนั้น จึงเท่ากับว่า การรับสมัครแต่ละเขตเลือกตั้งทั่วประเทศ ก็จะต้องมีการจับสลากกันทุกเขต ยกเว้นแต่ผู้สมัครตกลงกันได้ ซึ่งกรณีนี้ก็มีที่จังหวัดสมุทรสาคร ที่ทุกพรรคการเมืองที่ลงสมัครตกลงกันอยากได้เบอร์เดียวกันทั้ง 3 เขต ในจังหวัดเพื่อง่ายต่อการหาเสียง ซึ่งก็เป็นไปตามที่มาตรา 48 วรรคสองเปิดช่องไว้ แต่สำหรับจังหวัดอื่นต่างคนต่างจับสลากกันไป ซึ่งข้ออ้างของผู้ร่างกฎหมาย คือ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) และ

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) นั้นให้เหตุผลไว้ว่า การกำหนดให้ผู้สมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้หมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ จะทำให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่ได้เปรียบ และหมายเลขผู้สมัครในแต่ละเขตไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง และเพื่อประหยัดงบประมาณการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้งที่ไม่ต้องแยกพิมพ์ตามแต่ละเขตที่มีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่เท่ากันเพราะบางพรรคการเมืองไม่ส่งผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น ในที่สุด คณะกรรมการการเลือกตั้งเลือกที่จะใช้บัตรเลือกตั้งแบบเดียวกันทั้งประเทศที่เรียกว่า “บัตรโหล” ในการเลือกตั้งปี 2566 ไม่ว่าจะเขตเลือกตั้งใดจะมีบัตรเลือกตั้งแบบเดียวกันไปหมด และไม่มีสัญลักษณ์ประจำพรรคการเมืองบนบัตร และแน่นอนว่าก็จะมีหมายเลขผู้สมัครที่ไม่ได้ลงรับสมัครในเขตเลือกตั้งนั้นอยู่ด้วยอยู่ดี โดยศาสตราจารย์ ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดี อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการด้านการเลือกตั้ง ได้อธิบายว่า บัตรเลือกตั้ง เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนเลือกคนที่ต้องการได้มากที่สุด ยิ่งมีข้อมูลครบถ้วนมากเท่าไหร่ เจตจำนงของประชาชนก็จะถูกแสดงออกมาผ่านคะแนนเสียงมากเท่านั้น แต่ถ้าบัตรเลือกตั้งมีข้อมูลน้อยเกินไป ซึ่งเมื่อประกอบกับที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไม่เปิดช่องให้ใช้หมายเลขประจำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละพรรคเบอร์เดียวกันทั้งประเทศแล้ว พรรคที่จะเสียเปรียบคือพรรคใหญ่ที่มีฐานเสียงแน่น เพราะหากประชาชนจำเบอร์ผิดก็อาจจะเข้าไปกาเบอร์อื่น ซึ่งอาจจะทำให้บัตรเสีย หรือร้ายกว่านั้นคืออาจจะเท่ากับเป็นการไปลงคะแนนเลือกพรรคอื่นที่ตัวเองไม่ได้ตั้งใจจะเลือก ซึ่งนายแสวง บุญมี เลขาธิการคระกรรมการการเลือกตั้งอ้างว่าการใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้ง แบบ “บัตรโหล” นี้ นอกจากจะช่วยให้ประชาชนไม่สับสนแล้ว ยังเป็นการประหยัดงบประมาณ เพราะบัตรมาตรฐานพิมพ์พร้อมกันในครั้งเดียว แต่บัตรแบบเฉพาะเขต ต้องสั่งพิมพ์ 400 ครั้ง ตามจำนวนเขต เมื่อปริมาณพิมพ์ต่อครั้งมีจำนวนน้อย จะทำให้ค่าพิมพ์ต่อครั้งใช้เงินจำนวนมากขึ้น

ปัญหาเรื่องสำคัญการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้ราษฎร เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่าไม่มีการรายงานคะแนนไม่เป็นทางการ แต่จะรวมคะแนนจากทุกเขตเลือกตั้งมาตรวจสอบและประกาศเป็นคะแนนและผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการไปเลยทีเดียว ซึ่งขั้นตอนการนับ การนำคะแนนมารวม และการประกาศผลนี้ หากไม่มี ยากที่จะรู้ได้ว่า ผลการออกเสียงลงคะแนนเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ เพราะถ้ามีการประกาศคะแนนไม่เป็นทางการมาเป็นระยะๆ เห็นได้ว่าผู้สมัครแต่ละคนได้คะแนนเพิ่มขึ้นมาเท่าไรในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง และเมื่อรวมกันทุกหน่วยเลือกตั้งแล้ว ผลการเลือกตั้งควรจะเป็นอย่างไร ซึ่งช่วงเวลาที่หายไป ระหว่างการเปิดหีบนับคะแนนเลือกตั้ง ไปจนถึงการรวบรวมและประกาศผลการเลือกตั้งนี้ จึงเกิดเป็นความร่วมมือกันกับสมาคมโทรทัศน์ดิจิทัลประเทศไทยร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดแถลงข่าว โครงการรายงานผลคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป 2566 (อย่างไม่เป็นทางการ) ในการเลือกตั้งครั้งนี้ เว็บไซต์ www.vote62.com ที่เกิดจากการร่วมมือกันของ Opendream, The Momentum, a day BULLETIN และ iLaw ก่อตั้งขึ้น

เมื่อปี 2562 นั้น คืนชีพกลับมาอีกครั้ง เพื่อชวนประชาชนทุกคนมาเป็นอาสา “จับตา” ให้การเลือกตั้งปี 2566 นี้โปร่งใส อาสาจับตา หลังปิดหีบเวลา 17:00 ช่วยกันเดินไปดูการนับคะแนนที่คูหาที่ใกล้บ้านท่านที่สุด สังเกตกระบวนการขานคะแนน ขีดคะแนน และรวมคะแนน หากพบว่าไม่ถูกต้องให้ทักท้วง ถ่ายภาพกระดานขีดคะแนน ส่งมารวมกันที่ www.vote62.com เพื่อตรวจสอบว่าคะแนนแต่ละหน่วยที่นับได้ ตรงกับที่ กกต. จะประกาศหรือไม่ หรือใครอาจจะขอเป็นอาสาสมัครมืออาชีพ เพื่อเป็นประจำจุดและสังเกตการณ์หน่วยเลือกตั้งตั้งแต่ก่อนเริ่มเปิดคูหาจนถึงรายงานผลเสร็จสิ้น

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า แนวโน้มและทิศทางการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการสืบสวน หรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อให้ผลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในมิติทางด้านการเมือง การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แม้การออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะสร้างเครื่องมือในการให้ใบส้มและใบดำเพิ่มเติมให้มีประสิทธิภาพและป้องปรามการทุจริตการเลือกตั้ง แต่การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องถูกตรวจสอบการใช้อำนาจจากองค์กรตุลาการ ดังนั้นการใช้อำนาจกึ่งตุลาการของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องอยู่บนหลักพื้นฐานบนสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อมิให้กระทบสิทธิต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง ทั้งแนวโน้มการสืบสวนหรือการไต่สวนเพื่อตรวจสอบพยานหลักฐาน การใช้อำนาจให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ ของคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในองค์กร จะต้องระมัดระวังในการใช้อำนาจและการตีความในการใช้อำนาจจะต้องมีความเป็นมืออาชีพในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งดดยสุจริตและเที่ยงธรรม

4.4.2 มิติทางด้านกฎหมาย ในการสืบสวนหรือไต่สวนในการการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยตรงในการรวบรวมพยานหลักฐาน แสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อป้องกัน ปราบปราม และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดว่ามีการกระทำ ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำอันอาจเป็นเหตุให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 จากการศึกษาพบว่า ระเบียบฯ ข้อ 41 ในกรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอ ให้ดำเนินการสืบสวน โดยระเบียบฯ ข้อ 49 ในกรณีที่สืบสวนแล้วพบว่า มีผู้สมัครเป็นผู้กระทำการ หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม

กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้คณะกรรมการเลือกตั้ง สืบสวนและไต่สวนเสนอผู้สั่งให้ทำการสืบสวนเพื่อพิจารณาสั่งให้ดำเนินการไต่สวน เมื่อมีคำสั่งให้ดำเนินการไต่สวนแล้ว ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนดำเนินการไต่สวนต่อไปโดยพยานหลักฐานทั้งปวง ในการสืบสวนให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการไต่สวน ในกรณีที่สืบสวนแล้วพบว่า ผู้สมัครมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด แต่มีผู้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นความผิดทางอาญา ให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนเสนอสำนวนการสืบสวนต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาต่อไป ส่วนการไต่สวน ระเบียบข้อ 51 ในกรณีมีคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏว่ามีการกระทำใดอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือจะมีผลให้การเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเทียงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งปรากฏว่ามีผู้สมัครเป็นผู้กระทำหรือรู้เห็นเป็นใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าว ถ้าคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัย หรือความปรากฏดังกล่าวมีหลักฐานพอสมควรหรือมีข้อมูลเพียงพอให้ดำเนินการไต่สวน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้ง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดแล้วแต่กรณี สั่งรับเรื่องใดไว้ดำเนินการไต่สวนแล้ว ให้มอบหมายคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนคณะใดคณะหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน เพื่อดำเนินการไต่สวนเรื่องนั้นโดยเร็ว

หากพิจารณาถึงมิติทางด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประการแรก มีเหตุอันควรสงสัยว่า....ประการที่สอง มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า.....ในการตรวจสอบพยานหลักฐานในการทุจริตการเลือกตั้ง โดยไม่ได้กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข องค์ประกอบดังกล่าวไว้อย่างไร คณะกรรมการการเลือกตั้งจำต้องอาศัยการแสวงหาพยานหลักฐานในการสืบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นสำนวนไว้ แม้จะเป็นการรวบรวมจากข่าวสารบ้านเมือง บัตรสนเท่ห์ หรือคำร้องของผู้ร้องหรือผู้กล่าวหา หรือจากผู้ตรวจการเลือกตั้งเหล่านี้เป็นข้อมูลในการพิจารณาประกอบการสืบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด ขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกลาง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่องค์กรคณะกรรมการการการเลือกตั้งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ในการออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนหรือการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับเพิ่มเติม เป็นระเบียบกลางเพื่อใช้ในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนองค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นอำนาจวินิจฉัยของศาลฎีกา ในเมื่อกฎหมายวิธีสบัญญัติหรือวิธีพิจารณาในคดีเลือกตั้งในประเทศไทยยังไม่มีการตราจากฝ่ายนิติบัญญัติมาบังคับใช้ โดยที่มาตรา 226 วรรคเจ็ด

ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้ การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็วและ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกา องค์กรตุลาการจึงได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

หากพิจารณทิศทางและแนวโน้มการใช้อำนาจในการตรวจสอบพยานหลักฐานก่อนวินิจฉัยชี้ขาด ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 225 วรรคหนึ่ง ว่า ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4) กล่าวคือ สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตาม (1) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ส่งผลให้คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 225 วรรคสอง และได้บัญญัติทั้งภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง หากผลการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือ เมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้ง และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย หากพิจารณาพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องรับฟังพยานหลักฐานโดยปราศจากความสงสัย หากเทียบเคียงกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 ศาลจะต้องเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ถึงจะลงโทษจำเลยได้ หากรับฟังพยานหลักฐานยังมีความสงสัยจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ส่วนในการสืบสวนหรือไต่สวน ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ปัจจุบันมีการตรวจสอบพยานหลักฐานกัน ถึง 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และคณะกรรมการากรเลือกตั้ง เป็นลักษณะตรวจสอบพยานหลักฐานและถ่วงดุล กลั่นกรอง ก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด ส่วนพยานหลักฐานในสำนวนคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานนิติวิทยาศาสตร์ พยานอิเลกทรอนิกส์ และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยพบว่า ภาพถ่ายจากกล้องวงจรปิด อาจเกิดจากการบันทึกภาพนิ่งและภาพวีดีโอเคลื่อนไหวทางโทรศัพท์ จะเป็นการเก็บพยานหลักฐานของผู้ร้องหรือ

พยานหลักฐานหักล้างของผู้ถูกร้อง เพราะการทุจริตการเลือกตั้ง เป็นการกระทำในที่แคบและบุคคลภายนอกไม่อาจจะไปรู้เห็นการกระทำทุจริตการเลือกตั้งได้ ดังนั้น ที่มาของการร้องคัดค้าน มาจากผู้ร้อง บัตรสนเท่ห์ ความปรากฏ หรือได้รับแจ้งเบาะ หรือมาจากรายงานของผู้ตรวจการเลือกตั้ง หรือเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวน หลักการรับฟังพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือการไต่สวน จะต้องรับฟังพยานหลักฐานให้ละเอียดรอบคอบ การกลั่นกรองภายในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ส่งผลให้การวินิจฉัยชี้ขาดได้รับความเป็นธรรมทุกฝ่าย โดยเฉพาะการตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง เปรียบดังเสมือนศาลอุทธรณ์ จะทำให้การตรวจสอบสำนวนละเอียดรอบคอบมากขึ้น ส่วนระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานในอดีต อาจเกิดปัญหาว่า ผู้ถูกร้องไม่มารับทราบข้อกล่าวหา ไม่นำพยานหลักฐานที่อ้างไว้เข้าสู้สำนวนหรือขอเลื่อนระยะเวลาเกินความจำเป็น แม้ในระเบียบฯจะระบุว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมอนุญาตให้เลือนได้ แต่ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2566 กำหนดกรอบระยะเวลาในการสืบสวนหรือไต่สวนไม่เกินหนึ่งปี ปัญหาดังกล่าวเรื่องประวิงคดีจะหมดไป แต่การใช้เสียงข้างมากในการใช้ความเห็น เปรียบดังเป็นองค์คณะของศาลยุติธรรมในศาลชั้นต้น ย่อมเป็นข้อดี ส่วนคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน ที่เห็นแย้ง อาจทำความเห็นแย้งไว้ท้ายสำนวน เพราะหากสำนวนคดีถึงขั้นตอนชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งและชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจมีความเห็นเปลี่ยนแปลงไป หากสำนวนสมบูรณ์และพยานหลักฐานเพียงพอที่จะวินิจฉัยได้

จะเห็นได้ผลผลิตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพิ่มศักยภาพให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ใช้ในการอำนาจปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะการรวบรวมพยานหลักฐาน รวบรวมข้อเท็จจริง ตรวจสอบข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานทั้งปวง ก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาดและส่งคำร้องให้องค์กรตุลาการตรวจสอบถ่วงดุลตรวจสอบพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่ง โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกา โดยให้ถือสำนวนการสืบสวนและการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นสำนวนหลัก แต่ทิศทางการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผ่านมานับแต่กำเนิดองค์กรจัดการเลือกตั้งที่เป็นกลางทางการเมืองในรูปแบบองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ ในการสืบสวนหรือไต่สวนชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผ่านมาจะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน ตรวจสอบพยานหลักฐานอย่างระมัดระวังบนพื้นฐานการจัดการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เดิมใช้มีอำนาจให้เฉพาะใบเหลือง ใบแดง หลังประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้อำนาจคณะกรรมการเลือกตั้งเพิ่มใบส้มและใบดำ มาเป็นเครื่องมือในการปราบทุจริตการเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จาก ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งมิได้เป็นไป

โดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4) **และคำสั่งให้เป็นที่สุด ซึ่งคำว่า** “มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า.....”**จะต้องอาศัยพยานหลักฐานในการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการการเลือกตั้ง แม้การให้ใบส้มเป็นที่สุด แต่การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจดังกล่าว รัฐธรรมนูญ มาตรา 226 ยังกำหนดให้**เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น การพิจารณาของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ อธิบายขยายความว่า เมื่อคณะกรรมการการการเลือกตั้งให้ส้มแล้ว จะต้องมายื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้ใบแดงและตัดสิทธิการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นเป็นระยะเวลา 10 ปี จะเห็นได้จากการให้ใบส้ม ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ใบแรก แก่นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขต 8 (ปัจจุบันแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่เป็น เขต 9) พรรคเพื่อไทย แต่เมื่อไปยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา กลับวินิจฉัยตรงกันข้ามและถูกฟ้องกลับในคดีแพ่งละเมิด เรียกค่าเสียหายแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง แนวโน้มทิศทางการใช้เครื่องมือปราบทุจริตการเลือกตั้งให้ใบส้มก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องใช้ความระมัดระวัง ยึดถึงหลักกฎหมายและระเบียบฯที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะข้อกฎหมายเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 73 ข้อห้ามในการจูงใจผู้สิทธิเลือกตั้งและมีบทลงโทษทางอาญา ตัดสิทธิทางการเมืองเป็นการกระทบสิทธิ จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะเสรีภาพทางการเมือง กับหลักการเป็นตัวแทนของประชาชนจะต้องเป็นไปในทางทิศเดียวกัน แม้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระระนาบเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ จะต้องมีการตรวจสอบ ถ่วงดุลโดยองค์กรตุลาการ แม้การยกร่างรัฐธรรมนูญจะพิจารณาถึงการใช้อำนาจเด็ดขาด รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม แต่การใช้อำนาจจะต้องระมัดระวังเพราะกระทบสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งยังกระทบต่อพรรคการเมืองที่มีอยู่ ทั้งขาดหลักการตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 85 วรรคสาม บัญญัติ “...ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อ

ว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม...” คำว่า เหตุอันควรเชื่อ...คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องพิจารณาจากคำร้องคัดค้าน ความปรากฏ บัตรสนเท่ห์ ได้รับแจ้งเบาะแส หรือได้รับรายงานผู้ตรวจการเลือกตั้ง ก่อนที่จะประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลโดยเร็ว โดยมี 2 เงื่อนไข ประการแรก ประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ประการที่สอง จะต้องประกาศผลการเลือกตั้งภายในระยะเวลาหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง การให้คณะกรรมการการการเลือกตั้งตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลเลือกตั้งให้เสร็จโดยเร็ว แต่ไม่เป็นการตัดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนหรือวินิจฉัยชี้ขาด กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมไม่ว่าจะได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้เพื่อมิให้การบริหารราชการแผ่นดินมิให้เกิดสูญญาการ เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้กำหนดในมาตรา 121 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการทั่วไป ให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมครั้งแรก แม้รัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะรัฐมนตรีรักษาการชั่วคราวจนกว่าจะมีรัฐมนตรีชุดใหม่เข้ามาบริหารประเทศก็ตาม แต่ล้วนทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน การเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน การสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด และการตรวจสอบถ่วงดุลขององค์กรตุลาการ ผสมผสานสอบคล้องกัน ดังจะเห็นได้จาก การให้ใบดำ เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ที่ผ่านมาเห็นได้ชัด การปราศรัยหาเสียงโดยการใส่ร้ายของผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดจันทบุรีเขต 2 ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในปี 2562 แม้ผู้สมัครรายนั้นไม่ชนะการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาระดับความร้ายแรงของพฤติการณ์การกระทำและขัดต่อกฎหมายเลือกตั้งมาตรา 73 มีบทลงโทษทางอาญาและตัดสิทธิทางการเมือง แต่หากพิจารณาถึงการให้ใบดำ ไม่ได้บัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่กลับไปบัญญัติไว้ในมาตรา 235 หมวดว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หากศาลฎีกา ศาลฎีการแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่ากรณีใดๆ ย่อมถูกตัดสิทธิทางการเมือง จะสมัครหรือดำรงตำแหน่งใดๆในทางการเมืองไม่ได้

แนวโน้มและทิศทางการเมืองการให้ใบดำ กรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมอย่างร้ายแรง ย่อมถูกประหารชีวิตทางการเมืองเช่นกัน ถือเป็นผลผลิตการสร้างเครื่องมือให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการใช้อำนาจและตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรตุลาการ จะเห็นได้จากล่าสุด นักการเมืองระดับชาติ อาทิ นางปารีณ ไกรคุปต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดราชบุรี กรณี

ถูกกล่าวหาว่าถือครองที่ดินป่าสงวนหรือ สปก.4-01 หรือ นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครเขต 28 (หลักสี่ - แจ้งวัฒนะ) ถูกกล่าวหาว่า ขาดคุณสมบัติในการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะเคยถูกดำเนินคดีอาญาฐานทุจริตในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 98 ประกอบกฎหมายเลือกตั้งมาตรา 42 หรือนางกนกวรรณ วิลาวัลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชื่อพรรคภูมิใจไทยและรัฐมนตรีช่วยว่าการศึกษาธิการ กรณีถูกกล่าวหาว่า บุกรุกทีดินป่าสงวนเขาใหญ่ หรืออีกกรณีหนึ่งล่าสุด นายอนุรักษ์ ปณิธานนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคจังหวัดมุกดาหาร เขต 1 พรรคเพื่อไทย ถูกกล่าวหาว่าทุจริตใช้อำนาจกรรมาธิการการงบประมาณในการเรียกเงินสินบนห้าล้านบาท นักการเมืองระดับชาติเหล่าวนี้ ถูกศาลฎีกา ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

แม้มาตรการยกระดับการปราบปรามการทุจริตให้เข้มข้น แต่ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งในปัจจุบัน กระบวนการกลั่นกรองถึงสามชั้น ไม่ว่าจะเป็นชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยพิจารณาจากการรวบรวมพยานหลักฐานเข้ามาในสำนวน แต่ข้อแตกต่างระบบไต่สวนการเลือกตั้ง หากเห็นว่าสำนวนไม่สมบูรณ์ไม่ว่าชั้นใดๆก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด สามารถมีความเห็นให้สืบสวนหรือไต่สวนให้สำนวนสมบูรณ์ เพียงพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหานำพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในโลกยุคปัจจุบันระบบการสื่อสารเข้าสู่ยุคดิจิทัล ตลาดการเมืองสู่ระบบดิจิทัล คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องสร้างเครื่องมือและทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในคอมพิวเตอร์ในนวัตกรรมขั้นสูงในการปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้งเพราะการทุจริตในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ยกระดับไปสู่ระบบออนไลน์ ทำให้ยากต่อการสืบสวนหรือการไต่สวน การรวบรวมพยานหลักฐาน คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้กับการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรเพื่อให้รวดเร็วต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะการทุจริตทางระบบดิจิทัล อาชญากรรมย่อมไม่ทิ้งร่องรอยไว้ และตรวจสอบยากยิ่ง จะเห็นได้จาก ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุด ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราฎรหรือพรรคการเมืองใช้ระบบออนไลน์ในการสร้างความนิยมทางการเมืองและหาเสียงมากขึ้น แม้จะออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยวิธีการหาเสียงและลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ได้กำหนดวิธีการหาเสียงเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้การหาเสียงเลือกตั้งที่กระทำขึ้นโดยผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือการใช้ระบบคอมพิวเตอร์หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ เพื่อหาเสียงเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดโดยมี

วัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่แก่ประชาชนโดยทั่วไปก็ตาม แต่หากกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งย่อมที่จะปราบปรามได้ยาก ดังนั้น หากในการเลือกตั้งครั้งหน้า คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ขั้นสูงในการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งเพื่อกลั่นกรองพยานหลักฐานก่อนวินิจฉัยชี้ขาดจะทำให้เกิดความเป็นธรรม รวดเร็ว เป็นธรรมกับทุกฝ่าย

4.4.3 มิติทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความยากจนของประชาชนกับปัญหาปากท้องของประชาชน กับอามิสสินจ้างในการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้งและการเอารัดเอาเปรียบเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง ไม่อาจแก้ไขปัญหาได้ หากย้อนดูสถิติการสืบสวนหรือไต่สวนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งที่ผ่านมามีปริมาณการร้องคัดค้านการเลือกตั้งจำนวนมาก หากเปรียบการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้งในการเลือกตั้งทั่วไป เป็นเสมือนดั่งว่า “ฤดูกาลเลือกตั้ง” ทำให้เม็ดเงินจำนวนมากกระจายไปยังพื้นที่หัวคะแนนเจาะซื้อเสียงได้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่นครบาลหรือภูธร เหตุที่เป็นเช่นนี้ การเลือกตั้งที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งระดับชาติ จะใช้กลยุทธ์ทางการเมืองในการทุจริตการเลือกตั้ง โดยเห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นชนชั้นระดับล่าง การแจกเงินจำนวน 60 เปอร์เซ็นต์จะทำให้ชนะการเลือกตั้ง ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง กับกรณีกลั่นกรองคนดี แต่มีระดับเศรษฐกิจน้อย ย่อมจะไม่ถูกเลือกเข้ามาทำหน้าที่ในสภา เว้นแต่ความนิยมทางการเมืองของพรรคกาเมือง หากคิดคำนวณเงินที่ได้รับต่อหัวละ 1,000 บาท หารด้วยระยะเวลาสี่ปี(1,460 วัน) โดยคณิตศาสตร์ทางการเมือง เท่ากับขายเสียงไปวันละ 0.68 สตางค์ต่อวัน แต่ประชาชนที่มองปัญหาปากท้องย่อมที่จะรับอามิสสินจ้าง แม้ประชาชนบางรายรับเงิน แต่ไม่เลือกก็ตาม

การสร้างแรงจูงใจต่อภาคประชาชนที่ให้เบาะแส โดยเพิ่มค่าตอบแทนให้แก่ผู้ให้ข้อมูลเสมือนเป็นสินบนนำจับ จะทำให้การสืบสวนหรือการไต่สวนเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในมุมมองทางด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลจะต้องสนับสนุนงบประมาณในการให้รางวัลสินบนนำจับให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อจ่ายให้แก่ประชาชนผู้ให้เบาะแส นำไปสู่การจับทุจริตได้ การนำภาคประชาชนมาเป็นช่องทางช่วย ซึ่งปัจจุบัน คณะกรรมการเลือกตั้งมีระเบียบในการคุ้มครองพยานบุคคล ทำให้เกิดแรงจูงใจประชาชนมากขึ้นโดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลทางการเมือง ทำให้การสืบสวนหรือไต่สวนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

การออกแบบผู้ตรวจการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจหน้าที่ในการปราบทุจริตการเลือกตั้งโดยให้มีอำนาจเฉพาะในจังหวัดและรายงานผลโดยตรงให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ โดยเอาบุคคลภายนอกจังหวัดผสมผสานกับบุคคลในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจการเลือกตั้ง ล่าสุดคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรายชื่อแต่งตั้งผู้ตรวจการเลือกตั้งชุดใหม่ จำนวน 77 จังหวัด จังหวัดละ 8 คน รวม 616 คน หากพิจารณาเชิงสถิติที่ผ่านมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2562 และในปี 2566 ครั้งล่าสุด ผู้ตรวจการเลือกตั้งทำหน้าที่เชิงรุก โดยสามารถปราบปรามทุจริต

ได้น้อย ตัวแปรเกิดจากผู้ตรวจการเลือกตั้งไม่ใช้ประชาชนในพื้นที่ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว หลบหนี หรือนำพยานหลักฐานซุกซ่อน หลบเลี่ยงได้ง่าย ประกอบการทำงานไม่ได้กระทำต่อเนื่อง หมายความว่า ในการสืบสวนหาข่าว การตรวจสอบพยานหลักฐานนับตั้งแต่ประกาศให้มีการเลือกตั้งสิ้นสุดในวันเลือกตั้ง หากพิจารณาในมิติทางเศรษฐกิจ ผู้ตรวจการเลือกตั้ง แม้จะทำให้ลดภาระค่าใช้จ่าย แต่องค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีภาระค่าใช้จ่ายต่อเมื่อมีการเลือกตั้งแต่ละครั้ง แต่การทำหน้าที่แต่ละครั้ง มีระยะเวลาห่างกัน ทำให้การทำงานคลุกคลีกประชาชนเพื่อสืบสวนหาข่าวไม่ได้กระทำต่อเนื่อง จึงทำให้สถิติในการรวบรวมพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจับกุมดำเนินคดีน้อยลง

4.4.4 มติทางด้านสังคม แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคประชาชนมีส่วนสำคัญในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรครั้งล่าสุด ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า ในการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แก่ ได้รับคำร้อง 278 เรื่อง ความปรากฏ จำนวน 38 เรื่อง ข้อมูลเบาะแส จำนวน 41 เรื่อง โดยแบ่งคดีที่ดำเนินการเสร็จแล้ว การพิจารณาคำร้องสำนวน 236 เรื่อง แบ่งเป็น สั่งไม่รับ/รวบรวมเป็นข้อมูล 156 เรื่อง ไม่มีมูล/ยกคำร้อง/สั่งยุติเรื่อง 80 เรื่อง การวินิจฉัยชี้ขาดสำนวน จำนวน 31 เรื่อง ได้แก่ ยกคำร้อง 28 เรื่อง ดำเนินคดีอาญา 3 เรื่อง และยื่นคำร้องต่อศาล จำนวน 1 เรื่อง นอกจากนี้ อยู่ระหว่างดำเนินการ 90 เรื่อง จะเห็นได้ว่า ความปรากฏ และข้อมูลเบาะแส มาจากภาคประชาชน มิติทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้งและการเป็นหูเป็นตาทำให้การเลือกตั้งเกิดความสุจริตและเที่ยงธรรมในกระบวนยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง หากนับตั้งแต่ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันถึงวันเลือกตั้ง ตามมาตรา 68(1) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ซึ่งเป็นการออกกฎเหล็กควบคุมการเลือกตั้งมิให้ทุจริตหรือกรณียุบสภา ยับวันไหนให้นับหนึ่งวันนั้นถึงวันเลือกตั้ง โดยมาตรา 73 กฎหมายเลือกตั้งเป็นบทห้าม ดังนั้น ภาคประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างเลือกตั้งและภายหลังการเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง การดึงภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน แนวโน้มและทิศทางภาคสังคม หากมีการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน หรือการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม หากแก้ไขเพิ่มเติม ควรให้มีคณะกรรมการภาคประชาชน จำนวน 5 คน เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีความเป็นกลางทางการเมืองเข้ามาร่วมกันกลั่นกรองในกระบวนการชั้นต้น คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนระดับจังหวัด ส่งผลให้กระบวนการตรวจสอบเข้มข้น อีกประการหนึ่ง ภาคประชาชนเข้ามาร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้ประชาชนที่เป็นพยานบุคคลในพื้นที่เกิดความอุ่นใจและให้ความร่วมมือในการสืบสวน หากพิจารณาสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งล่าสุดจากสถิติ สำนวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับคำร้อง จำนวน

278 เรื่อง ความปรากฏ จำนวน 38 เรื่อง ข้อมูลเบาะแส จำนวน 41 เรื่อง ความปรากฏ อาจเกิดจากบัตรสนเท่ห์ คำร้องที่ไม่ได้ยื่นภายในระยะเวลาแต่มีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่จะได้รับคำร้องได้และข้อมูลเบาะแส ภาคประชาชน หากมีภาคประชาชนเป็นคณะกรรมการร่วมมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้การทุจริตเลือกตั้งลดลง การกำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดทำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งปี การออกแบบให้ภาคประชาชาชนให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ก่อให้เกิดความล่าช้า แต่เป็นกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานกลั่นกรองเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจค่าตอบแทนผู้ให้ข้อมูลเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้ง ทางมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม ทำให้ประชาชนให้กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้พัฒนาประชาธิปไตยเพราะหากการทุจริตการเลือกตั้งลดลง การเมืองสีขาว นักการเมืองไม่ถอนทุน จะทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง กลั่นกรองคนดีเข้าสภา

4.4.5 มิติทางด้านการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ระบบไต่สวนการเลือกตั้ง การค้นหาความจริงเป็นหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด จะต้องอาศัยพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ โดยคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องมีความรู้ประสบการณ์ในการใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานการค้นหาความจริง การทำความจริงให้ปรากฏ หากบูรณาทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีความเห็นแก่ตัว ทะเยอทะยาน มีอคติ รัก โลภ โกรธ หลง เอารัดเอาเปรียบคนอื่นเป็นต้นเหตุในการแสวงหาอำนาจเพื่อคุ้มครองตนเอง ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ การเข้าสู่ทางการเมือง ความอยากเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่เป็นที่นิยมหรือประชาชนไม่รู้จัก เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ส่วน สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุให้เกิดทุกข์ การทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ตนเองชนะการเลือกตั้งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์หรือสมุทัย ส่วนนิโรธ คือ ความจริง ที่ว่าด้วยการดับทุกข์ หากชนะการเลือกตั้งจะต้องมีจิตอาสา สร้างความนิยมทางการเมือง ลงพื้นทีคลุกคลีและทำงานให้แก่ประชาชนนพื้นที่ การเลือกตั้งจะต้องแข่งขันกันในสนามการเมืองโดยแข่งขันกันที่นโยบายพรรคการเมือง และความชื่นชอบผู้สมัครเพราะมีความรู้ ความสามารถของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการที่จะเป็นตัวแทนประชาชน ส่วนมรรค คือ ความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ ความมีวินัยทางการเมือง การไม่ซื้อเสียงเลือกตั้งทำให้การเมืองสีขาว เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงในระยะยาว

จะเห็นด้วยว่า แนวโน้มและทิศทางการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ในปัจจุบัน หากพิจารณาจากสถิติสำนวนการรสืบสวนหรือไต่สวนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรล่าสุด หากนำหลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ มาใช้กับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ

นำมาแก้ปัญหาการพิสูจน์ความจริงทางโลก จะสามารถแก้ปัญหาต้นเหตุอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แท้จริงได้ และสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการตรวจสอบพยานหลักฐาน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างยั่งยืน เพราะหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา สอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ละซึ่งความรัก โลภ โกรธ หลง ทำให้รู้จักการยับยั้งชั่งใจ ทำให้ผู้สมัครฯหรือผู้สนับสนุนเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด อันเป็นการขัดเกลาจิตใจทางธรรม ทั้งหลักการตรวจสอบพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน จะต้องทำความจริงให้ปรากฏ ก่อนวินิจฉัยชี้ขาดและปรับกับข้อกฎหมายเพื่อชี้มูลความผิดว่าจะยกคำร้อง ดำเนินคดีอาญาหรือยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้ง

สรุปผลวิจัยว่า ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แนวโน้มหากออกแบบให้คณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยเปิดโอกาสนำพยานหลักฐานมาเข้าสู่สำนวนเต็มที่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ย่อมจะเกิดความเป็นธรรมทุกฝ่าย ส่วนคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะวินิจฉัยชี้ขาด โดยยกคำร้องสั่งยุติดำเนินคดี หรือยื่นคำร้องต่อศาลเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ รวมทั้งการดำเนินคดีอาญา จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการเมือง ทำให้ประเทศพัฒนา เพราะการสืบสวนหรือการไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง จะต้องสร้างกลไกตรวจสอบที่เชื่อถือได้ ให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป้าหมายหลัก คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ในกะบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพ เศรษฐกิจเติบโต ภาคสังคมไม่มีการประท้วงผลการเลือกตั้งหรือเบื่อหน่ายการเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน หากประชาชนร่วมตรวจสอบนักการเมือง ตรวจสอบอำนาจรัฐ จะทำให้กระบวนการโปร่งใสและยอมรับได้ทุกฝ่าย ทำให้สังคมสงบสุข

4.5 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ข้อ 4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากการสังเคราะห์ วิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 ถึงวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ประกอบการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งได้อภิปรายในการสัมมนากลุ่มเพื่อตอบโจทย์งานวิจัย โดยผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนี้

4.5.1 แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร

การตรวจสอบพยานหลักฐานในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 เป็นระเบียบกลางใช้เป็นหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีพิจารณาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง... พ.ศ...เพื่อนำมาบังคับใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลฎีกา ทำให้ปัจจุบัน คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ในการออกระเบียบเพื่อนำมาบังคับใช้ในการสืบสวนหรือไต่สวน

หลักการตรวจสอบถ่วงดุล จะต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนภายในองค์กร หากนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการภาคประชาชน จะทำให้เกิดความโปร่งใส ทำให้ประชาชนเชื่อมั่น ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เป็นการตราภายในองค์กรและประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนรับทราบและถือเป็นระเบียบภายในองค์กร แต่ตั้งข้อสังเกตว่า วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ผ่านการตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ แต่เป็นการใช้อำนาจภายในองค์กร จะเห็นได้ว่า ระเบียบฯ กำหนดให้มีองค์คณะประกอบไปด้วย ประธานคณะกรรมการสืบสวน และไต่สวน จำนวน 1 คน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีก 2 คน เป็นองค์คณะในความรับผิดชอบสำนวนคดีเลือกตั้งโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ในการวินิจฉัยชี้ขาด หากการออกแบบเพิ่มเติมโดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวนตั้งแต่ชั้นต้นในการค้นหาความจริงร่วมกัน จะทำให้กระบวนการกลั่นกรอง แสวงหาพยานหลักฐาน แสวงหาข้อเท็จจริงและติดตามพยานบุคคล รวบรวมพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานอิเลกทรอนิกส์ พยานแวดล้อม หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากหากมีประชาชนในเขตเลือกตั้งและในเขตพื้นที่ ย่อมที่จะคุ้นชินสภาพ

บริบทสภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมจะทำให้ได้พยานบุคคลและพยานหลักฐานอื่นได้ง่าย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบไต่สวน เป็นการค้นคว้าหาความจริงของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน แม้ผู้ร้องหรือผู้กล่าวหา หรือผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาจะนำพยานหลักฐานมาแสดงหรือสนับสนุนข้อเท็จจริงอาจไม่เพียงพอ ในต่างประเทศได้นำภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนกลั่นกรอง ทำให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น หากมีการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 โดยเพิ่มคณะกรรมการภาคประชาชนจำนวน 5 คน เป็นองค์คณะในการสืบสวนหรือไต่สวนด้วยจะทำให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่เกิดข้อครหาว่า มีธงวินิจฉัยไว้ล่วงหน้า โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 224 วรรคสอง ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

ในส่วนการสืบสวนหรือไต่สวน แม้จะระบุให้มีการกลั่นกรองสำนวนถึง 3 ชั้นก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด แต่กรณีใบส้ม แต่คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีให้ใบส้มเป็นที่สุด ส่งผลให้ผู้สมัครรายนั้นไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งต่อองค์กรตุลาการได้ การให้องค์กรตุลาการในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ใช้อำนาจในระนาบเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร อำนาจฝ่ายตุลาการย่อมที่จะตรวจสอบในการใช้อำนาจได้ เพราะคำวินิจฉัยชี้ขาดการให้ใบส้มของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของผู้สมัครรายนั้น และเสียโอกาสทางการเมืองและเสียสิทธิต่างๆตามมา การออกแบบใหม่โดยยังคงไว้ใบส้ม แต่ให้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง โดยกำหนดกรอบระยะเวลาให้ศาลฎีกาตรวจสอบการใช้อำนาจภายใน 30 วัน ย่อมสามารถแก้ปัญหานี้ได้ แม้ใบส้มจะเป็นเครื่องมือของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเบ็ดเสร็จในองค์กร แต่กระบวนการยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาเพื่อเปลี่ยนจากใบส้มเป็นใบแดงจะต้องใช้ระยะเวลาในการจัดทำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน ทำให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองขาดโอกาสในการแข่งขัน ทำให้กระทบเป็นลูกโซ่ตามมา

เครื่องมืออีกประการหนึ่ง คือ ใบดำ เป็นการเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งไม่มีกำหนด เป็นการกำหนดให้มีโทษการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง โดยไม่ได้มีกำหนดระยะเวลารับโทษว่าจะนานกี่ปี เพิ่มเติมเข้ามานอกเหนือจากโทษของการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ที่จะมีการกำหนดไว้ชัดเจนว่า 5 ปี หรือ 10 ปี จึงเทียบเท่าว่า หากผู้สมัคร หรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนใด ศาลฎีกามีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้วนั้น ถือว่าเป็นผู้ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดชีพ ซึ่งการถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ ทางการเมือง และกรรมการองค์กรอิสระ แต่ใบดำ คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบพบการทุจริตการเลือกตั้งก่อนที่จะยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิการ

เลือกตั้ง เนื่องจากเป็นการออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และนำไปบัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในมาตรา 235 การทุจริตการเลือกตั้ง การฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง เป็นยาแรงที่กำจัดการทุจริตของนักการเมืองให้ออกจากสนามการเลือกตั้งโดยไม่มีกำหนด ทั้งตัดสิทธิการเมืองตลอดชีพ หากพิจารณาสิทธิเสรีภาพทางการเมืองตามหลักสากลการออกแบบเครื่องมือให้ใบดำ แม้จะทำให้นักการเมืองเกิดความเกรงกลัว จะทำให้การทุจริตการเลือกตั้งลดลง แต่สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2562 และปี 2566 ล่าสุด ไม่ได้ทำให้การทุจริตการซื้อเสียง สัญญาจะให้ลดลง แต่กลับเพิ่มขึ้น แต่องค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขาดทรัพยากรบุคคล ทำให้จับการทุจริตการเลือกตั้งได้น้อย หากแยกระหว่างใบแดงกับใบดำ จะต้องกำหนดเกณฑ์วัดระดับความร้ายแรง เพราะมีผลต่อคำวินิจฉัยต่างกัน

4.5.2 แนวทางการตรวจสอบองค์กรตุลาการ

อำนาจในการตรวจสอบขององค์กรตุลาการ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 226 แต่หากมีการประกาศผลการเลือกตั้งและผู้ถูกร้องรายนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำนาจวินิจฉัยอยู่ที่ศาลรัฐธรรมนูญ

การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ได้เป็นการใช้อำนาจปกครอง จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

คำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ผ่านมากับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างตรงข้ามกัน จะเห็นได้จากการตีความคำว่า “เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ” ตามความในมาตรา 98(3) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 42(3) แนวคำวินิจฉัยที่ผ่านมาของศาลฎีกา เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ ไม่ว่าจะจดทะเบียนวัตถุประสงค์กว้างๆเอาไว้ ผู้สมัครรายนั้นย่อมมีคุณสมบัติต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขณะเดียวกัน ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตีความยึดหลัก การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกรณีห้างหุ้นส่วนบริษัท แต่บริษัทจำกัดมหาชน เป็นปัญหาการตีความ กรณีของนายชาญชัย อิสระเสนารักษ์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก เขต 2 พรรคประชาธิปัตย์ วินิฉัยว่า ถือหุ้นจำนวนน้อย ไม่อาจไปกำกับควบคุมบริหารบริษัทจำกัดมหาชนได้ เพราะเป็นการถือหุ้นในบริษัทลูก แต่เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การถือครองหุ้นจำนวนมากน้อยเพียงใด ย่อมขาดคุณสมบัติ เพราะรัฐธรรมนูญมาตรา 98(3) เป็นบทบัญญัติห้ามเด็ดขาด หากเทียบเคียงของนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกลและอดีตหัวหน้าพรรค ถือครองหุ้นบริษัทไอทีวี จำกัด(มหาชน) โดยขณะที่ทีวีจอดำและอยู่ระหว่างข้อพิพาทในศาลปกครองสูงสุดระหว่างสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กับ บจม.ไอทีวี จะต้องติดตามว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะตีความอย่างไร เพราะคำวินิจฉัยที่ผ่านมาตรงกันข้าม โดยศาลรัฐธรรมนูญยึดถือการเสีย

ภาษีต่อกรมสรรพากรว่า ประกอบกิจการวิทยุหรือโทรทัศน์หรือไม่ และขณะสมัครฯถือครองหุ้นหรือไม่อย่างไร

แนวทางคำวินิจฉัย หากศาลยุติธรรมและศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้เป็นหลักฐาน ย่อมส่งผลความเชื่อมั่นของประชาชนเพราะประชาชนมองว่า พรรคการเมืองที่เขาสนับสนุนอยู่ไม่ถูกรังแก และประเทศปกครองด้วยระบบนิติรัฐอย่างแท้จริง

4.5.3 แนวทางตรวจสอบโดยภาคประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง จะต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้น ในการสืบสวนหรือไต่สวน ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจแจ้งเบาะแส เป็นส่วนหนึ่งของการรับคำร้อง ไม่ว่าจะเป็นการยื่นคำร้อง ความปรากฏ แจ้วเบาะแส ในการสืบสวนหรือไต่สวนที่ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบพยานหลักฐาน

ก่อนที่จะเกิดองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้กำเนิดองค์กรภาคประชาชน เป็นองค์กรกลางในการตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า ฉบับประชาชน เกิดกระบวนการตรวจสอบภาคประชาชนที่เข้มแข็ง ขณะที่รัฐธรรมนูยแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยกระดับการปราบปรามการทุจริต โดยสร้างเครื่องมือใบส้มและใบดำ ให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งนอกเหนือจากใบเหลืองและใยแดง ทำให้มีศักยภาพในการปราบปรามการทุจริตอย่างรวดเร็ว แต่กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานจากพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาดเสนอตามลำดับการบังคับบัญชสาจนสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การมีส่วนของประชาชนมิใช่เพียงการออกเสียงเลือกตั้ง แต่หลักการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วน ร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยกำหนดตัวแทนในระดับเขตเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการกลั่นกรองสำนวนและพยานหลักฐาน การออกแบบผู้ตรวจการเลือกตั้ง ในการปราบปรามเชิงรุก ย่อมอาจเป็นผลดีทำให้นักการเมืองในระดับชาติไม่อาจไปครอบงำให้ผลการสืบสวนหรือการไต่สวนให้ข้อเท็จจริงบิดเบือนไป เหตุเป็นเช่นนี้เพราะเมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้น ผู้ตรวจการเลือกตั้งหมดสิ้นหน้าที่ต่อไปและจะมีอำนาจใหม่ต่อเมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น ทั้งยังไม่มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยเฉพาะการวินิจฉัยชี้ขาด โดยใช้เสียงชี้ขาดเป็นเสียงส่วนใหญ่ หากมีคณะกรรมการภาคประชาชนและเป็นกลางทางการเมือง เข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน กลั่นกรองพยานหลักฐาน จะทำให้ผู้สมัครรายนั้นหรือผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหา ได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพราะการปกครองประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบ

พยานหลักฐานชั้นต้น จะเป็นการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 อย่างแท้จริง

การนำหลักธรรมมาบูรณาการ ตามหลักอริยสัจ 4 มาเป็นหลักการพิสูจน์ความจริง จะเป็นการกลั่นกรองพยานหลักฐานและแก้ไขปัญหาในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างยั่งยืน เพราะหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาใช้สติ ปัญญา หากมนุษย์มีความอยากมี อยากได้ และเห็นแก่ตัว จะต้องใช้ธรรมะขัดเกลาจิตใจ หากนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้หลักการตรวจสอบพยานหลักฐานจะทำให้การกลั่นกรองพยานหลักฐานและคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามเจตนารมณ์ในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบรรลุผลอย่างแท้จริง

สรุปผลวิจัยว่า แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มี 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร แนวทางการตรวจสอบโดยองค์กรตุลการและแนวทางตรวจสอบโดยภาคประชาชน แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาและข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยสร้างองค์กรภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประชาชนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยผลคดีจะต้องเผยแพร่ให้แก่ประชาชนเป็นการทั่วไปทราบ ปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้าจะต้องนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบพยานหลักฐาน ส่วนความปรากฏและข้อมูลเบาะแส จะต้องตรวจสอบพยานหลักฐานให้ละเอียดแบะคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องกำหนดแนวทาง หลักปฏิบัติการไม่รับคำร้องในมาตรฐานเดียวกัน ส่วนพยานหลักฐานใดควรรับเข้ามาในสำนวน วิธีการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ ควรกำหนดระเบียบให้ชัดเจนในหลักการรับฟังพยานหลักฐาน และควรใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียงในขณะสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อป้องกันพยานบุคคลกลับคำให้การ หรือไม่สามารถติดตามตัวมาเบิกความต่อศาลได้ ส่วนแนวทางตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ คำวินิจฉัยชี้ขาดที่ให้ใบส้ม ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งจะต้องถูกตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลฎีกา เพื่อป้องกันวินิจฉัยผิดพลาดและขาดโอกาสของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ส่วนการตรวจสอบถ่วงดุลภาคประชาชน ควรกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นสืบสวนนหรือไต่สวนเพื่อความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นว่ามีความเป็นกลางทางการเมืองและตรวจสอบได้

4.6 ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion) สำหรับการวิจัยเรื่องการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้กำหนดในการจัดให้มีขึ้นเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2566 ห้องประชุมพระแม่ธรณี 1 ชั้น 1 โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น หลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยกำหนดประเด็น การสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

(1) ท่านเห็นว่า การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรมีรูปแบบ วิธีการอย่างไร ที่จะสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง

(2) ท่านเห็นว่า การตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรใช้วิธีการใด เพียงใด เพื่อความเป็นธรรมทุกฝ่าย

(3) ท่านเห็นว่า หากนำหลักธรรมมาบูรณาการ หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ จะช่วยแก้ปัญหาในการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้หรือไม่ เพียงใด

(4) ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอย่างไร เพียงใด

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมสัมมนา 10 รูป/คน โดยภาพรวมทั้งหมดได้ให้ความเห็นว่าผลการวิจัยของผู้วิจัยตอบคำถามการวิจัยและบรรลุผลวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อแล้ว โดยแต่ละรูป/คน มีความเห็นเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

เป้าหมายการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเพื่อต้องการให้เกิดพัฒนาให้กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราฎรมีความยุติธรรมทุกฝ่าย ซึ่งการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งที่ผ่านมาเกิดความสงสัยของประชาชนว่า โปร่งใส ตรวจสอบได้หรือไม่ เพราะประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนมีหลายขั้นตอน วิธีการรวบรวมพยานหลักฐานทำให้สำนวนมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอหรือไม่ รวมทั้งการสรุปสำนวนและการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีความล่าช้า ทำให้ขาดความเชื่อมั่นต่อการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

หากพิจารณาการสืบสวนหรือไต่สวน ตั้งแต่ก่อนครบกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันก่อนสิ้นอายุสภา เป็นกฎเหล็กที่ออกมาควบคุมการหาเสียงล่วงหน้า ทำให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง ขาดความเข้าใจว่า สิ่งไหนกระทำได้หรือสิ่งใดไม่สามารถกระทำได้ เพราะการหาเสียงล่วงหน้า มีมาตรา 73 แห่งกฎหมายเลือกตั้งกำหนดข้อห้ามและข้อฝ่าฝืนส่งผลให้มีโทษทางอาญา ตัดสิทธิ์ทางการเมือง ทำให้เสียโอกาสทางการเมืองของนักการเมืองระดับชาติ

กฎหมายเลือกตั้งใหม่ กำหนดให้การยุบสภา ข้อห้ามการหาเสียงล่วงหน้านับแต่วันถัดวันยุบสภาเป็นต้นไป โดยข้อกำหนดใหม่ ขาดความชัดเจน เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี ผู้เสนอตัวเป็นผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยังสับสนกับกฎเหล็กข้อห้ามการหาเสียงล่วงหน้า เพราะโดยหลักปกติ ข้อห้ามการหาเสียงจะเริ่มตั้งแต่วันที่มีพระราชกฤษฎีกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ดังนั้น ข้อห้ามกฎกติกาใหม่ ทำให้เกิดความสับสนว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ แม้จะให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองจะต้องนำค่าใช้จ่ายในการคำนวนรวมกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งครั้งถัดไปก็ตาม

กระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน เริ่มจากคำร้องของผู้ร้อง โดยข้อเท็จจริงจะต้องไม่บิดเบือน กลั่นแกล้งทางการเมือง เพราะหากมีเจตนาไม่สุจริต มีผลเท่ากับ ใช้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการกำจัดศัตรูทางการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง ถือเป็นวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากจุดเริ่มต้นเป็นความปรากฏโดยชัดแจ้ง การรับคำร้องจะต้องตรวจสอบ ข้อมูลแหล่งที่มาก่อน กรณีนักร้องอาชีพ จะนำข้อมูลมาจากข่าว หากสืบสวนข้อเท็จจริงแล้วไม่อาจทราบเนื้อหาที่มากกว่าเนื้อหาข่าว เปรียบดังพยานบอกเล่า ที่ต้องรับฟังข้อเท็จจริงอย่างระมัดระวัง ความปรากฏ อาจเกิดจากเนื้อหาข่าว บัตรสนเท่ห์ ข้อมูลจากผู้ตรวจการเลือกตั้ง หรือข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงจากอิเลกทรอนิกส์ จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มาก่อนรับคำร้อง เพราะการรับคำร้อง ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกกระทบสิทธิ เสรีภาพและโอกาสทางการเมือง ส่วนใหญ่ที่เกิดเป็นผู้สมัครรายนั้นชนะการเลือกตั้ง ส่วนใหญ่ผู้ร้องจะเป็นนักการเมืองหรือผู้สนับสนุนรายนั้นฝ่ายตรงข้าม ส่วนข้อมูลเบาะแสมาจากหลายแห่ง อาทิ ประชาชนให้ข้อมูล ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน จะต้องกลั่นกรองก่อนที่จะรับคำร้อง เพราะข้อมูลเบาะแส อาจไม่ได้เป็นจริง อาจเกิดจากกลั่นแกล้งทางการเมือง

เนื้อหาและรูปแบบคำร้อง ในระบบไต่สวน จะต้องไม่กำหนดรูปแบบเคร่งครัดเกินไป อาจสร้างรูปแบบเหมือนกับแบบฟอร์มศาลยุติธรรมเพื่อให้ผู้ร้องกรอกรายละเอียดให้ครบถ้วน หากกรอกรายละเอียดพฤติการณ์ข้อเท็จจริงแห่งข้อกล่าวหาไม่ครบ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอาจสอบสวนเพิ่มเติมให้ครบประเด็นก็ได้ เพราะระบบไต่สวน ในคดีเลือกตั้ง เป็นการแสวงหาพยานหลักฐานทั้งปวงไม่จำกัดขอบเขตเฉพาะเนื้อหาและรูปแบบเพราะประชาชนส่วนใหญ่ที่ประสบพบเห็นเหตุการณ์ไม่มีความรู้กฎหมายอย่างเพียงพอ เพราะหากใช้รูปแบบฟอร์มและระบุรายละเอียดโดยเคร่งครัด จะทำให้เสียระยะเวลาในการให้แก้ไขรูปแบบ เพราะหากทำเป็นหนังสือแต่รูปแบบไม่ครบ อาจเป็นเหตุไม่รับคำร้องได้ ส่วนเนื้อหาเพียงพอให้ครบองค์ประกอบความผิดและพยานหลักฐานที่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ

กระบวนการชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง มี 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาและข้อโต้แย้ง ชั้นคณะกรรมการ การเลือกตั้ง เป็นการตรวจสอบถ่วงดุลในองค์กร ในรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการการเลือกตั้งอาจมอบหมายให้

กรรมการการเลือกตั้งหรือคณะบุคคลโดยกำกับควบคุมดูแลตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่กำหนดไว้ก็ได้

กรอบระยะเวลาที่แก้ไขใหม่ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับที่แก้ไข(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2566 มีกำหนดระยะเวลาในการสืบสวนและไต่สวนไม่เกินหนึ่งปีนับแต่รับคำร้อง การกำหนดระยะเวลากระชับขึ้นในการทำสำนวน รวบรวมพยานหลักฐาน ทำให้กระบวนการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา มีกรอบระยะเวลารวดเร็วขึ้น เพราะรัฐธรรมนูญมาตรา 226 กำหนดให้กระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเสร็จสิ้น และการพิจารณาของศาลฎีกาต้องยึดสำนวนหลักในการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้ฝ่ายผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าว นำสืบพยานหลักฐานและแสดงพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ปัญหาสำนวนที่ยกคำร้อง สิ่งที่ประชาชนต้องการ คือ จะต้องเผยแพร่คำวินิจฉัยและประกาศเป็นการทั่วไปให้แก่ประชาชนทราบ ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น โดยเฉพาะคดีที่มีพยานหลักฐานเป็นภาพถ่าย วีดีโอหรือเทปบันทึกเสียง เป็นพยานวัตถุ จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญและเป็นกลางในการตรวจสอบว่าเป็นจริงหรือไม่ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน หากนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำสำนวน ตรวจสอบพยานหลักฐาน จะทำให้กระบวนการรวดเร็วและมีความเชื่อถือมากขึ้น

หากนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการตรวจพยานหลักฐาน เห็นว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักพิสูจน์ความจริง เช่นเดียวกับการตรวจสอบพยานหลักฐาน การตรวจสอบ กับการพิสูจน์ มีความหมายคล้ายคลึงกัน หากบูรณาการทางธรรม จะทำให้กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีแนวทางการแก้ไขมากขึ้น เพราะมนุษย์มีความอยาก มีความเห็นแก่ตัว มีรัก โลภ โกรธ หลง เอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น อีกทั้งการแข่งขันในสนามการเมือง ต้องการผู้ชนะเพียงหนึ่งเดียว ทำให้การทุจริต เอารัดเอาเปรียบและความอยากชนะเกิดขึ้น แนวทางการเมืองสีขาว เกิดจากผู้สมัคร และผู้ร้องส่วนใหญ่เป็นผู้แพ้เลือกตั้งและเป็นศัตรูทางการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม ทั้งคำร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส จะต้องกลั่นกรองอย่างละเอียดเพราะบิดเบือนข้อเท็จจริง จงใจกลั่นแกล้งทางการเมือง สร้างพยานหลักฐานเท็จ ได้แก่ ประจักษ์พยานหลักฐานเท็จ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุเท็จ เพื่อให้คู่ต่อสู้ถูกดำเนินคดี กระบวนการกลั่นกรอง หากใช้หลักธรรมนิโรธและมรรค จะทำให้แก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

การสร้างเครื่องมือใบส้มและใบดำตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ยกระดับการปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้ง แต่ปัญหาใบส้ม ไม่อาจใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้ เพราะเป็นที่สุด อีกมิติหนึ่ง หากมองว่าเป็นการจัดการแก้ไขปัญหาดึงผู้สมัครที่ทุจริต ระงับสิทธิชั่วคราวมีกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งการใช้อำนาจขององค์กร

อิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นการใช้อำนาจในระนาบเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถูกตรวจสอบถ่วงดุล ตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลตามทฤษฎีมองเตสกิเออ จะทำให้กระบวนการตรวจสอบถ่วงดุล มีภาวะสมดุลทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ส่วนใบดำ เป็นปัญหาที่นักการเมืองเรียกร้องให้ยกเลิกเพราะตัดสิทธิตลอดไป เป็นการประหารชีวิตทางการเมือง แม้จะกำหนดรายละเอียดไว้ในมาตรา 235 แต่การให้ใบดำ พิจารณาถึงหลักความร้ายแรงแห่งคดี เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอให้ใบดำและส่งให้ศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แต่ปัญหาว่าหากไม่ได้ทุจริตรับเลือกตั้ง แต่คำว่า จริยธรรมร้ายแรง มีความหมายกว้าง หากนักการเมืองระดับชาติ ขณะดำรงตำแหน่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะรัฐมนตรี ได้กระทำการฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ย่อมถูกตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีพดังเสมือนใบดำเช่นเดียวกัน (สนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ ลำดับที่ 1 ถึงลำดับที่ 10, 17 สิงหาคม 2566)

4.7 องค์ความรู้

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง”โดยได้ตอบวัตถุประสงค์ครบทั้ง 4 ข้อ ที่มาจาการวิจัยแบบผสานวิธีดังกล่าว บัดนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลวิจัยทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็นองค์ความรู้ 2 ประเภท กล่าวคือ องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัย และองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย ดังต่อไปนี้

4.7.1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

1.การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาบูรณาการทางโลก โดยธรรมชาติของมนุษย์ย่อมเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การนำหลักธรรมมาบูรณาการมาขัดเกลาความประพฤติโดยมีเจตจำนงให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สิ่งที่ทำให้เกิด “ทุกข์” คือผู้ร้อง พยายามหาหลักฐานในการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง ส่วนผู้ถูกร้องพยายามคิดวิธีกลยุทธ์ทางการเมืองจะทำอย่างไรให้ตนเองชนะการเลือกตั้ง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดการเลือกตั้งและควบคุมการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมโดยยึดหลักกฎหมาย ส่วนสมุทัย คือ ผู้ร้องอาจสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อกลั่นแกล้งคู่แข่งทางการเมือง ส่วนผู้ถูกร้อง อาจใช้เทคนิควิธีการจูงใจผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องกลั่นกรองพยานหลักฐานให้รอบด้าน ไม่ว่าจะรับคำร้อง ความปรากฏหรือข้อมูลเบาะแส ก่อนรับคำร้อง ส่วน“นิโรธ” ผู้ร้องจะต้องไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกร้อง ประสบพบเห็นเหตุการณ์ที่กระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามความเป็นจริง ฝ่ายผู้ถูกร้องจะต้องไม่ทุจริตการเลือกตั้ง การแข่งขันการเลือกตั้งจะต้องเป็นการเมืองสีขาว แข่งขันที่

นโยบาย ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสืบสวนหรือไต่สวนรับฟังพยานหลักฐานด้วยความเป็นกลาง ไม่ตั้งธง ไม่โมหะจริต บนหลักความยุติธรรม ส่วน “มรรค” กรณีผู้ร้อง จะต้องไม่กลั่นแกล้งทางการเมือง พยานหลักฐานเฉพาะพยานบุคคลปากเดียว หากขาดพยานหลักฐานอื่นๆมีน้ำหนักน้อย ให้ถ้อยคำแล้ว ไม่กลับคำให้การในชั้นศาลเพราะเหตุเกรงกลัวอิทธิพล ได้รับอามิสสินจ้าง ส่วนผู้ถูกร้อง ให้ถ้อยคำต่อความเป็นจริง ทำความจริงให้ปรากฏและน้อมรับคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสร้างกำหนดรูปแบบ แนวคำวินิจฉัยไม่ว่าจะดำเนินคดี ยกคำร้อง หรือยุติการดำเนินคดี เพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้และเชื่อมั่นแก่ประชาชนควรแจ้งคำวินิจฉัยชี้ขาดให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่คำวินิจฉัยให้แก่ประชาชนทราบ

2.การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในการรับคำร้องในการสืบสวนและไต่สวน ได้แก่ คำร้องของผู้ร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแส โดยรูปแบบคำร้องหรือหนังสือที่จะรับเป็นคำร้องจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป แต่จะให้มีความเป็นมาตรฐานสากล สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องออกแบบเป็นคำร้อง คำขอ คำแถลง เป็นแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพราะประชาชนผู้ร้องส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบรรยายคำร้อง พฤติการณ์แห่งคดี แต่ระบบไต่สวน ควรจะรับคำร้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ก่อนที่จะรับคำร้องจะตรวจสอบ กลั่นกรองที่มาก่อนรับคำร้อง ความปรากฏ ตามข้อมูลโซเชี่ยลจะต้องตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบให้ความเป็นธรรม ส่วนข้อมูลเบาะแสจะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา ส่วนการตรวจสอบพยานหลักฐานภายในองค์กร แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเห็นว่า กระบวนการตรวจสอบชั้นต้น ควรออกแบบให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยตั้งคณะกรรมการประชาชนเป็นองค์คณะ 5 คน และคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีก 3 คน รวมเป็นองค์คณะจำนวน 8 คน ทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใสและเมื่อได้วินิจฉัยชี้ขาด ไม่ว่าจะดำเนินคดี โดยให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำหรือยกคำร้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดีจะต้องแจ้งให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ส่วนใบส้ม ควรให้สิทธิในการอุทธรณ์คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพราะเป็นการใช้อำนาจองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นการใช้อำนาจระนาบเดียวกับฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ จะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ เพราะคำวินิจชี้ขาดใบส้มเป็นที่สุด

ส่วนใบดำ เป็นการยกระดับการปราบโกงการทุจริตการเลือกตั้งเพราะการให้ใบดำ ไม่ได้เกิดจากการทุจริตการเลือกตั้งเพียงประการเดียว แต่หากไปกระทำฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ในระหว่างที่ดำรงสมาชิกสภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมถูกตัดสิทธิการเมืองตลอดชีพเช่นกัน ซึ่งเป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ส่วนกฎเหล็กการหาเสียงล่วงหน้าก่อนครบกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันก่อนครบกำหนดอายุสภาผู้แทนราษฎรและถึงวันเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ประกาศล่วงหน้าให้ชัดเจนว่า มีข้อห้าม อย่างไร เกิดความสับสนว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง เพราะหากฝ่าฝืนและจูงใจในระหว่างกรอบระยะเวลาสดังกล่าว อาจถูกดำเนินดดีอาญาและตัดสิทธิทางการเมือง หากเป็นการกระทำของ กก.บห.พรรคการเมือง อาจถูกยุบพรรคได้

3.ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แนวโน้มหากออกแบบให้คณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยเปิดโอกาสนำพยานหลักฐานมาเข้าสู่สำนวนเต็มที่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ย่อมจะเกิดความเป็นธรรมทุกฝ่าย ส่วนคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะวินิจฉัยชี้ขาด โดยยกคำร้องสั่งยุติดำเนินคดี หรือยื่นคำร้องต่อศาลเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ รวมทั้งการดำเนินคดีอาญา จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการเมือง ทำให้ประเทศพัฒนา เพราะการสืบสวนหรือการไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง จะต้องสร้างกลไกตรวจสอบที่เชื่อถือได้ ให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป้าหมายหลัก คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ในกะบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพ เศรษฐกิจเติบโต ภาคสังคมไม่มีการประท้วงผลการเลือกตั้งหรือเบื่อหน่ายการเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน หากประชาชนร่วมตรวจสอบนักการเมือง ตรวจสอบอำนาจรัฐจะทำให้กระบวนการโปร่งใสและยอมรับได้ทุกฝ่าย ทำให้สังคมสงบสุข

4 แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มี 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร แนวทางการตรวจสอบโดยองค์กรตุลการและแนวทางตรวจสอบโดยภาคประชาชน แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาและข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยสร้างองค์กรภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประชาชนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยผลคดีจะต้องเผยแพร่ให้แก่ประชาชนเป็นการทั่วไปทราบ ปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้าจะต้องนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบพยานหลักฐาน ส่วนความปรากฏและข้อมูลเบาะแส จะต้องตรวจสอบพยานหลักฐานให้ละเอียดแบะคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องกำหนดแนวทาง หลักปฏิบัติการไม่รับคำร้องในมาตรฐานเดียวกัน ส่วนพยานหลักฐานใดควรรับเข้ามาในสำนวน วิธีการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ ควรกำหนดระเบียบให้ชัดเจนในหลักการรับฟังพยานหลักฐาน และควรใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียง

ในขณะสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อป้องกันพยานบุคคลกลับคำให้การ หรือไม่สามารถติดตามตัวมาเบิกความต่อศาลได้ ส่วนแนวทางตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ คำวินิจฉัยชี้ขาดที่ให้ใบส้ม ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งจะต้องถูกตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลฎีกา เพื่อป้องกันวินิจฉัยผิดพลาดและขาดโอกาสของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง ส่วนการตรวจสอบถ่วงดุลภาคประชาชน ควรกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นสืบสวนนหรือไต่สวนเพื่อความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นว่ามีความเป็นกลางทางการเมืองและตรวจสอบได้

4.7.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

กระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เปรียบเสมือนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวน ในขณะที่ยังไม่มีกฎหมายกลาง กำหนด ขั้นตอนและวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ออกระเบียบมาบังคับใช้ในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การรับคำร้อง ความปรากฏและข้อมูลเบาะแสจะต้องมีแนวทางบรรทัดฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะวินิจฉัยชี้ขาดยกคำร้อง สั่งยุติการดำเนินคดีและเพิกถอนสิทธิผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยเปิดเผยคำวินิจฉัยและเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทราบ

พยานหลักฐานที่พบมากที่สุด คือการทุจริตการเลือกตั้งโดยการแจกเงินซื้อเสียงและเครื่องมือที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้มากที่สุด คือ โทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยการบันทึกภาพและบันทึกวีดีโอ รวมทั้งการบันทึกเสียงการสนทนาเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานและส่งข้อมูลให้พนักงานสอบสวนใกล้ที่เกิดเหตุและแจ้งต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดให้ทราบ

ในยุคความก้าวล้ำของเทคโนโลยี การตัดต่อภาพ การตัดต่อวีดีโอ การสร้างโปรแกรมภาพเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริงและใส่ร้ายผู้ถูกร้องผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องมีเครื่องมือตรวจสอบที่ทันสมัยเพื่อรองรับการตรวจสอบพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นพยานวัตถุ

การประวิงเวลาการสืบสวนหรือไต่สวนที่มีความล่าช้าเกินควร เปรียบเสมือนการปฏิเสธกระบวนการยุติธรรมคดีเลือกตั้ง โดยประชาชนขาดการมีส่วนร่วมกระบวนการตรวจสอบ เป็นการตรวจสอบภายในองค์กร ขาดระบบการถ่วงดุลและตรวจสอบ ประกอบกับแม้คณะกรรมการการเลือกตั้งแก้ไขระยะเวลาสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด ไม่เกินระยะเวลาหนึ่งปี แต่ระบบตรวจสอบภายในองค์กร 3 ชั้น ได้แก่ (1)คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนประจำจังหวัด (2)คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และ(3)คณะกรรมการการเลือกตั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลน้อยลง หากเพิ่มภาคประชาชนเป็นองค์คณะในชั้นต้น จะทำให้กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นธรรมทุกฝ่าย ต่อเนื่องและรวดเร็ว

การใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องยึดหลักกฎหมาย แนวทางที่เคยวินิจฉัยชี้ขาดและกล้าหาญที่จะใช้ดุลพินิจอย่างเด็ดขาด โดยไม่เกรงกลัวอิทธิใดๆ

การให้สิทธิการอุทธรณ์ของผู้สมัคร ที่ถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบส้ม ถูกจำกัดเสรีภาพทางการเมืองและกระทบสิทธิ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระ องค์กรหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ ใช้อำนาจระนาบเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ทั้งข้อจำกัดการอุทธรณ์บัญญัติทั้งในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 การใช้อำนาจตามกฎหมายลูก จะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ แม้จะเป็นเครื่องมือจัดการทุจริตโดยรวดเร็ว เบ็ดเสร็จในองค์กร จะต้องถูกตรวจสอบจากองค์กรตุลาการ โดยให้ผู้สมัครรายนั้นใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ภายในกรอบระยะเวลาและศาลฎีกาจะต้องมีคำพิพากษาให้ทันต่อการจัดการเลือกตั้ง

กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการยุติธรรมคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีการตรวจสอบการทำหน้าที่ภายในองค์กรและการตรวจสอบการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งภายนอกองค์กร องค์กรภายในคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย 1)คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนประจำจังหวัด (2)คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และ(3)คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยสามารถตรวจสอบถ่วงดุลและมีความเห็นทางคดีแตกต่างกัน โดยมีคำวินิจฉัย ยืน ยก กลับ แก้ โดยให้ถือคำวินิจฉัยชี้ขาดเสียงส่วนใหญ่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การตรวจสอบภายนอกองค์กร ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ โดยถือสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก

ใบส้มและใบดำ เป็นเครื่องมือที่ออกแบบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา คณะกรรมการการเลือกตั้งพบเห็นการทุจริต แต่ไม่กล้านำใบส้มและใบดำมาใช้เพราะเคยใช้ใบส้มผิดพลาดมาแล้วครั้งหนึ่ง จึงถูกฟ้องละเมิดทางแพ่งและเรียกค่าเสียหาย

การสังเคราะห์หลักธรรม อริยสัจ 4 เป็นการสังเคราะห์ประการหนึ่ง และการบูรณาการอีกประการหนึ่ง โดยการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการแสวงหาพยานหลักฐาน การรวบรวมข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ความจริง โดยหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นหลักการพิสูจน์ความจริง ซึ่งความจริงถือตามหลักธรรมชาติมาผสมผสานทางโลก คือ ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ทางธรรม คือ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าตามพระไตรปิฎก ส่งผลให้นำมาประยุกต์ใช้การพิสูจน์ความจริง เพราะความจริงมีหนึ่งเดียว สามารถพิสูจน์โดยอาศัยพยานหลักฐานได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง” มีวัตถุประสงค์ 1) หลักการสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2)การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง 3)วิเคราะห์ ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากวัตถุประสงค์งานวิจัยของผู้ศึกษาได้สรุปและอภิปรายผล รวมทั้งข้อเสนอแนะโดยอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ข้อมูล เชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 38 รูป/คนในการสัมภาษณ์เจาะลึก(Indepth Interview) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยมีประเด็นเนื้อหาในการสัมภาษณ์โดยแยกประเด็นในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) จำนวน 10 รูป/คน โดยสามารถนำเสนอรายงานวิจัย ตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง” สามารถสรุปการวิจัยได้ ดังนี้ ผู้วิจัยได้ดังนี้ การเลือกตั้งเป็นกระบวนการทางประชาธิปไตย ที่ประชาชนเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนในฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา เดิมการจัดการเลือกตั้งและควบคุมเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับแรก กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดระดับตำบลให้เป็นอำนาจศาลท้องถิ่น ส่วนระดับจังหวัดให้เป็นอำนาจของสภา

ผู้แทนราษฎร ผลการยกร่างรัฐธรรมนูญของ สสร.ในปี 2539 โดยใช้โมเดลองค์กรจัดการเลือกตั้งในต่างประเทศเพื่อความเป็นกลางทางการเมือง อันเป็นหลักสากลในรูปแบบองค์กรอิสระ ในการทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ องค์กรจัดการเลือกตั้งในประเทศไทยจึงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกและบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่เรียกว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง”มีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นและการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวน ตามจำเป็นหรือที่เห็นสมควร ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยังเป็นองค์กรอิสระในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งเหมือนดังเช่นรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 โดยกำหนดเครื่องมือในการใช้อำนาจกึ่งตุลาการ ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง โดยการงวินิจฉัยชี้ขาดให้ใบเหลือง ใบแดง กรณีเห็นว่า มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้ง หรือเมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะทุจริตการเลือกตั้งหรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปดดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้บัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรอิสระ ไว้ในหมวด 12 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่มีข้อแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ ยกระดับการปราบการโกงเลือกตั้ง โดยสร้างเครื่องมือให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง ในช่วงระยะเวลาก่อนประกาศรายชื่อ ก่อนการเลือกตั้ง และภายหลังการเลือกตั้ง โดยให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจกึ่งตุลาการในการให้ใบส้ม ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่งผลให้ผู้สมัครรายนั้นถูกระงับสิทธิชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า ผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 225 วรรคสอง ได้บัญญัติให้คำสั่งเป็นที่สุด ส่งผลให้ผู้สมัครรายนั้น ไม่อาจไม่สามารถโต้แย้งสิทธิได้หรือผู้สมัครรายนั้นไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่อองค์กรตุลาการได้ ทั้งให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยไม่ต้องไปรอให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิผู้นั้นชดใช้เงินในการจัดการเลือกตั้งแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง เหตุที่เป็นเช่นนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีอำนาจเด็ดขาดในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งหรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม นับแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจให้ใบส้มแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หนึ่งราย ได้แก่ รายนายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขต 8 พรรคเพื่อไทย กรณีทุจริตการเลือกตั้งโดยการให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถานศึกษา สถานสงเคราะห์หรือสถาบันอื่นใด ตามความในมาตรา 73 (2) ประกอบมาตรา 158 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561

ผลการยกระดับการปราบโกงอย่างเข้มข้น การออกแบบรัฐธรรมนูญยังสร้างเครื่องมือให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ การให้ใบดำ เครื่องมือดังกล่าวเป็นการให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อศาลฎีกาเพื่อเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่ากรณีใดๆ กรณีทุกจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยปรากฏชัดแจ้งและมีระดับความร้ายแรง ส่งผลให้ผู้สมัครรายใดถูกศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่ากรณีใด ผู้สมัครรายนั้นถูกประหารชีวิตทางการเมือง โดยผู้สมัครรายดังกล่าวไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ โดยได้นำไปบัญญัติไว้ในหมวดองค์กรอิสระ ส่วนที่ 4 ว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในมาตรา 235 วรรคสี่ โดยให้เป็นอำนาจเด็ดขาดของตุลาการ โดยพบว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปวันที่ 24 มีนาคม 2562 พบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบดำแก่นายชาติชาย วรพิพัฒน์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดจันทบุรี เขต 2 พรรคประชาธิปัตย์ และส่งศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในข้อหาหาเสียงด้วยการหลอกลวงใส่ร้ายด้วยความเท็จหรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ตนเอง ตามความในมาตรา 138 มาตรา 73 วรรคหนึ่ง(5) ประกอบมาตรา 159 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ถือเป็นรายแรก ผลผลิตของรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง ส่วนรายอื่นพบว่า ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยังให้ใบดำเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือเกี่ยวเนื่องกับการเลือกตั้ง ได้แก่ การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 235 วรรคหนึ่ง(1) อาทิ นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขตหลักสี่ พรรคพลังประชารัฐ กรณีขาดคุณสมบัติมาตรา 98(10) นายอนุรักษ์ ปณิธารนนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมุกดาหาร เขต 1 พรรคเพื่อไทย กรณีทุจริตเรียกรับสินบน นางปารีณา ไกรคุปต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดราชบุรี เขต 1 พรรคพลังประชารัฐ กรณีถือรุกป่า ครอบครองที่ดินป่าสงวน หรือกรณีนางกนกวรรณ วิลาวัลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคภูมิใจ

ไทยและรัฐมนตรีช่วยว่าการศึกษาธิการ ข้อหาบุกรุก แผ้วถางและครอบครองป่าสงวนแห่งชาติ เหล่านี้ส่งผลให้นักการเมืองเหล่านั้น ไม่อาจกลับเข้าสู่วัฏจักรการเมืองได้อีก

ในการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจและหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการสืบสวนหรือไต่สวนโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งหรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดขั้นตอนวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งในระบบไต่สวนคดีเลือกตั้งในการแสวงหาพยานหลักฐานภายในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่หนึ่ง คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด(ประกอบด้วยประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวนหนึ่งคนและกรรมการสืบสวนและไต่สวนจำนวนสองคน รวมเป็น 3 คน)เสนอสำนวนพร้อมความเห็นต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดเสนอสำนวนพร้อมความเห็น ต่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขั้นตอนที่สอง เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจ่ายสำนวนด้วยตนเองหรือมอบหมายให้รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจ่ายสำนวนไปยังคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่ได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้งเพื่อกลั่นกรองสำนวนและทำคำวินิจฉัยอีกชั้นหนึ่ง ก่อนที่จะเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด ขั้นตอนสุดท้าย คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่ได้รับมอบหมายหรือแต่งตั้ง (ประกอบด้วย ประธานอนุกรรมการ กรรมการและเลขานุการ จำนวน 5 คน) เสนอสำนวนพร้อมความเห็นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง(ประกอบด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 7 คน)เพื่อประชุมคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดแล้ว หากเป็นใบส้ม ให้ถือว่าเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งต่อองค์กรตุลาการได้ ส่วนคำวินิจฉัยที่เป็นใบเหลือง ใบแดง และใบดำ ภายหลังประกาศผลเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมัครรายนั้น โดยการพิจารณาของศาลฎีกาให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักฐานในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้ไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

การสืบสวนหรือไต่สวนชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งเปรียบดั่งพนักงานสอบสวนในคดีอาญา ส่วนระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เปรียบดั่งกฎหมายวิธีพิจารณาในคดีเลือกตั้ง การสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและกรอบระยะเวลา การวินิจฉัยชี้

ขาดของแต่ละคณะใช้เสียงข้างมาก ชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งและชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากเห็นว่าสำนวนไม่สมบูรณ์มีอำนาจสั่งให้สืบสวนหรือไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงให้สมบูรณ์ได้และมีอำนาจยืน ยก กลับ แก้คำสั่งของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนหรือคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้งได้

ระยะเวลาในการสืบสวนหรือไต่สวนกำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ข้อ ได้กำหนดให้มีระยะเวลาไม่เกิน 20 วัน ขยายระยะเวลาไม่เกินสองครั้ง ครั้งละสิบห้าวัน หากยังไม่เสร็จสิ้น ก่อนสิ้นระยะเวลาสามวันให้คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน เสนอสำนวนและความเห็นขยายระยะเวลาต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง และไม่ตัดอำนาจของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนที่จะทำการสืบสวนและไต่สวนต่อไป ต่อมาระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2566 ได้กำหนดระยะเวลาสืบสวนและไต่สวนไม่เกินหนึ่งปี

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 38 รูป/คนและการสัมมนากลุ่มเฉพาะโดยผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ได้สรุปข้อสรุปแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

5.1.1 สรุปจากผลการวิจัยการสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ต้นเหตุในการก่อให้เกิดทุกข์เพราะมนุษย์มีความยากมี อยากได้ มีความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ ทำให้ตนเองอยากจะได้ หากนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เริ่มจากตัวผู้สมัครสมาชิกสภผู้แทนราษฎร เพราะกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา อีกทั้งตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราฎรเป็นตำแหน่งเฉพาะเจาะจง จึงมีการแข่งขันสูง ทำให้เกิดกระบวนการแย่งคะแนน แย่งฐานเสียงอันเป็นวิธีการทุจริตการเลือกตั้ง หากเป็นการเมืองสีขาว เกิดการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเพราะตัวแทนมาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนอย่างแท้จริง ต้นเหตุคือการทุจริตการเลือกตั้ง หรือผู้ร้องกลั่นแกล้งทางการเมืองโดยการยื่นคำร้องบิดเบือนสร้างพยานหลักฐานเท็จ พยานบุคคลผู้ประสบพบเจอ ประจักษ์พยานอันเป็นเท็จ สร้างพยานหลักฐานพยานเอกสาร พยานวัตถุอันเป็นเท็จ เพราะส่วนใหญ่ผู้ร้องจะเป็นผู้แพ้การเลือกตั้ง จะพยายามหาช่องทางเล่นงานผู้ชนะการเลือกตั้ง การสร้างพยานหลักฐานเท็จ การสืบสวนและไต่สวนขาดความเป็นกลาง การประวิงเวลา และผลการวินิจฉัยชี้ขาดที่ผิดไปจากความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้ ทำให้เกิดทุกข์

การกลั่นกรองพยานหลักฐาน โดยพยานบุคคลจะต้องสืบสวนหรือไต่สวนให้ได้ความแน่ชัดว่า พบเห็นเหตุการณ์อย่างไร มีพยานหลักฐานยืนยันว่า อยู่ในที่เกิดเหตุอย่างไร มีพยานหลักฐานใดมาแสดงว่าพบเห็นกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือการกระทำโดยมิชอบด้วย

กฎหมาย การตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีเนื้อหาหรือรูปแบบคำร้อง ระบบไต่สวนคดีเลือกตั้งไม่ต้องเคร่งครัดเกินไป การตรวจสอบวีดีโอหรือภาพถ่ายหรือเทปบันทึกเสียง จะต้องตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ รวมทั้งพยานบุคคลผู้ร้องโดยไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกร้อง เป็นฐานคติไม่ลำเอียง สิ่งเหล่านี้ เป็นเครื่องดับทุกข์ได้

ความต้องการชนะการเลือกตั้ง หรือแพ้การเลือกตั้งแล้วไม่ยอมรับผลการเลือกตั้ง จึงหาวิธีการกลั่นแกล้งเพื่อให้ผู้ถูกร้องได้รับผลกระทบ โดยผู้ร้องและเจ้าพนักงานรู้เห็นเป็นใจด้วยกันหากปราจากอคติลำเอียง ย่อมทำให้รับคำร้อง ส่งผลให้กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของผู้ถูกร้อง หรือการยกคำร้องโดยช่วยเหลือผู้สมัครฝ่ายของตนเอง วิธีการดับ คือ ดับกิเลสหรือตัณหา คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ โดยการตรวจสอบพยานหลักฐานที่เป็นพยานบุคคลว่า พยานผู้ร้อง พยานฝ่ายผู้ร้อง น่าเชื่อถือเพียงใด รู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ หากรู้เห็นเป็นประจักษ์พยานหรือไม่ การตรวจสอบจะต้องมีความละเอียด เพราะการร้องคัดค้านฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง บุคคลเหล่านี้ จะอ้างว่า ไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกัน ในส่วนชั้นศาล พยานบุคคลเหล่านี้จะกลับคำให้การ หรือติดตามพยานบุคคลมาเบิกความค่อนข้างยากเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะเป็นบุคคลในพื้นที่ จะต้องมีกระบวนการคุ้มครองพยานที่สร้างความมั่นใจว่า หากเป็นพยานให้แล้วครอบครัวและพยานไม่เดือดร้อน ส่วนการตรวจสอบพยานหลักฐานที่เป็นพยานเอกสาร จะต้องตรวจสอบความแท้จริงของเอกสารว่า มีความแท้จริงเพียงใด ต้นฉบับมีอยู่จริงหรือไม่ หากเป็นวีดีโอหรือภาพถ่ายหรือเทปบันทึกเสียง จะต้องตรวจสอบด้วยเทคดนโลยีขั้นสูงเพื่อตรวจสอบว่า มีการตัดทอนข้อความ ตัดต่อข้อความหรือไม่อย่างไร ในการสืบสวนหรือไต่สวน จะต้องกำหนดกรอบระยะเวลาให้กระชับ พร้อมทั้งหากยกคำร้องจะต้องจัดทำคำวินิจฉัยส่งให้ผู้ร้อง ผู้ถูกร้องและผู้อำนวยการเลือกตั้งทราบและประกาศเป็นการทั่วไป สิ่งเหล่านี้ เป็นแนวทางในการดับทุกข์

กระบวนการวินิจฉัยในการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การตรวจสอบพยานหลักฐานภายในองค์กร มี 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน ชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดหรือข้อโต้แย้ง ชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง การกำหนดแนวทางในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ มีหลักฐานอันควรเชื่อว่า...มีหลักฐานอันควรสงสัยว่า...จะต้องกลั่นกรองพยานหลักฐานให้ชัดเจนก่อนรับคำร้อง หรือขั้นตอนก่อนวินิจฉัยพยานหลักฐานว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการจูงใจผู้มีสิทธิเลือกต้องโดยทุจริตอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย วิธีการสร้างรูปแบบและการออกแบบโดยให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในชั้นสืบสวนและไต่วนของคณะกรรมการการการเลือกตั้ง จะทำให้เกิดกระบวนการตรวจสอบร่วมกับเจ้าพนักงานตั้งแต่สายธารกระบวนการชั้นต้น เป็นการบูรณาการภาคประชาชนร่วมกันกลั่นกรองพยานหลักฐาน โดยเฉพาะตัวละครในปัญหาการทุจริตการ

เลือกตั้ง ประชาชนในพื้นที่เกี่ยวพันทั้งพยานฝ่ายผู้ร้องและฝ่ายผู้ถูกร้องหรือพยานคนกลาง หากมีคณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามาร่วมด้วย การบูรณาการตรวจสอบพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนก่อนจะวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งจะง่ายขึ้น หากเทียบเคียงกับสำนวนที่พนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุ เป็นพนักงานรับผิดชอบการสอบสวน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ภาษาที่เป็นลักษณะเฉพาะ จะทำให้การสืบสวนหรือไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งฝ่ายคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและฝ่ายผู้ร้องหรือผู้กล่าวหา และฝ่ายผู้ถูกร้องหรือฝ่ายผู้ถูกกล่าว ผลการพิจารณาคำร้องสำนวน หากสั่งไม่รับ/รวบรวมเป็นข้อมูล หรือไม่มีมูล ยกคำร้องหรือสั่งยุติการดำเนินคดี ดำเนินคดีอาญา หรือยื่นคำร้องต่อศาล จะต้องเผยแพร่คำวินิจฉัยเป็นการทั่วไปให้ประชาชนรับทราบ ส่งผลให้การสืบสวนหรือไต่สวนเกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน เพราะหากประชาชนเชื่อมั่นคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและเปิดเผยคำวินิจฉัยชี้ขาด เสมือนการเผยแพร่คำพิพากษาศาลฎีกา จะทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งองค์กรอิสระ ที่มีหน้าที่และจัดการเลือกตั้งได้รับความน่าเชื่อถือทั้งในการจัดการเลือกตั้ง การควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยสุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งในกระบวนการคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็น พยานบุคคล พยานเอกสารพยานวัตถุ จะทำให้พยานหลักฐานมีน้ำหนักมากขึ้น เช่น พยานบุคคลที่อ้างเป็นประจักษ์พยาน กระบวนการกลั่นกรอง อาจใช้วิธีเครื่องจับเท็จเพื่อป้องกันการปั้นพยานหลักฐานเท็จ พยานที่เกิดจากการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพ จะต้องใช้เทคโนโลยีตรวจสอบก่อนว่ามีการตัดต่อ ตัดทอนข้อความการสนทนา หรือดัดแปลงภาพให้ผิดไปจากความเป็นจริงหรือไม่ เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งทางการเมือง โดยเฉพาะ หากพยานบุคคลที่กล่าวอ้างพยานหลักฐาน จะต้องยืนยันข้อเท็จจริงทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและชั้นพิจารณาของศาล แต่จากการค้นพบข้อวิจัยและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประจักษ์พยานประสบพบเจอเหตุการณ์มาจริง ส่วนใหญ่จะกลับคำให้การในชั้นศาล เพราะเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ถูกร้องเพราะพยานเหล่านั้นเป็นบุคคลที่ถิ่นที่อยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวกับผู้ถูกร้อง การให้ความคุ้มครองพยานในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต่อเนื่องมาจนถึงชั้นศาลฎีกาหรือศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีหลักประกันให้กับพยานเหล่านั้น จะไม่ถูกข่มขู่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและชีวิต จะส่งผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

5.1.2 สรุปผลการวิจัยการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยังไม่มีกฎหมายกลางที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ ขั้นตอนในการตรวจสอบพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยปกติการบัญญัติกฎหมายสารบัญญัติที่มีโทษทางอาญา ตัดสิทธิ์ทางการ

เมือง จะต้องมีกฎหมายสบัญญัติที่กำหนด หลักเกณฑ์ ขั้นตอนวิธีพิจารณา วินิจฉัยชี้ขาดและคำพิพากษาหรือคำสั่ง เนื่องจากองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามกฎหมายทั้งที่มีผลเป็นคำสั่งทางปกครองและไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง แต่มีผลกระทบต่อประชาชน ปัจจุบันยังไม่มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ....ที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ใช้อำนาจในการออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และคำวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ขั้นตอน กระบวนพิจารณาในการสืบสวนหรือไต่สวนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนศาลฎีกาที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ว่าด้วยการพิจารณาการเพิกถอนสิทธิรับสมัครหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การอำนวยความยุติธรรมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผสมผสานการให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายสอดคล้องกับการพัฒนาประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทั้งการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและสอดส่องให้กระบวนการเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม ภาคประชาชนจึงมีบทบาทและมีส่วนร่วม ส่งผลให้การใช้เครื่องมือของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การออกแบบให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจในการให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ ตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ล่าสุด เป็นการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในองค์กร โดยเฉพาะก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง กรณีให้ใบส้ม แต่การใช้อำนาจดังกล่าวผลคำวินิจฉัยเป็นที่สุด เป็นนวัตกรรมใหม่ทำให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองเกิดความเกรงกลัว แต่การตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องมีการตรวจสอบเพราะนอกจากใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายแม่บท ยังต้องใช้อำนาจตามกฎหมายลูกและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะการบริหารราชการแผ่นดินในภารกิจขององค์กรให้เสร็จตามเป้าประสงค์ แต่การใช้อำนาจโดยขาดกระบวนการจรวจสอบย่อมขัดต่อหลักการตรวจสอบถ่วงดุลในองค์กร โดยเฉพาะประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยใช้ระบบรัฐสภา ซึ่งตามทฤษฎีนักปรัชญาการเมือง มองเตสกิเออ ให้อำนาจทั้งสามอำนาจ ได้แก่ อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจฝ่ายบริหารและอำนาจฝ่ายตุลาการ ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน หากให้อำนาจอยู่ที่บุคคลคนเดียวจะใช้อำนาจโดยเหลิงอำนาจ จะก่อให้เกิดฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือการทุจริตจากการใช้อำนาจตามมา อันขัดต่อหลักนิติรัฐและการตรวจสอบถ่วงดุล คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจระนาบเดียบกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ จะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญมาตรา 225 วรรคสองและกฎหมายลูกที่

เกี่ยวข้องที่ระบุว่า การใช้อำนาจเป็นที่สุด จะต้องได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม การใช้อำนาจก่อนปะกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องให้ผู้สมัครฯมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลฎีกาได้ เพื่อตรวจสอบกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง ส่งผลให้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องใช้อำนาจอย่างระมัดระวัง หากเทียบเคียงกับการใช้อำนาจให้ ใบส้มใบแรก ของนายสุรพล ไชยเกียรติกร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขต 8 พรรคเพื่อไทย ที่ใช้อำนาจโดยผิดพลาด เพราะเมื่อสำนวนการสืบสวนและไต่สวนเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งของนายสุรพลฯ แต่ผลคำวินิจฉัยกลับตรงกันข้ามกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่งผลให้นายสุรพลฯเสียสิทธิและเสียโอกาสทางการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงถูกดำเนินคดีแพ่งฐานร่วมกันกระทำละเมิด เรียกค่าเสียหายตามมา อันเป็นผลจากการใช้อำนาจในการตรวจสอบพยานหลักฐานไม่ระมัดระวัง ไม่สุจริต จึงส่งผลต่อความเชื่อมั่นการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ใบดำ เป็นนวัตกรรมใหม่ ในการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดโดยพิจารณาถึงความร้ายแรงของกระทำโดยทุจริต จากการวิจัยค้นพบว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 คณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบดำแก่นายชาติชาย วรพิพัฒน์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดจันทบุรี เขต 2 พรรคประชาธิปัตย์ กรณีปราศรัยใส่ร้ายผู้สมัครเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ต่อมาศาลฎีกาเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป ทำให้ถูกตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีพ ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ล่าสุดพบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งได้เผยแพร่คำวินิจฉัยชี้ขาดให้ใบดำแก่นางสาวเกศกานดา อินช่วย ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร เขต 16 พรรคประชาธิปัตย์และนางดวงฤดี พันธ์สมตน หัวคะแนน ตามกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 73(1)ประกอบมาตรา 138 วรรคหนึ่ง โดยมีพฤติการณ์ในการแจกเงินให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยมีพยานหลักฐานภาพถ่ายทางแอพพลิเคชั่นไลน์และคลิปเสียงสนทนา รวมทั้งวีดีโอบันทึกเหตุการณ์ไว้ หากพิจารณาถึงเครื่องมือของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะพบว่า ใบแดงและใบดำ มีความใกล้เคียงกัน แตกต่างกันถึงระดับความร้ายแรง ความร้ายแรง ได้แก่ มีประจักษ์พยานพบเห็นการทุจริตการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สนับสนุนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จะเห็นได้จากการเลือกตั้งปี 2562 นายชาติชาย ฯกล่าวปราศรัยให้ร้ายแก่ผู้สมัครซึ่งเป็นคู่แข่งทางการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีพยานหลักฐานคลิปบันทึกเสียง ภาพถ่ายวีดีโอบันทึกภาพและเสียงและมีประจักษ์พยานบุคคลมายืนยันการกระทำความผิด โดยเฉพาะการกลั่นกรองพยานหลักฐาน จะทำให้พยานหลักฐานรับฟังได้อย่างมีน้ำหนักและมั่นคง พยานบุคคลจะต้องไม่สร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อกลั่นแกล้งทางการเมือง จะเห็นได้ว่า รายนายชาติชายฯไม่ได้ชนะการเลือกตั้ง แต่เมื่อกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง เมื่อมีผู้ร้องว่ากระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การวินิจฉัยชี้

ขาดจะเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ จากการให้ใบดำ ล่าสุด ของรายนางสาวเกศกานดา อินช่วย ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขต 16 พรรคประชาธิปัตย์และนางดวงฤดี พันธ์สมตน หัวคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งเผยแพร่คำวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อให้ประชาชนรับทราบเป็นการทั่วไป หากแต่สำนวนอื่นๆ หากยกคำร้องหรือสั่งยุติการดำเนินคดี แล้วเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปทราบ อันเป็นกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนเกิดความโปร่งใส เพราะคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยแล้ว ไม่อาจยื่นคำร้องซ้ำได้

การยกระดับการปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้ง กรณีวัดระดับความร้ายแรง โดยให้ใบดำไม่ได้เกิดเฉพาะการทุจริตการเลือกตั้งเพียงประการเดียว แต่กรณีเมื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตการเลือกตั้งหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จะต้องห้ามฝ่าฝ่าจริยธรรมตามข้อบังคับ หากฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง เช่น การกระทำความผิดทางอาญาต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ การละเมิดต่อการคุกคามทางเพศ การบุกรุกถางแผ่วป่าสงวนหรือการครอบครองที่ดินสาธารณะ เป็นต้น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเคยวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป อันเป็นการประหารชีวิตทางการเมือง อาทิ นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครเขต 28 พรรคพลังประชารัฐ ถูกกล่าวหาว่า ขาดคุณสมบัติต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีฉ้อโกงโดยทุจริต นางสาวปารีณา ไกรคุปต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี เขต 2 พรรคพลังประชารัฐ ถูกกล่าวหาว่าบุกรุกครอบครองป่าสงวนแห่งชาติ นางกนกวรรณ วิลาวัลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคภูมิใจไทย ถูกกล่าวหาว่าบุกรุก ครอบครองป่าสงวนแห่งชาติ นายอนุรักษ์ ตั้งปณิธารนนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดมุกดาหาร เขต 1 พรรคเพื่อไทย ถูกกล่าวหาว่า ใช้อำนาจหน้าที่ในการเป็นกรรมาธิการงบประมาณ สภาผู้แทนราษฎร เรียก รับสินบน เหล่านี้เป็นต้น

กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน ภายในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งเป็น 3 ชั้น ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน ได้แก่ ชั้นที่หนึ่ง “คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน” ชั้นที่สอง “คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง” ชั้นที่สาม “คณะกรรมการการเลือกตั้ง”

การตรวจสอบคำร้อง ความปรากฏ และข้อมูลเบาะแส เป็นกระบวนการที่กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวน และคำวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม การตรวจสอบคำร้อง ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดรูปแบบคำร้อง รูปแบบจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป เพราะระบบไต่สวน คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ค้นหาข้อเท็จจริง หากจะจัดให้มีรูปแบบ จะต้องใช้รูปแบบเดียวกันกับคำฟ้อง คำร้อง คำขอ คำแถลง แบบฟอร์มศาลยุติธรรมเพราะประชาชนสามารถกรอกข้อความได้ หากใช้รูปแบบเคร่งครัดเกินไป จะทำให้เกิด

กระบวนสร้างขั้นตอนที่ยุ่งยากเกินไป ส่วนความปรากฏ เป็นเนื้อหาข่าวทั่วไปที่ปรากฏเป็นข้อมูลข่าวสารแพร่หลายทั่วไป จะต้องตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบ โดยจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงพยานหลักฐานและจะต้องฟังความรอบด้าน ถึงจะรับเป็นคำร้องและตั้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน

พยานหลักฐานได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ พยานบุคคล ได้แก่ ประจักษ์พยานผู้พบเห็นเหตุการณ์ พยานบอกเล่าและพยานบุคคลแวดล้อม ส่วนพยานเอกสาร ได้แก่ ต้นฉบับเอกสารหรือสำเนาเอกสารที่เกิดจากข้อมูลที่แท้จริง ส่วนพยานวัตถุ ได้แก่ ภาพถ่าย เทปบันทึกเสียง ภาพถ่ายวีดีโอบันทึกภาพและเสียง กระบวนการกลั่นกรอง จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจริงและไม่ได้เกิดจากการปั้นแต่งข้อเท็จจริงให้ผิดไปจากความเป็นจริงเพื่อกลั่นแกล้งทางการเมือง การกำหนดขั้นตอนการตรวจสอบ 3 ขั้นตอนภายในองค์กร และระเบียบการสืบสวนหรือไต่สวน ยังให้อำนาจผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากเห็นว่าสำนวนไม่สมบูรณ์ สามารถสั่งให้สืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติมได้ และการวินิจฉัยชี้ขาดในองค์กรสามารถวินิจฉัย ยืน ยก กลับแก้ ได้

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หากออกแบบให้คณะกรรมการภาคประชาชน มีส่วนร่วมตรวจสอบในสายธารชั้นต้น จะเกิดตัวแปร ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ นำไปสู่การจัดการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม การตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ....โดยฝ่ายนิติบัญญัติมาเป็นกฎหมายกลางจะเป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่าย การเผยแพร่คำวินิจฉัยเป็นการทั่วไปให้ประชาชนทราบ ได้แก่ การยกคำร้อง การสั่งยุติการดำเนินคดี การสั่งให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดง และใบดำ จะทำให้ประชาชนทุกฝ่ายมีความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ใบส้ม โดยให้อำนาจองค์กรตุลาการมีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งและให้สิทธิผู้สมัครรายนั้นอุทธรณ์คำสั่งได้ เป็นกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลองค์กรอิสระที่ใช้อำนาจระนาบเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ การบูรณาการทางธรรม หากนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการแสวงหาข้อเท็จจริง ตรวจสอบพยานหลักฐาน ส่งผลให้เกิดแนวทางปฏิบัติไปสู่การดับทุกข์ที่ยั่งยืนและระยะยาวได้

5.1.3 สรุปผลทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มิติทางด้านการเมือง รากเหง้าการทุจริตการเลือกตั้งเกิดขึ้นครั้งแรกในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรในปีพุทธศักราช 2500 ขณะนั้น กรมการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้ง ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบการทุจริตการเลือกตั้งจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอามิสสินจ้างหรือไม่ก็ตาม การเลือกตั้งที่ทุจริตและกระบวนการสืบสวนหรือการไต่สวนโดย

ฝ่ายอำนาจรัฐพวกเดียวกัน ย่อมไม่อาจตรวจสอบได้ ทำให้ประชาชนรวมตัวกันต่อต้านและลุกฮือประท้วง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะการปกครองประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน อำนาจปกครองเป็นของประชาชนชนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการรปกครอง การสร้างวัฒนธรรมที่ผิดนำไปสู่การปฏิบัติมาต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายกับการเลือกตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่ กระบวนการเรียกร้ององค์กรกลางที่จัดการเลือกตั้งเกิดขึ้น นำไปสู่กระแสตื่นตัวทางการเมืองและเรียกร้องทางการเมืองเกิดขึ้น

ภายหลังเกิดคณะกรรมการการเลือกตั้งเกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 การใช้อำนาจในการสืบสวนและการไต่สวน โดยมีเครื่องมือใบเหลือง ใบแดงและการสอยภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจได้อย่างกว้างขวางก่อนที่จะยื่นคำร้องให้ศาลฎีการเพิกถอนสิทธิการสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง แต่เกิดข้อครหาวางตัวไม่เป็นกลางและการใช้อำนาจเกินขอบเขต จนสู่การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้ออกแบบเครื่องมือ ทั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งและภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง โดยใช้หลักเกณฑ์ มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า...มีพยานหลักฐานมีเหตุอันควรสงสัยว่า....โดยการให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดง และใบดำ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงให้รอบด้าน รวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วนและรับฟังความทั้งสองฝ่าย ก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง ภาคประชาชนนอกจากจะใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้ว ยังสอดส่อง แจ้งเบาะแส ให้ข้อมูลต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนในเขตอำนาจเพื่อรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตื่นตัวทางการเมือง จึงเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชน หากแนวโน้มและทิศทางการตรวจสอบพยานหลักฐาน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกระดับ ทั้งในการคัดตัวผู้สมัครหรือการทำไพรมารีโหวต การออกเสียงเลือกตั้ง การตรวจสอบภาคประชาชน การร่วมกันตรวจสอบกับคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน สาธารกระบวนการยุติธรรมคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะทำให้เกิดความโปร่งใสทุกขั้นตอน เกิดความเชื่อมั่นในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

มิติทางด้านกฎหมาย ความไม่ยุติธรรมไม่ได้เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย แต่เกิดจากผู้ใช้บังคับกฎหมาย กระบวนการตรวจสอบภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ผลคำวินิจฉัยตรงกันข้าม เพราะเกิดจากการตีความกฎหมายต่างกัน ส่งผลให้เกิดความสับสนของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง อาทิ การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนใดๆ การตีความของศาลฎีกา หากวัตถุประสงค์ทั่วไประบุว่าประกอบกิจการวิทยุและโทรทัศน์ แต่ข้อเท็จจริงว่าประกอบกิจการก่อสร้าง ศาลฎีกาพิพากษาตัดสิทธิทางการเมืองเพราะมีคุณสมบัติต้องห้ามในการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ศาลรัฐธรรมนูญกลับวินิจฉัยตรงกันข้าม โดยให้ถือการประกอบ

ธุรกิจที่แท้จริงเป็นหลัก ส่วนการถือครองหุ้นสื่อในบริษัทจำกัดมหาชน ศาลฎีกาวินิจฉัย ว่า การถือครองหุ้นจำนวนน้อยไม่อาจไปบังคับให้ผู้บริหารของบริษัทจำกัดมหาชนไปครอบงำกิจการสื่อได้ แต่ในคดีอื่นๆ การเลือกตั้งท้องถิ่น ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเลือกตั้ง กลับไปวินิจฉัยว่า การถือครองหุ้นสื่อเพียงหุ้นเดียวย่อมขาดคุณสมบัติการสมัครฯ การวินิจฉัย ส่วนกรณีนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญยังไม่ได้วินิจฉัยว่า การถือครองหุ้น บจม.ไอทีวี จำนวน 400 หุ้นในวันสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ขาดคุณสมบัติ ทำให้สิ้นสมาชิกสภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ หากศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานในการตีความดังกล่าว ประชาชนย่อมไม่สับสน ส่วนศาลรัฐธรรมนูญผลคำวินิจฉัยย่อมเด็ดขาด ย่อมผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐ

อีกประการหนึ่ง กฎเหล็กการหาเสียงล่วงหน้าที่กำหนดไว้ในมาตรา 68 กฎหมายเลือกตั้งฉบับใหม่มีบทห้ามและมีโทษทางอาญา ตัดสิทธิทางการเมือง โดยปกติ กฎเกณฑ์กติกาและข้อห้ามการหาเสียง จะมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ซึ่งข้อห้ามได้กำหนดไว้ในมาตรา 73 แต่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ได้กำหนดข้อห้ามการหาเสียงล่วงหน้าก่อนครบอายุสภาก่อนหนึ่งร้อยแปดสิบวันและถึงวันเลือกตั้ง แม้ระยะเวลาจะมีผลบังคับใช้ก่อนหนึ่งร้อยแปดสิบวัน โดยสำนักงานคณะกรรมการการลือกตั้งได้ประกาศเตือนให้ทราบล่วงหน้า แต่ขณะนั้นยังไม่ได้แจกแจงรายละเอียดว่าสิ่งใดกระทำใด สิ่งใดกระทำไม่ได้ แม้ฝ่ายกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกประกาศกำหนดให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรี ถือแนวทางปฏิบัติ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แก้ไขระเบียบวิธีการหาเสียงล่วงหน้า แต่ปัญหาในทางปฏิบัติ ผู้สมัครฯจะต้องลงพื้นที่ไม่ว่า จะเป็นงานกฐิน งานบวช งานบุญ งานแต่งงานหรือกระทั้งงานศพ ทำให้สับสนว่า สิ่งใดเป็นการกระทำที่กระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่ อีกทั้งเป็นครั้งแรกของการเลือกตั้งที่มีกฎเหล็ก ข้อห้ามในการหาเสียงล่วงหน้า ดังนั้น แนวทางปฏิบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องระบุรายละเอียดให้ชัดเจนว่า การกระทำอย่างไรไม่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งการสร้างความนิยมทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี การมอบสิ่งของให้ในการบริหารราชการแผ่นดินช่วยเหลือประชาชนในยามภาวะฉุกเฉิน ผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือไม่อย่างไร

ในการสืบสวนหรือไต่สวนภายในองค์กร ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด หากสร้างรูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบคณะกรรมการตรวจสอบพยานหลักฐาน กระบวนการกลั่นกรองตรวจสอบพยานหลักฐาน การติดตามพยานบุคคล การสร้างหลักประกันความเชื่อมั่นให้แก่พยานบุคคลในพื้นที่ ส่งผลความเชื่อมั่นในการตรวจสอบในสายธารกระบวนการชั้นต้น

กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง โดยแก้ไขระเบียบการสืบสวนหรือการไต่สวน โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมภาคประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้

การอุทธรณ์คำวินิจฉัยชี้ขาด ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง หรือการให้ใบส้ม ส่งผลให้ผู้สมัครไม่อาจใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ โดยจะต้องแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 225 วรรคสอง ให้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

มิติทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความยากจนของประชาชนกับปัญหาปากท้องของประชาชน กับอามิสสินจ้างในการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้งและการเอารัดเอาเปรียบเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง ไม่อาจแก้ไขปัญหาได้ หากย้อนดูสถิติการสืบสวนหรือไต่สวนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละครั้งที่ผ่านมามีปริมาณการร้องคัดค้านการเลือกตั้งจำนวนมาก หากเปรียบการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้งในการเลือกตั้งทั่วไป เป็นเสมือนดั่งว่า “ฤดูกาลเลือกตั้ง” ทำให้เม็ดเงินจำนวนมากกระจายไปยังพื้นที่หัวคะแนนเจาะซื้อเสียงได้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่นครบาลหรือภูธร เหตุที่เป็นเช่นนี้ การเลือกตั้งที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งระดับชาติ จะใช้กลยุทธ์ทางการเมืองในการทุจริตการเลือกตั้ง โดยเห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นชนชั้นระดับล่าง การแจกเงินจำนวน 60 เปอร์เซ็นต์จะทำให้ชนะการเลือกตั้ง ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง กับกรณีกลั่นกรองคนดี แต่มีระดับเศรษฐกิจน้อย ย่อมจะไม่ถูกเลือกเข้ามาทำหน้าที่ในสภา เว้นแต่ความนิยมทางการเมืองของพรรคกาเมือง หากคิดคำนวณเงินที่ได้รับต่อหัวละ 1,000 บาท หารด้วยระยะเวลาสี่ปี(1,460 วัน) โดยคณิตศาสตร์ทางการเมือง เท่ากับขายเสียงไปวันละ 0.68 สตางค์ต่อวัน แต่ประชาชนที่มองปัญหาปากท้องย่อมที่จะรับอามิสสินจ้าง แม้ประชาชนบางรายรับเงิน แต่ไม่เลือกก็ตาม

การสร้างแรงจูงใจต่อภาคประชาชนที่ให้เบาะแส โดยเพิ่มค่าตอบแทนให้แก่ผู้ให้ข้อมูลเสมือนเป็นสินบนนำจับ จะทำให้การสืบสวนหรือการไต่สวนเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในมุมมองทางด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลจะต้องสนับสนุนงบประมาณในการให้รางวัลสินบนนำจับให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อจ่ายให้แก่ประชาชนผู้ให้เบาะแส นำไปสู่การจับทุจริตได้ การนำภาคประชาชนมาเป็นช่องทางช่วย ซึ่งปัจจุบัน คณะกรรมการเลือกตั้งมีระเบียบในการคุ้มครองพยานบุคคล ทำให้เกิดแรงจูงใจประชาชนมากขึ้นโดยไม่เกรงกลัวอิทธิพลทางการเมือง ทำให้การสืบสวนหรือไต่สวนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

การออกแบบผู้ตรวจการเลือกตั้ง ให้มีอำนาจหน้าที่ในการปราบทุจริตการเลือกตั้งโดยให้มีอำนาจเฉพาะในจังหวัดและรายงานผลโดยตรงให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ โดยเอาบุคคลภายนอกจังหวัดผสมผสานกับบุคคลในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจการเลือกตั้ง ล่าสุดคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรายชื่อแต่งตั้งผู้ตรวจการเลือกตั้งชุดใหม่ จำนวน 77 จังหวัด จังหวัดละ 8 คน รวม 616 คน หากพิจารณาเชิงสถิติที่ผ่านมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ปี 2562 และในปี 2566 ครั้งล่าสุด ผู้ตรวจการเลือกตั้งทำหน้าที่เชิงรุก โดยสามารถปราบปรามทุจริตได้น้อย ตัวแปรเกิดจากผู้ตรวจการเลือกตั้งไม่ใช้ประชาชนในพื้นที่ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว หลบหนี หรือนำพยานหลักฐานซุกซ่อน หลบเลี่ยงได้ง่าย ประกอบการทำงานไม่ได้กระทำต่อเนื่อง หมายความว่า ในการสืบสวนหาข่าว การตรวจสอบพยานหลักฐานนับตั้งแต่ประกาศให้มีการเลือกตั้งสิ้นสุดในวันเลือกตั้ง หากพิจารณาในมิติทางเศรษฐกิจ ผู้ตรวจการเลือกตั้ง แม้จะทำให้ลดภาระค่าใช้จ่าย แต่องค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีภาระค่าใช้จ่ายต่อเมื่อมีการเลือกตั้งแต่ละครั้ง แต่การทำหน้าที่แต่ละครั้ง มีระยะเวลาห่างกัน ทำให้การทำงานคลุกคลีกประชาชนเพื่อสืบสวนหาข่าวไม่ได้กระทำต่อเนื่อง จึงทำให้สถิติในการรวบรวมพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจับกุมดำเนินคดีน้อยลง

มติทางด้านสังคม แนวโน้มและทิศทางการพัฒนาพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภาคประชาชนมีส่วนสำคัญในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรครั้งล่าสุด ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พบว่า ในการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แก่ ได้รับคำร้อง 278 เรื่อง ความปรากฏ จำนวน 38 เรื่อง ข้อมูลเบาะแส จำนวน 41 เรื่อง โดยแบ่งคดีที่ดำเนินการเสร็จแล้ว การพิจารณาคำร้องสำนวน 236 เรื่อง แบ่งเป็น สั่งไม่รับ/รวบรวมเป็นข้อมูล 156 เรื่อง ไม่มีมูล/ยกคำร้อง/สั่งยุติเรื่อง 80 เรื่อง การวินิจฉัยชี้ขาดสำนวน จำนวน 31 เรื่อง ได้แก่ ยกคำร้อง 28 เรื่อง ดำเนินคดีอาญา 3 เรื่อง และยื่นคำร้องต่อศาล จำนวน 1 เรื่อง นอกจากนี้ อยู่ระหว่างดำเนินการ 90 เรื่อง จะเห็นได้ว่า ความปรากฏ และข้อมูลเบาะแส มาจากภาคประชาชน มิติทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้งและการเป็นหูเป็นตาทำให้การเลือกตั้งเกิดความสุจริตและเที่ยงธรรมในกระบวนยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง หากนับตั้งแต่ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันถึงวันเลือกตั้ง ตามมาตรา 68(1) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ซึ่งเป็นการออกกฎเหล็กควบคุมการเลือกตั้งมิให้ทุจริตหรือกรณียุบสภา ยับวันไหนให้นับหนึ่งวันนั้นถึงวันเลือกตั้ง โดยมาตรา 73 กฎหมายเลือกตั้งเป็นบทห้าม ดังนั้น ภาคประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างเลือกตั้งและภายหลังการเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง การดึงภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน แนวโน้มและทิศทางภาคสังคม หากมีการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน หรือการไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม หากแก้ไขเพิ่มเติม ควรให้มีคณะกรรมการภาคประชาชน จำนวน 5 คน เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีความเป็นกลางทางการเมืองเข้ามาร่วมกันกลั่นกรองในกระบวนการชั้นต้น คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนระดับจังหวัด ส่งผลให้กระบวนการตรวจสอบเข้มข้น อีกประการหนึ่ง ภาคประชาชนเข้ามาร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้ประชาชนที่เป็นพยานบุคคลในพื้นที่เกิดความอุ่นใจและให้ความร่วมมือในการสืบสวน หากพิจารณาสถิติการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ครั้งล่าสุดจากสถิติ สำนวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับคำร้อง จำนวน 278 เรื่อง ความปรากฏ จำนวน 38 เรื่อง ข้อมูลเบาะแส จำนวน 41 เรื่อง ความปรากฏ อาจเกิดจากบัตรสนเท่ห์ คำร้องที่ไม่ได้ยื่นภายในระยะเวลาแต่มีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่จะได้รับคำร้องได้และข้อมูลเบาะแส ภาคประชาชน หากมีภาคประชาชนเป็นคณะกรรมการร่วมมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้การทุจริตเลือกตั้งลดลง การกำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดทำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งปี การออกแบบให้ภาคประชาชาชนให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐานในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ก่อให้เกิดความล่าช้า แต่เป็นกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานกลั่นกรองเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจค่าตอบแทนผู้ให้ข้อมูลเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้ง ทางมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม ทำให้ประชาชนให้กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้พัฒนาประชาธิปไตยเพราะหากการทุจริตการเลือกตั้งลดลง การเมืองสีขาว นักการเมืองไม่ถอนทุน จะทำให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง กลั่นกรองคนดีเข้าสภา

มิติทางด้านการบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ระบบไต่สวนการเลือกตั้ง การค้นหาความจริงเป็นหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดจะต้องอาศัยพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ โดยคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องมีความรู้ประสบการณ์ในการใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานการค้นหาความจริง การทำความจริงให้ปรากฏ หากบูรณาทางธรรม หลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง มีความเห็นแก่ตัว มีรักโลภ โกรธ หลง อยากจะมีอยากจะได้ เอารัดเอาเปรียบคนอื่นเป็นต้นเหตุในการแสวงหาอำนาจเพื่อคุ้มครองตนเอง ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ การเข้าสู่ทางการเมือง ความอยากเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่เป็นที่นิยมหรือประชาชนไม่รู้จัก เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ส่วน สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุให้เกิดทุกข์ การทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ตนเองชนะการเลือกตั้งเป็นเหตุให้เกิดทุกข์หรือสมุทัย ส่วนนิโรธ คือ ความจริง ที่ว่าด้วยการดับทุกข์ หากชนะการเลือกตั้งจะต้องมีจิตอาสาสร้างความนิยมทางการเมือง ลงพื้นทีคลุกคลีและทำงานให้แก่ประชาชนนพื้นที่ การเลือกตั้งจะต้องแข่งขันกันในสนามการเมืองโดยแข่งขันกันที่นโยบายพรรคการเมือง และความชื่นชอบผู้สมัครเพราะมีความรู้ ความสามารถของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการที่จะเป็นตัวแทนประชาชน ส่วนมรรค คือ ความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ ความมีวินัยทางการเมือง การไม่ซื้อเสียงเลือกตั้งทำให้การเมืองสีขาว เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงในระยะยาว แนวโน้มและทิศทางการบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 ในปัจจุบัน หากพิจารณาจากสถิติสำนวนการรสืบสวนหรือไต่สวนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผุ้แทนราษฎรล่าสุด หากนำหลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ มาใช้กับผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและนำมาแก้ปัญหาการพิสูจน์ความจริงทางโลก จะสามารถแก้ปัญหา

ต้นเหตุอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แท้จริงได้ และสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างยั่งยืน เพราะหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา สอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ละซึ่งความรัก โลภ โกรธ หลง ทำให้รู้จักการยับยั้งชั่งใจ ทำให้ผู้สมัครฯหรือผู้สนับสนุนเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด อันเป็นการขัดเกลาจิตใจทางธรรม ทั้งหลักการตรวจสอบพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ร้องหรือผู้ถูกร้อง คณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวน จะต้องทำความจริงให้ปรากฏ ก่อนวินิจฉัยชี้ขาดและปรับกับข้อกฎหมายเพื่อชี้มูลความผิดว่าจะยกคำร้อง ดำเนินคดีอาญาหรือยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้ง

5.1.4 สรุปผลแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

แนวทางการตรวจสอบภายในองค์กร การตรวจสอบพยานหลักฐานในองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ชั้นคณะอนุกรรมการวินิจฉัยปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 เป็นระเบียบกลางใช้เป็นหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีพิจารณาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง... พ.ศ...เพื่อนำมาบังคับใช้ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งทั้งในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลฎีกา ทำให้ปัจจุบันคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2560 ในการออกระเบียบเพื่อนำมาบังคับใช้ในการสืบสวนหรือไต่สวน หลักการตรวจสอบถ่วงดุล จะต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนภายในองค์กร หากนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการภาคประชาชน จะทำให้เกิดความโปร่งใส ทำให้ประชาชนเชื่อมั่น ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เป็นการตราภายในองค์กรและประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ประชาชนรับทราบและถือเป็นระเบียบภายในองค์กร แต่ตั้งข้อสังเกตว่า วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ผ่านการตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติ แต่เป็นการใช้อำนาจภายในองค์กร จะเห็นได้ว่า ระเบียบฯ กำหนดให้มีองค์คณะประกอบไปด้วย ประธานคณะกรรมการสืบสวน และไต่สวน จำนวน 1 คน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีก 2 คน เป็นองค์คณะในความรับผิดชอบสำนวนคดีเลือกตั้งโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ในการวินิจฉัยชี้ขาด หากการออกแบบเพิ่มเติมโดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวนตั้งแต่ชั้นต้นในการค้นหาความจริงร่วมกัน จะทำให้กระบวนการกลั่นกรอง แสวงหาพยานหลักฐาน แสวงหาข้อเท็จจริงและติดตามพยานบุคคล รวบรวมพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานอิเลกทรอนิกส์ พยานแวดล้อม หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากหากมีประชาชนใน

เขตเลือกตั้งและในเขตพื้นที่ ย่อมที่จะคุ้นชินสภาพบริบทสภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมจะทำให้ได้พยานบุคคลและพยานหลักฐานอื่นได้ง่าย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบไต่สวน เป็นการค้นคว้าหาความจริงของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน แม้ผู้ร้องหรือผู้กล่าวหา หรือผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหาจะนำพยานหลักฐานมาแสดงหรือสนับสนุนข้อเท็จจริง อาจไม่เพียงพอ ในต่างประเทศได้นำภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวน กลั่นกรอง ทำให้เกิดความเป็นธรรมยิ่งขึ้น หากมีการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน การไต่สวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 โดยเพิ่มคณะกรรมการภาคประชาชนจำนวน 5 คน เป็นองค์คณะในการสืบสวนหรือไต่สวนด้วยจะทำให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่เกิดข้อครหาว่า มีธงวินิจฉัยไว้ล่วงหน้า โดยรัฐธรรมนูญมาตรา 224 วรรคสอง ในการสืบสวนหรือไต่สวน ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

ในส่วนการสืบสวนหรือไต่สวน แม้จะระบุให้มีการกลั่นกรองสำนวนถึง 3 ชั้นก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาด แต่กรณีใบส้ม แต่คำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีให้ใบส้มเป็นที่สุด ส่งผลให้ผู้สมัครรายนั้นไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งต่อองค์กรตุลาการได้ การให้องค์กรตุลาการในการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ใช้อำนาจในระนาบเดียวกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร อำนาจฝ่ายตุลาการย่อมที่จะตรวจสอบในการใช้อำนาจได้ เพราะคำวินิจฉัยชี้ขาดการให้ใบส้มของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของผู้สมัครรายนั้น และเสียโอกาสทางการเมืองและเสียสิทธิต่างๆตามมา การออกแบบใหม่โดยยังคงไว้ใบส้ม แต่ให้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง โดยกำหนดกรอบระยะเวลาให้ศาลฎีกาตรวจสอบการใช้อำนาจภายใน 30 วัน ย่อมสามารถแก้ปัญหานี้ได้ แม้ใบส้มจะเป็นเครื่องมือของการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเบ็ดเสร็จในองค์กร แต่กระบวนการยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาเพื่อเปลี่ยนจากใบส้มเป็นใบแดงจะต้องใช้ระยะเวลาในการจัดทำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน ทำให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองขาดโอกาสในการแข่งขัน ทำให้กระทบเป็นลูกโซ่ตามมา

เครื่องมืออีกประการหนึ่ง คือ ใบดำ เป็นการเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งไม่มีกำหนด เป็นการกำหนดให้มีโทษการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง โดยไม่ได้มีกำหนดระยะเวลารับโทษว่าจะนานกี่ปี เพิ่มเติมเข้ามานอกเหนือจากโทษของการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ที่จะมีการกำหนดไว้ชัดเจนว่า 5 ปี หรือ 10 ปี จึงเทียบเท่าว่า หากผู้สมัคร หรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนใด ศาลฎีกามีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้วนั้น ถือว่าเป็นผู้ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดชีพ ซึ่งการถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นลักษณะต้องห้ามในการดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ ทางการเมือง และกรรมการองค์กรอิสระ แต่ใบดำ คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบพบการทุจริตการเลือกตั้งก่อนที่จะยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิการ

เลือกตั้ง เนื่องจากเป็นการออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และนำไปบัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในมาตรา 235 การทุจริตการเลือกตั้ง การฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง เป็นยาแรงที่กำจัดการทุจริตของนักการเมืองให้ออกจากสนามการเลือกตั้งโดยไม่มีกำหนด ทั้งตัดสิทธิการเมืองตลอดชีพ หากพิจารณาสิทธิเสรีภาพทางการเมืองตามหลักสากลการออกแบบเครื่องมือให้ใบดำ แม้จะทำให้นักการเมืองเกิดความเกรงกลัว จะทำให้การทุจริตการเลือกตั้งลดลง แต่สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี 2562 และปี 2566 ล่าสุด ไม่ได้ทำให้การทุจริตการซื้อเสียง สัญญาจะให้ลดลง แต่กลับเพิ่มขึ้น แต่องค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขาดทรัพยากรบุคคล ทำให้จับการทุจริตการเลือกตั้งได้น้อย หากแยกระหว่างใบแดงกับใบดำ จะต้องกำหนดเกณฑ์วัดระดับความร้ายแรง เพราะมีผลต่อคำวินิจฉัยต่างกัน

แนวทางการตรวจสอบองค์กรตุลาการ อำนาจในการตรวจสอบขององค์กรตุลาการ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 226 แต่หากมีการประกาศผลการเลือกตั้งและผู้ถูกร้องรายนั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำนาจวินิจฉัยอยู่ที่ศาลรัฐธรรมนูญการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ได้เป็นการใช้อำนาจปกครอง จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง คำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ผ่านมากับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างตรงข้ามกัน จะเห็นได้จากการตีความคำว่า “เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ”ตามความในมาตรา 98(3) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 มาตรา 42(3) แนวคำวินิจฉัยที่ผ่านมาของศาลฎีกา เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใดๆ ไม่ว่าจะจดทะเบียนวัตถุประสงค์กว้างๆเอาไว้ ผู้สมัครรายนั้นย่อมมีคุณสมบัติต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขณะเดียวกัน ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตีความยึดหลัก การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกรณีห้างหุ้นส่วนบริษัทแต่บริษัทจำกัดมหาชน เป็นปัญหาการตีความ กรณีของนายชาญชัย อิสระเสนารักษ์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก เขต 2 พรรคประชาธิปัตย์ วินิฉัยว่า ถือหุ้นจำนวนน้อย ไม่อาจไปกำกับควบคุมบริหารบริษัทจำกัดมหาชนได้ เพราะเป็นการถือหุ้นในบริษัทลูก แต่เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การถือครองหุ้นจำนวนมากน้อยเพียงใด ย่อมขาดคุณสมบัติ เพราะรัฐธรรมนูญมาตรา 98(3) เป็นบทบัญญัติห้ามเด็ดขาด หากเทียบเคียงของนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกลและอดีตหัวหน้าพรรค ถือครองหุ้นบริษัทไอทีวี จำกัด(มหาชน) โดยขณะที่ทีวีจอดำและอยู่ระหว่างข้อพิพาทในศาลปกครองสูงสุดระหว่างสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กับ บจม.ไอทีวี จะต้องติดตามว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะตีความอย่างไร เพราะคำวินิจฉัยที่ผ่านมาตรงกันข้าม โดยศาลรัฐธรรมนูญยึดถือการเสียภาษีต่อกรมสรรพากรว่า ประกอบกิจการวิทยุหรือโทรทัศน์หรือไม่ และขณะสมัครฯถือครองหุ้นหรือไม่อย่างไร แนวทางคำวินิจฉัย หากศาลยุติธรรม

และศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้เป็นหลักฐาน ย่อมส่งผลความเชื่อมั่นของประชาชนเพราะประชาชนมองว่า พรรคการเมืองที่เขาสนับสนุนอยู่ไม่ถูกรังแก และประเทศปกครองด้วยระบบนิติรัฐอย่างแท้จริง

แนวทางตรวจสอบโดยภาคประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองจะต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้น ในการสืบสวน หรือไต่สวน ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจแจ้งเบาะแส เป็นส่วนหนึ่งของการรับคำร้อง ไม่ว่าจะเป็นการยื่นคำร้อง ความปรากฏแจ้วเบาะแส ในการสืบสวนหรือไต่สวนที่ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ก่อนที่จะเกิดองค์กรคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้กำเนิดองค์กรภาคประชาชน เป็นองค์กรกลางในการตรวจสอบกระบวนการเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า ฉบับประชาชน เกิดกระบวนการตรวจสอบภาคประชาชนที่เข้มแข็ง ขณะที่รัฐธรรมนูยแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยกระดับการปราบปรามการทุจริต โดยสร้างเครื่องมือใบส้มและใบดำ ให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งนอกเหนือจากใบเหลืองและใยแดง ทำให้มีศักยภาพในการปราบปรามการทุจริตอย่างรวดเร็ว แต่กระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานจากพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุก่อนที่จะวินิจฉัยชี้ขาดเสนอตามลำดับการบังคับบัญชสาจนสู่การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การมีส่วนของประชาชนมิใช่เพียงการออกเสียงเลือกตั้ง แต่หลักการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วน ร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยกำหนดตัวแทนในระดับเขตเลือกตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการกลั่นกรองสำนวนและพยานหลักฐาน การออกแบบผู้ตรวจการเลือกตั้ง ในการปราบปรามเชิงรุก ย่อมอาจเป็นผลดีทำให้นักการเมืองในระดับชาติไม่อาจไปครอบงำให้ผลการสืบสวนหรือการไต่สวนให้ข้อเท็จจริงบิดเบือนไป เหตุเป็นเช่นนี้เพราะเมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้น ผู้ตรวจการเลือกตั้งหมดสิ้นหน้าที่ต่อไปและจะมีอำนาจใหม่ต่อเมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น ทั้งยังไม่มีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยเฉพาะการวินิจฉัยชี้ขาด โดยใช้เสียงชี้ขาดเป็นเสียงส่วนใหญ่ หากมีคณะกรรมการภาคประชาชนและเป็นกลางทางการเมือง เข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน กลั่นกรองพยานหลักฐาน จะทำให้ผู้สมัครรายนั้นหรือผู้ถูกร้องหรือผู้ถูกกล่าวหา ได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพราะการปกครองประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน หากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานชั้นต้น จะเป็นการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 อย่างแท้จริง การนำหลักธรรมมาบูรณาการ ตามหลักอริยสัจ 4 มาเป็นหลักการพิสูจน์ความจริง จะเป็นการกลั่นกรองพยานหลักฐานและแก้ไขปัญหาในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างยั่งยืนเพราะหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาใช้สติ ปัญญา หากมนุษย์

มีความอยากมี อยากได้ และเห็นแก่ตัว จะต้องใช้ธรรมะขัดเกลาจิตใจ หากนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้หลักการตรวจสอบพยานหลักฐานจะทำให้การกลั่นกรองพยานหลักฐานและคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาดโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามเจตนารมณ์ในการจัดการเลือกตั้งและควบคุมดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบรรลุผลอย่างแท้จริง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 จากการศึกษาการสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การบูรณาการทางธรรม หลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นการยกระดับนำแนวคิดทฤษฎีของหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาบูรณาการทางโลกผสมผสานระหว่างกัน โดยเฉพาะงานวิจัยในเรื่องการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คำว่า พัฒนา หมายถึง การยกระดับที่สูงขึ้น การตรวจสอบพยานหลักฐาน หมายถึง กระบวนการกลั่นกรองพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนก่อนที่วินิจฉัยชี้ขาดหรือตัดสินข้อพิพาท แนวทางปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาทั่วโลก โดยเฉพาะนักปรัชญาการเมืองตะวันตก มักมีแนวคิดในการปกครองประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองคนหมู่มาก จะต้องฟังเสียงประชาชนส่วนใหญ่ และเมื่ออยู่ในรัฐและประชาชนมีจำนวนมากจะต้องเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นปากเป็นเสียงแทน ผ่านการเลือกตั้งและกระบวนการเลือกตั้งที่เป็นการยอมรับกติกาจากทุกฝ่าย ผลการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชิปไตย เกิดหลักการสองประการ คือ การมีกฎหมายสูงสุดของประเทศ ปกครองโดยระบบนิติรัฐ และมีระบบรัฐสภา โดยแยอกกอำนาจ 3 อำนาจ ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โดยสามอำนาจถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน การอ้างอิงทางทฤษฎีทางรัฐศาสตร์มักอ้างอิงนักปรัชญาการเมืองตะวันตก อาทิ โสเกรตีส อริสโตเติล เพลโต จอห์น ล็อค โทมัส ฮอบ ฌอง ฌางส์รูสโซ หรือ มาเคียเวลลี่ แต่แนวคิดทางความเชื่อทางพุทธศาสนากลับนำมาอ้างอิงจำนวนน้อย ทั้งๆที่หลักธรรมคำสอนเป็นแนวคิดหลักธรรมชาติสอดคล้องกับหลักกฎหมายบ้านเมือง จะเห็นได้จาก หลักการพิสูจน์ความจริงทางโลก ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน การใช้วิธีชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ว่า พยานหลักฐานประเภทใดเชื่อถือได้หรือไม่ โดยดั้งเดิมใช้วิธีการตามหลักธรรมชาติ อาทิ พระอาทิตย์ขึ้นทางตะวันออก วันข้างขึ้นข้างแรม เป็นที่มาของการพิสูจน์ในเรื่องแสงสว่าง ประจักษ์พยานได้เห็นเหตุการณ์หรือไม่ ส่วนการพิสูจน์ทางธรรม เป็นการนำหลักการเพื่อค้นหาความจริงร่วมกัน โดยธรรมชาติมนุษย์เห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การนำหลักธรรมมาบูรณาการมาขัดเกลาความประพฤติโดยมีจุดมุ่งหมายให้ทุกคนเป็นคนดี ไม่เบียดเบียน

ผู้อื่น ไม่มุสา หรือไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น หรือไม่ประพฤติผิดในกาม สิ่งเหล่านี้ ในทางพุทธศาสนา คือ การทำให้เกิดทุกข์ การเอาเปรียบบุคคลอื่น การทุจริตแจกเงินซื้อเสียง ก็เป็นทุกข์ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไม่เป็นกลาง ไม่รับหลักฐานสำคัญเข้าสู่สำนวนย่อมเป็นทุกข์ การวินิจฉัยเอนเอียง ไม่เป็นกลาง และไม่โปร่งใส เหล่านี้ ย่อมเป็นทุกข์ ดังนี้ แหล่งที่มาของทุกข์ คือ ความเห็นแก่ตัว ความอยากมีอยากได้ รัก โลภ โกรธ หลง เหล่านี้ เป็นที่มาของความต้องการหรือตัณหาที่ต้องการชนะการเลือกตั้ง หากพิจารณาภาพรวมของการนำมาประยุกต์ใช้ ผสมผสานระหว่างหลักอริยสัจ 4 กับการตรวจสอบพยานหลักฐาน จากการให้สัมภาษณ์พระราชอุทัยโสภณ เจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี ให้ข้อมูลสำคัญว่า การบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 กรณีของทุกข์ ต่อการตรวจสอบพยานหลักฐาน คือ การสร้างจิตสำนึกให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและนักการเมือง กรณีสมุทัย ทุกอย่างที่เกิดจากเหตุ หากเหตุที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข ส่วนนิโรธ ประจักษ์พยาน หลักฐานต่างๆจะช่วยส่งผลให้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ ส่วนมรรค เมื่อพบแนวทางแก้ไขปัญหาแล้ว จะหาวิธีปฏิบัติและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาให้ประสบความสำเร็จ (พระราชอุทัยโสภณ, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) สอดคล้องกับพระมหาตุ๋ย ขันติธมโม อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี ว่า ทุกข์ คือ ปัญหา การตั้งปัญหา มองปัญหาให้ชัดเจนว่า ปัญหานี้ คืออะไร สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา สืบค้นหาสาเหตุเกิดจากอะไร ตัวบุคคลหรือบุคคลอื่น หรืออื่นใด นิโรธ คือ การดับทุกข์ การแก้ไขปัญหาหรือคดีความเราแก้ไขได้อย่างไร ส่วนมรรค คือ หนทางแห่งการดับทุกข์ หมายถึงวิธีการแก้ไขตามแนวทางวิธีการ (พระมหาตุ๋ย ขันติธมโม, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2566) สอดคล้องกับ พระสมุห์พุฒิพงษ์ พุทธิวโส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางกุ้ง และอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี ระบุว่า แนวทางทางการบูรณาการทางธรรมหลักอริยสัจ 4 กรณีทุกข์ ผู้ร้อง ในกรณีที่ผู้ร้องต้องการหาความยุติธรรมทำให้เกิดทุกข์ ในเมื่อพบเห็นการกระทำความผิด ส่วนผู้ถูกร้อง เห็นว่า ในกรณีเหตุหรือพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ ย่อมกระทำไม่เกิดทุกข์เพื่อกระทำแล้วไม่เกิดทุกข์ ส่วนสมุทัย กรณีผู้ร้อง เมื่อเป็นการกระทำจึงต้องอธิบายถึงเหตุของการกระทำ ส่วนผู้ถูกร้อง ต้องทำความจริงให้ปรากฏ เพราะเป็นเหตุที่ปรากฏเชิงประจักษ์ ส่วนกรณีนิโรธ เห็นว่า ผู้ร้อง ยอมรับมีเหตุมีผล ส่วนผู้ถูกร้อง ยอมรับในเหตุแห่งการกระทำ ยอมรับในคำตัดสินในคำพิพากษาถึงที่สุด ส่วนมรรค เห็นว่า ผู้ร้องจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองในการเลือกตั้ง ส่วนผู้ถูกร้อง ยอมรับในคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และ/หรือคำพิพากษาของศาลสูงสุด (พระสมุห์พุฒิพงษ์ พุทธิวโส, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2566) สอดคล้องกับพระณัฐพล สุดใจ เลขานุการสำนักเรียนศาสนศึกษา วัดหนองขุนญาติ ปริยัติธรรม ให้เหตุผลว่า วิธีการแก้ทุกข์ คือ การสร้างจิตสำนึกให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐและนักการเมือง วิธีการแก้สมุทัย คือ ทุกอย่างเกิดจากเหตุแห่งทุกข์ หาเหตุแห่งการเกิดและหาแนวทางแก้ไข ส่วนวิธีการแก้นิโรธ คือ ประจักษ์พยาน หลักฐานต่างๆ จะช่วยส่งผลให้มีแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และวิธีสร้างแนวทางปฏิบัติ กรณีมรรค คือ เมื่อพบแนวทางการแก้ปัญหาแล้ว หาวิธีปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นให้

ประสบความสำเร็จ (พระณัฐพล สุดใจ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2566) สอดคล้องกับพระปลัดวิชาญ ฐานะจาโร เจ้าอาวาสวัดเจดีย์ ว่า แนวทางบูรณาการหลักธรรมของหลักอริยสัจ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหลักการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ เพราะระบบไต่สวน เป็นการค้นหาความจริง เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยประยุกต์ระหว่างข้อกฎหมายทางโลกและหลักการทางธรรม มาบูรณาการระหว่างกัน โดยพระพุทธเจ้า ศาสนาพุทธ เน้นให้ทุกคนทำความดี ความจริงเป็นหนึ่งเดียว ความจริงสามารถพิสูจน์ได้ ตราบใดที่มนุษย์ยังเป็นสัตว์สังคม ยังมีความเห็นแก่ตัว ความทะเยอทะยานและความอยากมีอยากได้ โดยใช้ทางลัดโดยวิธีการเอารัดเอาเปรียบแก่เพื่อนมนุษย์ ทำให้สังคมขาดความสงบสุข การนำหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาประยุกต์ใช้ จะเกิดผลดีในทางปฏิบัติ เพราะการค้นหาความจริง โดยเอาหลักการพิสูจน์ หลักความจริงอันเป็นประเสริฐ 4 ประการมาประยุกต์ใช้ในการสืบสวนหรือไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราฎรจะส่งผลให้เกิดแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน (พระปลัดวิชาญ ฐานะจาโร, สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2566)

5.2.2 จากการศึกษาการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสืบสวนและการไต่สวนโดยตรง ได้แก่นางสาวอนิรัตน์ จินดา พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ นางสาวนัยนา คงสุขนิรัน พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ นางสาวเกศสุดา จินดาเลิศ พนักงานสืบสวนและไต่สวน นางวรารัตน์ ทองบ่อ พนักงานสืบสวนและไต่สวน นายไพฑูรย์ สาลา พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ นายชาติพันธวิท. พัดเย็น ข้าราชการบำนาญ อดีตนิติกรชำนาญการ (ผู้ว่าคดี) นายณรงค์ ทีเกาะ รองผู้อำนวยการ สนง.กกต.จว.บึงกาฬ นางสาวเจษฎาภรณ์ จำปา หัวหน้ากลุ่มงานจัดการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมนายวีรพันธ์ ไชยยศ พนักงานเลือกตั้งปฏิบัติการ นายวิรัตน์ รังรส หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง นายสุวิทย์ ตาทิพย์ พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ นางฉัตรปวีณ์ ทองแท้ พนักงานการเลือกตั้งและผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร.ไพฑูรย์ วุฒิโส คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาและข้อโต้แย้ง โดยให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า การะบวนการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เกิดจาก 3 แนวทางในการรับคำร้องในการสืบสวนและไต่สวน ได้แก่ คำร้องของผู้ร้อง ความปรากฏและข้อมูล เบาะแส โดยรูปแบบคำร้องหรือหนังสือที่จะรับเป็นคำร้องจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป แต่จะให้มีความเป็นมาตรฐานสากล สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องออกแบบเป็นคำร้อง คำขอ คำแถลง เป็นแบบฟอร์มที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพราะประชาชนผู้ร้องส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการบรรยายคำร้องพฤติการณ์แห่งคดี แต่ระบบไต่สวน ควรจะรับคำร้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ก่อนที่จะรับคำ

ร้องจะตรวจสอบ กลั่นกรองที่มาก่อนรับคำร้อง ความปรากฏ ตามข้อมูลโซเชี่ยลจะต้องตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบให้ความเป็นธรรม ส่วนข้อมูลเบาะแส จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา จากการเปลี่ยนแปลงจากคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดมาเป็นผู้ตรวจการเลือกตั้ง ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนหรือไต่สวน แต่เป็นการให้รายงานข้อเท็จจริงจากการสืบสวนให้แก่คณะกรรมการเลือกตั้ว ทราบ อาจเกิดจากการนั่งเทียนเขียนก็ได้ ที่ผ่านมาการทำงานเชิงรุกของผู้ตรวจการเลือกตั้ง สถิติการปราบปรามทุจริตและเข้าถึงข้อมูลพยานหลักฐานชั้นต้นน้อยมาก ส่วนการตรวจสอบพยานหลักฐานภายในองค์กร แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง จากการให้ข้อมูลสัมภาษณ์จากบุคคลดังกล่าวข้างต้นให้ความเห็นสอดคล้อกันว่า กระบวนการตรวจสอบชั้นต้นควรออกแบบให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยตั้งคณะกรรมการประชาชนเป็นองค์คณะ 5 คน และคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนอีก 3 คน จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใสและเมื่อได้วินิจฉัยชี้ขาด ไม่ว่าจะดำเนินคดี โดยให้ใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ หรือยกคำร้อง หรือสั่งยุติการดำเนินคดีจะต้องแจ้งให้แก่ผู้ร้อง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเผยแพร่ให้แก่ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

ส่วนรูปแบบการให้ใบส้ม ควรให้สิทธิในการอุทธรณ์คำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพราะเป็นการใช้อำนาจองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นการใช้อำนาจระนาบเดียวกับฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ จะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ เพราะคำวินิจชี้ขาดใบส้มเป็นที่สุด อีกเหตุผลหนึ่ง การวินิจฉัยชี้ขาดในคราวการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 คณะกรรมการการเลือกตั้ง สืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดรายนายสุรพล เกียรติไชยยากร ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงใหม่ เขต 8 ผิดพลาดทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ให้ใบส้มแก่ผู้สมัครรายใด เหตุเป็นเพราะเกรงกลัวว่าจะใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้ขาดผิดพลาดและจะถูกฟ้องกลับเรียกค่าเสียหายในคดีแพ่ง

ส่วนรูปแบบใบดำ เป็นอิทธิฤทธิ์การรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง เพราะการให้ใบดำ ไม่ได้เกิดจากการทุจริตการเลือกตั้งเพียงประการเดียว แต่หากไปกระทำฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ในระหว่างที่ดำรงสมาชิกสภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมถูกตัดสิทธิการเมืองตลอดชีพเช่นกัน ซึ่งเป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ส่วนกฎเหล็ก การหาเสียงล่วงหน้าก่อนครบกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันก่อนครบกำหนดอายุสภาผู้แทนราษฎรและถึงวันเลือกตั้ง ที่ผ่านมา คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ประกาศล่วงหน้าให้ชัดเจนว่า มีข้อห้าม อย่างไร เกิดความสับสนว่ากระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง

เพราะหากฝ่าฝืนและจูงใจในระหว่างกรอบระยะเวลาสดังกล่าว อาจถูกดำเนินดดีอาญาและตัดสิทธิทางการเมือง หากเป็นการกระทำของ กก.บห.พรรคการเมือง อาจถูกยุบพรรคได้

5.2.3 จากการศึกษาวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จากการให้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ กลุ่มตัวแทนพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทิศทางและแนวโน้มในการตรวจสอบพยานหลักฐานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แยกวิเคราะห์ ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 แนวโน้มหากออกแบบให้คณะกรรมการภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนและไต่สวน นำเทคโนโลยีขั้นสูงมาตรวจสอบ วิเคราะห์พยานหลักฐาน การให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร้องและผู้ถูกร้อง โดยเปิดโอกาสนำพยานหลักฐานมาเข้าสู่สำนวนเต็มที่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ย่อมจะเกิดความเป็นธรรมทุกฝ่าย ส่วนคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะวินิจฉัยชี้ขาด โดยยกคำร้องสั่งยุติดำเนินคดี หรือยื่นคำร้องต่อศาลเพิกถอนสิทธิสมัคร รับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นใบส้ม ใบเหลือง ใบแดงและใบดำ รวมทั้งการดำเนินคดีอาญา จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการเมือง ทำให้ประเทศพัฒนา เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เพราะการสืบสวนหรือการไต่สวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง จะต้องสร้างกลไกตรวจสอบที่เชื่อถือได้ ให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

แนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะวิเคราะห์ในด้านใด เป้าหมายหลัก คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ในกะบวนการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้ต่างชาติเชื่อมั่นในการเมืองไทยที่มีเสถียรภาพ เศรษฐกิจเติบโต ภาคสังคมไม่มีการประท้วงผลการเลือกตั้งหรือเบื่อหน่ายการเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้ง เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน หากประชาชนร่วมตรวจสอบนักการเมือง ตรวจสอบอำนาจรัฐ จะทำให้กระบวนการโปร่งใสและยอมรับได้ทุกฝ่าย ทำให้สังคมสงบสุข

5.2.4 จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

แนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พบว่า มีสามช่องทาง ที่สามารถยกระดับการสืบสวนหรือไต่สวนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะเห็นได้จากผลวิจัยพบว่า การตรวจสอบภายในองค์กรมีสามชั้นหากเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดนตั้งคณะกรรมการประชาชนมาร่วมกันตรวจสอบจะเกิดความเชื่อมั่น โปร่งใส ในกระบวนการตรวจสอบพยานหลักฐาน กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องเริ่มตั้งแต่รับคำร้องความปรากฏและได้รับข้อมูลเบาะแส ก่อนที่จะรับคำร้อง จะเห็นได้จากกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับล่าสุด ได้กำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ในกฎเหล็กหาเสียงล่วงหน้าก่อนถึงวันสิ้นหมดวาระอายุสภาผู้แทนราษฎรก่อนจะมีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนถึงวันเลือกตั้ง หากพิจารณาระเบียบการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พบว่า ข้อมูลเบาะแส ข่าวสาร ที่ปรากฏ ทั้งก่อน ขณะ หรือหลังเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งให้รบรวมเป็นข้อมูลไว้ อันแสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาการรวบรวมข้อมูลเป็นการสืบสวนหาข่าวล่วงหน้าและรายงานให้กับผู้บังคับบัญชาทราบ แต่กระบวนการสืบสวน คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงในข้อเท็จจริง จะต้องประกอบพยานหลักฐาน ส่วนการไต่สวน คือ การไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงยุติก่อนที่จะวินิจฉัยว่า คดีมีมูลหรือไม่อย่างไร หากมีมูลมีพยานหลักฐานใดยืนยันในการกระทำความผิด แต่กระบวนการทั้งหมดเป็นการทำหน้าที่ในกระบวนนการตรวจสอบพยานหลักฐานภายในองค์กร 3 ชั้น ได้แก่ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เป็นการตรวจสอบตามสายบังคับบัญชา จุดแตกต่างเพียงการตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง โดยคัดเลือกจากที่เป็นข้าราชการระดับสูงหรืออดีตข้าราชการระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกองค์กร ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความเชี่ยวชาญหลากหลายมาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ โดยเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งผู้อำนวยการสำนักวินิจฉัยต่างๆ มาเป็นเลขานุการหรือผู้ช่วยเลขานุการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการประสานงาน ช่วยเหลือในการกลั่นกรองงานอีกชั้นหนึ่ง แต่คณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้ง จะต้องยึดสำนวนหลักของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัดในการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน แสวงหาพยานหลักฐาน ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดก่อนที่จะเสนอต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัด ช่องว่างเกิดขึ้นช่วงระยะเวลาในการสืบสวนหรือไต่สวนในชั้นต้น หากมีคณะกรรมการภาคประชาชน โดยคัดเลือกจากบุคคลในพื้นที่และเป็นกลางทางการเมือง หมายความว่า ประชาชนผู้นั้นไม่ฝักใฝ่ทางการเมือง ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดหรือเป็น

ผู้สนับสนุนในพรรคการเมืองใด โดยออกแบบให้คณะละ 5 คน มาร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน จะทำให้พยานบุคคลในพื้นที่ลดความหวาดกลัวในการให้ข้อมูลและติดตามตัวไปเบิกความต่อศาลโดยง่าย

นอกจากนี้ เพิ่มกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน โดยขณะสืบสวนหรือไต่สวนจะต้องบันทึกภาพและเสียงในขณะสอบปากคำหรือให้ข้อมูล ทั้งผู้ร้อง พยานผู้ร้อง ไม่ได้จำกัดเฉพาะที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี หากพยานบุคคล ได้แก่ พยานผู้ร้อง พยานฝ่ายผู้ร้อง ที่เป็นประจักษ์พยานที่ประสบพบเห็นเหตุการณ์มาจริง เบิกความต่อศาลโดยกลับคำให้การ หรือไม่สามารถติดตามตัวได้ นิติกรผู้ว่าผู้ได้รับมอบหมาย ส่งวีดีโอ บันทึกภาพและเสียงพร้อมบันทึกถ้อยคำของพยานปากนั้นต่อศาล จะช่วยแก้ปัญหาแนวทางพยานกลับคำให้การ พยานเกรงกลัวอิทธิพล พยานได้รับอามิสสินจ้าง และพยานที่ไม่สามารถติดตามตัวได้ ทำให้ศาลรับฟังพยานหลักฐาน ได้แก่ บันทึกถ้อยคำของพยานบุคคลและบันทึกภาพและเสียง โดยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน เบิกความยืนยันว่าได้สอบพยานบุคคลปากนั้นด้วยตนเองจริงและมีเหตุจำเป็นไม่อาจติดตามตัวมาเบิกความได้

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การเลือกตัวแทนของตนเอง เข้ามาทำหน้าที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะต้องจัดการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้ง สืบสวนหรือไต่สวนและประกาศผลการเลือกตั้ง โดยรวดเร็ว โปร่งใส โดยสุจริตและเที่ยงธรรม จะเห็นได้ว่า กระบวนการตรวจสอบภายในองค์กรยังไม่เพียงพอทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการสืบสวนหรือไต่สวน หากนำรูปแบบคณะกรรมการภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบพยานหลักฐานจะทำให้เกิดความรวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้

หากผลการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะดำเนินคดีโดยยื่นคำร้องต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลฎีกา หรือศาลรัฐธรรมนูญ หรือยกคำร้อง หรือสั่งให้ยุติเรื่อง หากเทียบกับอำนาจของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสั่งคดีโดยเห็นควรสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้องหรือสั่งยุติการดำเนินคดี แต่การดำเนินคดีอาญาใช้ระบบกล่าวหาและโทษทางอาญาจำกัดสิทธิเสรีภาพประชาชน แต่ในคดีเลือกตั้งใช้ระบบไต่สวน มีทั้งโทษทางอาญา ตัดสิทธิทางการเมืองโดยการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลายี่สิบปี กระบวนการกลั่นกรอง หากนำภาคประชาชนเข้าร่วมในการตรวจสอบ จะเพิ่มระดับการกลั่นกรองพยานหลักฐานเข้มข้น สถิติสำนวนคดีจะลดลง เพราะหลายสำนวนที่ยกคำร้องเพราะพยานหลักฐานไม่เพียงพอ พยานหลักฐานเกิดจากการการกลั่นแกล้งฝ่ายตรงกันข้าม หรือพยานหลักฐานความที่ปรากฏหรือข้อมูลเบาะแส แต่ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนตามคำร้องไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ อีกประการหนึ่ง การกำหนดกรอบระยะเวลาในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยมีกำหนดระยะเวลาไม่เกินยี่สิบวัน ขยายระยะเวลาไม่เกินสองครั้งแต่ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน จะทำให้เสร็จภายในกรอบระยะเวลา แม้ระยะเวลาที่กำหนดใหม่ไม่เกินหนึ่งปีก็ตาม จะทำให้ผลงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีสถิติการวินิจฉัยชี้ขาดสำนวนอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ออกแบบเครื่องมือในการจัดการปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเพิ่มใบส้ม ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง และออกแบบเพิ่ม ใบดำ ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้ง แต่กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง มีระยะเวลาสั้น กระชั้นชิด ส่งผลให้การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน ส่งผลให้การวินิจฉัยไม่เป็นธรรมแก่ผู้ร้องและคำวินิจฉัยชี้ขาดเป็นที่สุด การให้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งของผู้ร้อง อาจเป็นช่องทางให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กรตุลาการโดยกำหนดกรอบระยะเวลาที่รวดเร็ว จะทำให้กระบวนการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ จะเกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคการเมือง

ส่วนใบดำ โดยกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลรัฐธรรมนูญกรณีที่ผู้สมัครรายนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งเป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง ปัญหาว่า ใบแดง และใบดำ มีความเหมือนกัน โดยมีพยานหลักฐานเชื่อว่า ผู้สมัครรายนั้นกระทำการทุจริตการเลือกตั้ง หรือรู้เห็นเป็นใจ หรือ สนับสนุนให้หัวคะแนนหรือผู้สนับสนุนทุจริตการเลือกตั้ง แต่ในกฎหมายเลือกตั้งไม่ได้กำหนดวัดระดับความร้ายแรงอย่างไร สำนวนใดจะให้ใบแดง สำนวนใดจะให้ใบดำ ใช้หลักเกณฑ์อะไรที่จะวินิจฉัยดังกล่าว หากพิจารณาที่ผ่านมา คณะกรรมการการเลือกตั้งเคยให้ใบดำและยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา กรณีปราศรัยหาเสียงใส่ร้ายผู้สมัครฯเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดจันทบุรี เขต 2 ตามกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 73(5) โดยไม่มีจำนวนเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่มีบุคคลจำนวนมากมาฟังการปราศรัย โดยได้วินิจฉัยให้ใบดำ ส่วนการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 คณะกรรมการการเลือกตั้งได้เผยแพร่คำวินิจฉัยชี้ขาดล่าสุด รายนางสาวเกศกานดา อินช่วย ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขต 16 พรรคประชาธิปัตย์ กับพวก ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติการณ์แห่งคดีว่า นางสาวดวงฤดี ผู้ถูกร้องที่ 2 ประธานหมู่บ้านแห่งหนึ่งและเป็นผู้ช่วยหาเสียงของนางสาวเกศกานดา อินช่วย ผู้ถูกร้องที่ 1 ได้ไปพบปะและติดต่อผู้ร้องที่บ้านเพื่อหารายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยจะให้เงิน จำนวน 500 บาท เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้ถูกร้องที่ 1 ต่อมาผู้ร้องได้สนทนาทางโทรศัพท์กับผู้ถูกร้องที่ 2 โดยขอให้ผู้ร้องจดรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้แก่ผู้ถูกร้องที่ 2 แล้วจะให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งรายชื่อละ 500 บาท พร้อมทั้งพูดขอคะแนนให้แก่ผู้ถูกร้องที่ 1 ปรากฏคลิปเสียงการสนทนา ต่อมาได้ส่งรายชื่อให้แก่ผู้ถูกร้องที่ 2 จำนวน 4 รายชื่อ ผ่านทางแอพพลิเคชั่นไลน์ โดยผู้ถูกร้องที่ 2 แจ้งว่าให้มารับเงินสัปดาห์หน้า ต่อมาผู้ถูกร้องที่ 2 ได้ส่งมอบเงินจำนวน 2,000 บาทให้แก่ผู้ร้องเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับฟังพยานหลักฐาน ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสารและพยานวัตถุ โดยปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อว่านางสาวเกศกานดาฯ ผู้ถูกร้องที่ 1 ก่อ หรือสนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้นางดวงฤดีฯ ผู้ถูกร้องที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ช่วยหาเสียงให้เงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 73(1)ประกอบ

มาตรา 138 วรรคหนึ่ง เป็นเหตุให้ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขต 16 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนางสาวเกศกานดา ฯไม่ได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หากพิจารณาถึงสัดส่วน จำนวนเงินที่ทุจริตการเลือกตั้ง ต่อหัว หัวละ 500 บาท จำนวน 4 คน จำนวนเงิน 2,000 บาท ถือว่าเป็นจำนวนไม่มาก สัดส่วนน้อย แต่การวัดระดับความร้ายแรงหรือไม่ เพราะจะให้ใบแดงหรือใบดำ มีความใกล้เคียงกัน หากพิจารณาสถิติแนวโน้มที่ผ่านมา ศาลจะพิจารณาพิพากษาถึงพฤติการณ์ความร้ายแรงแห่งคดี โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม และประเทศชาติ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จาการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง” โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) รัฐบาลควรตราพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ... เพื่อใช้เป็นกฎหมายกลาง ในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและขั้นตอนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งและการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง

(2) ฝ่ายนิติบัญญัติควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 225 วรรคสอง เพื่อให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยชี้ขาดคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

(3) ฝ่ายนิติบัญญัติควรตรากฎหมายที่กำหนดให้มีประมวลกฎหมายเลือกตั้งและกำหนดให้มีศาลเลือกตั้งเพื่อพิจารณาคดีโดยตรง

(4) คณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งกรณีพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ แต่มีข้อยกเว้นให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นได้

(5) คณะกรรมการการเลือกตั้งควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน หรือการไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 โดยเพิ่มให้ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและเป็นกลางทางการเมือง เป็นคณะกรรมการร่วมในการสืบสวนและไต่สวนโดยกำหนดให้คณะกรรมกาสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด จำนวน 3 คน และภาคประชาชนในเขตเลือกตั้ง จำนวน 5 คน รวม 8 คน โดยมีประธานกรรมการสืบสวนและไต่สวน 1 คน และกรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 7 คน เป็นองค์คณะในการสืบสวนหรือไต่สวนในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

(1) รูปแบบคำร้องจะต้องไม่เคร่งครัดเกินไป หากจะกำหนดรูปแบบให้เป็นแบบฟอร์มสำเร็จรูป ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้ร้องสามารถได้เขียนบรรยายข้อเท็จจริง หรือกรอกรายละเอียดข้อเท็จจริงได้ง่าย

(2) การตรวจสอบพยานหลักฐาน กรณีความปรากฏและข้อมูลเบาะแส นำหลักธรรมมาบูรณาการหลักอริยสัจ 4 มาพิสูจน์ความจริง กระบวนการกลั่นกรองตรวจสอบพยานหลักฐานโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการรวบรวมพยานหลักฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล และจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประมวลผลก่อนส่งให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย

(3) การบันทึกถ้อยคำในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้นำการบันทึกวีดีโอภาพและเสียงเพื่อป้องกันกลับคำให้การในชั้นศาลหรือให้ถ้อยคำปฏิปักษ์หรือไม่สามารถติดตามพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลได้

(4) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องออกแบบให้มีคณะกรรมการภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบสวนหรือไต่สวน โดยประกอบด้วยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด จำนวน 3 คนและคณะกรรมการภาคประชาชน 5 คน โดยให้มีประธานคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 1 คน กรรมการสืบสวนและไต่สวน จำนวน 7 คน เป็นองค์คณะต่อหนึ่งคณะ เพื่อให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบพยานหลักฐานชั้นต้น

(5) การตรวจสอพยานหลักฐานก่อนการวินิจฉัยชี้ขาด ให้นำเทคโนโลยีในการตรวจสอบพยานวัตถุ ที่เป็นภาพถ่าย วีดีโอ หรือเทปบันทึกเสียง เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้านำไปสู่การมีเครื่องมือดัดแปลง ตัดทอนข้อความได้ง่าย

(6) ในการตรวจรับคำร้องกรณียกคำร้อง จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางเพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกันและโดยเร็ว โดยนำหลักธรรม หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริง

(7) การให้ใบส้มแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายดังกล่าวให้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งคำวินิจฉัยชี้ขาดคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อองค์กรตุลาการได้

(8) การให้ใบแดงกับใบดำ คาบเกี่ยวระหว่างกัน ควรกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางว่าพฤติการณ์ใดร้ายแรงมากหรือร้าย

(9) คณะกรรมการการเลือกตั้งควรออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้มาโดยมิชอบ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ระบุเนื้อหาว่า “กรณีความปรากฏแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งว่า พยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ห้ามคณะกรรมการการเลือกตั้งรับฟังพยานหลักฐาน

นั้นเว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นเพื่อประโยชน์แก่การอำนวยความยุติธรรมมากว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ในการใช้ดุลพินิจรับฟัง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวง โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ด้วย (1)คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น (2)พฤติการณ์และความร้ายแรงของความผิดในกรณีฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (3)ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยไม่มิชอบ (4) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบ อันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น ได้รับการลงโทษหรือไม่ เพียงใด

(10) ให้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ..... มาบังคับใช้ในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาใช้แทนระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนหรือการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2561 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว พิจารณาแล้วเห็นว่าควรจะใช้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

(1) ควรศึกษาตัวแปรอิสระอื่นๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(2) ควรศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในการเลือกตั้งครั้งถัดไป ว่ากระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉันชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โปร่งใสเป็นธรรมตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในคำวินิจฉัยชี้ขาด เพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

(3)การบูรณาการทางธรรมตามหลักอริยสัจ 4 โดยหลักธรรมในเรื่องเดียวกัน สามารถนำหลักธรรมอื่นๆ มาสังเคราะห์งานวิจัยได้ เช่น สัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล หรือธรรมทั้งหลายในพระไตรปิฎกย่อมทางต่อการเพ่งพิสูจน์ให้ชัดแจ้งเชิงประจักษ์

บรรณานุกรม

เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2562). การสนทนากลุ่ม: เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 12(1), 17-30.

กัญจณัฐ ศิริวงศ์. (2551). *ระบบรัฐสภาราชอาณาจักรเบลเยี่ยม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

กนก วงษ์ตระหงาน. (2530). *การเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์. (2556). *ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, นิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. (2531). *การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรณัฐ ระงับทุกข์. (2564). *การพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในกรุงเทพมหานคร*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรรณิกา ชมดี. (2524). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ. (2517). *เลือกตั้งสกปรก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอเชียการพิมพ์.

โกวิทย์ พวงงาม. (2557). บทบาทสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย: ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(1), 43-61.

โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์. (2532). *ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษม วัฒนชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.

คณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2558). *คุณลักษณะของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

คณิต ณ นคร. (2535). วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. *วารสารนิติศาสตร์*, 15(3), 1-35.

คิดงาม คงตระกูล. (2546). *ระบบไต่สวนในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คำแถลงการณ์ฉบับที่ 1. (2500, 2 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 1.

คำนึง ชับสุวรรณรักษ์ และธีระพล บุญสร้าง. (2549). *ประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไทย*. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.

จิตติมา เมืองจีน. (2552). *แนวทางการพัฒนาระบบไต่สวนในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดารงตำแหน่งทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จรัล เดชะวิจิตรา. (2556). *กระบวนยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญาวิธีพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

จรูญ สุภาพ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2527). *รายงานการวิจัยประเมินผล เรื่อง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง และการบริหารการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษาจากกรณีเลือกตั้งผู้แทนตำแหน่งที่ว่างของจังหวัดบุรีรัมย์ 28 สิงหาคม 2526*. กรุงเทพมหานคร: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

เจมส์ แอล เครย์ต้น. (2544). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). (วันชัย วัฒนศัพท์, แปล). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

เจษฎาภรณ์ จำปา. (2566, 15 กรกฎาคม). หัวหน้ากลุ่มงานจัดการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

จำนงค์ ถาวรวิสิทธิ์. (2542). *ศึกษาเปรียบเทียบระบบวิธีการเลือกตั้ง ส.ส.ของไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) กับระบบและ วิธีการเลือกตั้ง ส.ส ตามกฎหมายของเยอรมัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรปวีณ์ ทองแท้. (2566, 25 กรกฎาคม). พนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สัมภาษณ์.

เฉลิม มลิลา. (2518). *รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, แผนกวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2545). *คู่มือการเรียนการสอนพลเมือง – พลโลก: การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ตามแนวทางรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

ชาติชาย มุกสง. (2564). *การแพทย์และการสาธารณสุขสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2468-2477*. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า.

ชาติพันธ์วิท พัดเย็น. (2566, 10 กรกฎาคม). ข้าราชการบำนาญ อดีตนิติกรชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สัมภาษณ์.

ฐิติพร ขำน้ำคู้. (2540). *หลักประชาธิปไตยโดยทางผู้แทนกับระบบพรรคการเมืองไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ ทีเกาะ. (2566, 19 กรกฎาคม). รองผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

ดิเรก ชัยนาม. (2490). *รัฐธรรมนูญบริติช*. กรุงเทพฯ: พานิชศุภผล.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). การมีส่วนร่วม: แนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. ใน *เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน*. (หน้า 5-6). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *การให้บริการสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2557 ข). *ค่านิยม วัฒนธรรม และอุณหภูมิประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

ถวิลวดี บุรีกุล, เออเจนี เมริโอ และรัชวดี แสงมหะหมัด. (2557 ก). *พลเมืองไทย: การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พงษ์นิรันดร์ อุทัยกาญจนกุล. (2559). อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2550 กรณีศึกษาการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 7(2), 64-77.

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พุทธศักราช 2475. (2475, 27 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 176-179.

ทิพพาพร ตันติสันทร. (2554). *การศึกษาสร่างพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา.

ไทยน้อย (นามแฝง-เสลา เรขะรุจิ) และรุ่งโรจน์ ณ นคร. (2500). *เลือกตั้งกึ่งพุทธกาล*. พระนคร: โรงพิมพ์ประเสริฐสิน.

ทวีศักดิ์ นพเกสร. (2548). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2548). *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540-2550*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ธีระพงษ์ วงษ์นา. (2557). ความเป็นธรรม หลากมิติ หลายมุมมอง สู่ดัชนีชี้วัดทางสังคม. *วารสารธรรมศาสตร์*, 33(2), 131-150.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, ไพฑูรย์ โพธิสว่าง และยุทธพร อิสรชัย. (2548). *การประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *ธรรมรัฐแห่งชาติยุทธศาสตร์กู้หายนะประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

ธวัช พงศ์ธางค์. (2562). *การนำหลักโยนิโสมนสิการมาปรับใช้กับหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธโสธร ตู้ทองคำ. (2545). กระบวนการการเลือกตั้ง. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย* (หน้า 538-539). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2540). *การปฏิวัติสยาม พ.ศ.2475* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อมรินทร์วิชาการ.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และชาย ไชยชิต. (2552). การออกเสียงประชามติ กระบวนการประชาธิปไตยทางตรงสมัยใหม่. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 7(3), 5-40.

นัยนา คงสุขนิรันดร์. (2566, 15 กรกฎาคม). พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สัมภาษณ์.

นามอนัตตา. (2550). *คู่มือการใช้อำนาจอธิปไตยประชาชนในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: เอมี่ เอ็นเตอร์ไพรส์.

นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ. (2541). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย: องค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

บุญทอง เลขะกุล. (2477). *ปาฐกถาเรื่องการเลือกตั้งของหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สยามพาณิชย์การ.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2545). หลักการแสวงหาความจริงโดยศาล (Untersuchungsgrundsatz) ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน. *วารสารนิติศาสตร์*, 32(2), 321-322.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2563). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประทุมพร กลัดอ่ำ. (2533). *การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประยูร กาญจนดุล. (2523). *คำบรรยายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประวิตร รัตนเพียร. (ม.ป.ป.). *สิทธิในการดำเนินกระบวนพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง*. กรุงเทพ ฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ประสาท พงษ์สุวรรณ์. (2545). หลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, *2*(2), 95-143.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2541). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กับความเป็นประชาธิปไตยทางตรง*. กรุงเทพฯ: สารศึกษา.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

พงศ์พิพัฒน์ ทัศนโกวิท. (2550). *การค้นหาความจริงในคดีอาญาโดยนาระบบไต่สวนมาใช้ในศาลยุติธรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2534). *“การเลือกตั้ง” เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย หน่วยที่ 12 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไพฑูรย์ วุฒิโส. (2566, 25 กรกฎาคม). อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. สัมภาษณ์.

ไพฑูรย์ สาลา. (2566, 10 กรกฎาคม). พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สัมภาษณ์.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2554). *CCPR กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระณัฐพล สุดใจ. (2566, 5 กรกฎาคม). เลขานุการสำนักเรียนศาสนศึกษา วัดหนองขุนญาติ ปริยัติธรรม. สัมภาษณ์.

พระปลัดวิชาญ ฐานะจาโร. (2566, 9 กรกฎาคม). เจ้าอาวาสวัดเจดีย์. สัมภาษณ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 40). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาตุ๋ย ขันติธมโม. (2566, 2 กรกฎาคม). อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี. สัมภาษณ์.

พระราชอุทัยโสภณ. (2566, 2 กรกฎาคม). เจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี. สัมภาษณ์.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2534). การเลือกตั้งกับการพัฒนาทางการเมือง. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย* (หน้า 16). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระสมุห์พุฒิพงษ์ พุทธิวโส. (2566, 5 กรกฎาคม). อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี. สัมภาษณ์.

เพลินตา ตันรังสรรค์. (2563). การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน:หลักการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นอยู่. *จุลนิติ*, 17(2), 49-63.

พฤทธิสาณ ชุมพล. (2544). *ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาในอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พหลวัฑฒ์ อินทรบุญสม. (2564). *มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาคดีเลือกตั้งของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

มานิตย์ จุมปา. (2546). *คู่มือศึกษาวิชากฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกं 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 31.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 63.

วัชรา ไชยสาร. (2541). *ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

วิชัย ตันศิริ. (2556). *การพัฒนาการเมืองให้ยั่งยืน (Political Development for Sustainability)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พีเอส จำกัด.

วิภาลัย ธีรชัย. (2522). *การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญไทยฉบับต่าง ๆ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, แผนกวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2546). *วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ศึกษาเปรียบเทียบ: กรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2553). *นิติรัฐ นิติธรรม*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). *กฎหมายปกครอง ภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ: นิติราษฎร์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2555). *วิธีพิจารณาคดีปกครองทั่วไป*. กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

วรรณชัย บุญบำรุง. (2543). หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส. *วารสารนิติศาสตร์*, 30(1), 78-112.

วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกฤต วรธนัชชากุล และสิริพันธ์ พลรบ. (2556). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วรารัตน์ ทองบ่อ. (2566, 12 กรกฎาคม). พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สัมภาษณ์.

วิรัตน์ รังรส. (2566, 18 กรกฎาคม). หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2524). *ประชาธิปไตย: แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิสุทธิ์ สุนทรวิภาต. (2558). *ปัญหาการนำระบบไต่สวนมาใช้กับคดีปกครองที่อยู่ในเขตอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วีระพันธ์ ไชยยศ. (2566, 16 กรกฎาคม). พนักงานการเลือกตั้งปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

วีระยุทธ สัจพันโรจน์. (2548). *วิธีพิจารณาคดีในศาลภาษีอากร ศึกษาเปรียบเทียบ: วิธีพิจารณาคดีในศาลปกครอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสวงดี. (2536). *การสนทนากลุ่ม:เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เวสาลี ชาติสุทธิพันธุ์. (2550). *การพัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงบริการเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบสาธารณะของนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจระดับปริญญาบัณฑิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2548). *ตรรกศาสตร์พุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.

ศรัณยู หมั้นทรัพย์. (2551). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง:ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 6(2), 101-105.

สุกัลยา โชคบำรุง และเอกพร รักความสุข. (2562). บทบาทของคณะกรรมการบริหารการเลือกตั้งในภาวะวิกฤติทางสังคมในปี 2556–2557. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 5(1), 524–531.

สีดา สอนศรี. (2557). *บทบาทของคณะกรรมาธิการควบคุมการเลือกตั้งของรัฐและองค์กรอาสาสมัครเอกชนสังเกตการณ์การเลือกตั้งในประเทศฟิลิปปินส์: เสนอแนะสำหรับประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและวิชาการ สถาบันพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

สติธร ธนานิธิโชติ และธนพันธ์ ไล่ประกอบทรัพย์. (2558). *รายงานการศึกษาระบบการเลือกตั้งขั้นต้น*. กรุงเทพฯ: สภาปฏิรูปแห่งชาติ.

สถาบันพระปกเกล้า. (2540). *รายงานวิจัยบทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันพระปกเกล้า. (2544). *เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันพระปกเกล้า. (2556). *คู่มือ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณสำหรับท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. (2550). *แผนชิงชาติไทย: ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500)*. กรุงเทพฯ: พี. เพรส.

สนิท ขาวสะอาด. (2539). *ปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น: ศึกษากรณีโครงการประปาหมู่บ้าน อำเภอเมืองนครพนมและอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการปกครอง, จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

เสน่ห์ จามริก. (2523). *การเมืองกับการศึกษาของไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สภาร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). *สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 ฉบับรับฟังความคิดเห็น*. กรุงเทพฯ: สำนักกรรมาธิกา 3 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2542). *กฎหมายเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2543 ก). *การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2543 ข). *การเมืองสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2544). *การเมืองอังกฤษ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

สมบูรณ์ วรพงษ์. (2500). *ยึดรัฐบาล รัฐประหาร 16 กันยา ล้มรัฐบาลพิบูล*. พระนคร: เจริญธรรม.

สมพงศ์ เกษมสิน. (2523). *การบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สมยศ เชื้อไทย. (2547). *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมยศ เชื้อไทย. (2550). *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สมยศ เชื้อไทย. (2559). *กฎหมายมหาชนเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมศักดิ์ อินทร์พันธ์. (2535). *วิธีพิจารณาความของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครองในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาโรช บัวศรี. (2528). *ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธสาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2555). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. รายงานการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัชรี กรรเจียกพงษ์. (2551). *การตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยฝ่ายตุลาการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิทย์ ตาทิพย์. (2566, 18 กรกฎาคม). พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

สุวิมล จุลวานิช. (2548). *ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *หลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเลขาธิการสภา 80 ผู้แทนราษฎร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

โสภณ รัตนากร. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

อุดม รัฐอมฤต. (2540). การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. *วารสารนิติศาสตร์*, 20(1), 68-69.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). *การเมืองภาคพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

อนิรัตน์ จินดา. (2566, 11 กรกฎาคม). พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. สัมภาษณ์.

อมร รักษาสัตย์. (2543). *การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เฮเลน่า แคตต์, แอนดรู เอลลิส, ไมเคิล มาเลย์, อลัน วอลล์ และปีเตอร์ วูล์ฟ. (2557). *การออกแบบการจัดการเลือกตั้ง*. นครปฐม: สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

Abowitz & Harnish. (2006). Contemporary Discourses of Citizenship. *Miami University*, 76(4), 653-690.

Davies Malcolm, Hazel Croall, & Jane Tyrer. (2005). *Criminal Justice System in England and Wales* (3rd ed.). Harlow, England: Pearson Education.

Delmar Karlen. (1967). *Anglo-American Criminal Justice*. Oxford: Oxford University Press.

Etzioni-Halevy. (1997). *Classes and Elites in Democracy and Democratization*. New York: Garland Publishers.

Henri Fayol. (1930). *Industrial and General Administration*. New York: McGraw-Hill.

Herbert A. Simon. (1947). *Administrative Behvior*. United States: Macmillian.

Hilliard. V. G., & Kemp. N. D. (1999). Citizen Participation Crucial to Good Governance and Administration in South Africa. *Politeia*, 18(3), 165-187.

J. Cogan, & Derricott. (2000). *Citizenship for the 2:1 st Century: An International Perspective on Education*. London: Routledge.

Jennifer Self. (n.d.). *Civic Responsibility*. Retrieved October 31, 2023, from https://www.learningtogive.org/resources/civic-responsibility.

Karen L. H. (2010). *Self Responsibility and Social Responsibility*. Retrieved May 5, 2017, from http://www.unce.unr.edu/publications/files/cy/other/fs9396.pdf.

L. Neville Bronwn & John S. Bell. (1998). *French Administrative Law* (5th ed.). Oxford: Clarendon.

Longenecker G. J., & Pringle D. C. (1992). *Management* (5th ed.). Colombus: Bell & Wesley.

Lunber G. A. et al. (1968). *Sociology* (4th ed.). New York: Harper and Row.

Mc Closky. (1968). Political participation. *International Encylopedia of the Social Science*, 12, 252-265.

McGregor Douglas M. (1960). *The Human Side of Enterprise*. New York: McGraw-Hill Book Company.

Milbrath. (1965). *Political participation: How and why do people get involved in politics?*. Chicaco: Rand Mc,Nally&Company.

Myron Weiner. (1985). *Political Participation: Crisis of The Political Process*. Princeton: Princeton University Press.

Norman H. N., & Sidney V. (1975). *Political Participation*. Readings Mass: Addison Wesley.

Weeks J.C. et al. (1998). Relationships between cancer patiens' predictions of prognosis and thier treatment preference. *The Journal of the American Medical Association*, 279(21), 12-15.

Westheimer & Kahne. (2004). What Kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy American. *Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือแบบสัมภาษณ์การวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง:การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1.แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในระดับปริญญาเอกรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิจัยดุษฎีนิพนธ์เรื่อง“**การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง**”โดยมีวัตถุประสงค์ (1)เพื่อศึกษาเพื่อสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 ในการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2)เพื่อพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (3)เพื่อวิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง(4)เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมแก่ประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกมาสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการเขียนวิจัยและอภิปรายผล สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อไป

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งเป็นจำนวน 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนที่ 3 แนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา หลักอริยสัจ 4

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ:เกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบสัมภาษณ์

วัน เดือน ปี และเวลา ที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ/สกุล.....

อาชีพ/ตำแหน่ง.....

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร.....

ความเชี่ยวชาญ/ประสบการณ์.....

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการกระทำความผิดคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(1) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับพยานบุคคลต่อไปนี้อย่างไร

1.1 กรณีมีผู้ร้องว่าการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

.....

.....

.....

1.2 กรณีมีผู้ถูกร้องกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

.....

.....

.....

1.3 กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

.....

.....

.....

(2) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับกรณี**ความปรากฏโดยชัดแจ้ง** ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร อาทิ กกต.พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า พยานหลักฐานปรากฏทางข่าว หนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น

.....

.....

.....

(3) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ แบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต.หรือร่างจัดทำขึ้นเอง อย่างไร

.....

.....

.....

(4) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย(ภาพนิ่ง) ในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร

.....

.....

.....

(5) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่ายวีดีโอบันทึกภาพ(ภาพเคลื่อนไหว) และเทปบันทึกเสียง ซึ่งเป็นพยานวัตถุในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 แนวทางหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา หลักอริยสัจ 4

(1) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ“ทุกข์” คือ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร

.....

.....

.....

(2) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ“สมุทัย” คือ เหตุแห่งทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร

.....

.....

.....

(3) ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ “นิโรธ” คือ แนวทางดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร

.....

.....

.....

(4)ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ“มรรค” คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำ

ความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ:เกี่ยวกับการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(1)ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคลอย่างไร

.....

.....

.....

(2)ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความที่ปรากฏโดยชัดแจ้งอย่างไร

.....

.....

.....

(3)ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต.อย่างไร

.....

.....

.....

(4)ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับภาพถ่าย(ภาพนิ่ง) อย่างไร

.....

.....

.....

(5)ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับวีดีโอบันทึกภาพ (ภาพเคลื่อนไหว)และเทปบันทึกเสียง อย่างไร

.....

.....

.....

---------- ขอบคุณที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นประโยชน์ในการวิจัย----------

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๔๗

ที่ อว ๗๙๐๘/๑๕๒๗ **วันที่** ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.ฐากูร หอมกลิ่น

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม รหัสนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จะเป็นพระคุณยิ่ง

(พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๔๗

ที่ อว ๗๙๐๘/๑๕๒๘ **วันที่** ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร พระครูธรรมคุต สุทฺธิวจโน สัพโส

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม รหัสนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จะเป็นพระคุณยิ่ง

(พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๔๗

ที่ อว ๗๙๐๘/๑๕๒๕ **วันที่** ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม รหัสนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จะเป็นพระคุณยิ่ง

(พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๔๗

ที่ อว ๗๙๐๘/๑๕๒๖ **วันที่** ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.เกษฎา ผาทอง

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม รหัสนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จะเป็นพระคุณยิ่ง

(พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร. ๑๑๔๗

ที่ อว ๗๙๐๘/๑๕๒๔ **วันที่** ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม รหัสนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ ของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในการนี้ คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC) แก่นักศึกษาเพื่อการเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ต่อไป ซึ่งกำหนดวันและเวลาในการดำเนินการนั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อด้วยตนเองในภายหลังอีกครั้ง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จะเป็นพระคุณยิ่ง

(พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย IOC

ตารางแสดงผลสรุปค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม (หาค่าเฉลี่ย IOC)
จากการประเมินความสอดคล้องระหว่างชื่อเรื่องการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย กับรูปแบบและเนื้อหาการวิจัยของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ลำดับที่	ข้อคำถาม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	ผลรวม	IOC
1.	กรณีมีผู้ร้องว่าการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.8
2.	กรณีมีผู้ถูกร้องกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.8
3.	กรณีประจักษ์พยานหรือพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์กระทำความผิดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.8
4.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับกรณีความปรากฏโดยชัดแจ้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร อาทิ กกต. พบเห็นเป็นความผิดซึ่งหน้า พยานหลักฐานปรากฏทางข่าวหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ หรือบัตรสนเท่ห์ เป็นต้น	+1	0	+1	0	+1	+3	0.6
5.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ แบบคำร้องคัดค้านหรือแบบคำร้องกล่าวโทษผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. หรือร่างจัดทำขึ้นเอง อย่างไร	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.8
6.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่าย (ภาพนิ่ง) ในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร	+1	-1	+1	0	+1	2	0.4
7.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานประเภทภาพถ่ายวีดีโอบันทึกภาพ (ภาพเคลื่อนไหว) และเทปบันทึกเสียง ซึ่งเป็นพยานวัตถุในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างไร	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.8

ลำดับที่	ข้อคำถาม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	ผลรวม	IOC
8.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ “ทุกข์” คือ ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
9.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ“สมุทัย” คือ เหตุแห่งทุกข์เกี่ยวกับเหตุของปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
10.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ “นิโรธ” คือ แนวทางดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียง อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1

ลำดับที่	ข้อคำถาม	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	ผลรวม	IOC
11.	ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับ“มรรค” คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติปัญหาการตรวจสอบพยานหลักฐานเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง ประจักษ์พยานหรือผู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ความปรากฏโดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง รูปแบบหนังสือร้องคัดค้านหรือหนังสือร้องเรียน ภาพถ่ายการกระทำความผิด วีดีโอบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียงอย่างไร	+1	+1	+1	-1	+1	3	0.6
12.	ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการได้รับบริการหลักปัจจัยสี่จากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน	+1	+1	+1	-1	+1	3	0.6
13.	ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับพยานบุคคลอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
14.	ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานกรณีความที่ปรากฏโดยชัดแจ้ง อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
15.	ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับรูปแบบหนังสือคำร้องในคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ กกต. อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
16.	ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับภาพถ่าย (ภาพนิ่ง) อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
17.	ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับวีดีโอบันทึกภาพ (ภาพเคลื่อนไหว) และเทปบันทึกเสียง อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1
ผลรวมค่าเฉลี่ย								14.2

ภาคผนวก ง
หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ และหนังสือผ่านการอบรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๒๙๙/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

TITLE : DEVELOPMENT EVIDENCE EXAMINATION OF THE ELECTION OF MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES IN ACCORDANCE WITH THE FOUR NOBLE TRUTHS OF THE ELECTION COMMISSION

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

ณัฐวุฒิ วงศ์เนียม

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๖ วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๔๒๑/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าโครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สวทช NSTDA

Certificate of Achievement

This is to certify that

Mr. NATTHAWUT WONGNEAM

has successfully completed

หลักสูตร จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Human Research Ethics) (e-Learning)

awarded on December 26, 2022.

เอกสารรับรองการฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Certificate)

ผ่านเว็บไซต์ https://elearn.career4future.com

e-Certificate ฉบับนี้ เป็นหลักสูตรระดับพื้นฐานเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประกอบการยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ นอก สวทช. ได้

Certificate No. O-2022017859

Date of Expire December 25, 2023

Paving The Way for Practical S&T Knowledge

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวอนิรัตน์ จินดา พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวนัยนา คงสุขนิรัน พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางเกศสุดา จินดาเลิศ พนักงานสืบสวนและไต่สวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางวรารัตน์ ทองบ่อ พนักงานสืบสวนและไต่สวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายไพฑูรย์ สาลา พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายชาติพันธวิท พัดเย็น ข้าราชการบำนาญ/อดีตนิติกรชำนาญการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายณรงค์ ทีเกาะ รองผู้อำนวยการ สนง.กกต.จว.บึงกาฬ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นางสาวเจษฎาภรณ์ จำปา หัวหน้ากลุ่มงานจัดการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายวีรพันธ์ ไชยยศ พนักงานเลือกตั้งปฏิบัติการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายสุวิทย์ ตาทิพย์ พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นางฉัตรปวีณ์ ทองแท้ พนักงานการเลือกตั้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ผศ.ดร.ไพทูรย์ วุฒิโส อาจารย์ประจำนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ อาจารย์ประจำและหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.สุขวสา แสงเสรีสถิต นักวิชาการอิสระด้านรัฐศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายวิรัตน์ รังรส หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.ธนโชติ สุวรรณกลาง นักวิชาการอิสระด้านนิติศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร.ชุตินันท์ ปราณีราษฎร์ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์/อาจารย์ประจำ
โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายจักรพงศ์ ชื่นดวง หัวหน้าพรรคไทยชนะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.เสกสกล อัตถาวงศ์ รองหัวหน้าพรรครวมไทยสร้างชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายมานิตย์ ปิยัง รองหัวหน้าพรรคพลัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร ดร.อนุรักษ์ ตั้งปณิธารนนท์ พรรคเพื่อไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายนรวิชญ์ หล้าแหล่ง สมาชิกพรรคเพื่อไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายพิเชษฐ สถิรชวาล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลังประชารัฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายคฑาเทพ เตชะเดชเรืองกุล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อชาติไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร ดร.มนพร เจริญศรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคเพื่อไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายมงคลกิตติ์ สุขสินธรานนท์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยศรีวิไลย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายลิขสิทธิ์ ใสกระจ่าง ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลัง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายธวัชชัย กตะศิลา สื่อมวลชน บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายศราวุธ เขื่อนแข ผู้อำนวยการส่วนทรัพยากรน้ำสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
จังหวัดอุทัยธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายภาณุภัทร์ รอดพินิจ นายช่างเทคนิคปฏิบัติงานสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จังหวัดอุทัยธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายชนะ จำปา ช่างเทคนิคชำนาญงาน สำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุทัยธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร พันตำรวจโทพุฒพัฒน์ ทองแท้ สารวัตรฝ่ายพัฒนาหลักสูตร ๑
สำนักการศึกษาและประกันคุณภาพ สตช.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นางสาวภาวิตา มนตรีวัน พนักงานราชการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระราชอุทัยโสภณ เจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี วัดหนองขุนชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระสมุห์พุฒิพงษ์ พุทธิวโส อาจารย์/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส(วัดบางกุ้ง)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (อุทัยธานี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระมหาตุ๋ย ขนภิธมโม พระภิกษุ/อาจารย์(วัดบางกุ้ง)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(อุทัยธานี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระณัฐพงษ์ สุดใจ เลขานุการสำนักเรียนศาสนศึกษา โรงเรียนอุทานอุทิศวิทยา ปริยัติธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๕

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระปลัดวิชาญ ฐานะจาโร เจ้าอาวาสวัดเจดีย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาของหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)” มีความประสงค์เข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาให้สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

ภาคผนวก ฉ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วม
สนทนากลุ่มเฉพาะ Focus Group Discussion)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เรียน พระครูโสภณธรรมโชติ (สัมพันธ์ สิริโรจน์บริรักษ์) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดดวงแข
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร นายจักรพงศ์ ชื่นดวง หัวหน้าพรรคไทยชนะ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร นางสาวอนิรัตน์ จินดา พนักงานสืบสวนและไต่สวนชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร ดร.เกษฎา ผาทอง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร ดร.อภิชา ระยับศรี นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

เจริญพร ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ อาจารย์ประจำ และ หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร ดร.ธนโชติ สุวรรณกลาง เจ้าพนักงานที่ดินอำเภอ/นักวิชาการอิสระด้านนิติศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร ดร.ชัยยพล พสุรัตน์บรรจง เลขาธิการพรรคพลัง/นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์/ข้าราชการบำนาญ
อดีตอาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๘/ว๑๐๙๗

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)
เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ วุฒิโส ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๓๐๑๓๑๑๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ ๔ ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Development evidence examination of the election of members of the house of representatives in accordance with the four noble truths of the election commission)”

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะสังคมศาสตร์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) แก่นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลงานเขียนดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งกำหนดในวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องพระธรณี ๕ ชั้น ๑ โรงแรมอัศวินแกรนด์คอนเวนชั่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือฉบับนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๑๕๖
โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๘๐
ผู้ประสานงาน นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
โทร. ๐๘-๑๒๒๖-๕๕๙๙

ภาคผนวก ช
ประมวลภาพจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focus GroupDiscussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรื่อง "การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง"
โดยนายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วันที่ 17 สิงหาคม 2566 โรงแรมอัศวิน แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

สัมมนาวิชาการ (Focus Group discussion) ในหัวข้อดุษฎีนิพนธ์
เรื่อง "การพัฒนาการตรวจสอบพยานหลักฐานการเลือกตั้ง
สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรตามหลักอริยสัจ 4
ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง"
โดย นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม
นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : นายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม

วัน/เดือน/ปีเกิด : 2 ธันวาคม 2519

การศึกษา : - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- รัฐศาสตรบัณฑิตสาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เนติบัณฑิตไทย(นบท.) สมัย 57 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสสภา
- นิติศาสตรมหาบัณฑิตสาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- นิติศาสตรมหาบัณฑิตสาขากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาบริหารรัฐกิจและกฎหมาย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการเมือง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยปทุมธานี
- ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน (ปรม.) รุ่น 12 วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรการบริหารเศรษฐกิจสาธารณะสำหรับผู้บริหารระดับสูง(ปศส.) รุ่น 13 วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรผู้บริหารระดับสูงด้านการพัฒนาผู้นำเมือง (ผู้นำเมือง) รุ่น 5 มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรกฎหมายปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ก.ศป.) รุ่น 11 มูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง สำนักงานศาลปกครอง
- ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ สภาทนายความ

ประวัติการทำงานภาคการเมือง :

- ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ์)
- ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายประภัตร โพธสุธน)
- ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาประธานคณะกรรมาธิการ ปปช.สภาผู้แทนราษฎร
- ดำรงตำแหน่งเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร
- ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (นางสาวธนภร โสมทองแดง)
- ดำรงตำแหน่งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาและข้อโต้แย้ง คณะที่ 12 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประวัติการรับราชการ :

- ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย รุ่น 47 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด
- ดำรงตำแหน่งอัยการประจำกอง สำนักงานอัยการฝ่ายคดีอาญา 10 สำนักงานอัยการสูงสุด
- ดำรงตำแหน่งอัยการจังหวัดผู้ช่วย สำนักงานอัยการจังหวัดนครพนม
- ดำรงตำแหน่งอัยการจังหวัดผู้ช่วย สำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ
- ดำรงตำแหน่งรองอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ
- ดำรงตำแหน่งอัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการคดีแรงงาน 2 สำนักงานอัยการสูงสุด
- ดำรงตำแหน่งอัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการคดีแรงงาน 1 สำนักงานอัยการสูงสุด
- ดำรงตำแหน่งอัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด

ประวัติทำงานภาคเอกชน :

- ประกอบวิชาชีพทนายความ ระยะเวลา 16 ปี
- ดำรงตำแหน่งประธานผู้บริหารสำนักกฎหมายณัฐวุฒิ วงศ์เนียม ทนายความ
- ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร บริษัท ศิริวัฒนาพร็อพ เพอร์ตี้ จำกัด
- ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร บริษัท เอ็นแอลแพ็คกิ้งวูด จำกัด

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง :

- อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด
- คณะที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม(นางมนพร เจริญศรี)